

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO HỌC VIỆN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA
HỒ CHÍ MINH**

HỌC VIỆN BÁO CHÍ VÀ TUYÊN TRUYỀN

VŨ VĂN TIẾN

**QUY TRÌNH TỔ CHỨC, THỰC HIỆN
CÁC TUYẾN BÀI ĐIỀU TRA Ở TOÀ SOẠN BÁO
VIỆT NAM HIỆN NAY**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ BÁO CHÍ HỌC

HÀ NỘI - 2019

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO HỌC VIỆN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA
HỒ CHÍ MINH**

HỌC VIỆN BÁO CHÍ VÀ TUYÊN TRUYỀN

VŨ VĂN TIẾN

**QUY TRÌNH TỔ CHỨC, THỰC HIỆN
CÁC TUYẾN BÀI ĐIỀU TRA Ở TOÀ SOẠN BÁO
VIỆT NAM HIỆN NAY**

Ngành : Báo chí học

Mã số : 9 32 01 01

LUẬN ÁN TIẾN SĨ BÁO CHÍ HỌC

Người hướng dẫn khoa học: PGS, TS. ĐỖ THỊ THU HẰNG

HÀ NỘI - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, trích dẫn trong luận án bảo đảm độ tin cậy, chính xác, trung thực và được trích dẫn đầy đủ theo quy định.

Tác giả luận án

Vũ Văn Tiến

MỤC LỤC

	Trang
MỞ ĐẦU	1
TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU QUY TRÌNH TỔ CHỨC, THỰC HIỆN TUYỂN BÀI ĐIỀU TRA Ở CÁC TÒA SOẠN BÁO	16
1. Hướng nghiên cứu về lý luận và thực tiễn báo chí điều tra	16
2. Hướng nghiên cứu về quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra và quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra	24
3. Đánh giá tổng quát về các công trình nghiên cứu trong tổng quan	35
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VẤN ĐỀ QUY TRÌNH TỔ CHỨC, THỰC HIỆN CÁC TUYỂN BÀI ĐIỀU TRA Ở TOÀ SOẠN BÁO	39
1.1. Cơ sở lý luận vấn đề quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra ở toà soạn báo	39
1.2. Cơ sở thực tiễn vấn đề quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra ở tòa soạn báo	70
Chương 2: THỰC TRẠNG CÁC TUYỂN BÀI ĐIỀU TRA Ở TOÀ SOẠN BÁO VIỆT NAM HIỆN NAY	84
2.1. Giới thiệu các báo thuộc diện khảo sát	84
2.2. Nội dung các tuyển bài điều tra	91
2.3. Phương thức đăng tải các tuyển bài điều tra	96
2.4. Đánh giá thực trạng tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra thuộc diện khảo sát	102
Chương 3: THỰC TRẠNG QUY TRÌNH TỔ CHỨC, THỰC HIỆN CÁC TUYỂN BÀI ĐIỀU TRA CỦA CÁC TÒA SOẠN BÁO VIỆT NAM HIỆN NAY	116
3.1. Thực trạng nội dung quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra của các tòa soạn báo	116
3.2. Thực trạng xây dựng, thực thi và giám sát các tuyển bài điều tra tại các tòa soạn báo	123
3.3. Đánh giá thành công và hạn chế	137

Chương 4: VẤN ĐỀ ĐẶT RA VÀ GIẢI PHÁP VỀ QUY TRÌNH TỔ CHỨC, THỰC HIỆN CÁC TUYẾN BÀI ĐIỀU TRA Ở CÁC TÒA SOẠN BÁO VIỆT NAM HIỆN NAY	144
4.1. Một số vấn đề đặt ra	144
4.2. Giải pháp	155
4.3. Khuyến nghị	169
KẾT LUẬN	180
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC ĐÃ CÔNG BỐ CỦA TÁC GIẢ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI	184
TÀI LIỆU THAM KHẢO	185
PHỤ LỤC	193

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

BCĐT	:	Báo chí điều tra
CQBC	:	Cơ quan báo chí
Nxb	:	Nhà xuất bản
PCTN	:	Phòng, chống tham nhũng
PGS,TS	:	Phó giáo sư, tiến sĩ
PV	:	Phóng viên
PVS	:	Phỏng vấn sâu
PVN	:	Phỏng vấn nhóm
SPBC	:	Sản phẩm báo chí
STTP	:	Sáng tạo tác phẩm
TBĐT	:	Tuyển bài điều tra
TC-TH	:	Tổ chức, thực hiện
TPBC	:	Tác phẩm báo chí
TP.HCM	:	Thành phố Hồ Chí Minh
UNCAC	:	The United Nations Convention Against Corruption - Công ước của Liên hợp quốc về chống tham nhũng
UNODC	:	The United Nations Cơ quan của Liên hợp quốc về ma túy và tội phạm

DANH MỤC CÁC BẢNG

	Trang
Bảng 1.1: So sánh báo chí nghị trường và báo chí điều tra	41
Bảng 2.1: So sánh chủ đề/ đề tài của các tuyển bài điều tra giữa 7 báo	92
Bảng 2.2: So sánh các yếu tố làm minh chứng trong các tuyển bài điều tra giữa 7 báo	93
Bảng 2.3: So sánh số lượng kỳ đăng tải của các tuyển bài điều tra giữa 7 báo	98
Bảng 2.4: Thể loại sử dụng trong tuyển bài điều tra	100
Bảng 2.5: So sánh cụm thông tin về tác giả thể hiện trong các tuyển bài điều tra giữa 7 báo	101
Bảng 2.6: Đánh giá việc thực hiện tuyển bài điều tra ở các báo thuộc diện khảo sát	104
Bảng 2.7: So sánh đánh giá các kỹ năng báo chí thể hiện trong các tuyển bài điều tra giữa 7 báo	108
Bảng 2.8: Đánh giá của nhà báo về chất lượng, hiệu quả các tuyển bài điều tra	112
Bảng 4.1: Công tác đổi mới hình thức quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra tại các tòa soạn báo	147

DANH MỤC CÁC BIỂU ĐỒ

	Trang
Biểu đồ 2.1: Số lượng kỳ đăng tải các tuyển bài điều tra	98
Biểu đồ 2.2: Đánh giá hoạt động tổ chức các tuyển bài điều tra	103
Biểu đồ 2.3: Đánh giá các kỹ năng báo chí thể hiện trong các tuyển bài điều tra	107
Biểu đồ 2.4: Các yếu tố ảnh hưởng đến tần suất, chất lượng các tuyển bài điều tra ở các cơ quan báo chí nước ta hiện nay	113
Biểu đồ 3.1: Nhóm nội dung tổ chức trong quy trình các tuyển bài điều tra tại các tòa soạn báo	119
Biểu đồ 3.2: Nhóm nội dung thực hiện trong quy trình các tuyển bài điều tra tại các tòa soạn báo	122
Biểu đồ 3.3: Thực trạng hình thức quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra ở cơ quan báo chí	124
Biểu đồ 3.4: Đánh giá về sự cần thiết xây dựng, thực hiện quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra ở các tòa soạn	130
Biểu đồ 3.5: Lý do chưa có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài báo chí điều tra tại cơ quan người trả lời	130
Biểu đồ 3.6: Chủ thể tham gia xây dựng quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn báo chí	132
Biểu đồ 3.7: Chủ thể tham gia việc thực thi quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại các tòa soạn	134
Biểu đồ 3.8: Chủ thể tham gia việc giám sát quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn	136
Biểu đồ 4.1: Thời điểm đổi mới quy trình tại các tòa soạn báo	148

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trong lý luận báo chí hiện đại, báo chí điều tra được thừa nhận là một trong những công cụ thiết yếu nhất, hữu hiệu nhất để báo chí tham gia đấu tranh trực diện với cái xấu, cái tiêu cực, cái chưa hoàn thiện, vì sự phát triển của một xã hội. "*Báo chí điều tra đáp ứng nhu cầu thông tin minh bạch, khách quan của công chúng, tiềm ẩn sức mạnh có thể tạo nên sự tác động mạnh mẽ nhiều mặt đến đời sống xã hội. Hoạt động báo chí điều tra được coi là một bộ phận cấu thành những nỗ lực chung của báo chí và toàn xã hội trong đấu tranh chống tham nhũng, lãng phí, gian lận thương mại, ngăn ngừa các loại tội phạm*" [27, tr.5]. Mark Lee Hunter và cộng sự, trong cuốn "*Story - Based Inquiry: A manual for Investigative Journalists*" (Tạm dịch: "*Điều tra dựa trên câu chuyện có thật: Cẩm nang dành cho nhà báo điều tra*") đã nhận định những đặc thù của báo chí điều tra như một hoạt động báo chí có tính chuyên sâu, trong đó "thông tin chỉ được công bố khi đảm bảo tính chặt chẽ và hoàn thiện", và kể cả "sau khi thông tin được chứng thực và đăng tải thì nhà báo vẫn có thể tiến hành các nghiên cứu mở rộng và chuyên sâu [91]. Chính vì đặc điểm này, báo chí điều tra thường được tổ chức và thực hiện dưới hình thức các dự án, với một tuyên bài (nhiều kỳ xuất bản).

Điều tra có sức hút lớn, gây được sự quan tâm, chú ý nhiều nhất của độc giả. Nhiều tờ báo lớn như Tuổi Trẻ, Thanh Niên, Lao Động, Pháp luật TP. Hồ Chí Minh, Tiền Phong, Dân Trí... đã khẳng định được uy tín, đẳng cấp riêng của mình nhờ những loạt phóng sự điều tra đầy uy lực. Do vậy, trên các tờ báo, bài điều tra, phóng sự điều tra thường được đặt ở vị trí quan trọng, là "bài đỉnh" trong tổng thể tờ báo, được đầu tư một diện tích xứng đáng và được chăm chút về mặt kỹ thuật trình bày (tít, chapeau, hình ảnh...). Nhiều tờ báo lớn hiện nay đều mở các cuộc thi phóng sự, phóng sự điều tra để "mời

gọi" các cây viết giỏi về báo mình và để thu hút bạn đọc. Nhiều bài điều tra, phóng sự điều tra đã tạo nên tên tuổi của nhà báo, sự mến mộ của bạn đọc đối với tác giả cũng như cơ quan báo chí. Có lẽ vì thế, các cơ quan báo chí quan tâm và tạo điều kiện cho phóng viên thực hiện các tác phẩm báo chí điều tra, đặc biệt là các tuyển bài điều tra. Nhiều phóng viên, kể cả phóng viên trẻ mới vào nghề cũng muốn thử sức, trải nghiệm và đầu tư rất nhiều tâm sức cho thể loại này, mặc dù trong thực tế phóng viên điều tra phải đối mặt với nhiều khó khăn, thậm chí đối mặt với nguy hiểm về tính mạng để có thể thực hiện được tuyển bài điều tra hiệu quả, có thể xảy ra những sai sót nghề nghiệp nếu không triển khai hoạt động và thực hiện nguyên tắc về nghiệp vụ điều tra nghiêm túc...

Trong cuốn *Ten Steps to Investigative Reporting* (Tạm dịch: 10 bước làm phóng sự điều tra), ngoài việc giới thiệu 10 bước cơ bản để sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra, tác giả Lucinda S. Fleeson còn nhấn mạnh vai trò của việc xây dựng một hệ thống hỗ trợ cho dự án báo chí điều tra, và coi việc này là một quá trình phát triển của các tổ chức báo chí: báo chí điều tra rất ít khi được làm bởi một cá nhân. Nó là một sự nỗ lực hợp tác, nó phụ thuộc vào sự kiên trì, bền bỉ của cá nhân tiên phong, cùng với sự hỗ trợ và động viên của biên tập viên và nhà xuất bản, những người có quyền quyết định bài báo có được xuất bản hay không. Nhiều tờ báo có đội nghiên cứu điều tra riêng biệt, bao gồm cả biên tập viên người đóng vai trò hướng dẫn trong suốt quá trình điều tra và sau đó sắp xếp thông tin thành một câu chuyện trước khi xuất bản [87]. Với tuyển bài điều tra (theo các dự án) thì yêu cầu về việc tổ chức, thực hiện nó càng thể hiện rõ ràng hơn.

Thực tế báo chí ở Việt Nam trong những năm gần đây cho thấy rằng: năng lực báo chí điều tra của các cơ quan báo chí nói chung và tính "công phá" của các tuyển bài điều tra nói riêng không những phụ thuộc vào kiến thức và kỹ năng nhà báo điều tra, mà quan trọng hơn là nhận thức của lãnh

đạo các cơ quan báo chí về việc xây dựng, thực hiện và đổi mới quy trình tổ chức và thực hiện các dự án báo chí điều tra nói chung và quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra nói riêng. Khác với báo chí thuần túy phản ánh sự kiện và phân tích vấn đề, báo chí điều tra, đặc biệt là các dự án điều tra (không dừng ở một bài điều tra - 1 kỳ) - hay tuyến bài điều tra cần quá trình tổ chức, phối hợp, phải thực hiện trên cơ sở các nguyên tắc và quy trình nghiêm ngặt của toà soạn. Nói cách khác, việc xây dựng và thực thi quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra là điều kiện căn bản để cơ quan báo chí quản lý các dự án điều tra hiệu quả.

Những câu hỏi đặt ra trong lý luận và thực tiễn báo chí điều tra ở hầu hết các toà soạn báo ở nước ta hiện nay là: Quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra có ảnh hưởng như thế nào đối với chất lượng bài điều tra? Việc xây dựng và tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra theo đúng quy trình đã được toà soạn xây dựng - như một nguyên tắc nghiệp vụ của toà soạn báo có tầm quan trọng như thế nào? Toà soạn báo sử dụng cơ sở lý luận và thực tiễn nào cho việc xây dựng và quản lý quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra? Quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra cần có tối thiểu các bước, các khâu nào? Điều kiện căn bản cho việc xây dựng và thực thi quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí là gì? Yếu tố nào tác động đến việc hoàn thiện/ thay đổi quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở một cơ quan báo chí Việt Nam trong giai đoạn hiện nay?

Đề tài luận án "***Quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra ở toà soạn báo Việt Nam hiện nay***" hướng tới việc hệ thống hoá và phát triển lý thuyết quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra, nghiên cứu thực tiễn vấn đề này ở các toà soạn báo Việt Nam, góp phần trả lời các câu hỏi nghiên cứu đã nêu trên. Đồng thời, luận án nhằm nghiên cứu thực trạng quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các toà soạn báo ở nước ta hiện nay,

từ đó đề xuất giải pháp xây dựng, thực thi, đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra ở các cơ quan báo chí ở Việt Nam nói chung và ở các cơ quan báo chí thuộc diện khảo sát nói riêng.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu của đề tài

2.1. Mục đích nghiên cứu

Luận án nghiên cứu lý thuyết, thực trạng quy trình tổ chức và thực hiện các tuyển bài điều tra ở các tòa soạn báo Việt Nam, từ đó đề xuất các giải pháp, kiến nghị về quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra ở các tòa soạn báo ở Việt Nam hiện nay.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Để đạt được mục đích nghiên cứu, luận án thực hiện 4 nhiệm vụ nghiên cứu cụ thể sau đây:

Một là, hệ thống hóa các vấn đề lý luận và thực tiễn về quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra của các cơ quan báo chí.

Hai là, phân tích thực trạng tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra của các tờ báo thuộc diện khảo sát được đăng tải năm 2017.

Ba là, mô tả, phân tích, đánh giá về thực trạng nội dung, vấn đề xây dựng, thực thi và giám sát quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra ở các tòa soạn báo.

Bốn là, đề xuất các giải pháp, khuyến nghị về quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra ở các tòa soạn.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của đề tài luận án: vấn đề quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra ở các tòa soạn báo chí Việt Nam hiện nay.

3.2. Phạm vi nghiên cứu

- *Phạm vi không gian*: Trong đề tài này, chúng tôi giới hạn phạm vi nghiên cứu quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra ở các tòa soạn

báo ở Việt Nam, với các cơ quan báo chí xuất bản 2 phiên bản chính: phiên bản báo giấy và báo mạng điện tử. Các báo thuộc diện khảo sát gồm 7 báo đại diện cho cơ quan báo chí Trung ương, báo Đảng địa phương, báo ngành, báo của các tổ chức đoàn thể, hội: Nhân dân, Hà Nội mới, Tuổi trẻ, Pháp luật Thành phố Hồ Chí Minh (TP. HCM), Lao động, Tiền phong, Dân trí.

- *Phạm vi thời gian:* năm 2017.

4. Giả thuyết nghiên cứu và khung phân tích

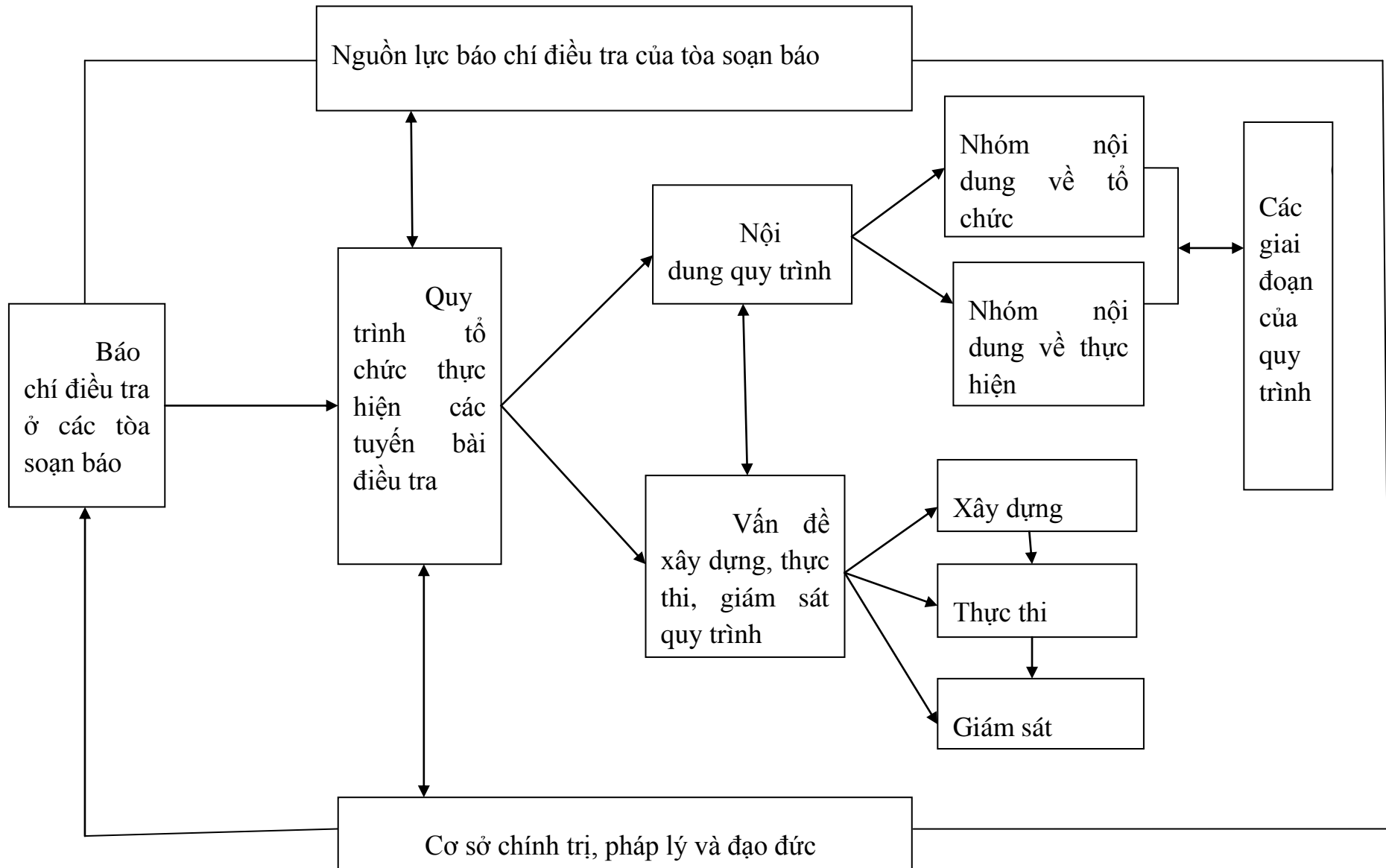
4.1. Giả thuyết nghiên cứu

- Việc xây dựng và tuân thủ quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra là yêu cầu và nguyên tắc căn bản, quan trọng với ở các toà soạn báo chí Việt Nam.

- Nếu thực hiện tốt và linh hoạt các giai đoạn, những nội dung về tổ chức và thực hiện, sẽ tăng được tính chuyên nghiệp của báo chí điều tra, từ đó tạo nền tảng về mặt quản lý các tuyến bài điều tra cho cơ quan báo chí.

- Một số nhà báo điều tra và các nhà quản lý báo chí chưa nhận thức được vai trò của việc xây dựng, thực thi quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra trong toà soạn báo.

4.2. Khung phân tích

5. Cơ sở lý thuyết và phương pháp nghiên cứu

5.1. Cơ sở lý thuyết

Đề tài tiếp cận mục tiêu và các nội dung nghiên cứu dựa trên những cơ sở lý luận báo chí về chức năng, vai trò, cơ chế tác động của báo chí nói chung và báo chí điều tra nói riêng trong đời sống xã hội. Trong đó, lý thuyết về báo chí điều tra và quy trình tổ chức, thực hiện báo chí điều tra được nhấn mạnh, đòi hỏi các chủ thể tham gia tại các toà soạn báo phải xây dựng và tuân thủ. Ba nhóm lý thuyết nền tảng mà chúng tôi sử dụng để triển khai khung lý thuyết của luận án bao gồm: lý thuyết về báo chí và tác phẩm báo chí; lý thuyết báo chí điều tra; lý thuyết xã hội học truyền thông đại chúng. Bên cạnh đó, chúng tôi sử dụng phương pháp tiếp cận quyền con người ứng dụng trong báo chí - truyền thông. Đồng thời, luận án là công trình nghiên cứu liên ngành báo chí học và khoa học quản lý. Bởi vậy, chúng tôi cũng xây dựng khung lý thuyết căn cứ trên lý thuyết về khoa học quản lý.

- Lý thuyết về báo chí và tác phẩm báo chí

Nghiên cứu của luận án dựa trên nền tảng lý luận báo chí học về bản chất, chức năng, nguyên tắc, cơ chế tác động của báo chí nói chung và lãnh đạo quản lý báo chí, đặc biệt với báo chí điều tra nói riêng trong đời sống xã hội của báo chí của các tác giả của Khoa Báo chí, Học viện Báo chí và Tuyên truyền (trước là Trường Đại học Tuyên giáo và Phân viện Báo chí và Tuyên truyền) với các tác giả tiêu biểu Tạ Ngọc Tấn (1995), Nguyễn Văn Dũng, Hữu Thọ...

Lý thuyết về tác phẩm báo chí, quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra và vai trò của việc xây dựng và thực thi quy trình tổ chức, thực hiện báo chí điều tra ở cơ quan báo chí.

- Lý thuyết về báo chí điều tra

Trong luận án này, tuyến bài điều tra được phân tích trên nền tảng lý thuyết về báo chí điều tra nói chung và thể loại báo chí điều tra nói riêng.

+ Về lý thuyết báo chí điều tra:

Tác giả Mark Lee Hunter trong cuốn *Story-based Inquiry- A manual for investigative journalists* nhận định:

Báo chí điều tra liên quan đến việc phơi bày cho công chúng các vấn đề đang bị che giấu- do cố ý bởi những người nắm quyền lực, hay do vô tình, bị ẩn đậy sau một khối lượng lớn hỗn độn sự kiện và hoàn cảnh, trở ngại cho việc tìm hiểu, nắm bắt. Báo chí điều tra đòi hỏi sử dụng cả nguồn thông tin và tài liệu mật và công cộng [91, tr.8].

Đỗ Thị Thu Hằng và nhóm tác giả tại Khoa Báo chí, Học viện Báo chí và Tuyên truyền nhận diện báo chí điều tra *như một hoạt động báo chí đặc thù với 3 tầng mục đích, 5 nhóm nội dung, với 9 bước 1 khâu trong quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra* [18].

+ 3 tầng mục đích của báo chí điều tra

Tầng mục đích thứ nhất: khám phá, phơi bày những sự việc, vấn đề quan trọng với công chúng, cung cấp những thông tin về những hành vi sai trái, thường bị giữ kín một cách cố ý thức;

Tầng mục đích thứ hai: điều tra nhằm vào các vấn đề và các sai phạm, sai lầm mang tính hệ thống mà việc phát hiện, phơi bày nó đem lại lợi ích lớn cho cộng đồng, cho lợi ích công;

Tầng mục đích thứ 3 - tầng cao nhất của báo chí điều tra. Báo chí điều tra cũng có mục tiêu thúc đẩy thực thi hoạt động giám sát và phản biện xã hội của báo chí, thúc đẩy trách nhiệm giải trình và sửa chữa các hành động của cá nhân, các doanh nghiệp, các tổ chức bao gồm cơ quan chính phủ, các cơ quan lập pháp và tư pháp, các tổ chức xã hội dân sự. Trên cơ sở đó, báo chí điều tra góp phần quan trọng trong việc tạo áp lực dư luận xã hội, tạo hiệu lực và hiệu quả của báo chí hướng tới xây dựng một xã hội pháp quyền với những chuẩn mực giá trị đạo đức mang tính nhân văn, nhân đạo sâu sắc...

+ 5 nhóm nội dung: (1) Điều tra phòng, chống tham nhũng ; (2) Điều tra tội phạm kinh tế và hành vi gian lận thương mại ; (3) Điều tra phát hiện

các vi phạm nghiêm trọng về môi trường ; (4) Điều tra các loại tội phạm mang tính xã hội - đời sống ; (5) Điều tra các bí ẩn lịch sử hoặc các nhân vật quan trọng mà công chúng quan tâm.

Lý thuyết về thể loại tác phẩm báo chí điều tra và quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra:

Luận án cũng dựa trên nền tảng lý thuyết về thể loại tác phẩm báo chí, nhấn mạnh nhận diện của Nhà báo Hữu Thọ (2006), trong cuốn *Tác phẩm báo chí*, Tập 2, Nguyễn Văn Dũng (Chủ biên), Nxb Lý luận chính trị; trong đó nêu khái niệm và đặc điểm cơ bản của thể loại báo chí điều tra, kỹ năng thực hiện tác phẩm báo chí điều tra. Tác giả nhấn mạnh vai trò của thể loại báo chí điều tra:

Thể loại báo chí điều tra đáp ứng nhu cầu nhận thức về sự vật, hiện tượng, nhận thức cuộc sống sâu sắc hơn, bản chất hơn trong xu thế trình độ công chúng xã hội ngày càng được nâng cao và dân chủ được mở rộng cùng với hệ thống luật pháp ngày càng văn minh hơn theo yêu cầu "nhà nước pháp quyền, xã hội công dân [7, tr.10].

Nói cách khác, không thể thực thi việc nghiên cứu quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra nếu không xem xét lý thuyết về nội dung, hình thức, phương thức sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra. Luận án sử dụng nhận định về Quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra gồm 9 bước và 1 khâu của Đỗ Thị Thu Hằng và Nguyễn Ngọc Oanh (2014, 2015) làm cơ sở cho việc nghiên cứu vấn đề tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra nói chung và nghiên cứu quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các toà soạn báo Việt Nam nói riêng. 9 bước, 1 khâu của quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra bao gồm: [18].

Bước 1: Tìm hiểu và nghiên cứu thực tiễn, hình thành ý tưởng cho tác phẩm và cho việc triển khai.

Bước 2: Xây dựng đề cương chi tiết và lập kế hoạch tác nghiệp.

Bước 3: Trình và thảo luận với Ban Biên Tập đề cương chi tiết và kế hoạch tác nghiệp.

Bước 4: Thực hiện các biện pháp nghiệp vụ điều tra để thu thập, phân tích, kiểm chứng thông tin và tìm bằng chứng với sự giám sát, hỗ trợ của ban biên tập, đồng nghiệp và các cơ quan chức năng liên quan (nếu cần thiết).

Bước 5: Kiểm tra, hoàn tất khâu tư liệu, chứng cứ liên quan, hoàn thành tác phẩm báo chí điều tra.

Bước 6: Sẵn sàng giải trình với Ban Biên Tập về tác phẩm báo chí, thảo luận và điều tra bổ sung để thẩm định hoặc thêm tình tiết nội dung mới khi có yêu cầu của Ban Biên Tập.

Bước 7: Biên tập nhiều lần, có thể bao gồm sự trợ giúp của các chuyên gia tư vấn về pháp lý hoặc chuyên về lĩnh vực liên quan đến vụ việc điều tra.

Bước 8: Duyệt, đăng báo, xuất bản, phát hành, phát sóng.

Bước 9: Nghiên cứu phản hồi từ bạn đọc, từ nhân vật và các cá nhân, tổ chức liên quan.

1 khâu: Có ý nghĩa qua trọng, nằm ở vị trí trung tâm, được thực hiện trong toàn bộ tiến trình làm dự án báo chí điều tra, đó là khâu Nghiên cứu, đánh giá, nghiên cứu phản hồi từ bạn đọc, từ nhân vật và các cá nhân, tổ chức liên quan.

- *Lý thuyết xã hội học truyền thông đại chúng*

Dưới góc độ của xã hội học thì truyền thông đại chúng (TTĐC) được coi như một quá trình xã hội. Trong đó, quá trình xã hội diễn ra với tác động của TTĐC bằng sự liên kết của các yếu tố như: nguồn tin, thông điệp, người nhận và chúng có mối liên hệ chặt chẽ với nhau.

Trong xã hội học truyền thông hiện nay, nghiên cứu chủ thể, tác phẩm, công chúng báo chí, hoạt động của cơ quan báo chí là những hướng nghiên cứu cơ bản. Các thuyết chức năng, các lý thuyết tiếp cận như Lý thuyết phê phán, Lý thuyết quyết định luận kỹ thuật, trào lưu nghiên cứu văn hóa, và

những lý thuyết liên quan tới "không gian công cộng" được vận dụng khi nghiên cứu tác động của truyền thông đại chúng.

Luận án vận dụng lý thuyết trên để nghiên cứu và tìm kiếm nguyên tắc tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra, so sánh và rút ra các đề xuất từ những dữ liệu khảo sát.

- Phương pháp tiếp cận quyền con người

"*Tiếp cận dựa trên quyền là phương pháp báo chí truyền thông áp dụng quy định pháp lý - chuẩn mực đạo đức - trách nhiệm xã hội của nhà báo điều tra với các tiêu chuẩn phổ quát, mang tính toàn cầu*" [24]. Theo tài liệu dành cho cán bộ Liên Hiệp quốc, phương pháp tiếp cận dựa trên cơ sở quyền con người là phương pháp trong đó dành sự quan tâm như nhau giữa một bên là nội dung hoạt động và bên kia là cách thức thực hiện các hoạt động đó. Phương pháp tiếp cận dựa trên cơ sở quyền con người khác biệt ở chỗ không chỉ quan tâm tới việc đạt được mục tiêu mà còn quan tâm thích đáng tới quy trình, cách thức được lựa chọn để đạt được những mục tiêu đó.

Lý thuyết này được chúng tôi vận dụng khi tìm hiểu về nguyên tắc pháp lý, đạo đức, trách nhiệm của nhà báo khi viết điều tra: nhà báo tiếp cận vấn đề để viết về con người như thế nào, tiếp cận ở 3 tầng mục đích (như đã trình bày tại lý thuyết báo chí điều tra) như thế nào, từ đó tác động đến việc xây dựng quy trình: ai thực hiện? dùng tuyển bài ở đâu? đối tượng nào được hưởng lợi hay bị ảnh hưởng? Đồng thời, xem xét thực tế các tác phẩm điều tra có vi phạm nguyên tắc quyền con người hay không, có đảm bảo tính nhân văn hay không.

- Lý thuyết về khoa học quản lý

Quản lý là một dạng hoạt động đặc biệt quan trọng của con người. Quản lý chứa đựng nội dung rộng lớn, đa dạng phức tạp và luôn vận động, biến đổi, phát triển. Quản lý được sử dụng trong nhiều lĩnh vực, mỗi lĩnh vực lại phân tích cụ thể theo nhiều nghĩa khác nhau. Vì vậy, khi nhận thức về quản lý, có nhiều cách tiếp cận và quan niệm khác nhau.

Quản lý nói chung theo nghĩa tiếng Anh là Administration vừa có nghĩa quản lý (hành chính, chính quyền), vừa có nghĩa quản trị (kinh doanh). Theo Harol Koontz: “*Quản lý là một nghệ thuật nhằm đạt được mục tiêu đã đề ra thông qua việc điều khiển, chỉ huy, phối hợp, hướng dẫn hoạt động của những người khác*”. Theo Vũ Hào Quang: *Quản lý chính là sự tác động liên tục có tổ chức, có ý thức hướng mục đích của chủ thể vào đối tượng nhằm đạt được hiệu quả tối ưu so với yêu cầu đạt ra*” [56]. Theo cách hiểu chung nhất thì quản lý là điều hành, chỉ đạo một hệ thống hay quá trình vận động theo ý muốn của người quản lý nhằm đạt được những mục đích đã định. Nói cách khác, quản lý là sự tác động có mục đích của chủ thể quản lý đối với đối tượng quản lý; quản lý xuất hiện ở bất kỳ nơi nào, lúc nào nếu ở nơi đó và lúc đó có hoạt động chung của con người; mục đích, nhiệm vụ của quản lý là điều khiển, chỉ đạo hoạt động chung của con người, phối hợp với các hoạt động riêng lẻ của từng cá nhân tạo thành một hành động thống nhất của tập thể để hướng đến mục tiêu đã định trước; quản lý được thực hiện bằng tổ chức và quyền uy nhằm đảm bảo sự phục tùng và tạo sự thống nhất trong quản lý.

Lý thuyết này được chúng tôi vận dụng khi tìm hiểu, phân tích, đánh giá về vai trò của các cơ quan báo chí, các cấp quản lý báo chí đối với việc xây dựng, thực thi, giám sát quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra hiện nay.

5.2. Phương pháp nghiên cứu

5.2.1. Phương pháp phân tích nội dung

- Phân tích nội dung định tính

+ Tổng hợp, phân tích, hệ thống và khái quát hóa lý thuyết cũng như các công trình đã được đăng tải trên sách báo, tạp chí và các công trình nghiên cứu thực tiễn của các tác giả có liên quan đến vấn đề nghiên cứu.

+ Sử dụng phương pháp phân tích nội dung tài liệu để tìm hiểu nội dung, ý nghĩa, tư tưởng chủ yếu của các tài liệu lý luận, các công trình nghiên

cứu đi trước có liên quan đến vấn đề tổ chức, thực hiện báo chí điều tra nói chung và quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra nói riêng, làm cơ sở cho việc so sánh, đánh giá các kết quả khảo sát, tìm ra những giải pháp khoa học cho vấn đề nghiên cứu. Phương pháp nghiên cứu tài liệu cũng cho phép nghiên cứu sinh nhận diện và phân tích quan điểm và đường lối của Đảng Cộng sản Việt Nam, hệ thống pháp luật Việt Nam liên quan đến báo chí điều tra ở nước ta trong giai đoạn hiện nay.

- Phân tích nội dung định lượng

Phương pháp này được tiến hành bằng một bộ công cụ mã hoá nội dung tuyến bài điều tra trên 7 báo thuộc diện khảo sát (Nhân dân, Hà Nội mới, Tuổi trẻ, Pháp luật TPHCM, Lao động, Tiên phong, Dân trí) để thống kê các tuyến bài điều tra nhằm lượng hóa các chỉ báo về nội dung, hình thức, cách thức thể hiện. Đây chính là cơ sở để tác giả nghiên cứu, tổng hợp, rút ra nhận xét, đánh giá về thành công và hạn chế, về hiệu quả, mức độ đóng góp của các báo trong việc đăng tải các tuyến bài điều tra.

Tác giả luận án mã hoá và xử lý sản phẩm tuyến bài điều tra trên 7 báo, khảo sát tiến hành trong năm 2017.

5.2.2. Phương pháp phỏng vấn an ket

Phương pháp này được sử dụng để khảo sát tổng quan về báo chí điều tra, các nhà báo viết điều tra và việc tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí Việt Nam hiện nay.

Đối tượng phỏng vấn: nhà báo viết điều tra tại các cơ quan báo chí của Việt Nam.

Số lượng: số phiếu phát ra 200. Số phiếu thu về, đạt yêu cầu sử dụng: 193.

5.2.3. Phương pháp phỏng vấn sâu

Phương pháp này được sử dụng để nghiên cứu nhận diện tổng quan về báo chí điều tra và việc tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí Việt Nam hiện nay, nguyên tắc và kinh nghiệm xây dựng và thực

hiện, những vấn đề đặt ra và gợi ý đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí hiện nay.

Đối tượng và số lượng phỏng vấn sâu (PVS): 17 trường hợp, bao gồm các nhóm sau đây:

Nhóm 1: 7 nhà quản lý Nhà nước về báo chí truyền thông, lãnh đạo cơ quan báo chí thuộc diện khảo sát.

Nhóm 2: 7 nhà báo điều tra

Nhóm 3: 3 chuyên gia, nhà nghiên cứu và giảng viên đào tạo về báo chí điều tra.

5.2.4. Phương pháp thảo luận nhóm

Phương pháp này được sử dụng để nghiên cứu nhận diện tổng quan về báo chí điều tra và việc tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí Việt Nam, nguyên tắc và kinh nghiệm xây dựng và thực hiện, những vấn đề đặt ra và gợi ý đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí hiện nay. Đồng thời, có sự phân tích, đánh giá về chất lượng, hiệu quả của các tuyến bài điều tra, cũng như đề xuất đối với các cơ quan báo chí.

Số lượng: 02 nhóm nhà báo, nhà nghiên cứu, chuyên gia tại Hà Nội và TP HCM.

5.2.5. Phương pháp nghiên cứu trường hợp

- *Chọn 7 tòa soạn báo để khảo sát thực trạng các tuyến bài điều tra:* Nhân dân, Hà Nội mới, Tuổi trẻ, Pháp luật TP HCM, Tiền phong, Lao động, Dân trí. Chúng tôi tiến hành khảo sát sơ lược 7 báo trên các phương diện: tìm hiểu thực tế, thống kê các tuyến bài điều tra năm 2017 và quy trình tổ chức, thực hiện, PVS lãnh đạo và nhà báo điều tra. Để đảm bảo tính khuyết danh khi phân tích các dữ liệu nghiên cứu, chúng tôi mã hoá theo quy định riêng 7 tòa soạn báo thuộc diện khảo sát thành tòa soạn báo A, B, C, D, E, G, H theo trật tự ngẫu nhiên.

- *Tiêu chí chọn mẫu nghiên cứu:* chúng tôi lựa chọn các báo tiêu biểu về báo chí điều tra đại diện hai khu vực Nam - Bắc, Trung ương - địa phương, đại diện báo ngành, hội, đoàn thể.

6. Ý nghĩa lý luận và thực tiễn của đề tài

6.1. Ý nghĩa lý luận

Nếu thành công, luận án góp phần phát triển lý thuyết về báo chí điều tra, chuyên sâu lý thuyết tổ chức, thực hiện các dự án báo chí điều tra nói chung và các tuyến bài điều tra ở tòa soạn báo nói riêng.

Trên cơ sở nghiên cứu dữ liệu khoa học về thực trạng quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo ở Việt Nam, đề tài đề xuất giải pháp mới trong lý thuyết về quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo ở nước ta hiện nay, từ đó đề xuất các bước, các khâu trong quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo Việt Nam trong xu hướng báo chí hội tụ và đa phương tiện hiện nay.

6.2. Ý nghĩa thực tiễn

Đề tài nếu thực hiện thành công sẽ là tài liệu tham khảo có giá trị cho các nhà báo điều tra, các nhà quản lý báo chí, đặc biệt là Ban biên tập tòa soạn báo khi tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra. Đây cũng là tài liệu tham khảo cho các nhà quản lý báo chí truyền thông, các luật sư, các nhà khoa học và sinh viên báo chí truyền thông.

7. Đóng góp mới của đề tài

- Phát triển lý thuyết về báo chí điều tra, cụ thể là đề xuất quy trình 5 giai đoạn trong tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo ở Việt Nam hiện nay.

- Cung cấp dữ liệu khảo sát thực trạng các tuyến bài điều tra và quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí nước ta hiện nay.

- Đề xuất giải pháp và khuyến nghị nhằm xây dựng, tổ chức thực thi, giám sát, duy trì hoặc đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo nước ta hiện nay.

8. Kết cấu

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo và phụ lục, luận án gồm 4 chương.

TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU QUY TRÌNH TỔ CHỨC, THỰC HIỆN TUYỂN BÀI ĐIỀU TRA Ở CÁC TÒA SOẠN BÁO

Luận án tổng luận các công trình nghiên cứu trên thế giới và tại Việt Nam với mục đích tìm kiếm các luận cứ, luận chứng thu được từ những công trình nghiên cứu đi trước về *quy trình tổ chức thực hiện các tuyển bài điều tra ở tòa soạn báo*; tìm hiểu những giá trị khoa học mà luận án có thể vận dụng và tham khảo trong quá trình nghiên cứu nhằm xác định khung lý thuyết chứng minh giả thuyết nghiên cứu và có được một bức tranh tổng quát về cơ sở lý thuyết nghiên cứu luận án. Kết cấu tổng quan được triển khai theo hai hướng nghiên cứu liên quan trực tiếp đến luận án: Hướng nghiên cứu về lý luận và thực tiễn báo chí điều tra; Hướng nghiên cứu về quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra và quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra.

1. Hướng nghiên cứu về lý luận và thực tiễn báo chí điều tra

1.1. Nghiên cứu trên thế giới về lý luận và thực tiễn báo chí điều tra

1.1.1. Nghiên cứu về các dấu mốc của lịch sử báo chí điều tra trên thế giới

Theo lịch sử của "báo chí phơi bày" (khởi điểm của báo chí điều tra) trong lịch sử Báo chí Mỹ, một số nhà nghiên cứu lịch sử báo chí cho rằng báo chí điều tra tại Mỹ đã được nhen nhóm từ cuối thế kỷ 17, đầu thế kỷ 18, khi Benjamin Harris (người sáng lập *Publick Occurrences Both Forreign and Domestick* - tờ báo đầu tiên sử dụng Tiếng Anh tại Châu Mỹ, xuất bản đầu tiên vào 25/09/1690) và James Franklin (người sáng lập tờ *New England Courant* năm 1721, người phản đối mạnh mẽ các chính sách của lãnh đạo của Boston và đặc biệt chỉ trích sự thất bại của họ trong việc ngăn chặn các cuộc tấn công của cướp biển trên Đại Tây Dương) khám phá ra vụ bê bối của các quan chức Boston. Nhà nghiên cứu lịch sử truyền thông James Baughman và biên tập viên của tờ Times Richard Clurman cho rằng sự phát triển của công nghệ và sự cạnh tranh trong ngành, đặc biệt là sự phát triển của

truyền thông qua vô tuyến truyền hình, chính là nguyên nhân báo chí điều tra xuất hiện vào những năm 1960.

Nhiều tờ báo, tạp chí đã coi báo chí điều tra như một giải pháp cạnh tranh với truyền hình, bởi truyền hình từng được cho là không phù hợp với những nội dung nghiên cứu sâu và chi tiết. Nhưng lời giải thích này bỏ qua lịch sử hoạt động điều tra qua truyền thông tivi, radio và cũng chưa đề cập đến sự thất bại của báo chí những năm 1920 và 1930, thời điểm các chương trình radio nắm vị trí bá chủ ngành kinh doanh thông tin. Biên tập viên Carey McWilliams của Tạp chí *The Nation* chỉ ra 2 yếu tố thúc đẩy sự phát triển của báo chí điều tra - sự xuất hiện của công nghệ mới và độc giả mới bởi những căng thẳng gia tăng trong xã hội. Cho đến giữa thập niên 70 của thế kỷ XX, báo chí điều tra trên thế giới đã đạt một số thành công nhất định. Trong giai đoạn này cơ quan báo chí và các hãng truyền thông chưa nỗ lực đầu tư đào tạo nhà báo của mình mà các nhà báo hầu hết phải tự mình tìm cách kết nối, phát triển năng lực kỹ năng phục vụ hoạt động điều tra. Năm 1975 là dấu mốc quan trọng của báo chí điều tra thế giới với sự ra đời của IRE (Investigative Reporters and Editors - Nhà báo và Biên tập viên điều tra), một tổ chức phi lợi nhuận được thành lập nhằm cải thiện chất lượng báo chí điều tra. Nó hoạt động như một diễn đàn nơi nhà báo trên toàn thế giới có thể giúp đỡ lẫn nhau bằng cách chia sẻ các ý tưởng về câu chuyện, kỹ thuật tin tức và nguồn tin. Cuốn sách *The Evolution of American Investigative Journalism* (Tạm dịch: Sự phát triển của Báo chí điều tra Mỹ) của tác giả James L. Aucoin, cũng đã chỉ ra rằng, vai trò và tầm quan trọng của báo chí điều tra là rất lớn, đáp ứng nhu cầu thông tin minh bạch, khách quan của công chúng và tiềm ẩn cả những sức mạnh có thể tạo nên sự tác động mạnh mẽ nhiều mặt đến đời sống xã hội [84].

1.1.2. Nghiên cứu quốc tế về bản chất và sứ mệnh của báo chí điều tra

Tác giả A.A Chertuhonui (2004) trong cuốn *Báo chí điều tra*, (Nxb Thông tấn, Hà Nội) dẫn quan điểm của một nhà báo làm việc trong một toà

soạn nổi tiếng trong lĩnh vực điều tra ở Mỹ rằng: mục tiêu của báo chí điều tra là tìm tòi sự kiện nằm sâu dưới bề mặt, giúp bạn đọc hiểu rằng những điều gì đã xảy ra trong thế giới phức tạp của chúng ta [3, tr.15].

Các nghiên cứu lý thuyết báo chí điều tra của Mỹ và các nước phát triển chủ yếu tiếp cận và trình bày ở mức độ bao quát sự việc, nắm bản chất và đưa ra những nhận diện đặc điểm của báo chí điều tra theo từng vấn đề, cụ thể là những vấn đề góc khuất, cố ý hay vô tình bị che giấu. Theo tác giả Mark Lee Hunter trình bày trong cuốn "*Story - based Inquiry- A manual for investigative journalists* (Tạm dịch: Điều tra dựa trên câu chuyện - Sổ tay của Nhà báo điều tra):

Báo chí điều tra liên quan đến việc phơi bày cho công chúng các vấn đề đang bị che giấu - do cố ý bởi những người nắm quyền lực, hay do vô tình, bị ẩn đằng sau một khối lượng lớn hỗn độn sự kiện và hoàn cảnh, trở ngại cho việc tìm hiểu, nắm bắt. Báo chí điều tra đòi hỏi sử dụng cả nguồn thông tin và tài liệu mật và công cộng [91, tr.8].

Hay như Trung tâm Báo chí Điều tra CIR đặt tại Hoa Kỳ đã miêu tả, báo chí điều tra là theo đuổi các câu chuyện bị che giấu về những cá nhân và các tổ chức có ảnh hưởng đến cộng đồng. "*Đây là những câu chuyện khó khăn: khó để ráp nối và khó nói ra. Thường phải mất nhiều tháng nghiên cứu và hàng trăm cuộc phỏng vấn, lần theo các mối dẫn dắt, kiểm tra nguồn tin, và cuối cùng viết ra một câu chuyện*". Trong cuốn sách "*Investigative journalism as a means of resistance*" (Tạm dịch: Báo chí điều tra - Một hình thức đối kháng) của tác giả David Bauer lại cho rằng, tâm điểm của báo chí điều tra là những vụ bê bối. Mục đích của báo chí điều tra là tạo ra một vụ tai tiếng, nếu đạt được như vậy tức là đã có hiệu quả. Tác giả cuốn sách còn chỉ ra cụ thể báo chí điều tra là gì, tại sao nó là cần thiết ngày hôm nay, làm thế nào nó hoạt động với tư cách là một phương tiện kháng cự hay nói đúng hơn là một phương tiện chống lại, một cuộc kháng chiến thông qua ngôn ngữ bằng chứng cụ thể [86, tr.5].

Cơ quan của Liên hợp quốc về ma túy và tội phạm (UNODC) và Viện nghiên cứu về tư pháp và tội phạm liên khu vực của Liên hợp quốc (UNICRI) (2011), trong cuốn sách *Hướng dẫn kỹ thuật về việc thực thi Công ước của Liên hợp quốc về chống tham nhũng*, Nxb Lao động - xã hội, Hà Nội dành một mục hơn 1 trang để nhận định rằng: việc đáp ứng quyền tiếp cận thông tin liên quan đến hành chính công cần đến sự tham gia của các phương tiện truyền thông đại chúng: " ...việc tiếp cận thông tin về chính sách sẽ khởi nguồn từ việc xác định các lý do mà việc tiếp cận cần được hạn chế hoặc bị từ chối". Công việc điều tra của cơ quan điều tra và của nhà báo được xem xét trong khuôn khổ này [5, tr.86-87].

Qua tiếp cận các nguồn tài liệu nước ngoài về báo chí điều tra, chúng tôi nhận thấy báo chí điều tra được tiếp cận theo nhiều hướng và nhiều bình diện khác nhau. Điểm chung nhất của các tài liệu về báo chí điều tra ở Mỹ và các nước phát triển đều cho rằng báo chí điều tra là một trong những công cụ thiết yếu nhất nhằm thực hiện Công ước Liên hợp quốc về phòng chống tham nhũng. Trong hội thảo Sáng kiến chống tham nhũng khu vực châu Á Thái Bình Dương lần thứ năm tại Jakarta (Indonesia) ngày 6-7/8/2007, các sáng kiến của các quốc gia đều nhận mạnh rằng: muốn thúc đẩy thực thi Công ước của Liên hợp quốc về chống tham nhũng (UNCAC) thì cần phải có khung lý thuyết, công cụ và phương tiện nhằm phòng chống và quản lý xung đột lợi ích [82]. Cuốn kỷ yếu của hội thảo này dành riêng phần 3 đề cập tới chuẩn mực nhân cách, đạo đức, đặc biệt là với các tổ chức văn hoá có liên quan, với nghiên cứu trường hợp tại Trung Quốc, Australia, Pakistan và Malaysia. Các cơ quan báo chí được đề cập đến trong tài liệu này như là các cơ quan có chức năng giám sát vấn đề xung đột lợi ích, và nhà báo là các cá nhân đòi hỏi yêu cầu cao về ý thức lợi ích công, nhân cách và chuẩn mực đạo đức [82, tr.139-179].

Cũng theo hướng này, cuốn *Hướng dẫn kỹ thuật về việc thực thi Công ước của Liên hợp quốc về chống tham nhũng* do cơ quan Liên hợp quốc về ma túy và tội phạm (UNODC) phát hành nhấn mạnh:

Một cơ quan/ một số cơ quan cần được giao trách nhiệm điều tra và thu thập thông tin cần thiết liên quan đến những trường hợp xung đột lợi ích có thể xảy ra (...). Thông tin về những quy định xung đột lợi ích phải luôn có sẵn để công chúng tiếp nhận [5, tr.53 - 54].

Trong cuốn *A Manual for Investigative Journalism (Sổ tay báo chí điều tra)*, xuất bản bởi KAS Media Programme Sub-Sahara Africa, do Syed Nazakat & the KAS Media Programme đồng chịu trách nhiệm biên tập, năm 2010 xuất bản lần đầu, sửa chữa, bổ sung năm 2016) nhấn mạnh bản chất của báo chí điều tra "*là thể loại báo chí mà ở đó, phóng viên đi sâu vào khám phá chỉ một câu chuyện, có thể là vụ tham nhũng đang bị che giấu, đánh giá về chính sách của chính phủ, doanh nghiệp hoặc tập trung vào xu hướng xã hội, kinh tế, chính trị hoặc văn hoá*". Cuốn sách này chỉ rõ sự khác biệt giữa báo chí điều tra và báo chí thông thường, rằng: nếu các nhà báo thông thường dựa vào nguồn tài liệu được cung cấp bởi chính phủ và các tổ chức khác, thì phóng viên điều tra dựa trên tài liệu và chứng cứ mà phóng viên chủ động thu thập được, hướng tới việc phơi bày các vấn đề xã hội bị "niêm phong" vô tình hay cố ý [91, tr.7]. Cuốn sách này cũng phân biệt nhà báo điều tra và thám tử, trong đó nhấn mạnh trách nhiệm xã hội của nhà báo điều tra.

Một cách tổng quát nhất, các nhà nghiên cứu phương Tây nhìn nhận báo chí điều tra như là một hình thức của báo chí mà ở đó các nhà báo đào sâu nghiên cứu vào chỉ một câu chuyện, đó có thể là tiết lộ tham nhũng, nhìn vào/nhận định các chính sách của chính phủ hoặc của doanh nghiệp, hoặc tập trung vào các xu hướng xã hội, kinh tế, chính trị và văn hóa. Không giống với báo cáo thông thường, nơi các nhà báo dựa vào các tài liệu được cung cấp bởi Chính phủ, tổ chức phi chính phủ hay các cơ quan khác, báo chí điều tra dựa vào các tài liệu thu thập được bởi chính các nhà báo. Chúng có mục đích làm rõ các vấn đề đang bị che lấp một cách cố tình hoặc vô ý. Trong cuốn "*Global Investigative Journalism- UNESCO Series on Journalism Education- Case*

Book" (Tạm dịch: Báo chí Điều tra toàn cầu - Loạt bài của UNESCO về Hướng dẫn ngành báo chí) của Biên tập Mark Lee Hunter cũng đã đưa ra nhận định về vai trò của báo chí điều tra:

Báo chí điều tra đóng vai trò như một cơ quan giám sát của truyền thông, một phần không thể thiếu của nền dân chủ; bởi vì lý do này UNESCO đã hỗ trợ đầy đủ để tăng cường hoạt động báo chí điều tra trên toàn thế giới. Báo chí điều tra tiết lộ các vấn đề được che giấu một cách cố tình, bởi những người có quyền lực, hay bởi vô tình ẩn sau sự kiện và hoàn cảnh, cung cấp những phân tích khám phá về các vấn đề liên quan cho công chúng. Bằng cách này, báo chí điều tra đóng góp một phần không thể thiếu cho tự do ngôn luận và tự do báo chí, nhiệm vụ trọng tâm của UNESCO [92, tr.1].

1.2. Nghiên cứu trong nước về lý luận và thực tiễn báo chí điều tra

1.2.1. Nghiên cứu trong nước về lịch sử ra đời và phát triển của báo chí điều tra ở Việt Nam

Trong bài tham luận "*Báo chí điều tra và mấy vấn đề đặt ra*" phát biểu tại "Hội thảo khoa học quốc tế: Kinh nghiệm Việt Nam và quốc tế về nghiệp vụ báo chí điều tra", Nguyễn Văn Dũng đã nhận định:

"Trước những năm 1930, báo chí Việt Nam chưa có khái niệm thể loại phóng sự - mặc dù nhiều bài viết đã là phóng sự, thậm chí đã có phóng sự điều tra. Chỉ từ khi có các nhà báo Tây học trở về mới đem theo khái niệm phóng sự du nhập và khai sinh nó ở Việt Nam. Tuy nhiên, trong thời kỳ chúng ta duy trì nền kinh tế theo cơ chế hành chính, quan liêu, bao cấp và thường dựng nên những mô hình điển hình hóa cho sự phát triển kinh tế - xã hội theo ý muốn chủ quan; theo đó, báo chí đi theo điều tra các đơn vị sản xuất kinh doanh cũng như tổ chức đời sống như những điển hình để biểu dương và yêu cầu nơi khác làm theo. Đó gọi là điều tra biểu dương, hay điều tra điển hình tiên tiến. Ngược lại, điều tra phê bình những đơn vị làm dở, làm sai chủ trương, chính sách thì gọi là điều tra phê phán" [10, tr.5].

Báo chí điều tra mang lại cho xã hội và công chúng cảm giác có thêm một chỗ dựa khi có bất công, cảm giác được tham gia vào quá trình vận hành xã hội, công lý theo hướng tốt hơn, nói một cách dân dã là giải tỏa bức xúc của người dân. Báo chí điều tra mang lại cho báo chí và các nhà báo cảm giác có mục tiêu, được tôn trọng, hoan nghênh, đôi khi là giải thưởng, đồng thời khiến các nhà báo cảm thấy họ đang làm công việc tốt nhất.

Như vậy, có thể thấy, hơn 20 năm nay, khi nói đến thể loại điều tra báo chí Việt Nam, chủ yếu là điều tra chống vi phạm pháp luật dưới mọi hình thức; hầu như không còn điều tra biểu dương điển hình tiên tiến. Ngay khái niệm điển hình tiên tiến cũng không còn được sử dụng nhiều, mà chủ yếu nói đến các nhân tố tích cực.

1.2.2. Nghiên cứu trong nước về bản chất và sứ mệnh của báo chí điều tra

Ở Việt Nam, từ thời kỳ đổi mới, báo chí điều tra được coi là "búa tạ" thúc đẩy tính chiến đấu của tờ báo. Lý luận báo chí Việt Nam khẳng định báo chí điều tra là một loại hình hoạt động báo chí có đóng góp quan trọng trong việc thực hiện các chức năng quan trọng nhất của báo chí. Các giáo trình Lý luận báo chí ở Việt Nam như *Cơ sở lý luận báo chí* của tác giả Tạ Ngọc Tấn khẳng định báo chí (trong đó có báo chí điều tra) là loại hình thông tin đại chúng thông qua đó tham gia vào công tác quản lý xã hội [67], *Cơ sở lý luận báo chí* của tác giả Nguyễn Văn Dũng (2012) nêu cơ chế tác động của báo chí đối với ý thức công chúng [9]. Giáo trình *Tác phẩm báo chí* Tập 1, hai tác giả Tạ Ngọc Tấn và Nguyễn Tiến Hải (Nxb Giáo dục, H. 1995) khẳng định điều tra là thể loại thuộc nhóm thể loại thông tấn - nhóm thể loại có thông tin khách quan sự kiện, dựa trên cơ sở phát hiện và đưa tin các sự kiện, vấn đề có ý nghĩa với công chúng.

Tác giả Nguyễn Văn Dũng trong các giáo trình *Báo chí và dư luận xã hội* (2011), *Cơ sở lý luận báo chí* (2012), tham luận *Báo chí điều tra và mấy vấn đề đặt ra* trong hội thảo khoa học quốc tế "Kinh nghiệm Việt Nam và quốc tế về

nghiệp vụ báo chí điều tra tại Học viện Báo chí và Tuyên truyền” (2014)” và sách chuyên khảo *Báo chí - Giám sát, phản biện xã hội ở Việt Nam* (2017) khẳng định một trong những công cụ quan trọng nhằm thực hiện chức năng giám sát và phản biện xã hội của báo chí là các tác phẩm báo chí thể loại điều tra [8; 9; 10; 11]. Đồng nhất với quan điểm này, Nguyễn Đức Lợi, Lưu Văn An và cộng sự (2017), trong cuốn sách chuyên khảo *Thông tin báo chí với công tác lãnh đạo, quản lý* dành 3 trang phân tích luận điểm: thông tin báo chí tham gia giám sát, phản biện xã hội, phản biện chính sách, giúp các cơ quan lãnh đạo, quản lý điều chỉnh chính sách đang thực hiện phù hợp với thực tiễn. Theo quan điểm này, báo chí có vai trò quan trọng "*kịp thời phát hiện nhân tố tích cực, hợp lý và những tiêu cực, sai phạm và những vấn đề bất cập trong thực hiện chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước*" [41, tr.89].

Trong *Giáo trình Báo chí điều tra* của Khoa Báo chí, Học viện Báo chí và Tuyên truyền (Đỗ Thị Thu Hằng chủ biên, Nxb Lý luận Chính trị, H.2015, Nhà xuất bản Lao động, H.2016 - tái bản, có sửa chữa bổ sung), khẳng định báo chí điều tra như một hoạt động đặc thù của báo chí, trong đó thể loại báo chí điều tra được coi là thể loại tác phẩm báo chí cốt lõi của báo chí điều tra. Bản chất của báo chí điều tra được được chỉ rõ với 3 tầng mục đích rõ rệt:

Báo chí điều tra là loại hình hoạt động báo chí đặc biệt gắn với lao động sáng tạo của nhà báo. Nó đòi hỏi có mục đích riêng, có nội dung riêng, quy trình riêng, phương pháp làm nghề riêng, có công cụ pháp lý, công cụ kỹ thuật riêng. Trong đó yêu cầu của nhà báo điều tra là khác biệt hoàn toàn so với những loại hình báo chí thông thường khác với 3 tầng mục đích rất rõ gồm: (1)- Khám phá, phơi bày sự thật có ý nghĩa quan trọng với công chúng bị giữ kín một cách có ý thức; (2)- Nhằm vào các sai phạm, sai lầm mang tính hệ thống, mà việc phát hiện phơi bày nó đem lại lợi ích lớn cho cộng đồng; (3)-Thúc đẩy thực thi hoạt động giám sát và phản biện xã hội của báo chí, thúc đẩy trách

nhiệm giải trình và hành động sửa chữa của các đối tượng bị báo chí điều tra và chủ thể liên quan khác [18, tr.203-204].

Các tác giả trong nước khác như Đinh Thị Thuý Hằng, Hoàng Hữu Lượng, Nguyễn Đức Dũng, Trần Lệ Thuý, Phan Văn Kiên... ở các góc độ khác nhau đều khẳng định bản chất vạch trần sự thật đang bị giấu kín, trả lời những câu hỏi có ý nghĩa quan trọng đối với công chúng, từ đó tăng tính công khai, minh bạch của thông tin. Các nghiên cứu trong nước cũng phân biệt rõ các khái niệm báo chí điều tra, thể loại điều tra trên báo chí và điều tra - với tư cách là một phương pháp thu thập thông tin, chứng cứ trong quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí của các nhà báo.

2. Hướng nghiên cứu về quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra và quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra

2.1. Nghiên cứu trên thế giới về quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra và quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra

2.1.1. Nghiên cứu nước ngoài về kiến thức, kỹ năng và quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra

Các lĩnh vực báo chí điều tra được nghiên cứu khá sâu và ở nhiều khía cạnh khác nhau. NXB Thông tấn đã giới thiệu 2 cuốn sách có đề cập đến báo chí điều tra. Một là cuốn *Báo chí điều tra* của tác giả người Nga - A.A.Chertuchonnuri, một nhà báo, nhà giáo giàu kinh nghiệm, tác giả của nhiều công trình nghiên cứu về báo chí đã được hai dịch giả Phạm Thảo và Huyền Nhung dịch sang tiếng Việt. Đây là một trong 14 cuốn của bộ sách tham khảo nghiệp vụ báo chí do Nhà xuất bản Thông tấn ấn hành. Dựa vào kinh nghiệm của bản thân và những kết quả nghiên cứu của các nhà khoa học khác, với những dẫn chứng minh họa phong phú, tác giả đã đề cập thể loại báo chí điều tra một cách sâu sắc và thuyết phục, giới thiệu rõ mục tiêu và phương pháp, loại hình cơ bản của báo chí điều tra; những đặc điểm của công việc và khó khăn, trở ngại trong hoạt động điều tra; những hạn chế về luật pháp và đạo đức

đối với người làm công tác điều tra, cũng như sự an toàn của nhà báo. Hai là cuốn *Hướng dẫn cách viết báo* (Nxb Thông tấn, 2010), nhóm tác giả Jean - Luc Martin - Lagardette, đã tập trung giới thiệu mục tiêu và các phương pháp, loại hình cơ bản của báo chí điều tra; cách thức tiến hành lập đề cương, tìm dữ liệu để sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra; những hạn chế về luật pháp và đạo đức đối với người làm công tác điều tra cũng như sự an toàn của nhà báo... [35].

Nhấn mạnh khả năng ảnh hưởng và yêu cầu riêng biệt của báo chí điều tra, tác giả D. E. Kaplan trong cuốn *Global Investigative Journalism: Strategies for Support* (Tạm dịch: Báo chí điều tra toàn cầu: chiến lược hỗ trợ) khẳng định:

Bởi vì ảnh hưởng và khả năng xuất hiện cao, các chương trình/ dự án báo chí điều tra nên thể hiện tiêu chuẩn chuyên nghiệp cao nhất - trong việc viết bài, biên tập và tuân thủ đạo đức. Ngoài ra, sự tham gia của các biên tập viên điều tra nhiều kinh nghiệm có thể đảm bảo những tiêu chuẩn trên [92, tr.32].

Cuốn *Ten Steps to Investigative Reporting* (Tạm dịch: 10 bước thực hiện phóng sự điều tra) của tác giả Lucinda S. Fleeson đã gợi ý và đưa ra 10 bước cơ bản khi tiến hành thực hiện bài điều tra: Mở rộng khái niệm phóng sự điều tra; xây dựng hệ thống hỗ trợ; xây dựng và duy trì nguồn tin; tự tìm hiểu về đối tượng điều tra; tìm kiếm tài liệu; ra khỏi văn phòng và quan sát; làm câu chuyện trở nên sống động; đánh giá, đánh giá và đánh giá; xác minh và xác nhận; xử lý câu chuyện lớn: sắp xếp dữ liệu [87].

Cuốn sách *"A Manual for Investigative Journalism* (Tạm dịch: Sổ tay báo chí điều tra) đã lần lượt đưa ra những góc nhìn, định nghĩa khác nhau về báo chí điều tra. Qua đó, tác giả lần lượt liệt kê những kỹ năng cần có khi thực hiện bài điều tra, cụ thể như việc quan sát để tìm kiếm đề tài, câu chuyện như thế nào; lên kế hoạch tiến hành điều tra ra sao; bảo vệ nguồn tin như thế nào; đưa dẫn chứng ra sao, cách thức viết như thế nào... [81]. Hay như trong

cuốn *Exposing the truth: A guide to investigative reporting in Albania* (Tạm dịch: Khám phá sự thật: Hướng dẫn thực hiện báo chí điều tra tại Albania), tác giả Lawrence Marzouk đã trình bày những khía cạnh khác nhau về báo chí điều tra, cụ thể là những dự án điều tra. Cuốn sách tập trung trình bày việc làm thế nào để giữ được an toàn và bảo vệ được thông tin và phương thức công bố, và việc đánh giá các mối nguy hiểm đến cá nhân cũng như dữ liệu khi tiến hành bài điều tra là rất cần thiết, yêu cầu bạn có thể cần đến sự tư vấn của các chuyên gia bảo mật hoặc chuyên gia công nghệ...

Bàn về việc cách thức thu thập thông tin trong hoạt động báo chí điều tra, tác giả Johanna Vehkoo trong cuốn "*Crowdsourcing in Investigative Journalism* (Tạm dịch: Thu thập thông tin bằng các dịch vụ có thu phí trong báo chí điều tra) đã chỉ ra rằng, biện pháp thu thập thông tin bằng cách dịch vụ có thu phí (phần lớn được cung cấp trên internet) là một công cụ mới cho báo chí. Công dụng chính của nó là tìm kiếm nguồn thông tin giá trị từ cộng đồng và tri thức của tập thể. Nó cũng mang đến nhiều tiếng nói trong bài báo - những tiếng nói chưa từng được đề cập trong các bài báo truyền thống [103]. Tác giả Jim Onyango Ongowo lại dành riêng cả cuốn sách *Ethics of Investigative Journalism* (Tạm dịch: Đạo đức trong báo chí điều tra) để nói về đạo đức của nhà báo khi thực hiện bài điều tra. Tác giả cho rằng, đạo đức trong báo chí điều tra là một phạm trù khó có thể làm rõ bởi những nhà báo khác nhau, kênh truyền thông khác nhau và độc giả khác nhau, nên sẽ đưa ra nhiều ý kiến trái chiều về quan điểm đối với đạo đức áp dụng trong lĩnh vực báo chí [99].

Có thể khẳng định rằng, nhà báo điều tra luôn phải làm việc trong sự gắn kết với tập thể cơ quan báo chí và ban lãnh đạo báo chí. Do đó, để thực hiện được các tác phẩm báo chí điều tra, cần có sự tham gia của nhà báo điều tra và nhiều chủ thể sáng tạo tác phẩm báo chí khác, trong đó có vai trò quan trọng trong phối hợp tổ chức và thực hiện của cơ quan báo chí, cộng tác viên, một số cơ quan bảo vệ pháp luật hoặc cơ quan chức năng, nguồn tin... Ở các

nước phương Tây, báo chí điều tra hiếm khi được tiến hành một mình và vì thế mà việc tổ chức, thiết kế những dự án báo chí điều tra là điều tối quan trọng, cần được làm đầu tiên trước khi bắt tay vào thực hiện tác phẩm báo chí điều tra. Ở đây, báo chí điều tra là sản phẩm của cả một tập thể mà trong đó vai trò của các biên tập viên phụ trách báo chí điều tra có trách nhiệm nặng nề.

2.1.2. Nghiên cứu nước ngoài về quy trình tổ chức, thực hiện báo chí điều tra

Không nói rõ về quy trình sáng tạo hay tổ chức thực hiện báo chí điều tra, tác giả cuốn *A Manual for Investigative Journalism (Sổ tay báo chí điều tra)*, do KAS Media Programme Sub-Sahara Africa xuất bản ngoài chương định nghĩa báo chí điều tra có 7 chương - tương ứng với các bước thực hiện một dự án báo chí điều tra, bao gồm: (1) Quan sát (tìm kiếm ý tưởng cho dự án điều tra), (2) Kế hoạch (lên kế hoạch dự án điều tra), (3) Bảo vệ (nhấn mạnh việc bảo vệ thông tin), (4) Nghiên cứu (các dạng và chỉ dẫn nghiên cứu mở rộng và chuyên sâu của nhà báo điều tra), (5) Gặp gỡ (âm thầm đào sâu thông tin), (6) Hỏi (chỉ dẫn đặt câu hỏi chính xác, đầy đủ và phù hợp), (7) Viết câu chuyện (kỹ năng hoàn thành tác phẩm điều tra). Cuốn sách này cũng không đề cập tới khái niệm quy trình tổ chức, thực hiện dự án điều tra hay tuyển bài điều tra.

Trong cuốn *Ten Steps to Investigative Reporting* (Tạm dịch: 10 bước làm phóng sự điều tra), ngoài việc giới thiệu 10 bước cơ bản để sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra, tác giả Lucinda S. Fleeson còn nhấn mạnh vai trò của việc xây dựng một hệ thống hỗ trợ cho dự án báo chí điều tra, và coi việc này là một quá trình phát triển của các tổ chức báo chí. Tác giả Lucinda S. Fleeson đề cập tới vấn đề "dự án báo chí điều tra" với một loạt các câu hỏi như: dự án báo chí điều tra có thể kéo dài mãi và người phóng viên có thể bị mất định hướng. Luôn có rủi ro khi dự án trở nên quá lớn, quá rối rắm và mơ hồ. Một thói quen tốt để phát triển là đánh giá định kỳ: Có nên tiếp tục dự án hay gạt sang một bên? Có nên xuất bản nó? Có nên xóa sổ dự án? Nhà báo cần thường xuyên nhắc nhở bản thân: Giới hạn tối đa của câu chuyện là gì? Cần

luôn giữ liên lạc và báo cáo tình hình thường xuyên với những người tham gia tổ chức dự án báo chí điều tra... [87].

Có thể thấy, xét về góc độ lý thuyết và thực tế ở một số tòa soạn báo chí phương Tây, bước đầu cho việc tổ chức những dự án báo chí điều tra đã được đề cập và quan tâm.

Qua quan sát của tác giả luận án, các nghiên cứu nước ngoài về lĩnh vực này không đề cập cụ thể đến các tuyến bài điều tra mà chủ yếu nêu vai trò của việc lập các dự án báo chí điều tra, tầm quan trọng của kỹ năng tổ chức, thực hiện các nhóm nghiên cứu và tác nghiệp báo chí điều tra. Đây là nguồn tài liệu tham khảo tốt để tác giả tiếp cận, phân tích và tham khảo sử dụng cho luận án.

2.2. Nghiên cứu trong nước về quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra và quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra

2.2.1. Nghiên cứu trong nước về kiến thức, kỹ năng, kinh nghiệm làm báo điều tra

Ở nước ta hiện nay, những nghiên cứu chuyên sâu về báo chí điều tra đã có một khởi đầu khá tốt, tuy nhiên những tài liệu in thành sách, những công trình nghiên cứu, những bài báo về lĩnh vực này mới chỉ dừng ở mức giới thiệu khái niệm, mục tiêu, phương pháp, hạn chế... của báo chí điều tra.

Trong bộ *Giáo trình nghiệp vụ báo chí* tập II do Khoa Báo chí, Trường Tuyên huấn Trung ương xuất bản từ năm 1977 đã có một bài giảng có tiêu đề: "*Mấy vấn đề về công tác điều tra và thể loại điều tra trên báo*" [37, tr.249-294]. Đây có thể được coi là nghiên cứu đầu tiên với những bài giảng của các nhà báo có kinh nghiệm về điều tra, được các giảng viên Khoa Báo chí, Trường Tuyên huấn Trung ương biên soạn kỹ lưỡng lại. Bài giảng đã đề cập đến hầu hết những vấn đề liên quan đến thể loại điều tra và công tác điều tra báo chí ở thời điểm những năm 70 của thế kỷ XX. Tiếp theo, cuốn *Tác phẩm báo chí*, Tập 2, (2006) Nxb Lý luận chính trị do Nguyễn Văn Dũng chủ biên, nhà báo Hữu Thọ viết phần năm *Thể loại điều tra* đưa ra khái niệm và

đặc điểm cơ bản của thể loại báo chí điều tra, kỹ năng thực hiện tác phẩm báo chí điều tra. Với 3 chương: *Chương 1: Khái quát về sự ra đời và phát triển; Chương 2: Đặc điểm thể loại điều tra; Chương 3: Hoạt động điều tra của phóng viên*, nhà báo Hữu Thọ đã có chỉ dẫn căn bản về lý thuyết thể loại và kỹ năng viết thể loại điều tra. Ở giai đoạn này, báo chí điều tra không chỉ thực hiện những bài điều tra "phê bình trên báo", mà còn bao gồm cả "điều tra phát hiện điển hình tiên tiến" - những tác phẩm nêu gương điển hình cá nhân, những mô hình sản xuất kinh doanh giỏi cần được nhân rộng [7, tr.234-286].

Trong thời kỳ đổi mới, báo chí điều tra mang lại cho xã hội và công chúng cảm giác có thêm một chỗ dựa khi có bất công, và cảm giác được tham gia vào sự vận hành của xã hội, công lý, theo hướng tốt hơn. Những bài điều tra chống tiêu cực trong cuối thế kỷ XX đã góp phần tạo nên những tờ báo lớn, có tên tuổi như Tuổi Trẻ, Thanh Niên, Lao Động, với những nhà báo điều tra tên tuổi lừng danh trong làng báo, với những bài điều tra gây được tiếng vang lớn: nhà báo Đỗ Doãn Hoàng, nhà báo Huỳnh Dũng Nhân,...

Có thể nói rằng, báo chí điều tra là mảng, lĩnh vực ngày càng nhận được sự quan tâm của các nhà khoa học, các nhà báo trong vài năm gần đây. Một loạt các bài báo khoa học của Đỗ Thị Thu Hằng, Nguyễn Thị Thanh Thủy: "*Tác nghiệp báo chí điều tra: Thực trạng và vấn đề đặt ra* (Tạp chí Người làm báo, tháng 7/2015), "*Tác nghiệp báo chí điều tra: Thực trạng nguyên nhân và giải pháp*" (Tạp chí Người làm báo, tháng 8/2015), trong đó nhấn mạnh những vấn đề đặt ra và giải pháp hoàn thiện môi trường pháp lý và bảo vệ quyền tác nghiệp hợp pháp của nhà báo điều tra. Tác giả Đinh Thị Thúy Hằng, Hội nhà báo Việt Nam với *Báo chí với việc đưa tin tội phạm* (Bài đăng trên Tạp chí Người làm báo, tháng 8/2015), tác giả Vũ Văn Tiến với "*Một số nguyên tắc, kỹ năng nghiệp vụ trong quá trình điều tra, viết bài theo đơn thư bạn đọc*" (Tạp chí Giáo dục và Xã hội, số tháng 8/2013) đều đề cập

đến những vấn đề quan trọng cốt lõi của báo chí điều tra: đó là những yếu tố tác động ảnh hưởng trực tiếp đến chất lượng, đến sự thành bại của tác phẩm báo chí điều tra (ví dụ như đạo đức nghề nghiệp, ảnh hưởng từ phía đối tượng bị điều tra, ảnh hưởng liên quan đến pháp luật...), là chia sẻ những kinh nghiệm, nguyên tắc và kỹ năng trong quá trình tác nghiệp báo chí điều tra. Trong bài "*Kiến thức, phương pháp, bản lĩnh nghề nghiệp: ba yếu tố đem lại hiệu quả bài báo trong quá trình điều tra theo đơn bạn đọc*" (Tạp chí Giáo dục và xã hội, số 29, tháng 8/2013), tác giả Vũ Văn Tiến đề cập đến việc phóng viên cần thiết phải xây dựng cho mình một kịch bản, một kế hoạch tổ chức, thực hiện và có sự tham gia giám sát của ban biên tập:

Điều quan trọng bậc nhất là phóng viên phải xây dựng cho mình một "kịch bản" hoàn chỉnh, khoa học, sát hợp với thực tế để thuyết phục Ban biên tập, trên cơ sở đó được lãnh đạo tòa soạn luôn dõi theo, chỉ đạo sát sao đồng thời phối kết hợp chặt chẽ với cơ quan chức năng để giải quyết vấn đề... [75, tr.33].

Ngoài các công trình nghiên cứu, bài báo khoa học, tài liệu sách... về báo chí điều tra, thì những năm gần đây, các cuộc hội thảo, khóa tập huấn có liên quan đến điều tra trong hoạt động báo chí cũng thu hút được sự quan tâm của đông đảo các nhà báo, nhà nghiên cứu báo chí điều tra trong và ngoài nước, với những bài tham luận bổ ích, những chia sẻ kinh nghiệm tác nghiệp thực tế. Tháng 12/2009, Viện nghiên cứu Báo chí và Truyền thông, Học viện Báo chí và Tuyên truyền tổ chức hội thảo quốc gia với chủ đề: "*Điều tra trong hoạt động báo chí*". Hội thảo đã thu hút sự quan tâm của các nhà nghiên cứu lý luận và các nhà báo viết điều tra trong cả nước. Tham gia hội thảo, có nhiều nhà báo, nhà nghiên cứu đã có những tham luận tạo ra được sự quan tâm sâu sắc của đồng nghiệp như: *Thể loại điều tra trong lý luận báo chí* của Đức Dũng, Học viện Báo chí và Tuyên truyền; *Thực tế quá trình điều tra trong loạt bài "Những hành vi tham nhũng ở bến xe miền Đông"* của nhà báo

Nguyễn Xuân Xe, Báo Công an Nhân Dân; *Các bước khởi đầu bài điều tra* của nhà báo Kao Thành Long, Báo Thanh Niên; *Báo chí điều tra và bài học từ vụ Watergate* của nhà báo Phan Nguyễn, Viện Khoa học và Phát triển Nhân lực Kinh tế và Văn hóa; *Điều tra trong hoạt động báo chí - Ý thức trách nhiệm và đạo đức nghề nghiệp của nhà báo trong hoạt động báo chí* của nhà báo Nguyễn Ngọc Vân, Hội Nhà báo tỉnh Khánh Hòa... Có thể nói, kỹ yếu của hội thảo đã có những đóng góp quan trọng cho hướng nghiên cứu về điều tra trong hoạt động báo chí trên cả hai phương diện: thể loại, tác phẩm điều tra và hoạt động điều tra của nhà báo. Tại hội thảo khoa học quốc tế "*Kinh nghiệm Việt Nam và quốc tế về nghiệp vụ báo chí điều tra*" diễn ra ngày 31/3 tại Hà Nội và 2/4 tại Thành phố Hồ Chí Minh do Học viện Báo chí và Tuyên truyền, Trung tâm Sáng kiến Truyền thông và Phát triển, Hội Nhà báo Việt Nam đồng tổ chức, do Đại sứ quán Đan Mạch tài trợ đã có nhiều tham luận, ý kiến nghiệp vụ báo chí điều tra; quy trình tòa soạn và nghiệp vụ nhập vai trong báo chí điều tra; bàn về kỹ năng tác nghiệp, sự chặt chẽ, khôn khéo, dũng cảm, dấn thân của nhà báo; trách nhiệm và sự quyết đoán, kỹ lưỡng của người phụ trách, ban biên tập, tổng biên tập - người chỉ huy tác chiến. Hội thảo cũng đã tập hợp những bài tham luận của các nhà nghiên cứu, nhà báo đồng thời giới thiệu tuyển chọn những tác phẩm báo chí điều tra hay của một số nhà báo điều tra trong nước làm ví dụ cụ thể, cũng như để những nhà báo đó chia sẻ quá trình thực hiện bài điều tra [30]. Khóa tập huấn "*Báo chí điều tra*" diễn ra tháng 5/2017 đã một lần nữa nhằm củng cố kiến thức, kỹ năng trong thực hiện báo chí điều tra như: Phát hiện nguồn tin; lên kế hoạch thực hiện tác phẩm; thu thập, phân tích và xác minh thông tin; kỹ năng phỏng vấn nhân vật; sử dụng phần mềm Excel để xử lý số liệu trong quá trình làm báo chí điều tra....

Trong những năm gần đây, các đề án, dự án có xuất bản phẩm là sách chỉ dẫn nghiệp vụ báo chí điều tra bắt đầu xuất hiện ở Việt Nam. Trung tâm nghiên cứu truyền thông phát triển (RED), và Đại sứ quán Anh tại Hà Nội

xuất bản *Sổ tay phóng viên điều tra*" (Nxb Văn hóa Thông tin). Nhà báo Huỳnh Dũng Nhân cũng đưa ra một số quan niệm về thể loại phóng sự điều tra, cách thức tìm đề tài cho bài phóng sự điều tra, các phương pháp thực hiện điều tra, nguyên tắc khi viết bài phóng sự điều tra trong cuốn "*Phóng sự từ giảng đường đến trang viết*" [50]. Trong khuôn khổ Chương trình Sáng kiến phòng chống tham nhũng Việt Nam 2014, vào năm 2015, nhóm tác giả Đỗ Thị Thu Hằng (chủ biên), Nguyễn Ngọc Oanh, Trần Bá Dung, Lương Phương Diệp đã xuất bản cuốn sách tham khảo "*Tác phẩm báo chí điều tra - Tuyển chọn và phân tích*" (Nxb Lao động). Trong cuốn sách này, nhóm tác giả lựa chọn, giới thiệu và phân tích 19 tác phẩm báo chí điều tra tiêu biểu, kèm theo các bài phỏng vấn tác giả về kinh nghiệm làm báo điều tra, trong đó chú trọng phân tích cơ sở pháp lý trong tác phẩm báo chí điều tra [19, tr.7].

Từ góc độ là nhà báo, đã từng trực tiếp tham gia sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra, các tác giả có bài điều tra được tuyển chọn có những góc nhìn, chia sẻ về kỹ năng và kinh nghiệm làm báo chí điều tra. Nhà báo Đức Hiền viết:

Tôi viết về báo chí điều tra từ những kỷ niệm, những bài học của mình và đồng nghiệp xung quanh, những khó khăn, chút ít thành công và cả những thất bại mình đã từng trải qua hoặc chứng kiến... Chỉ là những câu chuyện nghề của một nhà báo khi thực hiện các bài điều tra... [28, tr.9].

Cuốn sách "*Nhà báo điều tra*" của Đức Hiền ra đời từ suy nghĩ đó. Những trường hợp, những bài điều tra, những vụ việc được tác giả kể lại đều là những việc tiêu biểu với cả thành công lẫn thất bại. Các khâu của quá trình lao động nhà báo được tác giả đề cập khá kỹ thông qua các vụ việc tiêu biểu, từ phát hiện nguồn tin đến các phương pháp thu thập tài liệu, phương pháp thể hiện tác phẩm báo chí điều tra và cả những kinh nghiệm xử lý phản hồi, nâng cao hiệu lực, hiệu quả truyền thông. Những rắc rối pháp lý mà tác giả gặp phải cũng đã được đề cập nhưng không phải là trọng tâm của cuốn sách.

2.2.2. Nghiên cứu trong nước về quy trình tổ chức, thực hiện báo chí điều tra

Có thể nói rằng, ngoài nghiệp vụ báo chí của nhà báo điều tra, vai trò của mô hình tổ chức tòa soạn ảnh hưởng trực tiếp đến số lượng và chất lượng các tuyến bài điều tra của cơ quan báo chí. Trong cuốn sách *Tổ chức và hoạt động của tòa soạn* (Nxb Đại học quốc gia Hà Nội, Hà Nội), tác giả Đinh Văn Hường (2004) đã xây dựng khung lý thuyết căn bản về vấn đề này.

Quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí được đề cập tới trong một số bài báo khoa học về báo chí truyền thông trong những năm gần đây. Nguyễn Ngọc Oanh, trong sách chuyên khảo *Nhà báo với trẻ em - kiến thức và kỹ năng*, Nxb Thông tấn, 2014, định nghĩa "*quy trình sáng tạo một tác phẩm báo chí (bài báo, tác phẩm phát thanh, truyền hình) với sự chủ động, sáng tạo của cá nhân nhà báo là chủ yếu*", phân biệt với quy trình sản xuất ra một sản phẩm báo chí. Tác giả nêu 6 bước của quy trình tác nghiệp trong hoạt động sáng tạo một tác phẩm báo chí nói chung, bao gồm: (1). Tìm hiểu và nghiên cứu thực tế; (2). Xác định đề tài, chủ đề và tư tưởng chủ đề; (3). Thu thập và khai thác thông tin; (4). Thể hiện tác phẩm về nội dung và hình thức; (5). Duyệt, đăng báo, xuất bản, phát hành, phát sóng; và (6). Lắng nghe thông tin phản hồi. Cũng trong phạm vi cuốn sách chuyên khảo này, Nguyễn Ngọc Oanh phân tích sự khác biệt trong quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí ở 4 loại hình: báo in, phát thanh, truyền hình và báo mạng điện tử [51, tr.32-42].

Trong đề tài nghiên cứu "*Quy trình tổ chức sản xuất sản phẩm truyền thông*", tác giả Đỗ Thị Thu Hằng (2016) và cộng sự tại Khoa Báo chí, Học viện Báo chí và Tuyên truyền đã nêu sự khác biệt giữa quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí/ sáng tạo nội dung sản phẩm truyền thông và quy trình tổ chức sản xuất các sản phẩm truyền thông [26].

Trong chương 3 "*Quy trình tổ chức, thực hiện báo chí điều tra*", Giáo trình Báo chí điều tra, Nxb Lao động, 2016, Hai tác giả Đỗ Thị Thu Hằng và Nguyễn Ngọc Oanh (Học viện Báo chí và Tuyên truyền) đã nêu và phân tích

quy trình 9 bước - 1 khâu trong sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra [18, tr.123-136], quy trình tổ chức, thực hiện các dự án báo chí điều tra ở cơ quan báo chí: đặc thù trong sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra ở các loại hình báo chí báo in, truyền hình, phát thanh và báo mạng điện tử, phân tích kỹ năng và phương tiện thực hiện báo chí điều tra, các yếu tố về nội dung và hình thức khi thể hiện tác phẩm báo chí điều tra.... Hai tác giả này cũng đề cập tới chủ thể tham gia tổ chức, thực hiện các dự án báo chí điều tra của cơ quan báo chí và vai trò của việc xây dựng và tuân thủ quy trình tổ chức, thực hiện các hoạt động báo chí điều tra ở nước ta hiện nay [18, tr.139-141]. Tuy nhiên, hai tác giả nêu trên mới chỉ nêu được các chủ thể tổ chức, thực hiện các dự án và các hoạt động báo chí điều tra nói chung ở cơ quan báo chí, chuyên sâu về đặc thù của quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra ở các loại hình báo chí khác nhau, chứ chưa đề cập cụ thể các bước, các khâu và trình tự tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở tòa soạn báo Việt Nam.

Trong bối cảnh cách mạng công nghiệp lần thứ tư hiện nay, nhiều nghiên cứu trong nước đã nhấn mạnh yêu cầu của việc đổi mới mô hình, phương thức lãnh đạo quản lý tòa soạn báo. Tác giả Hà Huy Phượng, trong bài báo khoa học "Lãnh đạo, quản lý báo chí - truyền thông trong thời đại công nghiệp 4.0" (Tạp chí Lý luận chính trị & Truyền thông, số 6/2018, tr. 9-13) viết: "Giờ đây, mô hình tòa soạn và phương thức tổ chức sản xuất sản phẩm báo chí - truyền thông truyền thống dần trở nên lạc hậu. Thay vào đó sẽ là những tòa soạn báo chí, cơ quan truyền thông thông minh, có khả năng kết nối hệ thống, sản xuất sản phẩm truyền thông bằng dữ liệu số hóa, trí tuệ nhân tạo" [54, tr.9]. Cùng hướng nghiên cứu này, Đỗ Thị Thu Hằng, trong bài báo khoa học " Cách mạng công nghiệp 4.0: Vấn đề đặt ra và giải pháp đối với công tác quản lý truyền thông ở Việt Nam hiện nay (Tạp chí Lý luận chính trị & Truyền thông, số 6/2018, tr. 14- 19) đã đề xuất 4 giải pháp và kiến nghị về quản lý báo chí - truyền thông ở các cơ quan báo chí trong bối cảnh cách

mạng công nghiệp 4.0, trong đó nhấn mạnh việc "đổi mới quy trình tổ chức sản xuất, nội dung và phương thức quản lý nội dung... ở cơ quan báo chí", "đồng bộ hóa cơ sở vật chất - kỹ thuật, công nghệ, quy trình tổ chức sản xuất sản phẩm báo chí - truyền thông, mô hình tòa soạn hội tụ, quản trị kinh doanh, phát hành, công tác xã hội trong cơ quan báo chí" [24, tr.18].

Như vậy là, các nghiên cứu trên chủ yếu đề cập đến quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra (trong đó chủ yếu đề cập đến sáng tạo thể loại tác phẩm báo chí "điều tra"), quy trình tổ chức sản xuất sản phẩm báo chí nói chung và sản phẩm báo chí ở các loại hình báo chí khác nhau. Một số tác giả nghiên cứu tác động của cách mạng công nghiệp 4.0 đến xu hướng sáng tạo, ảnh hưởng đến mô hình tổ chức tòa soạn, phương thức tổ chức sản xuất, quản lý nội dung báo chí nói chung và quản lý các dự án báo chí, truyền thông nói riêng ở cơ quan báo chí. Theo quan sát của NCS, cho tới nay chưa có nghiên cứu trong nước nào đề cập chuyên sâu về các bước, các khâu trong quy trình tổ chức, thực hiện các *các tuyến bài điều tra* ở các tòa soạn báo Việt Nam hiện nay.

3. Đánh giá tổng quát về các công trình nghiên cứu trong tổng quan

Việc tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra là một trong những yếu tố ảnh hưởng quan trọng đến chất lượng báo chí điều tra ở một quốc gia nói chung và từng cơ quan báo chí nói riêng. Xét trên bình diện báo chí học, luận án xem xét đánh giá tổng quan nghiên cứu trên hai hướng nghiên cứu chính:

3.1. Đánh giá hướng nghiên cứu về lý luận và thực tiễn báo chí điều tra

Các công trình nghiên cứu nước ngoài về bản chất và sứ mệnh báo chí điều tra khá phong phú, đặc biệt là trong đấu tranh chống tham nhũng, tiêu cực và các hành vi vi phạm pháp luật. Các nhà nghiên cứu và các tổ chức quốc tế đều nhấn mạnh tính đặc thù của báo chí điều tra, chú trọng cơ sở pháp lý, đạo đức và vấn đề trách nhiệm xã hội của báo chí điều tra nói chung, cơ

quan báo chí, các nhà báo điều tra nói riêng. Bản chất của báo chí điều tra đòi hỏi cao với việc "thiết lập các nhóm điều tra" trong toà soạn, tính nhất quán và hiệu quả của hoạt động tổ chức, thiết kế những dự án báo chí điều tra. Đây là điều tối quan trọng, cần được làm đầu tiên trước khi bắt tay vào thực hiện tác phẩm báo chí điều tra. Yếu tố chuẩn mực pháp lý, trách nhiệm xã hội, vấn đề lập kế hoạch, quản lý các dự án điều tra, đạo đức trong báo chí điều tra được nhấn mạnh trong các công trình nghiên cứu được tổng quan.

Báo chí điều tra được quan tâm nghiên cứu và giảng dạy từ rất sớm ở Việt Nam. Các cuốn giáo trình nghiệp vụ báo chí đầu tiên đã đề cập tới Thể loại điều tra trên báo. Báo chí điều tra Việt Nam đã thể hiện được sức mạnh của mình, như một thể loại báo chí xung kích, có tính chiến đấu cao và gây ảnh hưởng lớn đến nền kinh tế, xã hội Việt Nam. Vai trò của báo chí điều tra được nhiều học giả trong nước khẳng định. Các nghiên cứu lý luận báo chí Việt Nam đề cập cụ thể đến khung lý thuyết báo chí điều tra, nhấn mạnh lý thuyết thể loại điều tra, kiến thức, kỹ năng và chỉ dẫn thực hành báo chí điều tra, cũng như các tiêu chí cho một tác phẩm báo chí điều tra tốt. Tuy nhiên, chúng tôi cho rằng: tỷ lệ đồng nhất giữa lý luận báo chí điều tra của các nghiên cứu nước ngoài và trong nước chưa cao. Tiêu biểu là: lý luận báo chí điều tra của các nước phương Tây nhấn mạnh "nhóm điều tra", "dự án báo chí điều tra" còn lý luận báo chí điều tra vẫn chú tâm nhiều hơn đến kiến thức, kỹ năng và phẩm chất của cá nhân nhà báo điều tra.

3.2. Đánh giá về hướng nghiên cứu về quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra và quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra

Các công trình nghiên cứu quốc tế và trong nước đề cập chủ yếu đến quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra. Các nghiên cứu quốc tế rất chú trọng cơ sở lý thuyết, tiêu chí đánh giá và chỉ dẫn chi tiết các bước, các khâu, vị trí và nội dung công việc cụ thể để cho ra sản phẩm cuối cùng là các tác phẩm báo chí điều tra.

Các giáo trình, sách chuyên khảo ở nước ta trong những năm gần đây bắt đầu quan tâm nghiên cứu đến quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí nói chung và với các loại hình báo chí cụ thể nói riêng. Hiện nay chỉ duy nhất có *Giáo trình Báo chí điều tra* (2015, 2016) của các tác giả thuộc Học viện Báo chí và Tuyên truyền xây dựng được một khung lý thuyết khá căn bản về *quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra* và có một số chỉ dẫn về việc tổ chức, thực hiện các dự án báo chí điều tra và các nhóm điều tra. Nhưng công trình nghiên cứu này cũng không có nội dung riêng đề cập đến quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo.

3.3. Đánh giá chung

Trên cơ sở tổng quan hai hướng nghiên cứu chính đã nêu trên, xét trên góc độ tổng thể, theo quan sát của chúng tôi thì cho đến nay chưa tìm thấy một đề tài nghiên cứu nào đề cập một cách có hệ thống và chuyên sâu về quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo Việt Nam. Nói cách khác, vấn đề "*Quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở tòa soạn báo Việt Nam hiện nay*" vẫn còn là một khoảng trống, rất có ý nghĩa về mặt lý luận và thực tiễn đối với báo chí điều tra nói chung và đặc biệt với thực tiễn các cơ quan báo chí ở Việt Nam nói riêng.

Với đề tài "*Quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở tòa soạn báo Việt Nam hiện nay*", luận án sẽ xây dựng và hệ thống hoá lý thuyết về vấn đề tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra và quy trình tổ chức thực hiện tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo Việt Nam. Trên cơ sở nêu và phân tích thực tiễn vấn đề nghiên cứu, trong đó nhấn mạnh các yếu tố trong thực tiễn tác động đến việc xây dựng và thực hiện quy trình tổ chức thực hiện các tuyến bài điều tra, luận án đề xuất những điểm mới về lý thuyết xây dựng, thực thi và giám sát quy trình tổ chức, thực thi và giám sát quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo ở nước ta hiện nay.

Tiểu kết tổng quan tình hình nghiên cứu

Báo chí điều tra đang được mở rộng nhanh trên phạm vi toàn thế giới, tầm quan trọng của báo chí điều tra ngày càng được khẳng định. Báo chí điều tra đã không chỉ dừng lại ở khái niệm, mà đã phát triển rộng hơn thành lý thuyết báo chí điều tra, từ những nghiên cứu báo chí thế giới đến thực tế những công trình ở Việt Nam cũng đã đề cập đến những vấn đề cơ bản như khái niệm báo chí điều tra, phương thức, kỹ năng tác nghiệp báo chí điều tra; vấn đề nhập vai, thu thập tài liệu trong hoạt động báo chí điều tra; vấn đề đạo đức, hành lang pháp lý liên quan đến nhà báo điều tra, các bước tiến hành thực hiện bài điều tra... Tất cả đều là kết quả của những công trình nghiên cứu, những bài báo khoa học, luận văn, luận án, tài liệu in thành sách để làm nền tảng cho những nghiên cứu ở góc độ mới hơn về báo chí điều tra sau này.

Kết quả nghiên cứu tổng quan là quá trình tìm kiếm, phân tích thông tin có liên quan đến chủ đề "*Quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo ở Việt Nam hiện nay*" nhằm đưa ra cái nhìn tổng quát về các giá trị mà những công trình đi trước đạt được, đồng thời là điểm xuất phát xác định nhiệm vụ nghiên cứu, định hướng nghiên cứu cho luận án. Tổng quan nghiên cứu giúp ích cho tác giả luận án tiếp cận, học hỏi, kế thừa các giá trị nghiên cứu, đặc biệt là vấn đề tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở tòa soạn báo, mặt khác cung cấp một hệ thống lý luận và bằng chứng thực tiễn nghiên cứu vấn đề này tại Việt Nam, điều kiện cho việc xây dựng, thực thi và đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo Việt Nam hiện nay.

Trên cơ sở khảo cứu các công trình khoa học tiêu biểu trên, có thể khẳng định rằng: cho đến nay, chưa có công trình khoa học nào làm sáng tỏ vấn đề quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo Việt Nam. Trên cơ sở hệ thống hoá lý thuyết và phân tích các yếu tố thực tiễn có ảnh hưởng/ tác động đến quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí, luận án xây dựng khung lý thuyết về vấn đề nghiên cứu, trong đó tập trung làm rõ lý thuyết về quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí ở nước ta hiện nay.

Chương 1:
CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN
VẤN ĐỀ QUY TRÌNH TỔ CHỨC, THỰC HIỆN
CÁC TUYẾN BÀI ĐIỀU TRA Ở TOÀ SOẠN BÁO

Trên cơ sở hệ thống hoá lý thuyết về vấn đề tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra, chúng tôi tập trung phân tích cơ sở lý luận và thực tiễn của vấn đề nghiên cứu - vấn đề quy trình tổ chức và thực hiện các tuyến bài điều tra ở các toà soạn báo Việt Nam hiện nay.

1.1. Cơ sở lý luận vấn đề quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở toà soạn báo

1.1.1. Các khái niệm cơ bản của vấn đề nghiên cứu

1.1.1.1. Điều tra và báo chí điều tra

- Khái niệm điều tra

Điều tra xuất hiện trong nhiều lĩnh vực khác nhau, ví dụ như điều tra xã hội học, điều tra hình sự... Trong hoạt động báo chí, điều tra thường được xem xét ở 2 bình diện cơ bản: phương thức thu thập thông tin trong nghề báo và điều tra với tư cách là một thể loại báo chí.

+ Góc độ tiếp cận thứ nhất: định nghĩa điều tra như một phương pháp thu thập thông tin trong nghề báo.

Tập thể tác giả *Giáo trình báo chí điều tra* (Đỗ Thị Thu Hằng chủ biên - NXB Lý luận chính trị) cũng khẳng định: Điều tra, xem xét từ là "*tìm hiểu, xem xét để biết rõ sự thật*". Điều tra là đặt ra vấn đề, đặt ra câu hỏi, khám phá sự thật, hiện tượng và đi tìm lời giải đáp. Điều tra là quá trình tự nhận thức của con người trong tất cả các hoạt động nhằm phản ánh, tìm tòi, đánh giá sự vật, hiện tượng để đưa ra một tri thức, khái niệm, phương pháp... phù hợp với thực tiễn [27]. Trong cuốn tài liệu này, Đỗ Thị Thu Hằng và Lê Thị Nhã đã so sánh điều tra xã hội học, điều tra hình sự và điều tra trong tác nghiệp báo chí. "Điều tra của nhà báo là thao tác nghiệp vụ thường xuyên, liên tục trong quá

trình đi tìm dữ liệu, chứng cứ để minh chứng hoặc bác bỏ một luận điểm nào đó... Thông tin thu thập được từ phương pháp điều tra có thể xuất hiện trong bất cứ thể loại nào, dù đó là tin, bài phản ánh hay phóng sự,...". Và "Với bất kỳ một sự kiện thể hiện "tính có vấn đề" nào nảy sinh trong thực tiễn, trách nhiệm của nhà báo là phải vào cuộc điều tra, nghiên cứu, tìm nguyên nhân, kiểm tra chứng cứ, "sau đó mới được công bố thông tin" [27, tr.9-12].

+ Góc độ tiếp cận thứ hai: Định nghĩa điều tra từ như một thể loại của báo chí

Trong *Sáng tạo tác phẩm báo chí*, Đức Dũng cho rằng: "*Điều tra là một thể loại tác phẩm báo chí nằm trong nhóm các thể thông tấn báo chí. Nó thực hiện nhiệm vụ đem lại những câu trả lời trước những sự kiện, vấn đề nổi bật trong đời sống*". Bằng sự kiện, số liệu, có khi miêu tả sự kiện, có khi trình bày số liệu, bài điều tra nêu lên vấn đề, phân tích những khả năng và nhân tố mới, phân tích mối liên hệ giữa nguyên nhân và kết quả để rút ra những kết luận cần thiết. Người viết điều tra luôn cố gắng chỉ ra bản chất của sự vật và hiện tượng [6, tr.115].

Nhà báo Huỳnh Dũng Nhân khái quát trong cuốn *Phóng sự từ giảng đường đến trang viết*:

Điều tra là một thể loại báo chí cung cấp cho người đọc những thông tin cơ bản về một vấn đề đồng thời đi sâu phân tích, chứng minh, làm sáng tỏ những gì còn tiềm ẩn, lẫn khuất bên trong bằng hệ thống những dữ liệu, số liệu, chi tiết qua quá trình tìm kiếm, sàng lọc, sắp xếp tỉ mỉ, tất cả được bố trí trong một kết cấu chặt chẽ, thể hiện bằng văn phong linh hoạt nhằm tạo ra độ tin tuyệt đối cho thông tin [50, tr.161-162].

- Khái niệm Báo chí điều tra

Cuốn *Báo chí điều tra* (NXB Thông tấn), tác giả A.A Chertuchonui nhìn nhận về mục tiêu điều tra như sau:

Mục tiêu điều tra là một trong những yếu tố cơ bản xác định đặc điểm của dạng hoạt động này. Việc điều tra nhằm đạt tới kết quả chính trị hoặc kinh tế nào đó, ví dụ như lên án hoạt động của một tổ chức chính trị cực đoan, phát hiện hiện tượng lợi dụng chức quyền, khai trừ một quan chức tham nhũng khỏi vị trí lãnh đạo bộ, tước quyền miễn trừ của một nghị sĩ gian lận và tìm đường đưa nguồn tài chính bị cướp bóc trở về nước... [3, tr.7- 8].

Cũng theo tác giả này, mục tiêu của các cuộc điều tra nghiêm túc, có ý nghĩa xã hội là làm cho những thông tin cần thiết, có tầm quan trọng sống còn đối với nhân dân, nhưng lại bị giấu giếm trở thành công khai; đấu tranh với sự lợi dụng chức quyền của các thế lực xấu, chống lại tình trạng vô luật pháp nhằm giúp xã hội thay đổi theo chiều hướng tốt hơn.

Mark Lee Hunter và cộng sự, trong cuốn *Story - Based Inquiry: A manual for Investigative Journalists* (Tạm dịch: Qui tắc dựa trên câu chuyện có thật dành cho nhà báo điều tra) cho rằng báo chí điều tra là hình thức hoạt động làm báo có nhiều điểm khác biệt với báo chí thông thường. Trong tài liệu được công bố bởi UNESCO này đã mô tả bản chất của báo chí điều tra (Investigative Journalism) thông qua so sánh với báo chí nghị trường (Conventional Journalism) như bảng 1.1:

Bảng 1.1: So sánh báo chí nghị trường và báo chí điều tra

	Báo chí nghị trường	Báo chí điều tra
Quá trình nghiên cứu, thu thập thông tin	- Thông tin được thu thập và đăng tải định kỳ theo từng ngày, từng tháng và từng tuần. - Việc thu thập và tìm kiếm thông tin diễn ra khá nhanh, thường sau khi kết thúc vấn đề thì tác giả không nghiên cứu mở rộng thêm.	- Thông tin chỉ được công bố khi đảm bảo tính chặt chẽ và hoàn thiện. - Sau khi thông tin được chứng thực và đăng tải thì nhà báo vẫn có thể tiến hành các nghiên cứu mở rộng và chuyên sâu.

	Báo chí nghị trường	Báo chí điều tra
	- Nội dung thường ngắn gọn và dừng lại ở mức cung cấp thông tin tối thiểu.	- Bài viết chứa đựng tối đa thông tin xoay quanh vấn đề. Vì vậy tác giả có thể viết dài.
	- Có thể sử dụng các nguồn tin để viết bài mà không cần những tài liệu nghiên cứu sâu khác.	- Bài viết cần những tài liệu liên quan để đối chiếu hoặc để phủ nhận nguồn thông tin đã đăng tải.
Nguồn thông tin, đối tượng cung cấp tin	- Tính trung thực của nguồn thông tin không được quan tâm nhiều, có thể không cần thẩm tra lại.	- Mọi thông tin đều cần phải xác minh để đảm bảo chính xác, thẩm tra lại trước khi viết.
	- Các nguồn tin và nhân chứng rất dễ dàng cung cấp thông tin cho nhà báo để phục vụ mục đích cá nhân của họ	- Các phóng viên thường giấu kín thông tin chính thức để tránh bị ảnh hưởng và mua chuộc từ đối tượng liên quan đến vấn đề điều tra.
	- Nhà báo phải đồng thuận theo thông tin chính thức đã được mọi người công nhận, cho dù bản thân có những quan điểm khác, từ những nguồn khác.	- Nhà báo có thể phản đối và phủ nhận thông tin đăng tải một cách thẳng thắn nếu họ có được những thông tin chính xác khác.
	- Nhà báo thường sử dụng ít thông tin hơn các nguồn họ có.	- Thông tin mà phóng viên điều tra sử dụng thường là tổng hợp từ tất cả các nguồn họ có.
	- Nguồn thông tin thường được công khai và mọi người dễ dàng biết.	- Nguồn gốc thông tin hay đối tượng cung cấp tin không được công khai để đảm bảo tính bảo mật.
Tác phẩm báo	- Bài viết thường phản ánh lại những vấn đề vốn dĩ trong cuộc sống và không có thay đổi mới. Tác	- Phóng viên không đồng ý với vấn đề được đưa ra. Họ viết bài nhằm đi sâu hơn hoặc

	Báo chí nghị trường	Báo chí điều tra
chí	giả cũng không mong chờ sự thay đổi nhìn nhận từ công chúng sau khi đưa ra thông tin.	phơi bày sự thật của vấn đề đó và thay đổi cách nhìn nhận.
	- Tác giả thường có những nhận định chủ quan thay vì đánh giá, nhận định về những yếu tố liên quan tới vấn đề.	- Tác giả thường nhìn nhận khách quan, công bằng và tỉ mỉ sự thật của vấn đề và dựa vào đó để chỉ ra đâu là nạn nhân, người làm đúng, người làm sai. Bản thân tác giả có thể đưa ra nhận định cho vấn đề mà họ viết.
	- Kết cấu bài viết không phải điều quan trọng nhất. Vấn đề bài viết đưa ra thường không có kết thúc vì sự việc vẫn còn tiếp diễn.	- Kết cấu bài viết đóng vai trò quan trọng tạo nên ảnh hưởng tới công chúng và đưa tới kết luận rõ ràng (thường là tác giả kết luận hoặc một nguồn tin chốt lại vấn đề)
	- Lỗi trong bài viết thường do tác giả nhưng vấn đề này thường khó tránh khỏi và không mấy quan trọng.	- Lỗi trong bài viết có thể khiến tác giả phải nhận những hình phạt nhất định và khiến bài viết mất đi độ tin cậy, giảm uy tín tác giả.

Nguồn: UNESCO, Mark Lee Hunter và cộng sự [27].

Nhóm tác giả *Giáo trình báo chí điều tra* khái quát và nêu ba dấu hiệu bản chất của báo chí điều tra bao gồm: (1) Báo chí điều tra là *loại hình hoạt động báo chí* trong đó nhà báo và cơ quan báo chí đưa ra trước công chúng những vấn đề bị ai đó che đậy một cách có chủ đích hoặc vô thức, hoặc đằng sau hàng loạt những sự thật và bối cảnh khó hiểu. (2) Báo chí điều tra đòi hỏi nhà báo phải sử dụng *nghiệp vụ điều tra báo chí* với các nghiên cứu chuyên sâu và mở rộng nhằm tìm bằng chứng để truy tìm, công bố, phân tích, phản biện và kết luận về những vụ việc có thật và có ý nghĩa quan trọng với

đông đảo công chúng. (3) Báo chí điều tra *thường được viết với hình thức thể loại tương ứng là thể loại tác phẩm báo chí điều tra* hoặc phóng sự điều tra. Trong trường hợp cần thiết, các dự án điều tra có thể cho đăng tải cả thể loại tin tức, phỏng vấn hoặc xen lẫn giữa các kỳ đăng tải bài báo thể loại điều tra [18]. Cũng theo nhóm tác giả, báo chí điều tra không nhằm vào mục đích thông tin tuyên truyền thuần túy, mà hướng tới 3 tầng mục đích: mục đích khám phá, phơi bày những sự việc, vấn đề quan trọng với công chúng, cung cấp những thông tin về những hành vi sai trái, thường bị giữ kín một cách có ý thức; mục đích điều tra nhằm vào các vấn đề và các sai phạm, sai lầm mang tính hệ thống mà việc phát hiện, phơi bày nó đem lại lợi ích lớn cho cộng đồng, cho lợi ích công; tầng mục đích thứ 3 - tầng cao nhất của báo chí điều tra, nhóm tác giả cũng nhấn mạnh: báo chí điều tra cũng có mục tiêu thúc đẩy thực thi hoạt động giám sát và phản biện xã hội của báo chí, thúc đẩy trách nhiệm giải trình và sửa chữa các hành động của cá nhân, các doanh nghiệp, các tổ chức bao gồm cơ quan chính phủ, các cơ quan lập pháp và tư pháp, các tổ chức xã hội dân sự. Trên cơ sở đó, báo chí điều tra góp phần quan trọng trong việc tạo áp lực dư luận xã hội, tạo hiệu lực và hiệu quả của báo chí hướng tới xây dựng một xã hội pháp quyền với những chuẩn mực giá trị đạo đức mang tính nhân văn, nhân đạo sâu sắc...

Như vậy, báo chí điều tra là *loại hình hoạt động báo chí* trong đó nhà báo và cơ quan báo chí đưa ra trước công chúng những vấn đề bị ai đó che giấu một cách có chủ đích hoặc vô thức, hoặc đằng sau hàng loạt những sự thật và bối cảnh khó hiểu. Điều kiện tối thiểu của báo chí điều tra nhà báo phải sử dụng *nghiệp vụ điều tra báo chí* với các nghiên cứu chuyên sâu và mở rộng nhằm tìm bằng chứng để truy tìm, công bố, phân tích, phản biện và kết luận về những vụ việc có thật và có ý nghĩa quan trọng với đông đảo công chúng. Báo chí điều tra *thường được viết với hình thức thể loại tương ứng là thể loại tác phẩm báo chí điều tra* hoặc phóng sự điều tra.

1.1.1.2. Bài điều tra, tuyển bài điều tra

Bài điều tra: Khi bàn về thể loại tác phẩm báo chí điều tra, tác giả Đức Dũng cho rằng: Với tư cách là một thể loại trong nhóm các thể thông tấn báo chí, tác phẩm báo chí điều tra có mục đích thông qua trình bày sự thật để giải thích và giải đáp những vấn đề, câu hỏi mà cuộc sống đang đặt ra, góp phần vào giải quyết mâu thuẫn trong cuộc sống, thúc đẩy cuộc sống phát triển. Tác phẩm điều tra thường xuất hiện khi cần câu trả lời cho một câu hỏi nào đó. Nhiệm vụ của bài điều tra là giải thích, làm sáng tỏ những vấn đề đang có nhiều ý kiến tranh luận, nhiều quan điểm khác nhau; bám sát những mâu thuẫn tồn tại trong cuộc sống, tái hiện lại, tìm ra bản chất, xu hướng vận động phát triển và đôi khi là hướng giải quyết mâu thuẫn đó. Tuy nhiên, không giống với cách trả lời bằng nghệ thuật lập luận (như tác phẩm bình luận) hay thông qua một bức tranh toàn cảnh vừa khái quát, vừa chi tiết, sống động (như trong phóng sự), thể loại điều tra trả lời những câu hỏi trên cơ sở của một logic chặt chẽ, thông qua một hệ thống các bằng chứng được bố trí hợp lý nhằm làm sáng tỏ bản chất của các sự vật, hiện tượng [6].

Theo *Giáo trình báo chí điều tra*, bài điều tra chính là tác phẩm báo chí thuộc thể loại điều tra:

là thể loại tác phẩm báo chí phản ánh những sự việc, hiện tượng, con người trong "hoàn cảnh có vấn đề", những thông tin có nhiều uẩn khúc, nhiều mâu thuẫn, thường không có sẵn lời giải đáp từ các cơ quan công quyền hoặc cơ quan chuyên môn, qua sự phân tích, lý giải, lần tìm chứng cứ làm sáng tỏ nguyên nhân, kết quả hoặc chiều hướng phát triển của sự việc, hiện tượng và con người đó [18, tr.19].

Tuyển bài điều tra: Hiện nay, tổng quan các công trình nghiên cứu, chưa có khái niệm "tuyển bài điều tra". Trên thế giới, những bài điều tra phức tạp, nhiều kỳ thường được gọi là *dự án báo chí điều tra*. Tại Việt Nam, tên thực tế, thuật ngữ *tuyển bài điều tra* được sử dụng khá phổ biến. *Tuyển*, theo

Từ điển tiếng Việt, là khái niệm để chỉ tập hợp sự vật được liên kết lại theo một đặc điểm chung nào đó. Từ đó, có thể hiểu *tuyển bài* là tập hợp các bài viết được liên kết theo một đặc điểm chung nào đó. *Tuyển bài báo chí* có thể hiểu là tập hợp các tác phẩm báo chí được liên kết theo một đặc điểm chung về nội dung, về một chủ đề, một vấn đề, một đối tượng nào đó và có thể xuất hiện trên cùng một số báo hoặc một vài số báo xuất bản liên tiếp. *Tuyển bài điều tra* có thể hiểu là *loạt bài điều tra*, tuy nhiên cũng có thể bao gồm các thể loại khác về chủ đề, vấn đề đó trong các số báo xuất bản liên tiếp. Theo nhóm tác giả trong *Tác phẩm báo chí điều tra* [19], "*thường thì chủ đề điều tra có thể thể hiện theo các loạt bài, trong đó bao gồm các bài là các đề tài nhỏ*".

Từ những phân tích trên, qua ý kiến thảo luận nhóm các nhà báo chuyên viết điều tra, cùng với những kiến thức, kinh nghiệm thực tiễn của chúng tôi, có thể tổng kết quan niệm về tuyển bài điều tra như sau:

Tuyển bài điều tra tập hợp tối thiểu 2 tác phẩm báo chí thể loại điều tra và có thể đi kèm thể loại khác, được liên kết theo một đặc điểm chung về nội dung, tập trung xoay quanh một vấn đề, một chủ đề, một đối tượng và thường xuất hiện trên một số hoặc nhiều số báo liên tiếp, có thể trong thời gian một số ngày hoặc kéo dài hàng tuần/tháng/năm. Các tác phẩm này phản ánh những sự việc, hiện tượng, con người trong "hoàn cảnh có vấn đề", những thông tin có nhiều uẩn khúc, nhiều mâu thuẫn, qua sự phân tích, lý giải, chứng minh, nhà báo làm sáng tỏ nguyên nhân, kết quả hoặc chiều hướng phát triển của sự việc, hiện tượng và con người đó.

1.1.1.3. Tòa soạn báo và các chủ thể tham gia quy trình điều tra

Tòa soạn báo: Tòa soạn xuất phát từ tiếng la-tinh có 2 nghĩa chính: Biên tập, tu chỉnh, gọt giũa hoặc là sắp đặt, sắp xếp nề nếp trật tự. Tùy thuộc vào tình huống cụ thể để hiểu các ý nghĩa. Thông thường ý nghĩa thứ nhất để chỉ công tác biên tập và ý nghĩa thứ 2 để chỉ các cơ quan thông tin đại chúng: báo in, phát thanh, truyền hình, hãng thông tấn... Ở các nước tư bản, người ta

cho rằng tòa soạn báo cũng như các nhà máy xí nghiệp; là nơi "ché biến" các sự kiện thành tin tức với mục tiêu mang lại lợi nhuận kinh tế và uy tín chính trị. V.I. Lênin khái quát tòa soạn báo (và báo chí nói chung) là người tuyên truyền tập thể cổ động tập thể và tổ chức tập thể...

Theo tác giả Nguyễn Thành Lợi: Nhìn từ đời sống báo chí hiện đại, có thể hiểu, tòa soạn báo là nơi sản xuất các sản phẩm báo chí truyền thông. Nói cụ thể hơn, tòa soạn có công việc chính là biên tập, tổ chức trang báo (đối với báo in, báo điện tử) và sắp xếp chương trình (đối với phát thanh - truyền hình). Trong thực tế, nhiều ý kiến cho rằng, tòa soạn, tòa báo, trụ sở báo chí, cơ quan báo chí đều có nghĩa như nhau về phương thức hoạt động, chỉ khác nhau về cách gọi, cách truyền tải thông tin [44, tr.121].

Tòa soạn báo là cách gọi khác của cơ quan báo chí. Theo Điều 16, Luật Báo chí 2016, cơ quan báo chí là cơ quan ngôn luận của các cơ quan, tổ chức quy định tại Điều 14 của Luật này, thực hiện một hoặc một số loại hình báo chí, có một hoặc một số sản phẩm báo chí (báo in, phát thanh, truyền hình, báo mạng điện tử).

Chủ thể tham gia quy trình báo chí điều tra: Theo Đỗ Thị Thu Hằng và Nguyễn Ngọc Oanh trong *Giáo trình Báo chí điều tra* [27, tr.136-139], trong một cơ quan báo chí, các chủ thể sau đây có vai trò nòng cốt trong việc tổ chức, triển khai, quản lý các tác phẩm/tuyên bài/dự án báo chí điều tra, đồng thời chịu trách nhiệm trước pháp luật và công chúng về các tác phẩm báo chí điều tra, bao gồm:

- (1). Tác giả, nhóm tác giả các tác phẩm báo chí điều tra;
- (2). Ban biên tập, đặc biệt là người đứng đầu Ban biên tập của một tờ báo/ một đài truyền hình/ đài phát thanh;
- (3). Tổng thư ký tòa soạn và ban thư ký tòa soạn;
- (4). Ban ban đọc hoặc bộ phận chịu trách nhiệm tiếp nhận và trả lời phản hồi của công chúng

(5). Bộ phận chuyên môn quản lý mảng các dự án điều tra (nếu có) hoặc trưởng bộ phận quản lý các phóng viên viết điều tra

(6). Bộ phận tư vấn pháp luật và tư vấn chuyên môn

1.1.1.4. Quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra

Quy trình: là trình tự (thứ tự, cách thức) thực hiện một hoạt động đã được quy định mang tính chất bắt buộc, đáp ứng những mục tiêu cụ thể của hoạt động quản trị (quản lý và cai trị). Cũng có thể hiểu, quy trình như một tập hợp những công đoạn, thao tác có liên quan hoặc tác động tương tác lẫn nhau để biến đổi nguyên liệu đầu vào thành sản phẩm đầu ra. Nói tóm lại, quy trình chính là những trình tự đã được quy định, làm trái quy trình cũng là vi phạm kỷ luật, quy trình cũng thuộc phạm trù pháp luật của một tổ chức. Quy trình là một thiết chế, là các bước các khâu mà được quy định một cách cụ thể, rằng cái nào là bắt buộc, thứ tự thực hiện như thế nào. Và nó là quy định được ghi nhận, được duy trì trong tính chính thống để điều khiển toàn bộ mối quan hệ và phương thức làm việc của các chủ thể tác động trong quy trình.

Tổ chức: là quá trình sắp xếp và bố trí các công việc, giao quyền hạn và phân phối các chủ thể của tổ chức sao cho chúng đóng góp một cách tích cực và có hiệu quả vào mục tiêu chung.

Thực hiện: là việc làm theo thao tác, trình tự nhất định đã được quy định rõ ràng. Đối với các cơ quan, nếu thực hiện sai có thể coi là phạm luật và bị xử phạt. Trong phạm vi hoạt động báo chí điều tra, việc đặt ra những quy định và yêu cầu các chủ thể thực hiện đúng, chính là việc góp phần nâng cao chất lượng sản phẩm báo chí, cũng như là biện pháp theo dõi, giám sát chặt chẽ từ nhà quản lý, tổ chức, để giảm thiểu một cách tối đa những rủi ro, nguy hiểm trong quá trình thực hiện.

Tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra: là việc tổ chức, thực hiện các bước, các khâu, các công việc và vị trí công việc tương ứng; trình tự, sự phối hợp giữa các chủ thể nhằm đáp ứng mục tiêu của tòa soạn về các tuyển bài điều tra được xuất bản ra công chúng.

Để kế hoạch hoá và tối ưu hoá hoạt động báo chí điều tra, một số tòa soạn báo xây dựng và triển khai tuyển bài điều tra trên cơ sở dự án báo chí điều tra. Các dự án báo chí điều tra có thể được thực hiện thành công hoặc thất bại. Nói cách khác, có thể không có bài điều tra nào được đăng báo, hoặc một bài đăng báo sau đó thì nhóm điều hành dự án ra quyết định chấm dứt dự án báo chí điều tra, hoặc kết quả là xuất bản cả một tuyển bài nhiều kỳ về vụ việc điều tra. Nói cách khác, việc xây dựng và triển khai dự án báo chí điều tra là một trong những phương thức đảm bảo tính kế hoạch, năng lực tối ưu hoá trong tổ chức, thực hiện báo chí điều tra. Xây dựng và triển khai dự án báo chí điều tra là cơ sở tốt để thiết lập và điều hành nhóm điều tra, tạo sự nhất quán và khả năng tiếp cận báo chí điều tra cả ở góc độ đạo đức và pháp lý, do đó muốn tổ chức, thực hiện tốt các tuyển bài điều tra, cần tham khảo và ứng dụng nguyên tắc và kỹ năng xây dựng và thực hiện dự án báo chí điều tra.

Quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra:

Quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra ở các tòa soạn báo là quy định một cách chính thức, có tính bắt buộc của Ban biên tập tòa soạn báo về các bước, các khâu, các công việc và vị trí công việc tương ứng; trình tự, sự phối hợp giữa các chủ thể khi tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra nhằm đáp ứng mục tiêu của tòa soạn.

Một tòa soạn báo được coi là có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra khi Ban biên tập tòa soạn đó đã xây dựng và chính thức thừa nhận (bằng văn bản hoặc thông qua, hoặc được tích hợp trong nội quy, quy chế, quy ước... lưu hành trong tòa soạn). Quy trình đó phải được thực thi cụ thể tại tòa soạn. Các tòa soạn báo cũng cần giám sát thực thi và đánh giá kết quả thực thi quy trình quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra, từ đó quyết định giữ nguyên quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra hay đề xuất việc đổi mới các bước, các khâu... trình tự thực hiện và cơ chế phối hợp các hoạt động trong quy trình này.

Quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra là sự tích hợp "2 trong 1" cả "quy trình tổ chức" và "quy trình thực hiện" các tuyến bài điều tra. Quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra là những quy định một cách bắt buộc của tòa soạn về các bước, các khâu, trình tự các bước, các khâu đó, nguyên tắc mà các chủ thể chịu trách nhiệm hoặc chủ thể liên quan phải tuân thủ nhằm tổ chức, thực hiện hiệu quả các các tuyến bài điều tra. Theo đó, một quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở tòa soạn báo cần có quy định rõ những điểm sau đây:

- Một là, *quy định của tòa soạn về chủ thể tổ chức và chủ thể thực hiện các tuyến bài điều tra*. Phải trả lời được câu hỏi: Ai/ bộ phận nào chịu trách nhiệm tổ chức các tuyến bài điều tra ? Chủ thể nào chịu trách nhiệm thực hiện quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra ? Chủ thể nào phối hợp thực hiện/ hỗ trợ chuyên môn cho hoạt động báo chí điều tra ?

- Hai là, *quy định của tòa soạn về các bước, các khâu trong tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra, yêu cầu và nguyên tắc thực thi các bước, các khâu đó*. Có thể có quy định chung về các bước, các khâu (có tính tổng thể) nhằm tổ chức và thực hiện các tuyến bài điều tra, cũng có tòa soạn báo quy định riêng quy trình tổ chức (hoặc quản lý) các hoạt động báo chí điều tra, trong đó có tổ chức/ quản lý các tuyến bài điều tra và một quy định riêng khác về việc thực hiện các tuyến bài điều tra cụ thể.

- Ba là, *có quy định rõ về những điều phải tuân thủ, những điều không được phép làm trong quá trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra*. Các tòa soạn báo có thể cụ thể hóa các quy định này bằng các nguyên tắc (ví dụ: nguyên tắc nhập vai, nguyên tắc làm việc với nguồn tin, nguyên tắc phân tích, xử lý thư bạn đọc..), chuẩn mực (ví dụ: chuẩn mực trong quản lý dữ liệu điều tra, chuẩn mực đạo đức nhà báo...).

Do các tòa soạn báo đa dạng khác nhau về tôn chỉ mục đích, nguồn lực cho báo chí điều tra và phương thức hoạt động, nên quy trình tổ chức, thực

hiện tuyển bài điều tra của từng tòa soạn cũng có sự khác nhau về chủ thể tổ chức cũng như chủ thể thực hiện.

1.1.2. Vai trò của báo chí điều tra, tuyển bài điều tra và quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra

1.1.2.1. Vai trò của báo chí điều tra

- Phát hiện, cảnh báo và đấu tranh chống tệ nạn, nhân tố tiêu cực

Đây là vai trò được coi là quan trọng, phổ biến nhất của báo chí điều tra. Báo chí điều tra là một thể loại được ví như "búa tạ", "đại bác"... , có vai trò thúc đẩy tính chiến đấu của tờ báo. Mặc dù thể loại điều tra là thể loại khó, kén chọn đề tài, không xuất hiện thường xuyên nhưng luôn được coi là thể loại "trọng pháo" của báo chí. Báo chí điều tra có đặc điểm là luôn phản ánh những sự việc, hiện tượng, con người trong hoàn cảnh "có vấn đề", nhất là những vấn đề có tính chất tiêu cực.

Ví dụ, theo Báo cáo của Chính phủ về công tác phòng, chống tham nhũng trong năm 2017, đã có 5 trường hợp vi phạm về kê khai tài sản thu nhập, trong đó có cả cán bộ cao cấp. Năm 2017 có 39 trường hợp người đứng đầu bị xử lý kỷ luật do thiếu trách nhiệm để xảy ra hành vi tham nhũng, tăng 28 người so với năm 2016; tiến hành 6.845 cuộc thanh tra hành chính, thu hồi 46.268 tỷ đồng, 5.008 ha đất; kiến nghị xử lý hành chính trên 2.057 tập thể, cá nhân, chuyển cơ quan điều tra xử lý hình sự 105 vụ, 214 đối tượng. Trong đó, hầu hết các vụ việc trên đều có sự tham gia phản ánh của báo chí.

- Vai trò bảo vệ và biểu dương các nhân tố tích cực, tuyên truyền, giáo dục nâng cao nhận thức của người dân

Báo chí điều tra làm rõ thông tin, sự thật, bảo vệ uy tín, danh dự của các cá nhân, các đơn vị sản xuất kinh doanh cũng như tổ chức đời sống với tính chất, phát hiện mô hình điển hình để biểu dương. Đó gọi là điều tra biểu dương, hay điều tra điển hình tiên tiến, hoặc nhân tố tích cực.

Thực tế cho thấy, báo chí là lực lượng chủ yếu để tuyên truyền vận động nhân dân, giáo dục nâng cao nhận thức của người dân. Những thông tin

của báo chí bao gồm việc tuyên truyền luật pháp, quy định của Đảng, Nhà nước, tuyên truyền những mô hình, tấm gương điển hình. Báo chí Việt Nam luôn thông tin kịp thời, khách quan, phản ánh trực tiếp những vụ, việc, hình thành và định hướng dư luận xã hội tích cực.

- Vai trò giám sát, phản biện xã hội, là cầu nối giữa các cơ quan chức năng và nhân dân

Báo chí tiến hành giám sát và phản biện xã hội chủ yếu đối với hoạt động của các cơ quan quản lý Nhà nước. Biểu hiện cụ thể của chức năng này là: theo dõi, phát hiện và cảnh báo đối với những quyết sách chưa phù hợp của những cơ quan công quyền, từ đó góp phần điều chỉnh và hoàn thiện dần hoạt động của hệ thống chính trị. Chính chức năng này đã giúp cho báo chí trở thành một vũ khí quan trọng của Đảng, Nhà nước và nhân dân.

Các tòa soạn báo hầu hết các tòa soạn báo đều có bộ phận riêng có nhiệm vụ tiếp nhận - xử lý các thông tin, phản ánh của bạn đọc (như Ban, Phòng bạn đọc). Bạn đọc đề xuất, định hướng, xử lý các đề tài điều tra đến cơ quan báo chí, chiếm tỉ lệ không nhỏ (chúng tôi sẽ có số liệu khảo sát, đánh giá cụ thể tại chương 2). Trong bối cảnh tranh thông tin hết sức mạnh mẽ trong thời đại toàn cầu hóa, "thế giới phẳng", trên cơ sở sự phát triển của khoa học công nghệ và xu hướng phát triển của báo chí như hiện nay, thông tin của bạn đọc, của người dân dường như đã trở thành "con đường" ngắn nhất để đến với các nhà báo, các cơ quan báo chí. Các hình thức liên lạc như qua số điện thoại đường dây nóng, qua thư điện tử hay các phương thức giao tiếp trực tuyến khác. Là một trong những địa chỉ mà người dân tin cậy, nhất là khi hiệu quả đấu tranh của các cơ quan chức năng còn những hạn chế nhất định, thông qua phương thức thuận lợi này, người dân có thể nhanh chóng cung cấp cho báo chí những thông tin liên quan đến các biểu hiện, hành vi tham nhũng của đối tượng lợi dụng chức vụ, quyền hạn để vi phạm pháp luật...

Thực tế cho thấy, không ít vụ việc tham ô, tham nhũng mà báo chí Việt Nam đưa lên công luận trong những năm qua là bắt nguồn từ sự phát hiện, tố

giác của quần chúng. Qua những thông tin như vậy, cơ quan chức năng đã vào cuộc và không ít vụ việc đã được làm rõ, người vi phạm đã bị xử lý ở các mức độ khác nhau.

1.1.2.2. Vai trò của tuyển bài điều tra

Về cơ bản, tuyển bài điều tra đảm bảo ba vai trò phát hiện, cảnh báo và đấu tranh chống tệ nạn, nhân tố tiêu cực; bảo vệ và biểu dương các nhân tố tích cực, tuyên truyền, giáo dục nâng cao nhận thức của người dân; giám sát, phản biện xã hội, là cầu nối giữa các cơ quan chức năng và nhân dân. Đồng thời, bởi tuyển bài điều tra có sự xuất hiện 1 loạt bài trong cùng một thời điểm, nên hiệu quả thường cao hơn, có vai trò lớn hơn các bài điều tra độc lập, đặc biệt đối với việc điều tra các sự việc, vấn đề lớn, phức tạp. Việc tuyển bài điều tra có thể bao gồm các thể loại khác cũng khẳng định sức mạnh, vai trò tổng hợp của nhiều thể loại báo chí để đáp ứng tốt nhất yêu cầu của thông tin và nhu cầu của công chúng. Vấn đề càng phức tạp, càng lớn, phạm vi ảnh hưởng đến công chúng, đến xã hội càng rộng, báo chí càng cần đến tuyển bài điều tra để làm sáng rõ sự thật. Những tuyển bài nhiều kỳ, phạm vi thời gian dài hàng tháng/năm, thậm chí kéo dài nhiều năm, cho thấy sự chiến đấu quyết liệt của cơ quan báo chí và nhà báo, cũng như sự đầu tư nguồn lực khổng lồ (nhân lực, thời gian, vật lực, tài chính, cơ chế...) để quyết tâm theo đuổi đến tận cùng bản chất sự việc. Nhiều tờ báo, nhà báo đã khẳng định uy tín, tầm cỡ bằng chính các tuyển bài điều tra.

1.1.2.3. Vai trò của quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra

Có thể khẳng định rằng, nhà báo điều tra luôn phải làm việc trong sự gắn kết với tập thể cơ quan báo chí và ban lãnh đạo. Do đó, để thực hiện tác phẩm báo chí điều tra và nhất là những tuyển bài điều tra dài kỳ, cần có sự tham gia của nhà báo điều tra và nhiều chủ thể sáng tạo tác phẩm báo chí khác, trong đó nhấn mạnh vai trò quan trọng trong tổ chức và phối hợp thực hiện của cơ quan báo chí. Chính vì thế, muốn kế hoạch thực hiện bài điều tra

hay tuyến bài điều tra thành công, cần phải lập kế hoạch dự án điều tra, cần có một quy trình tổ chức thực hiện chặt chẽ phù hợp để thực hiện theo. Bởi lẽ còn nhiều yếu tố tác động đi kèm, nên mỗi tòa soạn báo sẽ cần tự xây dựng một hệ thống những nguyên tắc, một quy trình tổ chức thực hiện tuyến bài điều tra sao cho phù hợp với tòa soạn mình. Không có một quy trình chung nào áp dụng cho tất cả các tòa soạn báo, mà mỗi một cơ quan báo chí cần tự rút ra sau quá trình thực hiện các bài điều tra của mình, để làm sao có một quy trình chặt chẽ, hoàn hảo nhất.

- Thể hiện sự phù hợp với xu hướng phát triển của báo chí hiện đại, thể hiện tính chuyên nghiệp trong hoạt động của cơ quan báo chí

Sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ truyền thông, mạng Internet và các ứng dụng kỹ thuật số đã tạo ra những cơ hội và động lực mới cho sự phát triển kinh tế xã hội, đồng thời đặt ra những thách thức không nhỏ cho hoạt động báo chí truyền thông hiện đại. Nhất là thể loại báo chí điều tra, vốn dĩ được coi là thể loại "búa tạ" với những sự hấp dẫn luôn đi kèm với khó khăn, nguy hiểm cho người thực hiện nó. Các phòng ban, chủ thể trong cơ quan báo chí là một bộ máy hoạt động nhịp nhàng, chính xác của từng thành viên, mỗi khâu trong các quy trình tổ chức, thực hiện phải có sự kết nối, hỗ trợ lẫn nhau theo diễn biến trình tự. Chính vì thế, các cơ quan báo chí có quy trình cụ thể, linh hoạt, sẽ có được tính chuyên nghiệp cao trong hoạt động báo chí nói chung và báo chí điều tra nói riêng. Việc xây dựng quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra chặt chẽ sẽ thích ứng với xu thế phát triển chung của thế giới hiện đại.

- Giúp định hình được các bước, các khâu kèm theo nguyên tắc, quy định thống nhất, tạo ra một chuẩn mực về báo chí điều tra, hạn chế những rủi ro, vấn đề về pháp lý trong quá trình tác nghiệp

Báo chí điều tra là hoạt động đòi hỏi kỹ năng tác nghiệp và trách nhiệm xã hội rất cao của nhà báo. Hoạt động này luôn thu hút sự chú ý của công chúng bởi nó công bố sự thật có ảnh hưởng quan trọng tới lợi ích của toàn xã

hội. Thậm chí trong nhiều trường hợp, hoạt động báo chí điều tra được coi như một bộ phận quan trọng hỗ trợ cho các cơ quan bảo vệ pháp luật nhằm ngăn chặn các loại tội phạm về nạn quan liêu, tham nhũng, góp phần làm trong sạch môi trường xã hội [18]. Chính vì những vai trò hết sức to lớn mà báo chí điều tra mang lại, nên rất cần có một sự phối hợp tổ chức, thực hiện theo đúng chuẩn mực, chặt chẽ để tác phẩm báo chí điều tra đạt hiệu quả tốt nhất, hạn chế tối đa những rủi ro đáng tiếc xảy ra trong quá trình tác nghiệp.

Đáng nói nhất là sau vụ PMU 18, thì việc cần thiết phải có một quy trình chặt chẽ để phóng viên, nhà báo tác nghiệp điều tra luôn được bảo vệ, được theo sát là quan trọng đến nhường nào. Sau sự cố đó, báo Tuổi trẻ đã soạn thảo và bổ sung thêm một bộ quy định rõ ràng với những điều khoản rất cụ thể như: Phóng viên đi tác nghiệp như thế nào? Trước khi đi, trao đổi với ai? Nhập vai phải như thế nào? Quá trình nhập vai phải tôn trọng những nguyên tắc nào về nghề nghiệp, về đạo đức và nguyên tắc về pháp luật nữa... Những quy định đó đặt ra để phóng viên biết tác nghiệp trong phạm vi nào là được cho phép, để Ban Biên tập có thể quản lý và can thiệp kịp thời khi phóng viên gặp nguy hiểm.

1.1.3. Nội dung, vấn đề xây dựng, thực thi, giám sát quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra

1.1.3.1. Nội dung quy trình

Báo chí điều tra là thể loại mà nhà báo gặp nhiều khó khăn nhất, có thể phải đối mặt với những rắc rối pháp lý. Chính vì thế, mỗi cơ quan báo chí đã xây dựng một quy trình thực hiện báo chí điều tra riêng, nhằm đảm bảo an toàn cho nhà báo, cho cơ quan báo chí. Ngoài việc tuân thủ các thao tác trong quy trình chung và chịu sự chi phối của đặc trưng loại hình báo chí khi sáng tạo tác phẩm, quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra cũng có những yêu cầu riêng khác, ở từng khâu công việc cụ thể. Tác giả Lucinda S. Fleeson đã trình bày trong cuốn *"Ten Steps to Investigative Reporting"* (Tạm dịch: 10

bước để thực hiện bài điều tra), trong đó đã cụ thể và chi tiết hóa 10 bước cơ bản để sáng tạo thực hiện tác phẩm báo chí điều tra. Ví dụ các bước như: xây dựng hệ thống hỗ trợ; xây dựng và duy trì nguồn tin; tự tìm hiểu về đối tượng điều tra; tìm kiếm tài liệu....[87].

Theo *Giáo trình báo chí điều tra* [18, tr.123-136], xuất phát từ cơ sở lý thuyết và thực tiễn sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra ở nước ta hiện nay đã đề xuất quy trình gồm 9 bước và 1 khâu, áp dụng với các tác phẩm đăng tải ở 4 loại hình báo chí cơ bản là báo in, báo phát thanh, truyền hình và báo mạng điện tử (chúng tôi đã trình bày tại mục 5.1, *cơ sở lý thuyết* của phần mở đầu).

Chúng tôi cho rằng, tổ chức và thực hiện như 2 nhóm nội dung của một quy trình. Hai nội dung này tác động lên nhau, hỗ trợ nhau và có mối quan hệ ràng buộc lẫn nhau. Một quy trình 9 bước 1 khâu đã trình bày ở trên chính là quy trình cho việc sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra (chủ yếu chủ thể tác động đến là nhà báo, phóng viên, tác giả trực tiếp của bài điều tra), còn vấn đề chúng tôi chọn làm đề tài nghiên cứu ở đây là quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra (nghĩa là chủ thể tác động bao gồm cả những người tham gia thực hiện trực tiếp như nhà báo, phóng viên, cộng tác viên; và cả bộ phận tham gia quản lý tổ chức, như biên tập viên, bộ phận bạn đọc, phòng ban chuyên môn, tư vấn...). Chủ thể tổ chức như lãnh đạo, Ban Biên tập... sẽ phải trang bị những kiến thức, kỹ năng, phương tiện để thực hiện tổ chức và quản lý, giám sát để phòng ngừa khủng hoảng. Còn đối với nhóm chủ thể thực hiện tuyển bài điều tra, chủ yếu là nhà báo, phóng viên, cộng tác viên..., cần trang bị kiến thức, kỹ năng tự bảo vệ mình, tìm hiểu gì về pháp lý, đạo đức như thế nào, nhập vai ra sao... Tất cả đều được chi tiết trong khi xây dựng một quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra hoàn thiện. Cả 2 nhóm chủ thể sẽ nằm trong mối quan hệ ràng buộc, giám sát và thúc đẩy nhau cùng phát triển để tạo thành một quy trình hoạt động chuẩn mực.

Như vậy, nội dung của quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra bao gồm 5 giai đoạn được mô tả theo bảng sau đây:

STT	Giai đoạn	Nội dung tổ chức	Nội dung thực hiện	Ghi chú
1	Chuẩn bị	Chỉ đạo bộ phận nghiên cứu hoặc tư vấn nghiên cứu cơ sở pháp lý và đạo đức, xây dựng giả thiết, thảo luận và duyệt kế hoạch tuyên bài điều tra	Nghiên cứu thực tiễn, đề xuất ý tưởng và đề cương chi tiết	Thông thường phóng viên đề xuất ý tưởng. Cũng có trường hợp cán bộ lãnh đạo hoặc quản lý dự án báo chí điều tra đề xuất ý tưởng
2	Thiết lập, điều hành nhóm điều tra và bộ phận phối hợp	Xác định chủ thể tham gia, vị trí, yêu cầu, nhiệm vụ, nguyên tắc phối hợp... của các thành viên trong nhóm điều tra	Trưởng nhóm điều tra thực thi việc quản lý, điều hành nhóm điều tra và các bộ phận hỗ trợ	
3	Thu thập, phân tích, kiểm chứng thông tin, tìm bằng chứng để chứng minh giả thiết và hoàn thành bài điều tra	Tổ chức tiếp cận nguồn tin, bảo vệ nhà báo điều tra, quyết định phương pháp, hình thức tổ chức, thực hiện điều tra, quản lý sự kiện, quản lý vấn đề và quản trị khủng hoảng (Ví dụ quyết định phương án nhập vai)	-Thực hiện thu thập, phân tích, kiểm chứng thông tin và tìm bằng chứng. -Kiểm tra, hoàn tất khâu tư liệu, chứng cứ liên quan, hoàn thành tác phẩm báo chí điều tra.	
4	Biên tập, thẩm định, duyệt xuất bản	Chọn thành viên biên tập, thẩm định, duyệt phương án tuyên bài điều tra, duyệt xuất bản kỳ 1	Nhóm tác giả tự biên tập nhiều lần Nhóm tác giả tự thẩm định tác phẩm và thẩm định dự liệu, luận điểm theo yêu cầu của lãnh đạo hoặc nhà quản lý	

			dự án báo chí điều tra	
5	Nghiên cứu phản hồi, nghiên cứu thực tiễn, đề xuất phương án tiếp theo	Tổ chức nghiên cứu phản hồi từ các nguồn tin và dư luận, nghiên cứu thực tiễn	Thông tin cho lãnh đạo và nhà quản lý dự án báo chí điều tra về tất cả các nguồn phản hồi, đề xuất phương án bài điều tra tiếp theo hay quyết định dừng lại.	Bộ phận hỗ trợ: _Chuyên gia tư vấn pháp lý - Ban bạn đọc - Tư vấn chuyên môn lĩnh vực điều tra

1.1.3.2. Vấn đề xây dựng, thực thi, giám sát quy trình

Về vấn đề xây dựng, thực thi, giám sát quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra bao gồm các yếu tố:

- *Việc xây dựng, thực thi, giám sát các giai đoạn, các bước, các khâu trong quy trình*

- *Hình thức quy trình:* quy trình có thể được xây dựng ở nhiều mức độ hình thức khác nhau: Các bước/khâu/quy định; Có văn bản chính thức riêng về báo chí điều tra; Văn bản/quy định chung nội bộ tòa soạn; Quy định nội bộ ở các phòng ban; Thống nhất qua họp giao ban. Hình thức quy trình càng cụ thể và chính thức sẽ càng có cơ sở pháp lý cũng như chuyên môn để giúp các chủ thể tổ chức, thực hiện đúng và hiệu quả tuyến bài điều tra.

- *Nhận thức và sự tham gia của các chủ thể:* Các chủ thể có vai trò nòng cốt trong phương thức tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra, đồng thời chịu trách nhiệm trước pháp luật và công chúng về các tác phẩm. Tuy nhiên, mỗi chủ thể có nhận thức và mức độ tham gia khác nhau trong cả tuyến bài. Chủ thể có nhận thức càng rõ về vai trò của quy trình, chủ thể tham gia càng nhiều về mức độ, các báo sẽ càng thể hiện được phương thức tổ chức, thực hiện chuyên nghiệp, tính tập thể cao, và sẽ đảm bảo tốt hơn về chất lượng, về mức độ an toàn cho nhà báo cũng như hạn chế những tiêu cực trong

quá trình điều tra. Như chúng tôi trình bày tại 1.1.1.3, các chủ thể bao gồm: (1). Tác giả, nhóm tác giả các tác phẩm báo chí điều tra; (2). Ban biên tập, đặc biệt là người đứng đầu Ban biên tập của một tờ báo/ một đài truyền hình/ đài phát thanh; (3). Tổng thư ký toà soạn và ban thư ký toà soạn; (4). Ban bạn đọc hoặc bộ phận chịu trách nhiệm tiếp nhận và trả lời phản hồi của công chúng (5). Bộ phận chuyên môn quản lý mảng các dự án điều tra (nếu có) hoặc trưởng bộ phận quản lý các phóng viên viết điều tra (6). Bộ phận tư vấn pháp luật và tư vấn chuyên môn.

- *Sự đóng góp của các nguồn lực*: các tòa soạn sử dụng nhiều nguồn lực khác nhau như tài chính, cơ sở vật chất, phương tiện tác nghiệp, kỹ thuật công nghệ... làm phương thức hỗ trợ, động viên, khuyến khích cho các chủ thể và sự thành công của cả tuyến bài điều tra.

1.1.4. Nguyên tắc, yêu cầu về quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra ở toà soạn báo

Nguyên tắc là tư tưởng chỉ đạo và định hướng cơ bản được thể hiện xuyên suốt trong quá trình tác nghiệp thực hiện các tuyến bài điều tra của phóng viên thực hiện tuyến bài điều tra.

1.1.4.1. Nguyên tắc

- *Nguyên tắc đảm bảo các quy định về luật pháp*

Đây là một trong những nguyên tắc rất quan trọng cần phải tuân thủ trong tổ chức và hoạt động của bộ máy nhà nước, công chức nhà nước, trong tổ chức và hoạt động của các tổ chức chính trị, tổ chức chính trị xã hội, tổ chức xã hội, tổ chức kinh tế và trong hoạt động hàng ngày, hàng giờ của mọi công dân trong đó hoạt động, tác nghiệp của nhà báo nói chung và báo điều tra nói riêng càng cần phải hiểu và tuân thủ nghiêm túc, triệt để nguyên tắc này. Nguyên tắc này đòi hỏi nhà báo điều tra cần phải có kiến thức pháp lý, kỹ năng thực thi pháp luật và có khả năng vận dụng các văn bản pháp luật của nhà báo điều tra. Trong tác nghiệp báo chí điều tra, sự hiểu biết và kỹ năng thực thi

pháp luật của nhà báo điều tra là yêu cầu căn bản và vô cùng quan trọng. Nhà báo điều tra trước hết phải hiểu và bảo vệ quyền hành nghề theo quy định pháp luật của mình, các đồng nghiệp và của cơ quan báo chí của mình. Các chủ thể tham gia hoạt động báo chí điều tra phải nắm rõ mình có quyền gì (pháp luật cho phép) và có trách nhiệm tuân thủ những nghĩa vụ nào. Nói cách khác, phải xác định rõ vị trí pháp lý của nhà báo, cơ quan báo chí trong hệ thống pháp lý khi hành nghề. Nếu đối tượng và phạm vi phản ánh của hoạt động điều tra báo chí mở rộng ra ngoài lãnh thổ Việt Nam, nhà báo điều tra phải nghiên cứu và thực thi thêm pháp luật quốc tế và pháp luật các quốc gia liên quan nữa.

Chẳng hạn, cho tới thời điểm tháng 09/2016, pháp luật Việt Nam chưa có chế định miễn trừ trách nhiệm hình sự cho những người làm báo sử dụng phương pháp "nhập vai" dẫn tới vi phạm pháp luật. Do đó, nhất thiết phải cân nhắc kỹ lưỡng về quy trình, nguyên tắc nhập vai, với các quy chiếu pháp lý cần thiết. Nếu các nhà báo nước ngoài hoạt động trong lãnh thổ Việt Nam thì hành vi "nhập vai" của họ cũng phải tuân thủ theo quy định, tức là không có miễn trừ trách nhiệm hình sự trong trường hợp họ nhập vai dẫn đến vi phạm pháp luật. Hệ thống văn bản pháp lý của hoạt động báo chí điều tra là cơ sở quan trọng cho nhà báo điều tra vận dụng trong tác nghiệp. Tất cả các quy định về tự do báo chí, tự do ngôn luận và các quy định về việc thu thập thông tin đã được quy định khá đầy đủ trong các Bộ luật Dân sự, Bộ luật Hình sự, Luật Phòng, chống tham nhũng, Luật Thương mại, Luật Báo chí và nhiều luật khác. Người làm báo điều tra giỏi là người phải biết vận dụng mọi kiến thức pháp luật cũng như khả năng khai thác thông tin để tìm kiếm bằng được thông tin mình cần bằng những con đường hợp pháp.

Những thông tin cơ bản nhất trong kiến thức về pháp lý của nhà báo bao gồm: xác định được đúng vị trí pháp lý (quyền và trách nhiệm) của nhà báo, cơ quan báo chí, các điều khoản pháp luật liên quan đến việc tự bảo vệ mình và bảo vệ nguồn tin trong tác nghiệp báo chí điều tra.

- Trách nhiệm pháp lý, vị trí pháp lý, vấn đề bảo vệ nhà báo, bảo vệ quyền tác nghiệp trong báo chí điều tra và bảo vệ nguồn tin trong tác nghiệp báo chí điều tra.

- Trách nhiệm pháp lý của cơ quan báo chí và tác giả liên quan đến tác phẩm báo chí và các văn bản khác, cụ thể như sau:

Luật Báo chí và một số luật khác có liên quan như Luật Phòng, chống tham nhũng, Luật Thanh tra, Luật kiểm toán Nhà nước, Luật ngân sách,... nói rõ quyền và nghĩa vụ của các nhà báo, bao gồm các quyền cơ bản về thu thập thông tin, yêu cầu khai thác thông tin từ cơ quan nhà nước, công bố thông tin và quyền yêu cầu đối tượng bị phản ánh trả lời về vấn đề báo nêu. Hệ thống pháp luật cũng có những quy định nhằm bảo hộ việc thực hiện các quyền trên của nhà báo và các cơ quan báo chí như không ai được cản trở, đe dọa, hành hung, gây tổn hại về vật chất và tinh thần, tịch thu phương tiện hành nghề của nhà báo, cơ quan báo chí,... Đặc biệt, đối với các vụ án đang trong tiến trình điều tra hoặc chưa xét xử, nếu các cơ quan tiến hành tố tụng không cung cấp thông tin thì báo chí vẫn có quyền công bố thông tin theo các nguồn tài liệu của mình và chịu trách nhiệm với tính chính xác của thông tin do mình công bố. Báo chí cũng đồng thời có trách nhiệm giữ bí mật nguồn thông tin, chỉ có nghĩa vụ tiết lộ cho Viện trưởng Viện kiểm sát và Chánh án Tòa án nhân dân cấp tỉnh trở lên với điều kiện để phục vụ quá trình truy tố, xét xử những vụ án có tội danh nằm trong khung hình phạt từ 7 năm trở lên.

- Nguyên tắc đảm bảo đạo đức và trách nhiệm của nhà báo

Căn cứ các nguyên tắc đạo đức và trách nhiệm của nhà báo nói chung và những đặc trưng riêng của báo chí điều tra, nhà báo điều tra về cơ bản cần đảm bảo những nguyên tắc sau:

(1) Tôn trọng sự thật, bảo đảm tính chính xác, trung thực

Nhà báo phải bảo đảm rằng các bài báo do mình cung cấp luôn chính xác, trung thực và công tâm. Tin tức phải dựa trên những bằng chứng có thể

kiểm chứng và ghi rõ nguồn, đồng thời phải sử dụng nghiêm ngặt nguồn tin. Nhà báo, cơ quan báo chí phải nhận thức được trách nhiệm đối với công chúng, nhân vật được đề cập trong tác phẩm và cố gắng tránh sai sót cũng như đưa ra thông tin không chính xác. Trong trường hợp đưa tin sai lệch, gây tổn hại đến danh tiếng của một cá nhân hay tổ chức nào đó, cơ quan báo chí cần ngay lập tức đăng lời xin lỗi ở nơi nổi bật.

(2) Bảo đảm tính công bằng, khách quan

Nhà báo phải công bằng, khách quan với tất cả các bên được đề cập trong bài viết; không được thiên vị, trong trường hợp có xung đột, phải lắng nghe các bên liên quan. Nhà báo cần trình bày thông tin trong ngữ cảnh phù hợp và nêu được nhiều quan điểm khác nhau, tránh đưa ý kiến cá nhân của mình vào bài báo.

(3) "Nói không với tiêu cực"

Minh bạch trong các quan hệ tài chính là yếu tố cơ bản tạo niềm tin, uy tín và lương tâm nghề nghiệp của nhà báo. Vì vậy, nhà báo không được trực tiếp hay gián tiếp nhận bất kỳ vật phẩm, tiền thưởng, quà tặng hay các ưu đãi (chức vụ, địa vị, các dịch vụ khác...) nhằm mục đích công bố, bóp méo hay che giấu tin tức.

(4) Bảo vệ nguồn tin và bí mật nghề nghiệp

Nhà báo có quyền và nghĩa vụ giữ bí mật nghề nghiệp và bảo vệ nguồn tin. Điều 6 trong Quy định về đạo đức nghề nghiệp của người làm báo Việt Nam xác định nghĩa vụ của nhà báo là phải bảo vệ "nguồn tin và giữ bí mật cho người cung cấp thông tin".

(5) Tôn trọng sự riêng tư và phẩm giá con người

Nhà báo có nghĩa vụ tôn trọng quyền con người và bảo đảm sự riêng tư của mỗi cá nhân. Báo chí điều tra phải đảm bảo mức độ đúng pháp luật trong việc can thiệp và điều tra cuộc sống riêng tư của cá nhân (danh tính, hình ảnh, tuổi tác, giới tính, địa chỉ, điện thoại, thư từ, nghề nghiệp, chức danh...) khi không có sự đồng ý của người đó, bao gồm việc chụp ảnh ở những nơi riêng tư, thu thập thông tin thông qua các thiết bị nghe lén.

(6) Tôn trọng nhân vật được điều tra, bảo vệ quyền của trẻ em/ vị thành niên và những người bị tổn thương

Khi tiến hành hoạt động điều tra, nhà báo phải chú ý đến mối quan hệ đạo đức với nhân vật trong tác phẩm của mình. Đối với một nhà báo, nhân vật dù là người trưởng thành đã nhận thức được tầm quan trọng của việc đăng tin và cho phép đăng nhưng với ý thức cao về nghề nghiệp, anh ta vẫn luôn phải cân nhắc mức độ thiệt, hơn có thể xảy ra với nhân vật của mình. Bởi trong nhiều trường hợp, chỉ có nhà báo mới nhận biết hết được những nguy hại đó.

- Nguyên tắc đảm bảo các quy định, yêu cầu đối với quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra của tòa soạn báo

Mỗi tòa soạn báo có những quy tắc, quy định, yêu cầu riêng. Nguyên tắc này đảm bảo tất cả tổ chức, cá nhân thuộc cơ quan báo chí đều phải thực hiện. Kết quả thực hiện nguyên tắc được hiện thực hóa bằng quá trình tổ chức, bằng sản phẩm và bằng việc khen thưởng, kỷ luật đối với mỗi trường hợp cụ thể.

- Nguyên tắc bảo vệ nhà báo điều tra, nguồn tin; kiểm soát cộng tác viên và bảo mật dữ liệu báo chí điều tra

Tại hội thảo "Bảo vệ nguồn tin: Pháp lý và đạo đức báo chí" do Trung tâm Truyền thông giáo dục cộng đồng (MEC) thuộc Liên hiệp Các hội khoa học kỹ thuật Việt Nam (VUSTA) tổ chức vào tháng 10-2012, nhiều nhà báo đến từ các cơ quan báo chí, Hội Nhà báo Việt Nam đã đồng loạt cho rằng việc bảo vệ nguồn tin là nguyên tắc cơ bản nhất trong đạo đức nhà báo. Đối với thể loại báo chí điều tra, chống tham nhũng, tiêu cực thì nguồn tin là số 1; không có nguồn tin, người cung cấp thông tin thì nhà báo không thể có những loạt bài điều tra tốt.

Ngoài những quy định của luật pháp, bảo vệ nguồn tin còn là trách nhiệm, đạo đức, nguyên tắc nghề. Nhiều tờ báo ở Việt Nam đã có chế độ trả thù lao cho nguồn tin cung cấp, cho nên, không lý gì nhà báo lại không có trách nhiệm bảo vệ nguồn tin của mình. Nuôi dưỡng và giữ được quan hệ mật

thiết với nguồn tin (ở đây được hiểu là cung cấp thông tin vì sự phát triển chung của xã hội, không vụ lợi...), nhà báo sẽ được khẳng định uy tín, danh dự và trách nhiệm của chính người đi thực hiện điều tra. Điều này sẽ giúp người cung cấp tin tưởng và được tôn trọng hơn.

Chính vì thế, mỗi tòa soạn cần xây dựng nguyên tắc bảo vệ nhà báo, bảo vệ nguồn tin, kiểm soát cộng tác viên và dữ liệu điều tra một cách chi tiết, cụ thể nhất.

- Nguyên tắc đảm bảo cơ chế giám sát hoạt động báo chí điều tra

Cơ chế giám sát hoạt động báo chí điều tra có vai trò quan trọng trong việc phát hiện những vấn đề phát sinh mới, kịp thời giải quyết. Giám sát, còn thể hiện mối quan hệ giữa các chủ thể, có sự tương tác và mọi hoạt động đều nằm trong tầm kiểm soát.

- Nguyên tắc đảm bảo tính hệ thống, tính logic, tính thực tế của quy trình và các quy định trong tòa soạn

Cần có sự thống nhất, logic gắn với thực tế tình hình cụ thể của từng tòa soạn để thực hiện nguyên tắc này.

1.1.4.2. Yêu cầu

- Yêu cầu về chủ thể

+ Phải xác định được các chủ thể tổ chức thực hiện

Cần thiết phải tiến hành việc xác định các chủ thể tổ chức thực hiện trong quá trình tiến hành hoạt động báo chí điều tra, để từ đó có những yêu cầu cụ thể đối với từng đối tượng. Chủ thể tổ chức sẽ nắm việc giám sát, thực hiện các kỹ năng tổ chức để điều hành, chỉ đạo, giám sát nhóm chủ thể thực hiện. Cần xác định rõ vai trò, quyền hạn, nhiệm vụ của mỗi nhóm chủ thể, để có sự phối hợp tốt nhất khi thực hiện tuyến bài điều tra.

+ Ban Biên tập và lãnh đạo các phòng ban trong tòa soạn xây dựng được quy trình cụ thể (mô tả rõ các giai đoạn hoặc các bước các khâu và các quy định liên quan), nhận thức được vai trò, trách nhiệm, phương pháp và hình thức tổ chức, thực hiện quy trình.

Một quy trình tổ chức thực hiện cụ thể cần được mô tả rõ các bước, các khâu kèm theo những quy định, quy tắc, nguyên tắc đi cùng. Lãnh đạo và Ban biên tập sẽ chịu trách nhiệm chính trong việc xây dựng một quy trình như thế, và để đảm bảo quy trình sẽ đi vào hoạt động mang lại hiệu quả thiết thực, cần có sự giám sát chặt chẽ, thường xuyên xem kết quả khi áp dụng vào thực tế, để từ đó có hướng tiếp tục duy trì hay cần đổi mới quy trình trong thời gian tiếp theo.

Quy trình cần xây dựng cụ thể với trách nhiệm của từng nhóm chủ thể, đối tượng, cần có những bộ khung quy tắc, các bước, các khâu càng cụ thể, chi tiết và phải phù hợp thực tế với tình hình của tòa soạn báo mình.

+ Có đội ngũ nhà báo được trang bị kiến thức, kỹ năng báo chí điều tra, nhận được vai trò và trách nhiệm, các nguyên tắc, quy định cần tuân thủ của mình trong tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra

Nhà báo nói chung và cụ thể hoạt động trong lĩnh vực báo chí điều tra cần càng nhận thức được tầm quan trọng của việc trang bị kiến thức về các mặt, nhất là pháp luật, pháp lý trong các lĩnh vực điều tra. Cần phải thường xuyên tư vấn luật sư, chuyên gia có kinh nghiệm để thực sự hiểu và phân tích tường tỏ khi điều tra. Làm việc trung thực, tỉ mỉ, chân thật và nhất định cần tuân thủ các nguyên tắc, quy định đã được đặt ra, những hành lang pháp lý để soi vào, tránh những trường hợp đáng tiếc xảy ra khi đi quá giới hạn hay vi phạm pháp luật khi tiến hành điều tra

+ Các bộ phận trong tòa soạn có trách nhiệm phối hợp, hỗ trợ (ví dụ: Ban Bản đọc, các ban nội dung...)

Sự hợp tác hai bên, mối quan hệ tương tác, hỗ trợ giữa các bộ phận trong tòa soạn là hết sức cần thiết. Ban Bản đọc sẽ thường xuyên cập nhật, tổng hợp thông tin phản hồi từ phía độc giả cho nhóm nội dung, để từ đó nắm được tâm lý dư luận, có những đề tài, hướng giải quyết để tăng tính tương tác với độc giả, bạn đọc. Thậm chí, Ban Bản đọc còn chính là nơi khai thác đề tài, kiểm tìm nguồn tin cho các đề tài điều tra tiếp theo.

- Yêu cầu về quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra

Trong tạp chí Giáo dục và xã hội, số 29 (tháng 8/2013), bài "*Kiến thức, phương pháp, bản lĩnh nghề nghiệp: ba yếu tố đem lại hiệu quả bài báo trong quá trình điều tra theo đơn bạn đọc*", bản thân tác giả đã nhấn mạnh:

...Điều tra quan trọng bậc nhất là phóng viên phải xây dựng cho mình một "kịch bản" hoàn chỉnh, khoa học, sát hợp với thực tế để thuyết phục được Ban Biên Tập, trên cơ sở đó được lãnh đạo tòa soạn luôn theo dõi, chỉ đạo sát sao đồng thời kết phối hợp chặt chẽ với các cơ quan chức năng để giải quyết những vấn đề bài báo nêu ra...[75].

Để thực hiện được những tiêu chí đó, các tòa soạn cần xây dựng và thực hiện những yêu cầu như sau:

+ Đảm bảo việc xây dựng quy trình cơ bản trong tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra

Do điều tra là thể loại khó, đối tượng phản ánh phức tạp, nhạy cảm, việc các tòa soạn có quy trình chuẩn là cần thiết. Như đã trình bày tại phần 1.1.3, quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra gồm 5 giai đoạn cơ bản. Mỗi tòa soạn có cách xây dựng quy trình khác nhau phù hợp đặc điểm, điều kiện, mục tiêu của tòa soạn đó.

+ Đảm bảo việc thực hiện cơ bản đúng quy trình

Khi đã xây dựng được quy trình chuẩn, việc thực hiện cần đặt ra nghiêm khắc với các chủ thể liên quan, đảm bảo các yếu tố về:

Thực hiện đủ các giai đoạn

Thực hiện đúng các giai đoạn

Suốt quá trình thực hiện bài điều tra, nhất là với những bài điều tra khó khăn, phức tạp phải thực hiện trong thời gian dài, người thực hiện phải thường xuyên báo cáo tình hình, tiến độ, kết quả... cho người phụ trách.

Đảm bảo về tiến độ thời gian: Tiến độ thời gian là yêu cầu không thể thiếu đối với báo chí điều tra trong xu thế chạy đua thông tin, cập nhật thông tin hiện nay. Tuy nhiên, vấn đề đảm bảo tiến bộ thời gian cũng luôn đi đôi với

yêu cầu đảm bảo chất lượng tác phẩm, tránh bất cứ sai sót nào xảy ra trong quá trình tác nghiệp, thẩm định, phân tích thông tin. Điều này đặt ra cho các chủ thể sự chuyên nghiệp cao trong quá trình tổ chức thực hiện cũng như trách nhiệm, đạo đức của nhà báo.

+ Đảm bảo chất lượng tuyên bài điều tra

Tác phẩm điều tra phải kết hợp yếu tố nội dung, phương thức thể hiện:

* Các yếu tố nội dung tác phẩm:

Đề tài, chủ đề: thời sự, độc quyền

Chi tiết, nhân vật, bằng chứng, nguồn tin trong tác phẩm báo chí điều tra: điển hình, xác thực, phong phú

Quan điểm của nhà báo: luận cứ, luận chứng trong tác phẩm báo chí điều tra: khách quan, chặt chẽ

Về cơ bản, có thể xác định ít nhất 5 nhóm nội dung báo chí điều tra [18], với đặc thù về đối tượng, phương thức tác nghiệp, bao gồm:

(1) *Điều tra phòng, chống tham nhũng*

Điều 86 Luật Phòng, chống tham nhũng của Việt Nam quy định: *Nhà nước khuyến khích cơ quan báo chí, phóng viên đưa tin phản ánh về vụ việc tham nhũng và hoạt động phòng, chống tham nhũng; cơ quan báo chí có trách nhiệm biểu dương tinh thần và những việc làm tích cực trong công tác phòng, chống tham nhũng; lên án, đấu tranh với những người có hành vi tham nhũng; tham gia tuyên truyền, phổ biến pháp luật về phòng, chống tham nhũng; cơ quan báo chí, phóng viên có quyền yêu cầu cơ quan, tổ chức, cá nhân có thẩm quyền cung cấp thông tin, tài liệu liên quan đến hành vi tham nhũng; cơ quan báo chí, phóng viên phải đưa tin trung thực, khách quan.*

Kết quả nghiên cứu về tham nhũng do Văn phòng Ban Chỉ đạo Trung ương về phòng, chống tham nhũng, Thanh tra Chính phủ và Ngân hàng thế giới (WB) công bố tháng 11/2012 có một khuyến nghị quan trọng là "*tôn trọng hơn nữa vai trò của báo chí, truyền thông trong cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng*". Theo đó, với hơn 5.000 mẫu lấy ý kiến, có 82% số cán

bộ công chức và 84% lãnh đạo doanh nghiệp được hỏi cho rằng báo chí đã phát hiện được nhiều vụ tham nhũng trước khi các cơ quan chức năng vào cuộc. Khoảng 93% tổng số người được hỏi cho hay họ biết đến tham nhũng qua báo chí. Hầu hết các đối tượng được khảo sát coi báo chí là một đồng minh hết sức quan trọng trong phòng, chống tham nhũng. Các kết quả nghiên cứu này dẫn đến đề xuất: Vừa phải tạo điều kiện cho báo chí tiếp cận thông tin, vừa phải bảo đảm cho báo chí phát huy mạnh hơn nữa vai trò giám sát, phản biện xã hội trong đấu tranh phòng, chống tham nhũng.

(2) Điều tra tội phạm kinh tế và hành vi gian lận thương mại

Báo chí phát hiện và điều tra các hoạt động sản xuất, kinh doanh, mua, bán, xuất nhập khẩu, cung cấp dịch vụ, hành vi gian dối, lừa lọc hướng đến mục đích thu lợi bất chính. Đó có thể là các hành vi như lừa dối khách hàng thông qua việc cân, đo, đong, đếm, đánh tráo nhãn mác, vi phạm vệ sinh an toàn thực phẩm; lấy cắp bí mật kinh doanh; trốn thuế; kê khai gian dối hàng hóa trong hoạt động xuất nhập khẩu và rất nhiều dạng hành vi khác nhau nhằm lẩn tránh sự kiểm soát của Nhà nước để thu lợi bất chính. Ví dụ: *Đường dây "tẩy trắng" cá tầm lậu; Tinh luyện dầu ăn bằng chất tẩy rửa; thâm nhập đường dây hàng lậu Móng Cái; Cà phê hóa chất; Kinh hoàng heo siêu nạc; Biện nước lã, tạp chất thành xăng dầu...*

(3) Điều tra phát hiện các vi phạm nghiêm trọng về môi trường

Đối tượng điều tra trong nhóm nội dung này là các biểu hiện vi phạm, tác động và hủy hoại môi trường sinh thái. Những biểu hiện vi phạm này có thể xuất phát từ hoạt động sản xuất của một số nhà máy trong các khu công nghiệp, hoạt động làng nghề, sinh hoạt tại các đô thị lớn và nạn phá rừng... Ô nhiễm môi trường được đề cập chủ yếu là: ô nhiễm đất, ô nhiễm nước, ô nhiễm không khí. Từ điều tra thực trạng, qua các chứng từ, con số, nhân chứng, phân tích của chuyên gia... các bài điều tra có tác dụng cảnh báo, chỉ ra mức độ nguy hiểm của các vụ việc gây ra cho cuộc sống của người dân. Ví

dụ: vụ Vedan xả nước thải "bức tử" sông Thị Vải; vụ chôn hóa chất "đầu độc" môi trường của Công ty Cổ phần Nicotex Thanh Thái tại Thanh Hóa; vụ trộm gỗ ở rừng quanh Vườn quốc gia Cát Tiên, vụ đào đãi vàng trái phép ở Bắc Kạn, vụ "Euro 2" và chất lượng xăng dầu...

(4) Điều tra các loại tội phạm mang tính xã hội - đời sống

Điều tra xã hội đề cập tới các loại tội phạm phát sinh trong mối quan hệ của đời sống hằng ngày. Đó có thể là điều tra các vụ bạo lực trong gia đình, bạo hành trẻ em, các vụ lừa đảo qua trò "chơi hụi", cờ bạc, mại dâm... Ví dụ, một số bài phóng sự điều tra trên báo chí như: *Đày đọa trẻ em mầm non, Bát cháo làm bằng lái xe; Thâm nhập đường dây chặn dất hành hạ trẻ em; Thực hư những bắt thường tại Trung tâm cai nghiện; Chợ ma tụy giữa trung tâm thành phố...*

(5) Điều tra các bí ẩn lịch sử hoặc các nhân vật quan trọng mà công chúng quan tâm

Điều tra các sự kiện, vụ án, câu chuyện đã xảy ra trong quá khứ. Những bài điều tra dạng này thường thực hiện qua việc lật lại các tư liệu, hồ sơ và nhân chứng lịch sử. Đây cũng là một trong những đề tài điều tra hấp dẫn bởi tính chất bí mật, mờ ám, khó hiểu mà ở thời điểm xảy ra những sự kiện đó chưa được làm sáng tỏ. Điều tra các bí ẩn lịch sử cho phép nhà báo đưa ra giả thuyết về sự việc, tiết lộ những chi tiết chỉ được làm rõ sau một thời gian dài. Điều thú vị là vụ việc xảy ra khá lâu, nhưng được nhà báo thu thập thông tin, chứng cứ để phân tích giải thích từ quan điểm mới và kết quả của phương tiện công nghệ kỹ thuật hiện đại.

* Về phương thức thể hiện tác phẩm

Tần suất xuất hiện: số lượng bài/tuyên bài xuất hiện hàng ngày/tháng/năm

Kết cấu, bố cục, ngôn ngữ, dung lượng tác phẩm báo chí điều tra: Bố cục rõ ràng, chặt chẽ, thường có các loạt bài nhiều kỳ. Ngôn ngữ trực tiếp, chính xác, khách quan, đậm chất thông tấn, kết hợp với lý lẽ, phân tích sinh

động của tác giả nhằm tăng sức thuyết phục người đọc. Dung lượng: thường có dung lượng lớn.

Thể loại: các bài điều tra, có thể có thêm thể loại khác như tin, bài phản ánh, phóng sự, bình luận, phỏng vấn...

Vai trò của tác giả thể hiện trong tác phẩm.

- Một số tiêu chí thể hiện khả năng tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra

Có nhiều tiêu chí để đánh giá về kỹ năng của các chủ thể cũng như sự phối hợp tổ chức, thực hiện trong cả quy trình: Kỹ năng sử dụng ngôn ngữ báo chí, Tính logic trong việc chia các kỳ của tuyến bài điều tra, Đáp ứng yêu cầu về tính pháp lý của các tác phẩm báo chí điều tra, Đáp ứng yêu cầu về tính khách quan, đa chiều trong nhận diện và phân tích, đánh giá sự kiện, nhân vật, vấn đề, Khả năng tương tác với công chúng báo chí, Kỹ năng phát hiện và lựa chọn đề tài, Kỹ năng khai thác, thu thập thông tin, Kỹ năng an ninh truyền thông, Kỹ năng nghiệp vụ của các nhà báo điều tra, Kỹ năng sử dụng dữ liệu lớn và ứng dụng đa phương tiện trong điều tra, Kỹ năng sử dụng mạng xã hội trong điều tra, Kỹ năng nhập vai và xử lý những tình huống đặc biệt, Kỹ năng làm việc nhóm...

1.2. Cơ sở thực tiễn vấn đề quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở tòa soạn báo

1.2.1. Các yếu tố ảnh hưởng đến quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở tòa soạn báo

1.2.1.1. Quan điểm và đường lối của Đảng liên quan lĩnh vực báo chí điều tra

Trong hệ thống chính trị của nước ta, nhà báo không chỉ là chủ thể hoạt động báo chí bị quản lý với tư cách là khách thể, mà còn là thành tố tham gia tích cực vào quá trình quản lý Nhà nước về báo chí. Nhà báo không chỉ có quyền hạn và nghĩa vụ thực hiện tự do báo chí và tự do ngôn luận trên báo chí của công dân, mà còn tham gia giám sát xã hội, đảm bảo quá trình quản lý đạt được hiệu

qua, góp phần tuyên truyền pháp luật, giáo dục ý thức chấp hành pháp luật cho nhân dân cũng chính là góp phần tham gia quản lý nhà nước về báo chí [13].

Công tác báo chí là một bộ phận cấu thành hữu cơ trong bộ máy hoạt động của Đảng ta, là yếu tố cấu thành hoạt động tư tưởng, lý luận. Không chỉ là yếu tố cấu thành hữu cơ, báo chí là vũ khí xung kích trên mặt trận tư tưởng, lý luận. Báo chí có vai trò quan trọng đối với công tác tư tưởng, lý luận và tổ chức. Báo chí nước ta phải góp phần tích cực vào tuyên truyền lý luận Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và đường lối, quan điểm, chính sách của Đảng và pháp luật của Nhà nước. Báo chí phải góp phần tích cực xây dựng lý tưởng xã hội vì mục tiêu "dân giàu, nước mạnh, xã hội dân chủ, công bằng, văn minh", góp phần ổn định chính trị tư tưởng, bình ổn đời sống tinh thần để huy động nguồn lực phát triển kinh tế - xã hội, nâng cao chất lượng cuộc sống. Báo chí là tiếng nói của Đảng, Nhà nước, của tổ chức chính trị - xã hội và là diễn đàn của nhân dân, đặt dưới sự lãnh đạo trực tiếp của Đảng, sự quản lý của Nhà nước và hoạt động trong khuôn khổ pháp luật; phải bảo đảm tính tư tưởng, tính chân thật, tính nhân dân, tính chiến đấu và tính đa dạng của hoạt động báo chí.

Báo chí nói chung và báo chí điều tra nói riêng đều đóng vai trò quan trọng và khó khăn do tính đặc thù, ảnh hưởng, lợi ích xã hội của nó. Việc báo chí điều tra phanh phui những vụ việc tiêu cực được giấu kín khiến cho chính quyền, những người liên quan khó chịu và luôn tìm cách ngăn cản. Đó là quy luật và là phản xạ tự nhiên ở bất cứ xã hội nào.

1.2.1.2. Hệ thống pháp luật Việt Nam liên quan đến báo chí điều tra - Các nhóm luật liên quan đến báo chí điều tra

Mặc dù không có quy định riêng cho hoạt động tác nghiệp báo chí điều tra, nhưng từ Hiến pháp năm 2013 cho đến tất cả các văn bản pháp luật khác đều thống nhất quy định quyền về tự do báo chí, quyền tác nghiệp của cơ quan báo chí và nhà báo. Hiểu rõ mục đích của báo chí điều tra là không nhằm vào mục đích thông tin, tuyên truyền thuần túy, mà hướng tới ba tầng

mục đích: khám phá, phơi bày những sự việc, vấn đề quan trọng với công chúng, cung cấp thông tin về những hành vi sai trái, thường bị giữ kín một cách có ý thức; báo chí điều tra nhằm vào các vấn đề và các sai phạm, sai lầm mang tính hệ thống, mà việc phát hiện, phơi bày nó đem lại lợi ích lớn cho cộng đồng (còn gọi là lợi ích công); báo chí điều tra có mục tiêu thúc đẩy thực thi hoạt động giám sát và phản biện xã hội của báo chí, thúc đẩy trách nhiệm giải trình và hành động sửa chữa của các cá nhân, các doanh nghiệp, các tổ chức, bao gồm cả các cơ quan Chính phủ, cơ quan lập pháp, tư pháp và các tổ chức xã hội dân sự. Trên cơ sở đó, báo chí điều tra góp phần quan trọng trong việc tạo áp lực dư luận xã hội, tạo hiệu lực và hiệu quả của báo chí hướng tới xây dựng một xã hội pháp quyền với những chuẩn mực giá trị đạo đức mang tính nhân văn, nhân đạo sâu sắc.

Trong báo chí điều tra, nhà báo tác nghiệp bằng phương pháp điều tra báo chí, không được sử dụng các biện pháp nghiệp vụ đặc biệt của các cơ quan bảo vệ pháp luật. Vì vậy, có những quy định của pháp luật không phải là căn cứ thực hiện điều tra báo chí, không quy định cho hoạt động tác nghiệp điều tra báo chí, nhưng nó là căn cứ mà các nhà báo phải soi chiếu trong suốt quá trình tác nghiệp điều tra. Đó là Luật Báo chí dành riêng cho đối tượng là nhà báo hoạt động tác nghiệp trên lãnh thổ Việt Nam, được pháp luật Việt Nam bảo vệ và tạo mọi điều kiện. Pháp luật ghi nhận và bảo vệ quyền tác nghiệp hợp pháp của nhà báo. Đây là một kênh quan trọng trong việc đấu tranh chống tiêu cực, tham nhũng, lãng phí, phóng viên nhà báo thường phải đối đầu với việc bị cản trở với nhiều hình thức khác nhau, từ cản trở mềm dẻo đe dọa, hành hung... Để bảo vệ lợi ích chung của xã hội nói chung và quyền tác nghiệp hợp pháp của nhà báo, nhà nước đã ban hành nhiều văn bản pháp luật với quy định rất cụ thể, và các quy định ngày càng được hoàn thiện. Đó là những quy định về quyền bí mật đời tư của công dân (Luật Dân sự); các hành vi vi phạm pháp luật như tội hối lộ, môi giới hối lộ... (Luật Hình sự); thẩm quyền cơ

quan điều tra (Luật Tố tụng hình sự)... Soi chiếu những quy định này sẽ giúp cho nhà báo điều tra xác định được ranh giới tác nghiệp để tránh những rắc rối pháp lý. Vì vậy, chúng cũng là những văn bản quy phạm pháp luật liên quan đến tác nghiệp báo chí điều tra. Ngoài ra, những Pháp lệnh điều tra với những quy định về nguyên tắc trong hoạt động điều tra nhà báo cũng cần phải nắm rõ.

Từ đặc thù của báo chí điều tra và hệ thống văn bản pháp lý, chúng ta có thể thấy môi trường pháp lý của hoạt động tác nghiệp báo chí điều tra hiện nay có những thuận lợi và khó khăn nhất định đặt ra đối với cơ quan báo chí và nhà báo.

- Thuận lợi

Hoạt động tác nghiệp báo chí điều tra được pháp luật công nhận và được thể hiện thống nhất trong Luật báo chí và hệ thống văn bản pháp lý. Trong tất cả các văn bản quy phạm pháp luật, từ Hiến pháp 2013 đến nghị định do Chính phủ ban hành đều thống nhất quy định về quyền tự do báo chí, quyền tác nghiệp của cơ quan báo chí và nhà báo. Nhà nước tôn trọng quyền tự do ngôn luận, tự do báo chí của tổ chức, cá nhân (Hiến pháp 2013, Luật báo chí và các bộ luật khác đều quy định rõ hoặc có các quy định bảo đảm quyền này).

Pháp luật tạo điều kiện cho cơ quan báo chí và nhà báo trong hoạt động tác nghiệp báo chí điều tra. Điều 2, Luật Báo chí đã nêu rõ: Báo chí, nhà báo hoạt động trong khuôn khổ pháp luật và được Nhà nước bảo hộ; không một tổ chức, cá nhân nào được hạn chế, cản trở báo chí, nhà báo hoạt động. Hay trong Luật Báo chí, Luật phòng chống tham nhũng, Nghị định số 51/20002/NĐ-CP ngày 26/4/2002 của Chính phủ quy định chi tiết thi hành luật Báo chí, Luật Sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Báo chí, Quy chế người phát ngôn và cung cấp thông tin... quy định rõ trách nhiệm của cơ quan, tổ chức, cá nhân trong việc phối hợp và cung cấp thông tin cho báo chí.

Pháp luật bảo vệ nhà báo hoạt động tác nghiệp báo chí bằng những quy định của Luật Báo chí và các chế tài xử phạt, các biện pháp xử lý hình sự.

Điều 15 - Luật Báo chí đã chỉ rõ: Không ai được đe dọa, uy hiếp tính mạng, xúc phạm danh dự, nhân phẩm của nhà báo, phá hủy, thu giữ phương tiện, tài liệu, cản trở nhà báo hoạt động nghề nghiệp đúng pháp luật. Đối với những hành vi cản trở hoạt động báo chí, vi phạm ở mức độ xử lý vi phạm chính được quy định tại Điều 7 và Khoản 1 Điều 9 Nghị định số 159/2013/NĐ-CP ngày 12/11/2012 của Chính phủ quy định xử phạt vi phạm hành chính trong hoạt động báo chí xuất bản... Nếu các nhà báo bị xâm hại hoặc bị cản trở tác nghiệp thì có thể được bảo vệ thông qua một số điều: Điều 104. Tội cố ý gây thương tích hoặc gây tổn hại cho sức khỏe người khác; Điều 123. Tội bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật; Điều 143. Tội hủy hoại hoặc cố ý làm hư hỏng tài sản...

- *Khó khăn*

Nhà nước ghi nhận và khuyến khích báo chí điều tra tham gia đấu tranh phòng chống tiêu cực, nhưng không có quy định đặc thù dành riêng cho hoạt động tác nghiệp báo chí điều tra.

Quyền tiếp cận thông tin của nhà báo hạn chế do quy định trong các văn bản quy phạm pháp luật thiếu thực tế, tạo kẽ hở pháp lý. Ví dụ, thông tin của một số đối tượng điều tra của báo chí che giấu bằng cách đưa vào danh mục Tài liệu bảo vệ bí mật, nhưng thực chất nội dung tài liệu không đạt độ mật để đưa vào danh mục bảo vệ. Điều này gây khó khăn cho nhà báo khi tiếp cận thông tin.

Quy định về bảo vệ nguồn tin chưa được thực hiện đầy đủ do quy định còn chung chung, chưa có chế tài cụ thể, quy định riêng biệt.

Việc bảo vệ nhà báo trong tác nghiệp báo chí điều tra đã được pháp luật quy định nhưng chưa rõ ràng dẫn đến nhiều vụ việc nhà báo bị hành hung, cản trở khi tác nghiệp nhưng chưa được xử lý thỏa đáng. Một phần để xảy ra thực trạng này là do một số nhà báo thiếu kinh nghiệm, không cung cấp đủ chứng cứ đầy đủ chứng minh việc mình bị cản trở tác nghiệp khiến cơ quan Nhà nước khó xử lý.

1.2.1.3. Các yếu tố chính trị, kinh tế, xã hội

Xã hội càng hiện đại, các yếu tố chính trị, kinh tế, xã hội càng có những ảnh hưởng sâu rộng đến hoạt động báo chí nói chung, báo chí điều tra nói riêng. Những ảnh hưởng có hai mặt tích cực và tiêu cực.

Về chính trị, những mối quan hệ phức tạp của hệ thống chính quyền, doanh nghiệp, tòa soạn báo, cá nhân hay tổ chức nào đó có thể tạo ra mạng lưới thông tin, mạng lưới quan hệ tốt cho nhà báo, cho tòa soạn, đồng thời cũng có thể tạo ra sự can thiệp hoặc gây ảnh hưởng xấu. Có những bài, tuyến bài điều tra bị dừng lại bởi yếu tố này.

Về kinh tế - xã hội, sự phát triển chung của đất nước, sự hội nhập quốc tế tạo ra nhiều thuận lợi về phát triển hoạt động tòa soạn, điều kiện sống cho phóng viên, công nghệ thông tin... Mặt trái của sự phát triển này là dễ tạo tâm lý ỷ lại, ngại khó của phóng viên điều tra.

Ví dụ như sự phát triển của hệ thống truyền thông mang tính toàn cầu, đa văn hoá, đa nền tảng đã và đang làm thay đổi cơ bản diện mạo và phương thức truyền thông, đặc biệt là sự phát triển mạnh mẽ của các loại hình truyền thông mới trong kỷ nguyên kỹ thuật số và môi trường phát triển truyền thông đa phương tiện hiện nay. Đây là cơ hội, nhưng cũng là những thách thức cho sự phát triển của các loại hình báo chí hiện đại. Báo chí hiện đại được nhìn nhận trong bối cảnh thế giới đang phát triển vượt bậc về tất cả mọi mặt, trong đó đặc biệt phải kể đến việc thay đổi những kỹ năng, phương thức làm báo so với cách làm các loại báo truyền thống.

Tòa soạn và các nhà báo điều tra sẽ có những yếu tố tác động sau:

Một là sự phát triển của báo chí nói chung và báo chí điều tra nói riêng tất yếu chịu tác động của tiến trình toàn cầu hóa truyền thông đại chúng...;

Hai là, báo chí hiện đại có cơ hội mở rộng quy mô, phạm vi ảnh hưởng và phương thức phát triển trong điều kiện toàn cầu hóa của truyền thông đại chúng;

Ba là, vấn đề kinh tế báo chí ngày càng giữ vai trò quyết định sự sống còn của các sản phẩm báo chí trong nền kinh tế thị trường;

Bốn là, tích hợp các kỹ năng đa phương tiện là phương thức làm báo chuyên nghiệp của nhà báo hiện đại;

Năm là, "báo chí công dân" là đối thủ tạo động lực cho các loại hình báo chí truyền thông đổi mới và tạo dựng thương hiệu;

Sáu là, làm chủ kỹ thuật và công nghệ mới là nhiệm vụ quan trọng của nhà báo hiện đại. Khi mà truyền thông và các phương tiện hiện đại phát triển, tạo một môi trường làm việc thuận lợi và hỗ trợ đắc lực các nhà báo điều tra thực hiện bài viết của mình, tạo kiện hết sức thuận lợi, hỗ trợ cho các bài điều tra được thực hiện thành công hơn.

1.2.1.4. Chiến lược, nhận thức, năng lực, cơ chế, nguồn lực của tòa soạn

- Nhóm yếu tố về chiến lược, nhận thức

Sức hút của những bài điều tra hay tuyển bài điều tra là rất lớn, nó đã làm nên thương hiệu của những tờ báo lớn cũng như tạo dựng đội ngũ độc giả trung thành, tin tưởng của tờ báo. Xã hội càng phát triển, báo chí điều tra càng là "cánh tay đắc lực" cho sự đấu tranh chống tham nhũng, tiêu cực, thực hiện và phát huy vai trò giám sát và phản biện xã hội của mình. Dưới ngòi bút của những nhà báo điều tra gạo cội, say nghề, khao khát tìm ra chân tướng sự việc, đưa câu chuyện ra ánh sáng, phanh phui những vụ việc tiêu cực... các tuyển bài điều tra còn có tầm vĩ mô hơn khi nó là trách nhiệm của nhà báo với những tiêu cực tồn tại trong xã hội. Tòa soạn nào có chiến lược, nhận thức tốt về việc xây dựng quy trình báo chí điều tra, sẽ dễ dàng tạo ra hiệu quả trong thực thi, giám sát hơn, dễ tạo nên chất lượng, uy tín.

- Nhóm yếu tố về nguồn nhân lực

Mỗi tòa soạn có nguồn nhân lực, chủ thể tham gia hoạt động tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra, như chúng tôi đã trình bày ở các phần trên. Nguồn nhân lực đáp ứng tốt cả về lượng và chất sẽ đảm bảo cho tổ chức, thực hiện các tuyển bài hiệu quả, nhanh chóng, có sức nặng.

Năng lực và phẩm chất của nhà báo điều tra và lãnh đạo cơ quan báo chí trong tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra là yếu tố vô cùng quan trọng. Báo chí điều tra là loại hình hoạt động báo chí khó và đòi hỏi sự dấn thân của nhà báo. Nhà báo điều tra bắt buộc phải đáp ứng yêu cầu đặc thù về phẩm chất - nhân cách và năng lực nghề nghiệp. Đó chính là những yếu tố chủ quan, cơ bản giúp phóng viên phát hiện, nhận thức và thông tin về các sự kiện, vấn đề diễn ra nhanh chóng, khách quan và đúng bản chất. Nói cách khác, phẩm chất và năng lực của nhà báo thể hiện chủ yếu qua qua trình lao động sáng tạo ra tác phẩm báo chí điều tra có chất lượng cao, có ích cho bạn đọc và cho xã hội.

Nhà báo điều tra cần sự dũng cảm, bản lĩnh và sự say mê dấn thân cho nghề nghiệp, cần có kĩ năng tốt, có kinh nghiệm sống, kinh nghiệm nghề nghiệp về những vấn đề mà mình viết. Nhà báo điều tra cần phải am hiểu và có kiến thức về vấn đề điều tra, đặc biệt là vấn đề về pháp luật, không để sơ hở bất cứ chi tiết nào. Những bài học về nhà báo điều tra "sơ sễnh" trong nghiệp vụ dẫn đến phải chịu cảnh lao lý là một bài học lớn cho các nhà báo và các cơ quan báo chí ở Việt Nam hiện nay.

- Nhóm yếu tố nguồn lực khác

Cơ chế tài chính, hỗ trợ về phương tiện tác nghiệp, phương tiện kĩ thuật là những nguồn lực vô cùng quan trọng, không thể thiếu với các nhà báo điều tra, đặc biệt là khi tổ chức tuyến bài đòi hỏi mất nhiều thời gian, tiền của, phương tiện cùng rất nhiều yếu tố phát sinh.

Bởi vậy, tòa soạn nào đảm bảo tốt yếu tố trên, đội ngũ phóng viên sẽ được có đủ cơ chế hoạt động, yên tâm công tác, thuận tiện trong tác nghiệp, và dễ đạt chất lượng cũng tuyến bài tốt hơn. Ngược lại, nếu không đảm bảo được nguồn lực này cho phóng viên, với chế độ nhuận bút tại Việt Nam hiện nay, sẽ không thể tồn tại các tuyến bài điều tra.

1.2.2. Báo chí điều tra trên thế giới

Báo chí điều tra trên thế giới rất phát triển, là thể loại luôn hấp dẫn và gây ấn tượng với công chúng, thể loại có thể nâng tầm "đẳng cấp" của phóng

viên và cả các cơ quan báo chí với những nguồn lợi cao và các giải thưởng xuyên quốc gia. Các chủ đề điều tra dễ "động chạm" như trốn thuế, chuyển giá, buôn lậu, hối lộ công cộng, tài chính doanh nghiệp, phá hoại môi trường, an toàn thực phẩm... là những vấn đề báo chí thế giới đặc biệt quan tâm, khai thác ở nhiều cấp độ khác nhau. Trong những năm qua, Hiệp hội báo chí điều tra quốc tế (ICIJ) đã tiến hành nhiều vụ điều tra về hành vi trốn thuế như "Offshore Leaks" năm 2013, "LuxLeaks" năm 2014, "SwissLeaks" năm 2015... Nhiều nhà báo điều tra nổi tiếng như nhà báo Mark Schoofs, người từng đoạt giải Pulitzer liên tiếp năm 2000 và 2002 ở thể loại tin nóng về sự kiện 11/9 và điều tra về AIDS ở châu Phi; David J. Johnston - phóng viên điều tra xuất sắc của Mỹ trong hơn 50 năm, đã đoạt giải Pulitzer năm 2001; Susanne Reber, người từng nhận giải Peabody, giải Polk, giải Robert F. Kennedy - thành viên tích cực của dự án Hồ sơ Paradise...

Tuy nhiên, thông tin từ Hội nghị Báo chí Điều tra toàn cầu lần thứ 10 (11/2017) cho biết, thách thức chung của báo chí điều tra thời điểm này là nguồn tài chính bị siết chặt bởi những biến động kinh tế toàn cầu và ở mỗi quốc gia. Các cơ quan báo chí, các ông chủ truyền thông lớn đều đang dịch chuyển hướng đầu tư sang báo chí trực tuyến, báo chí số hóa - những loại hình có tốc độ sản xuất nhanh hơn, đầu tư gọn nhẹ, đưa tới nguồn lợi ngay lập tức. Thậm chí, đã có hàng loạt tòa soạn báo, cơ quan truyền thông tầm cỡ công bố cắt giảm chi phí thực hiện đối với thể loại phóng sự điều tra.

Thực tế ở nhiều tòa soạn báo chí phương Tây, việc tổ chức những dự án báo chí điều tra được quan tâm. Vượt qua ngoài phạm vi tòa soạn báo, mô hình hợp tác báo chí điều tra quốc tế đã và đang được phổ biến, mang lại nhiều hiệu quả thiết thực khi phanh phui những sự thật được bao bọc sau lớp vỏ kín. Ví dụ như các dự án Hồ sơ Panama, Hồ sơ Paradise làm dậy sóng dư luận thế giới năm 2016, 2017...

Một điển hình cho việc hợp tác báo chí điều tra quốc tế chính là vụ Hồ sơ Panama - sự kiện được nhận định đã làm nên "cuộc cách mạng" trong lĩnh

vực hợp tác báo chí, đồng thời tạo bước ngoặt trong báo chí điều tra. Hồ sơ Panama với 2,6 terabyte dữ liệu chứa 11,5 triệu tài liệu - nguồn thông tin lớn gấp 1.000 lần vụ WikiLeaks vào năm 2010, thực sự là vụ rò rỉ thông tin lớn nhất được giới truyền thông khai thác từ trước đến nay. Có 370 nhà báo thuộc 109 tòa soạn trên toàn thế giới đã bí mật điều tra trong thời gian gần một năm từ tháng 6/2015 - 4/2016 phân tích hàng triệu tài liệu rò rỉ từ công ty luật Mossack Fonseca của Panama. Điều này cho thấy trong giai đoạn hiện nay, một tờ báo lớn dù có uy tín và mạng lưới phóng viên tại nhiều nơi trên thế giới cũng không đủ sức tiến hành điều tra riêng rẽ trước một lượng dữ liệu khổng lồ, mà cần phải có sự hợp tác giữa các tòa soạn và không ai có thể tìm kiếm thông tin liên quan mỗi nước tốt hơn chính các nhà báo sở tại. Trong quá trình hợp tác, các nhà báo đề cao sự chia sẻ thông tin, tin tưởng và bảo mật. Đây là các yếu tố quan trọng nhất làm nên sự thành công trong vụ rò rỉ "Hồ sơ Panama". Hình thức trao đổi và chia sẻ dữ liệu như trong vụ điều tra 'Hồ sơ Panama' đã mở ra những triển vọng mới cho "báo chí chia sẻ" trong quá trình điều tra các vụ việc có lượng dữ liệu khổng lồ.

1.2.3. Báo chí điều tra tại Việt Nam

Như chúng tôi đã trình bày tại tổng quan tình hình nghiên cứu, trước những năm 90 thế kỷ XX, điều tra trên báo chủ yếu là điều tra kinh tế - điều tra biểu dương và phê phán nhằm giải thích và giải đáp các vấn đề kinh tế- xã hội. Nhưng sau đó, khi công cuộc đổi mới đã đặt vào "đường ray" và tăng tốc phát triển, điều tra lại chủ yếu là điều tra chống tiêu cực, tham nhũng, chống các tệ nạn xã hội. Như vậy, hơn 20 năm nay, khi nói đến loại thể điều tra của báo chí Việt Nam, chủ yếu là điều tra chống vi phạm pháp luật dưới mọi hình thức; hầu như không còn điều tra biểu dương điển hình tiên tiến [9, tr.5].

Những bài điều tra chống tiêu cực với hiệu ứng xã hội tốt, tạo dư luận xã hội tích cực đã góp phần tạo lên những tờ báo lớn có tên tuổi như Tuổi Trẻ, Thanh Niên, Lao Động, Tiền phong, Dân trí... Nhiều giải thưởng báo chí vinh

đanh các nhà báo điều tra như Giải báo chí quốc gia, Giải báo chí về môi trường... Tuy nhiên, một thực tế đã và đang diễn ra ở nhiều tòa soạn hiện nay là số lượng phóng viên chuyên viết điều tra không nhiều, trình độ phóng viên cũng chưa đủ để viết được bài điều tra có chất lượng, hấp dẫn độc giả. Ở một số tòa soạn báo, có những phóng viên trước đây chuyên viết bài phản ánh hoặc phóng sự, sau khi được lãnh đạo phân công đề tài điều tra thì mới chuyển sang viết điều tra.

Một thực tế khác, báo chí ngày càng thiếu vắng những tuyến bài điều tra nhằm xác minh, phanh phui những vấn đề nóng nảy sinh trong đời sống xã hội. Bên cạnh những khó khăn chung, có một thực tế là chưa bao giờ các tập đoàn, tổng công ty và một số nhóm cá nhân lại có những đầu tư chiến lược như hiện nay để tăng cường hợp tác về truyền thông, bảo trợ thông tin với cơ quan báo chí, nhất là các cơ quan báo chí có tên tuổi, vị thế xã hội. Những hợp tác này, trong nhiều trường hợp là để "mua" sự im lặng khi đơn vị, doanh nghiệp có vấn đề tiêu cực xảy ra; hoặc khi có những sự cố như làm ăn thua lỗ, gây ô nhiễm môi trường, buôn bán các mặt hàng không bảo đảm chất lượng..., các cơ quan báo chí sẽ được tận dụng để đăng những tin bài nói hay, nói tốt về họ. Trong những hợp tác như trên, phía cơ quan, doanh nghiệp có thể là người chủ động tiếp cận, nếu tờ báo họ muốn hợp tác thực sự có quyền lực, và có ảnh hưởng trong lĩnh vực mà doanh nghiệp, đơn vị hoạt động. Khi đó, doanh nghiệp muốn "mua" sự im lặng, được cơ quan báo chí bảo trợ thông qua hợp đồng hợp tác truyền thông, để trong khoảng thời gian đó, cơ quan báo chí đó sẽ không đăng những thông tin bất lợi cho doanh nghiệp. Cũng có những trường hợp phóng viên, cơ quan báo chí phát hiện được những vấn đề của đơn vị, doanh nghiệp, họ chủ động báo cho doanh nghiệp, đơn vị và không đăng tin bài. Cũng có trường hợp cơ quan báo, tạp chí chưa có quan hệ với doanh nghiệp, nhưng trước sức ép của việc mưu sinh, của nhiệm vụ duy trì sự phát triển của cơ quan thì họ lại tìm cách "đánh động" đến các đơn vị

này, thông qua những bài phủ đầu, sau đó đến làm việc để có các hợp đồng quảng cáo hoặc bảo trợ thông tin.

Vụ việc nước uống có ruồi của Tân Hiệp Phát trước đây là một minh chứng cho thực trạng này, bởi khi xảy ra sự việc, các báo đưa tin rầm rộ, sau đó chính các báo đưa tin mạnh mẽ nhất lại chuyển sang im lặng một cách khó hiểu. Có những bài báo điện tử đăng được 1, 2 tiếng rồi lại bị gỡ đi, điều đó khiến bạn đọc hoài nghi và đau xót trước thực trạng im lặng của nhiều cơ quan báo chí để đổi lấy quảng cáo. Vụ việc loạn xe cứu thương xảy ra ở Bệnh viện Nhi Trung ương (năm 2016) cũng vậy. Có thông tin rằng chỉ trong tuần xảy ra sự việc, Bệnh viện nhận được tới gần 70 thư mời, hợp đồng quảng cáo, là một hiện trạng đáng phải suy nghĩ. Nếu là một sai phạm thật xảy ra ở Bệnh viện thì lẽ ra báo chí phải có trách nhiệm vào mổ xẻ, phân tích, tìm hiểu đến cùng của sự việc để bảo vệ quyền lợi của công dân, bảo vệ quyền lợi của gia đình cháu bé gặp sự cố. Nhưng thực tế, nhiều tờ báo chỉ nhằm mục đích kiếm được hợp đồng quảng cáo, hợp đồng PR với Bệnh viện Nhi Trung ương. Hoặc vụ việc ông Chủ tịch của trường Tiểu học Lô-mô-nô-xốp ở Hà Nội chém một bảo vệ của Công ty Cổ phần tu tạo và phát triển nhà bị thương, nhiều phóng viên lại coi đó là cơ hội kiếm quảng cáo, cho người vi phạm lên tiếng để họ mua báo, để kiếm quảng cáo, rồi viết bài tuyên truyền nói tốt cho đơn vị, cá nhân vi phạm.

Cũng vì thế mà có nhiều vụ việc, đáng ra khi phát hiện, phóng viên phải báo cáo Ban Biên tập để triển khai đề tài, họ lại im lặng, lảng lảng tìm đến các đơn vị để có những cuộc "mặc cả" lợi ích. Khi đó phóng viên đã đặt lợi ích cá nhân lên trên lợi ích cơ quan, còn các cơ quan, doanh nghiệp thì "nuôi" phóng viên, "nuôi" cơ quan báo chí bằng những hợp đồng PR, quảng cáo để "mua" sự im lặng của họ.

Trong thực tế, cũng có những đơn vị có tiềm lực tài chính, để giữ "hòa khí", đã khôn ngoan tổ chức những "tour du lịch" cho các phóng viên, lãnh

đạo cơ quan báo chí từ vài người đến vài chục người tới nước này nước khác, đó chính là những "vệ tinh" cung cấp cho doanh nghiệp những thông tin mà báo họ hoặc đồng nghiệp của họ chuẩn bị đăng tải liên quan đến doanh nghiệp. Khi đó, vô hình chung các phóng viên điều tra lại trở thành "cánh tay nối dài", trở thành công cụ truyền thông của các tập đoàn, tổng công ty để che đậy những sự cố, vấn đề ảnh hưởng đến đời sống xã hội.

Điều này dẫn đến hệ quả là những bài báo thám hiểm mò hôi nước mắt, sự hy sinh của nhà báo ngày càng thiếu vắng. Thay vào đó là những bài báo đăng theo kết luận điều tra, kết luận thanh tra cứ đều đều ra đời. Thậm chí, có tình trạng những kết luận thanh tra, điều tra của cơ quan chức năng bị im đi, phóng viên dùng thủ thuật "xin" được, đem xuống các đơn vị bị thanh tra, kiểm tra để đánh đổi lấy quảng cáo, để kiểm chác cho cá nhân, cho tòa soạn chứ không phải phục vụ bạn đọc. Điều đó dẫn đến hệ quả một tờ báo ký quá nhiều hợp đồng bảo trợ với quá nhiều đơn vị, doanh nghiệp nên động đến đâu cũng có quan hệ, động đến đâu cũng có sự bảo trợ. Còn phóng viên, khi bị những hợp đồng PR, quảng cáo "vây" quanh như thế, thì lại phải viết những vấn đề có lợi cho đơn vị, doanh nghiệp, biến họ từ phóng viên điều tra những mặt trái của xã hội, trở thành người tiếp tay nói cái xấu thành tốt, từ không tốt thành tốt dù không thực chất.

Tiểu kết chương 1

Chương 1 luận án đã trình bày cơ sở lý luận và đi sâu tìm hiểu các hệ thống lý thuyết cơ bản liên quan trực tiếp đến đề tài nghiên cứu, làm rõ nội hàm, phạm vi của một số khái niệm cơ bản cũng như cách sử dụng khái niệm trong nghiên cứu vấn đề. Đồng thời, chúng tôi xem xét vai trò của báo chí điều tra trong đời sống xã hội cũng như vai trò của quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo hiện nay, cũng như những yêu cầu trong quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra ở các khía cạnh là cung cấp kiến thức cơ bản về quan điểm, đường lối của Đảng, hệ thống pháp luật liên quan đến báo chí.

Cơ sở lý thuyết của đề tài được tiếp cận từ các quan điểm, chính sách pháp luật của Đảng và Nhà nước, hệ thống pháp luật liên quan đến báo chí, báo chí điều tra về quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra, những thuận lợi, khó khăn, vai trò, yêu cầu trong việc thực hiện tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra ở tòa soạn báo Việt Nam hiện nay. Một quy trình chuẩn cho việc tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra là có vai trò quan trọng, nó không chỉ giúp cho chất lượng bài điều tra nâng lên, mà còn góp phần đem lại các mục đích khác nhau của báo chí. Do vậy, việc nắm chắc lý thuyết cơ bản về báo chí điều tra, đặc biệt là những khâu, những bước sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra đã được trình bày cụ thể là rất cần thiết.

Cơ sở thực tiễn nêu và giải quyết vấn đề thực tiễn của quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại các tòa soạn báo Việt Nam hiện nay. Các yếu tố tác động đến quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra bao gồm: chủ trương chính sách, pháp luật của Đảng và Nhà nước về báo chí điều tra, hệ thống pháp luật liên quan đến báo chí điều tra (Luật Báo chí, Luật Dân sự, Luật Hình sự, Luật Kinh tế...); diện mạo báo chí điều tra trên thế giới cũng như tại Việt Nam.

Cơ sở lý luận và thực tiễn trên đặt ra yêu cầu cần có một quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra cụ thể, chi tiết đầy đủ sẽ hỗ trợ và tạo khung cho nhà báo điều tra tác nghiệp được thuận tiện hơn, hạn chế tối đa những khó khăn khi tác nghiệp. Mặt khác, đó là những cơ sở để tiến hành khảo cứu và phân tích số liệu khảo sát phần thực trạng đăng tải tuyển bài điều tra, thực trạng quy trình tổ chức, thực hiện và rút ra kết luận, đề ra giải pháp cho vấn đề nghiên cứu đặt ra tại các chương tiếp theo.

Chương 2:
THỰC TRẠNG CÁC TUYẾN BÀI ĐIỀU TRA
Ở TOÀ SOẠN BÁO VIỆT NAM HIỆN NAY

Với các phương pháp chủ yếu là phân tích nội dung, phỏng vấn anket, PVS, PVN, nghiên cứu trên 7 báo (Nhân dân, Hà Nội mới, Tuổi trẻ, Pháp luật TPHCM, Lao động, Tiền phong, Dân trí), chúng tôi lượng hóa các chỉ báo về nội dung, hình thức, cách thức thể hiện các tuyến bài điều tra năm 2017. Đây chính là cơ sở để tác giả nghiên cứu, tổng hợp, rút ra nhận xét, đánh giá về thành công và hạn chế, về hiệu quả, mức độ đóng góp của các báo trong việc đăng tải các tuyến bài điều tra.

2.1. Giới thiệu các báo thuộc diện khảo sát

2.1.1. Báo Nhân dân

Báo Nhân Dân, Cơ quan Trung ương của Đảng Cộng sản Việt Nam, Tiếng nói của Đảng, Nhà nước và nhân dân Việt Nam, ra số đầu ngày 11-3-1951 tại Chiến khu Việt Bắc trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp. Trong những năm qua, báo Nhân Dân đã tuyên truyền, cổ vũ việc thực hiện đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, phản ánh tâm tư, nguyện vọng, sáng kiến và ý chí của các tầng lớp nhân dân, tham gia tổng kết thực tiễn, hoàn thiện đường lối đổi mới.

Hiện nay, báo Nhân Dân có 6 ấn phẩm gồm: Nhân Dân hằng ngày, Nhân Dân cuối tuần, Nhân Dân hằng tháng, Nhân Dân điện tử, báo Thời nay, Truyền hình Nhân Dân. Báo Nhân Dân hằng ngày có số phát hành khoảng 220.000 nghìn bản/ngày. Báo Nhân Dân điện tử gồm: Nhân Dân điện tử tiếng Việt, Nhân Dân điện tử tiếng Anh, Nhân Dân điện tử tiếng Trung Quốc, Nhân Dân điện tử tiếng Pháp.

Điều tra là thể loại báo chí được sử dụng trên tất cả các ấn phẩm của Báo Nhân Dân. Thể loại điều tra thường được Báo Nhân Dân sử dụng khi

phản ánh các vụ việc, vấn đề tiêu cực, nổi cộm, bức xúc diễn ra tại các bộ, ban, ngành, địa phương, cơ quan, đơn vị. Trong nhiều năm qua, các ấn phẩm của Báo Nhân Dân luôn có nhiều loạt bài điều tra có chất lượng tốt, đoạt giải cao tại Giải báo chí Quốc gia.

Trên báo Nhân Dân hằng ngày, thể loại điều tra được sử dụng phổ biến, thể hiện ở các bài đăng trang 8, đề cập các vụ việc, vấn đề tiêu cực, nổi cộm, bức xúc, được dư luận xã hội, bạn đọc quan tâm. Báo dành nhiều chuyên mục về điều tra, nổi bật nhất là chuyên mục “Điều tra qua thư bạn đọc” đề cập những vấn đề, vụ việc tiêu cực, nổi cộm, bức xúc từ nguồn phản ánh qua đơn, thư của bạn đọc.

Với nhiều cây bút điều tra tên tuổi, báo Nhân dân có nhiều bài/tuyển bài điều tra có tiếng vang, đoạt các giải thưởng báo chí lớn. Điển hình như các tác phẩm đoạt giải báo chí quốc gia: Loạt 2 kỳ "*Làm giàu trên "lưng" người trồng lúa*" (Giải B năm 2018), Loạt 3 kỳ "*Những dự án "tai tiếng" ở Đồng Nai*" (Giải C năm 2018)...

2.1.2. Báo Hà Nội mới

Hà Nội mới là cơ quan báo chí trực thuộc Thành uỷ Hà Nội, là tờ báo lớn nhất của Thủ đô với 4 ấn phẩm: Hà Nội mới hàng ngày, Hà Nội mới điện tử, Hà Nội mới cuối tuần, Hà Nội ngày nay. Sau 60 năm hình thành và phát triển, trong hệ thống báo Đảng địa phương, Báo Hà Nội mới - báo Đảng Thủ đô có bề dày lịch sử, kinh nghiệm hoạt động, nguồn lực dồi dào và đang hướng đến sự phát triển mạnh mẽ hơn. Về mặt tài chính, Hà Nội mới là một trong số rất ít tờ báo Đảng địa phương có khả năng tự chủ hoàn toàn về kinh phí hoạt động thường xuyên.

Thông qua các ấn phẩm của mình, Hà Nội mới luôn bám sát tình hình chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa, đối ngoại, an ninh, quốc phòng của Thủ đô và đất nước, kịp thời tuyên truyền, cung cấp thông tin đa dạng, đa chiều về các sự kiện, nhiệm vụ trọng tâm, trọng điểm cũng như nhiệm vụ đột xuất, các

vấn đề mới nảy sinh trên địa bàn Hà Nội. Cùng với hệ thống báo chí cả nước, cơ quan ngôn luận của Thành ủy Hà Nội luôn ở tuyến đầu mặt trận nóng bỏng, cung cấp cho bạn đọc những thông tin chính xác, kịp thời, định hướng được dư luận xã hội.

Báo Hà Nội mới đã có nhiều tác phẩm mang tính phát hiện, thể hiện phẩm chất dân thân của nhà báo, bản lĩnh chính trị và trình độ, năng lực nghiệp vụ vững vàng, sự sáng tạo trong thể hiện tác phẩm. Không chỉ làm tốt nhiệm vụ định hướng thông tin, Báo Hà Nội mới còn được đông đảo độc giả yêu mến, bởi việc quan tâm xây dựng, thực hiện chuyên mục phóng sự với nhiều tác phẩm đặc sắc và duy trì, phát triển chuyên mục "Mỗi ngày một chuyện" - cầu nối giữa tòa soạn với bạn đọc, giúp tờ báo cập nhật nhanh chóng, kịp thời, chính xác mọi mặt của đời sống trên mặt báo...

Thể loại điều tra được sử dụng sớm trên Hà Nội mới, với một số cây bút uy tín. Tuy nhiên, những năm gần đây, cùng với việc giải tán tổ phóng viên điều tra, Hà Nội mới ít làm các bài và tuyển bài điều tra.

2.1.3. Báo Tuổi trẻ

Báo Tuổi trẻ là cơ quan ngôn luận của Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh TPHCM. Sau 37 năm hình thành và phát triển, báo Tuổi trẻ đã có những bước phát triển vượt bậc, trở thành một trong những nhật báo đứng đầu cả nước cả về số lượng phát hành. Báo Tuổi trẻ Online ra mắt chính thức ngày 1/12/2003. Chưa đầy 2 năm sau đã vươn lên vị trí thứ ba về số lượng truy cập trong bảng xếp hạng tất cả các website tiếng Việt trên thế giới. Sau đó, nhanh chóng trở thành ấn phẩm có tốc độ phát triển mạnh nhất với thứ hạng khoảng 740 trên thế giới và luôn trong top 10 của Việt Nam.

Có thể nói, những bài báo thuộc đề tài điều tra trên báo Tuổi trẻ luôn để lại dấu ấn trong công chúng. Điều tra là thể loại xuất hiện trên báo Tuổi trẻ từ rất sớm, đi trực diện vào những vấn đề nóng bỏng của xã hội. Nó luôn hấp dẫn người đọc và thể hiện một thái độ quyết liệt, sự dân thân của nhà báo.

Ngay từ năm 1986, ở giai đoạn đầu đổi mới của đất nước, bạn đọc đã từng xôn xao với bài điều tra "*Mất chức giám đốc vì không đủ sức chạy lo hối lộ cho cấp trên*" (đăng ngày 26/4/1986). Dù chưa hấp dẫn và vẫn còn "non" về nghiệp vụ nhưng bài báo cũng đã thể hiện tinh thần đấu tranh trực diện, tìm ra được sự thật của tác giả. Chạy hối lộ cấp trên - một thực trạng nhức nhối không phải chỉ ở giai đoạn đó mà đến tận bây giờ dù cuộc sống đã đổi thay, những cách thức thực hiện hành vi sai phạm đã khác - đang và vẫn sẽ còn thách thức dũng khí, trí tuệ, tay nghề những người làm báo.

Vị trí của các bài điều tra: Các bài điều tra trên báo Tuổi trẻ do phản ánh các vấn đề ở hầu hết các lĩnh vực của đời sống nên thường có mặt ở tất cả các trang. Tuy nhiên có một số lượng lớn các bài điều tra tập trung ở trang "Pháp luật, Nhà nước & Bạn đọc". Phần lớn các bài điều tra này phản ánh về một vấn đề nổi cộm, tiêu cực trong xã hội. Các bài điều tra có một vị trí khá quan trọng trên báo Tuổi trẻ và rất được bạn đọc chờ đón.

Nhìn chung, thể loại điều tra xuất hiện trên báo Tuổi trẻ không quá nhiều so với những thể loại khác nhưng lại có nhiều bài khơi dậy dư luận xã hội, buộc những cơ quan chức năng phải vào cuộc, những kẻ phạm tội phải bị xử lý. Có thể còn có những bài báo chưa thật hoàn chỉnh, nhưng ngay từ khi có mặt, điều tra trên Tuổi trẻ luôn là món ăn tinh thần mà bạn đọc chờ đợi. Có thể kể đến những loạt bài nổi tiếng: *Vạch trần đường dây buôn thận xuyên quốc gia, Đầy đọa trẻ mầm non...* Những loạt bài "*Trưởng phòng thuế quận 4 tham ô, hủ hóa*", "*Xóm video đen*", "*Đường Sơn Quán*" về nạn chung chi cho một số cán bộ nhân viên hải quan; về nạn mãi lộ cảnh sát giao thông; về những thủ thuật nâng giá thuốc móc túi người bệnh; về những mảnh khoe của đình tặc; về nạn bạo hành trẻ em... Và không thể không kể đến loạt bài điều tra về điện kẻ điện tử, phanh phui tiêu cực của nhiều cán bộ Công ty Điện lực TPHCM lúc đó. Loạt bài đó đã giúp Tuổi trẻ giành giải báo chí quốc gia cao nhất trong năm về thể loại điều tra.

2.1.4. Báo Pháp luật Thành phố Hồ Chí Minh

Báo Pháp luật TPHCM thành lập ngày 17/9/1990, là cơ quan ngôn luận của Sở Tư pháp TPHCM. Trong chặng đường phát triển, tờ báo từ xuất bản 1 kỳ/tuần đến 2, 3, 4 kỳ/tuần và trở thành nhật báo phát hành rộng rãi đến ngày nay. Báo Pháp luật TPHCM trở thành kênh thông tin gần gũi đối với bạn đọc cả nước bởi những thông tin bổ ích, thời sự, đặc biệt là những bài phản ánh vụ việc oan sai, những vấn đề tham nhũng... đồng thời, báo đã tuyên truyền kiến thức, giáo dục ý thức pháp luật cho toàn dân.

Báo Pháp luật TPHCM cũng được nhiều người biết đến là một trong những tờ báo phản ánh thông tin nội chính hàng đầu, có uy tín và chất lượng. Báo có góc nhìn phong phú trong lĩnh vực pháp luật, qua đó góp phần hiệu quả trong cải cách hành chính, cải cách tư pháp.

Những thời gian trước đây, báo chí điều tra có thể được coi là thế mạnh của báo, là chuyên mục được đầu tư cũng như thu hút được sự quan tâm của độc giả cả nước. Vai trò của báo chí điều tra là thực sự lớn, nhất là điều tra về tiêu cực, bởi nó giúp phanh phui, vạch trần và thúc đẩy cơ quan có thẩm quyền vào cuộc, thay đổi cả những cơ chế, chính sách... sau khi bài điều tra được thông tin rộng khắp. Có thể kể đến là loạt bài điều tra "*Mua bán xác tử tội*" đã làm nên dấu ấn của báo, bởi đề tài này không chỉ liên quan đến vấn đề xã hội, mà nó còn là vấn đề tâm linh của người Việt, chính vì thế gây được tiếng vang lớn. Mục tiêu cuối cùng của tuyến bài điều tra này là thúc đẩy quá trình hoàn thiện cơ chế tư pháp. Chính vì thế sau loạt bài điều tra, nhóm tác giả còn tiến hành phỏng vấn các giám đốc tỉnh, chuyên gia tâm lý, để thấy được những góc nhìn về chuyện mờ mịt, tâm linh người đã mất, để lấy dẫn chứng thúc đẩy việc thay đổi cơ chế cho vấn đề này.

Nhưng từ năm 2010 trở lại đây, do nhiều yếu tố tác động như nhân lực thay đổi, cơ chế, chính sách hay những tác động khác đã làm cho số lượng bài điều tra, tuyến bài điều tra của báo Pháp luật TPHCM có phần giảm hẳn.

Sự phát triển của báo bắt nguồn từ đội ngũ những người làm việc tại báo Pháp luật TPHCM, bởi đây là một tập thể đoàn kết và gắn bó, cán bộ công nhân viên và các cộng tác viên qua nhiều thế hệ nối tiếp nhau đã chung tay góp sức tạo nên tầm vóc mới để tờ báo có được những thành công và chỗ đứng trong lòng độc giả suốt thời gian qua, với những loạt bài điều tra tạo được tiếng vang như: *Chỗ ngồi của luật sư; Bị cáo mặc áo tù; Cái còng trong xã hội pháp quyền, Sau vành móng ngựa, Tôi đi tìm Bao Công, Triệt phá đường dây mua bán bằng cấp giả....*

2.1.5. Báo Lao động

Là một trong những tờ báo cách mạng xuất hiện sớm nhất ở nước ta, Lao Động theo bước báo Thanh Niên (cơ quan ngôn luận của tổ chức Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên) do Bác Hồ sáng lập ở Quảng Châu, Trung Quốc ngày 21/6/1925, đã góp phần vào cuộc vận động thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam (3/2/1930) và thúc đẩy phong trào công nhân. Tuy nhiên, Lao Động là cơ quan ngôn luận duy nhất của các tổ chức Công đoàn ở nước ta, được duy trì và phát triển liên tục theo cùng tiến trình lịch sử cách mạng của dân tộc, của giai cấp trải dài từ năm 1929 đến nay.

Là tờ báo của giai cấp công nhân, Báo Lao Động ngay trong những năm đầu tiên ra công khai đã nêu cao tính chiến đấu phê phán cái tiêu cực trong nội bộ. Những bài báo mang tinh thần đấu tranh thẳng thắn tuy ngày nay đọc lại còn thấy thô sơ, mộc mạc nhưng lúc đó lại là những bài gây dư luận sôi nổi. Ví dụ số báo 136 ra ngày 21/10/1950 đăng bài của Áo Xanh: *Phải triệt ngay những con mọt gạo ấy*. Số 137 đăng thêm bài "*Con sâu bỏ rầu nồi canh*", bài của một bạn đọc công nhận một số nội dung chi tiết của bài "*Phải triệt ngay*", ... nhưng nhấn mạnh đó là hiện tượng cá biệt, mọi người phải thấy rằng thành tích của ngành tiếp tế vận tải là rất lớn. Số 206 ra ngày 21/4/1953 đăng tin và bình luận về một con sâu mọt lợi dụng Công đoàn để ăn cắp, phá hoại tài sản của chính phủ và bóc lột công nhân đã bị xử tử.

Song song cạnh đó là những cuộc đấu tranh phối hợp giữa bạn đọc và phóng viên báo ngoài khuôn khổ mục Hộp thư công nhân xây dựng Đảng. Nổi bật là cây bút xông xáo Nguyễn An Định với hàng loạt bài phóng sự sắc sảo đề cập đến những hiện tượng tiêu cực nóng bỏng.

Trong giai đoạn từ những năm 1986 đến nay, Lao động nổi lên với những loạt bài điều tra phóng sự đình đám với những cây bút điều tra gạo cội: *Cuộc chiến chống than lậu ở Quảng Ninh* (Đạt giải A Báo chí quốc gia năm 2008); *Vừa lọt lòng đã "cồng" các loại phí* (Đạt giải B Báo chí quốc gia năm 2016)... Trước đây, đã có thời gian Ban Biên tập báo Lao động lập ra hẳn một đội ngũ nhà báo đặc biệt chuyên viết điều tra, hoạt động trong sự quản lý cũng như có những quy định nghiệp vụ riêng nhất định.

2.1.6. Báo Tiền phong

Tiền Phong là tờ báo ra đời rất sớm - năm 1953, là tờ báo của Đoàn Thanh niên cứu quốc, nay là Trung ương Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh. Ngay từ khi ra đời Tiền Phong đã góp phần tuyên truyền đường lối, chính sách của Đảng cũng như làm tốt nhiệm vụ giáo dục thanh niên. Trong thời kỳ bao cấp, Tiền Phong chiếm thị phần lớn nhất. Độc giả của Tiền Phong rất đông đảo, từ nông thôn đến thành thị, đến hải đảo xa xôi. Trong thời kỳ bao cấp, đây là một tờ báo có tiếng vang lớn và là tờ duy nhất dành cho thanh niên trong một khoảng thời gian khá dài.

Đây là tờ báo nổi tiếng với những cây bút điều tra tên tuổi, và thể loại điều tra luôn là thể mạnh, ít nhiều tòa soạn báo cũng đã nhận thức được vai trò của báo chí điều tra cũng như việc cần có một quy trình tổ chức thực hiện tuyên bài điều tra. Nhiều cây bút điều tra nổi tiếng được biết đến với những loạt bài điều tra giúp phanh phui những sự việc khuất tất, đem lại hiệu ứng xã hội rộng lớn. Có thể kể đến thành công của những loạt bài điều tra: *Nhà Công đất công* (Giải C Báo chí Quốc gia năm 2006), *Trung tâm thương mại điện tử "nuốt" Hồ Guom* (Giải B Báo chí Quốc gia năm 2007), *Băm nát quy hoạch trước ngày thủ đô mở rộng* (Giải C Báo chí Quốc gia năm 2009).....

2.1.7. Báo Dân trí

Dân trí là một tờ báo điện tử trực thuộc Trung ương Hội khuyến học Việt Nam, có lượng truy cập khá lớn. Theo các kết quả thống kê của công ty khảo sát thị trường uy tín có quy mô toàn cầu Kantar Media, báo Dân trí đứng thứ 2 tại Việt Nam, chỉ sau Google và Dân trí là website Việt Nam được dùng thường xuyên nhất trong nước. Còn theo thống kê của Opera thì bản mobile của báo Dân trí cũng chỉ đứng sau Google về lượng truy cập từ thiết bị di động.

Một loạt những tuyến bài điều tra tiêu biểu của Dân trí: Vụ "vỡ trận" bến xe Mỹ Đình, vụ án 194 phố Huế, vụ cô gái bị xâm "quái vật" lên mặt và ngực, vụ đánh sập đường dây lừa đảo Muaban24, vụ nổi gian truân của người dân đi làm số đỏ... Nổi tiếng với những tuyến bài điều tra từ đơn thư bạn đọc, chính vì vậy, Ban Biên tập báo Dân Trí cũng luôn có những quy định chặt chẽ dành cho phóng viên khi viết bài điều tra từ nguồn tin này, cần khéo léo trong thẩm định nguồn tin như thế nào, cẩn thận khi thực hiện xử lý thông tin ra sao..., tất cả đều được tòa soạn định hình và ý thức cho phóng viên nhận rõ điều đó.

2.2. Nội dung các tuyến bài điều tra

2.2.1. Chủ đề, đề tài

Trong 5 nhóm nội dung cơ bản của báo chí điều tra, các tuyến bài điều tra ở 7 báo đề cập nhiều nhất đến chủ đề *điều tra các loại tội phạm mang tính xã hội - đời sống*. Điều tra *phòng chống tham nhũng* và *điều tra về tội phạm kinh tế, gian lận thương mại* có tỷ lệ tương đương nhau. Tỷ lệ thấp nhất thuộc nội dung *điều tra bí ẩn lịch sử hoặc nhân vật quan trọng mà công chúng quan tâm* (bảng 2.1).

Bảng 2.1 cho thấy các báo thường phát triển tuyến bài với các đề tài gần gũi, thiết thực với đời sống người dân, được công chúng quan tâm. Nội dung chính của tuyến bài phản ánh chân thực, khách quan những sự kiện, hoàn cảnh có vấn đề, có mâu thuẫn cần giải quyết hay đang ở trong vùng tối cần có hoạt động điều tra của nhà báo để đi vào giải quyết vấn đề, đưa sự thật ra ánh sáng. Tuy nhiên, trong tổng số tuyến bài của 7 báo, ít có tuyến bài điều tra biểu dương thành tích, viết về nhân tố tích cực.

Bảng 2.1: So sánh chủ đề/ đề tài của các tuyển bài điều tra giữa 7 báo (%)

Nội dung	Báo A	Báo B	Báo C	Báo D	Báo E	Báo G	Báo H
1. Điều tra phòng, chống tham nhũng	16,7	23,1	22,2	16,7	28,5	33,3	14,3
2. Điều tra tội phạm kinh tế và gian lận thương mại	25	15,3	22,2	16,7	16,7	33,3	14,3
3. Điều tra phát hiện vi phạm về môi trường	8,3	7,6	11,1	0	16,7	0	14,3
4. Điều tra tội phạm thuộc lĩnh vực xã hội- đời sống	33,3	30,7	33,4	50	38,1	33,3	57,1
5. Điều tra bí ẩn lịch sử hoặc nhân vật quan trọng mà công chúng quan tâm	0	7,6	0	0	0	0	0
6. Các chủ đề/ đề tài khác	16,7	15,7	11,1	16,6	0	0	0

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

2.2.2. Hệ thống dữ liệu, minh chứng

Việc sử dụng tư liệu, dữ liệu trong các tuyển bài điều tra là điều vô cùng quan trọng. Chúng đóng vai trò làm minh chứng, góp phần làm tăng sức thuyết phục của các lý lẽ, lập luận và quan điểm của báo chí. Theo khảo sát, tỷ lệ sử dụng ảnh chụp hiện trường, cung cấp lời nhân chứng hay con số, số liệu thống kê cao nhất. Các văn bản quy phạm pháp luật là cơ sở để đưa ra các quan điểm, kết luận về các mức độ sai phạm, hay khẳng định mức độ nghiêm trọng của vấn đề được phản ánh chiếm tỷ lệ thấp hơn.

**Bảng 2.2: So sánh các yếu tố làm minh chứng
trong các tuyển bài điều tra giữa 7 báo (%)**

	Báo A	Báo B	Báo C	Báo D	Báo E	Báo G	Báo H
1. Ảnh chụp hiện trường sự việc	14,3	26,1	27,6	16,7	22,2	13,2	20,9
2. Con số, số liệu thống kê	11,1	10,9	21,0	17,8	22,7	9,3	19,1
3. Văn bản quy phạm pháp luật	10,6	15,2	11,7	0	16,4	0	13,4
4. Lời nhân chứng	12,7	21,7	21,0	16,7	28,9	12,5	18,2
5. Các yếu tố khác	51,3	26,1	25,3	48,8	9,8	65	28,4

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Các tuyển bài điều tra đều được các tác giả sử dụng hệ thống chi tiết, nhân vật, bằng chứng rất phong phú, chính xác, được lựa chọn đảm bảo tính đa chiều, đa góc độ trong thông tin, phân tích vấn đề. Điểm quan trọng nhất luôn được nhấn mạnh trong bài điều tra đó chính là sự thật, phải làm sao để sự thật được tính khách quan, chân thực, lý lẽ và các bằng chứng đưa ra xác đáng đem lại cái nhìn đầy đủ và tích cực cho dư luận xã hội.

Việc sử dụng minh chứng được bố trí ở mỗi bài với mục đích, định lượng khác nhau. Ví dụ tuyển bài *Về các CLB Poker tại Hà Nội có phải là song bài trá hình*, kỳ 1 *Nhập môn CLB Poker - địa điểm, người chơi và tiền chủ yếu sử dụng lời nhân chứng*; kỳ 2 *Câu lạc bộ Poker thể thao hay cờ bạc trá hình - Sự khác biệt mong manh* cung cấp nhiều dữ liệu về trò chơi Poker; kỳ 3 - *Những biểu hiện của "đánh bạc" và "gá bạc"* tập trung chủ yếu các quy định của pháp luật, trích công văn phản hồi số 32/2017/VBPA-CV, Hiệp hội Thể thao Bridge & Poker Việt Nam gửi lời cảm ơn báo Lao Động đồng thời đưa lời lý giải cho một số câu hỏi đã được báo nêu trước đó, đặc biệt là vấn đề thu phí thi đấu và tỉ lệ trích lại phần trăm của các câu lạc bộ. Ý kiến phân tích, đánh giá của chuyên gia cũng được sử dụng tích cực. Ví dụ kỳ 3 gồm 6 ý kiến chuyên gia: luật sư Vi

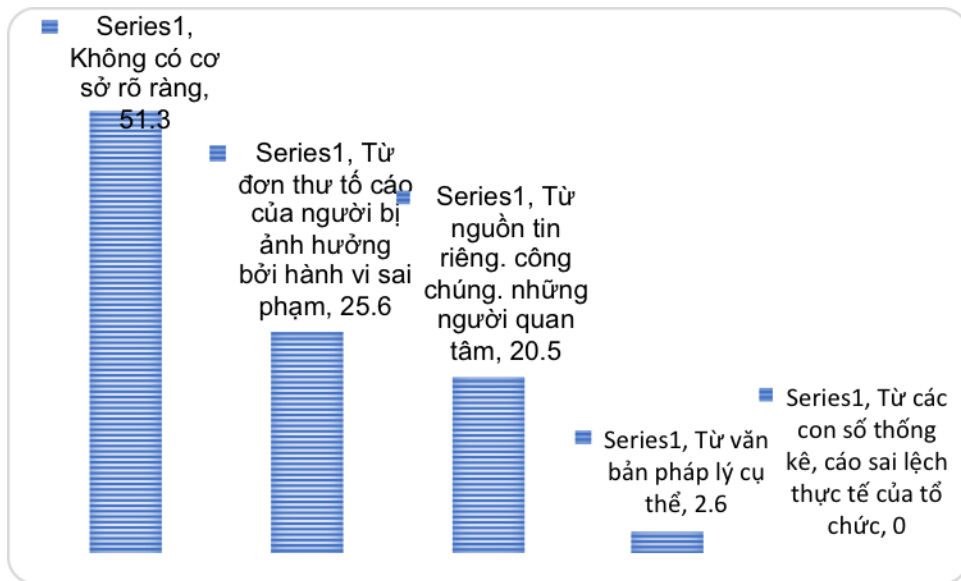
Văn Diện - Giám đốc công ty Luật Thiên Minh (Hà Nội), luật sư Vũ Thế Hợp - Giám đốc Công ty luật Gia Long, luật sư Quách Thành Lực - Giám đốc Công ty luật Hà Nội Tinh hoa, ông Nguyễn Văn Pha - Phó Chủ nhiệm Ủy ban Tư pháp của Quốc hội, ông Đặng Danh Tuấn - Phó Vụ trưởng Vụ TĐTT Quân chủng, bác sĩ Nguyễn Mạnh Hùng - Giám đốc Bệnh viện Tâm thần Mai Hương (Hà Nội).

Các số liệu thống kê ở các bài điều tra thường được tìm hiểu, xác minh kỹ lưỡng để nhận diện được con số thật đằng sau các con số ảo. Ví dụ, với loạt bài 3 kỳ **“Làm giàu “trên lưng” người trồng lúa”** đã nỗ lực dành nhiều tâm huyết tìm ra con số thật sau những con số được các doanh nghiệp phân bón, thuốc bảo vệ thực vật đưa ra quá **“đẹp”**... Để thực hiện được loạt bài này, nhóm PV đã phải hàng chục lần lặn lội đi xuống vùng trọng điểm về lúa gạo, trái cây tại Đồng bằng sông Cửu Long. Mỗi lần đi như vậy, nhóm PV thường xuống trực tiếp ở vùng thực hiện **“cánh đồng lớn”** hoặc dự án triển khai của các doanh nghiệp và có khi gặp từng hộ dân, tìm kiếm thông tin từ những bảng kê của người dân, chính quyền xã, huyện..., đồng thời trực tiếp làm việc với các doanh nghiệp thì mới có thể có những bảng so sánh được. Nhóm PV đúc kết, để có một tác phẩm chất lượng, để có một kết quả tốt nhất trong điều tra cần **“5 sự thật”**: thật sự tự tin, thật sự tôn trọng lẫn nhau, thật sự đoàn kết, làm việc thật sự không vụ lợi và thật sự đặt người đúng chỗ... Từ quan điểm làm nghề ấy, họ đã cùng nhau tìm ra **“chìa khóa”** của vấn đề này. Đối với người trồng lúa tại vùng Đồng bằng sông Cửu Long - nơi được coi là **“vựa lúa”** của cả nước, chiếm đến 90% sản lượng lúa gạo xuất khẩu nhưng nếu tính đúng, tính đủ theo giá thị trường thì người trồng lúa đang phải bù lỗ. Cụ thể, theo báo cáo của các địa phương hay ngay của Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn thì mỗi năm một ha lúa canh tác ba vụ có thể người dân có lời từ 20 đến 25 triệu đồng nhưng các địa phương này đã bỏ qua giá trị về đất của người dân. Trong khi đó, để cho thuê một ha đất lúa ba vụ có giá khoảng 30 triệu đồng. Nhìn các con số này, người dân không hề có lời và việc bù lỗ vẫn đang ngày một tăng cao bởi giá các loại vật tư nông nghiệp như phân bón, thuốc bảo vệ thực vật.

Về nguồn tin cung cấp cho tuyến bài điều tra

Có đến 50% các tuyến bài điều tra không xác định rõ nguồn cung cấp thông tin. Tuy nhiên, cũng có đến xấp xỉ tỷ lệ đó xác định được nguồn tin từ đơn thư tố cáo của công dân. Trong đó, hơn một nửa là từ đơn thư tố cáo của người bị ảnh hưởng bởi các sai phạm được phản ánh trong tuyến bài điều tra, còn lại là từ những nguồn tin riêng của nhà báo thông qua các kênh bạn đọc.

Biểu đồ 2.1: Nguồn cung cấp thông tin cho các tuyến bài điều tra (%)

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Ví dụ, tuyến bài ***Dự án xây dựng đường Nguyễn Tam Trinh, đoạn qua phường Yên Sở (Hoàng Mai): Nhiều khúc mắc về giải phóng mặt bằng*** bắt nguồn từ đơn thư của nhiều hộ dân ở tổ dân phố 1, 3 và 27 phường Yên Sở (quận Hoàng Mai) không đồng tình với dự thảo phương án chi trả tiền bồi thường giải phóng mặt bằng khi thu hồi đất phục vụ dự án xây dựng đường Nguyễn Tam Trinh do UBND quận Hoàng Mai đề ra. Ngày 21-11-2017, mục Đường dây nóng của báo đăng kỳ 1, phản ánh những kiến nghị của một số hộ dân. Sau khi báo đăng, nhiều hộ dân nằm trong dự án tiếp tục gửi đơn khiếu nại về những bất cập trong cách tính giá bồi thường, cũng như giá bán căn hộ tái định cư. Báo tiếp tục điều tra làm rõ khiếu nại đến các cơ quan chức năng.

Trong những năm gần đây, hàng loạt bài báo gây tiếng vang, được bạn đọc và các cơ quan chức năng đặc biệt quan tâm giải quyết, phần nhiều có thông tin ban đầu từ đơn thư bạn đọc phản ánh. Bằng quá trình thực tiễn sau gần 10 năm trực tiếp điều tra hàng trăm vụ việc khiếu kiện phức tạp từ đơn thư bạn đọc, trong đó có một thời gian tại báo Dân trí, tác giả luận án nhận thấy rằng hiệu quả từ nguồn tin xuất phát bởi đơn thư bạn đọc vô cùng quan trọng, là nguồn đề tài thường xuyên. Tuy vậy, việc các báo ít khai thác từ các con số thống kê, các sai lệch thực tế của tổ chức từ văn bản pháp lý cụ thể là một hạn chế trong nguồn tin của báo chí điều tra.

2.3. Phương thức đăng tải các tuyển bài điều tra

2.3.1. Số lượng

Qua khảo sát nghiên cứu 7 trường hợp trong năm 2017, số lượng các tuyển bài điều tra không nhiều. Báo B có số lượng tuyển bài nhiều nhất, G có số lượng ít nhất.

Bảng 2.3: Số lượng các tuyển bài điều tra trên 7 báo thuộc diện khảo sát

Tòa soạn báo	Báo A	Báo B	Báo C	Báo D	Báo E	Báo G	Báo H
Bài điều tra	63	46	29	29	45	7	49
Tuyển bài điều tra	14	16	11	7	9	4	7
Tỉ lệ % tuyển bài/bài ĐT	22,2%	34,8%	37,9%	24,1%	20%	57,1%	14,3%

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Xét tỉ lệ tuyển bài của các báo so với tổng số bài/tuyển bài điều tra, có một thực tế, các báo có tỉ lệ cao nhất thường là báo có số lượng bài điều tra và tuyển bài ít nhất. G là báo có tỉ lệ cao nhất với 57,1%, đồng thời cũng là báo có số lượng bài điều tra và tuyển bài điều tra thấp nhất so với 6 báo còn lại. H và E là 2 báo phát triển ít tuyển bài nhất, chỉ chiếm 14,3% và 20%, nhưng số lượng bài điều tra chiếm khá nhiều. Có nhiều nguyên nhân dẫn đến thực trạng này:

Do thực hiện điều tra công phu, mất nhiều thời gian nên số lượng tuyến bài không thể nhiều... Từ tổ chức nhân lực, hỗ trợ trang thiết bị, vấn đề tài chính..., nhất là trong bối cảnh hội nhập quốc tế, sự phát triển của báo chí dữ liệu, sự tinh vi trong các thủ đoạn làm ăn, che giấu của đối tượng bị điều tra... [PVS 8].

Thời gian qua, số lượng các tuyến bài điều tra của các cơ quan báo chí Việt Nam có xu hướng giảm. Khảo sát ý kiến của lãnh đạo, nhà báo qua PVS, PVN, chúng ta có thể thấy rõ điều này:

"Trước đây, bài điều tra luôn là thế mạnh của báo. Nhưng từ năm 2010 trở lại, thì tần suất giảm hẳn" [PVS 1].

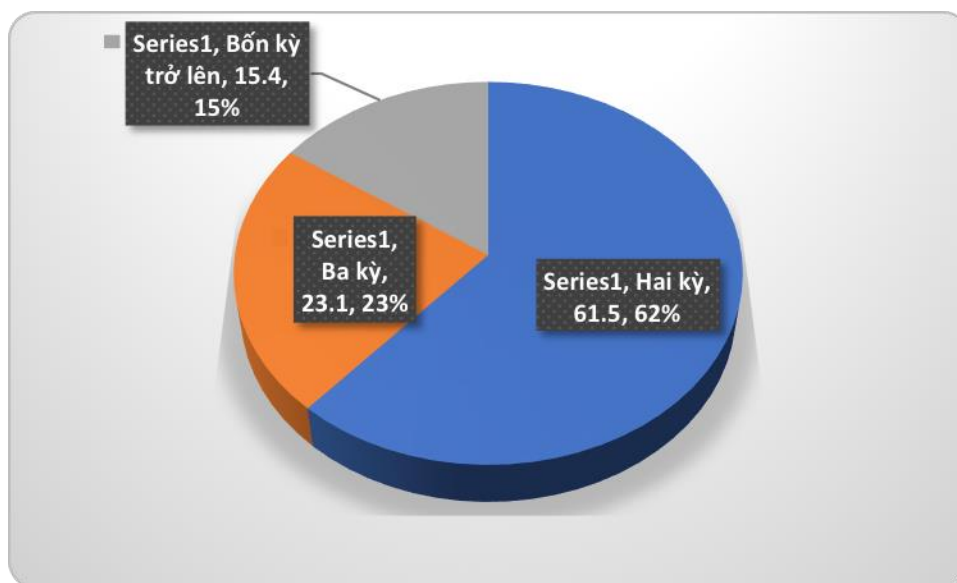
"Điều tra ngày càng thưa. Số lượng điều tra chậm đi, ít hơn" [PVS 2].

Có nhiều nguyên nhân dẫn đến tình trạng này. Như chia sẻ của chính nhà báo trong PVS trên, do các yếu tố: Môi trường, điều kiện làm báo có nhiều biến động; doanh nghiệp ứng phó, mua chuộc nhà báo; lý do về đội ngũ, cơ chế, nguồn lực... Thêm vào đó là quy trình siết chặt hơn, tòa soạn đòi hỏi báo chí điều tra ngày càng cao, bởi vậy làm điều tra khó hơn, lâu hơn, nhọc nhằn hơn. Ngay cả đội ngũ bạn đọc cung cấp đề tài điều tra cũng "nhiều vấn đề" hơn. Nhiều tài liệu được cung cấp, đưa ra để nhằm phục vụ cho mục đích nào đó, rất phức tạp. Bởi vậy, nhà báo càng phải cẩn trọng, cân nhắc nhiều làm cho số lượng điều tra giảm.

2.3.2. Tần suất

Tần suất các tuyến bài điều tra có một số thời điểm tăng cao hơn, khi xã hội có nhiều vấn đề gây bức xúc hơn. Khoảng 60% các tuyến bài điều tra kéo dài trong hai kỳ đăng tải. Đặc biệt, 15,4% kéo dài từ bốn kỳ trở lên.

Khi so sánh giữa các báo, A là báo có tỷ lệ tuyến bài điều tra được đăng dài kỳ nhiều nhất, trong đó có tới 8,3% tuyến bài từ 6 kỳ trở lên.

Biểu đồ 2.1: Số lượng kỳ đăng tải các tuyến bài điều tra (%)

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Bảng 2.3: So sánh số lượng kỳ đăng tải của các tuyến bài điều tra giữa 7 báo

	Báo	Báo	Báo	Báo	Báo	Báo	Báo	Cả 7 báo
	A	B	C	D	E	G	H	
1. Hai kỳ	58,3	61,5	55,6	100	57,1	100	57,1	61,5
2. Ba kỳ	16,7	30,8	22,2	0	42,9	0	28,6	23,1
3. Bốn kỳ trở lên	25,0	7,7	22,2	0	0	0	14,3	15,4

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Những tuyến bài dài kỳ tiêu biểu như *Vụ áp thuế 5,7 tỷ với 253m² đất huyện của cụ bà 75 tuổi tại Lâm Đồng* với 80 kỳ báo; *Vụ 146 Quán Thánh, hàng chục người dân bị bức tử bởi nước thải* với 87 kỳ báo, *Vụ án oan sai người dân thường bị kết tội Lạm quyền tại Hải Dương* với 20 kỳ báo... Ví dụ tuyến bài *Về việc một nữ lao động kêu cứu khi bị lừa trong việc xuất khẩu lao động* có 11 kỳ được triển khai cụ thể như sau:

Kỳ 1. Nữ lao động tố bị đưa "bánh vẽ" khi đi xuất khẩu lao động

Kỳ 2. Bộ LĐTB&XH vào cuộc vụ nữ lao động khẩn thiết kêu cứu tại Ả Rập Xê Út

Kỳ 3. Lời kể sự thật của nữ lao động kêu cứu từ Ả Rập Xê Út!

Kỳ 4. Vụ nữ lao động kêu cứu từ Ả Rập Xê Út: "Nếu sai phạm sẽ xử lý nghiêm"

Kỳ 5. Sở LĐTB&XH Bắc Giang vào cuộc vụ nữ lao động kêu cứu từ Ả Rập Xê Út!

Kỳ 6. Vụ lao động nữ kêu cứu từ Ả Rập Xê Út: Sẽ đối chất giữa người lao động với công ty?

Kỳ 7. Nữ lao động kêu cứu tại Ả Rập Xê Út: Bất thường trụ sở "ma" trên bản hợp đồng!

Kỳ 8. Nữ lao động kêu cứu tại Ả Rập Xê Út: Cần làm rõ trụ sở "ma" trong bản hợp đồng!

Kỳ 9. Nữ lao động kêu cứu từ Ả rập xê út: Thanh tra đột xuất Công ty Petromanning

Kỳ 10. Lời kêu cứu từ Ả Rập Xê Út: Công ty dùng trụ sở "ma" lộ hàng loạt sai phạm!

Kỳ 11. Lời kêu cứu từ Ả Rập Xê Út: Chính thức thu giấy phép của công ty dùng trụ sở "ma"!

Tần suất đăng tải tuyển bài của các báo tính theo các kỳ thường đăng tải các ngày và số báo liên tiếp, chủ yếu nhất là 3 - 4 ngày liên tiếp.

Ví dụ, một ngày báo có thể tung ra 6 bài về việc dây truyền nhựa y tế đã qua sử dụng bị tuồn ra ngoài biến thành ống hút, thì... Ngay hôm đó, báo phải có phóng viên đến quốc hội, phỏng vấn đại biểu quốc hội ở lĩnh vực y tế, hỏi việc này nguy hiểm đến đâu; cử phóng viên đối thoại với bệnh viện Bạch Mai xem giám đốc, luật sư nói việc này vi phạm thì sẽ như thế nào...; cuối cùng, đề nghị họp báo và cử người tham dự họp báo đưa tin về xử lý vụ việc, về việc cách chức, đuổi việc, bỏ tù đối tượng liên qua, việc công an vào cuộc điều tra và bắt giữ những đối tượng sai phạm. Trong 3 ngày, báo cho độc giả biết một câu chuyện trọn vẹn, đầy đủ và có kết quả mỹ mãn [TLN 1].

Có một số tuyển bài đăng dài hơi hơn, 1 tháng hoặc kéo dài vài tháng. thường là những sự việc theo đuổi quá trình xét xử vụ án. Ví dụ tuyển bài *Về việc một nữ lao động kêu cứu khi bị lừa trong việc xuất khẩu lao động* có 11 bài nói trên kéo dài gần 2 tháng từ 23/1 đến 16/3. Tuyển bài kéo dài hàng năm trời rất hiếm, ít tòa soạn theo được. Và việc kéo dài cả năm thường chỉ là bổ sung các tin, bài thông tin kết quả xét xử hoặc giải quyết sự việc. Ví dụ tuyển bài *Về tình trạng khai thác cát trái phép ở sông Cầu* đăng 5 kỳ năm 2017, bắt đầu từ 04/01/2017, và các số tiếp theo kéo dài đến hết năm 2018.

2.3.3. Thể loại

Thể loại được sử dụng chủ yếu trong các tuyển bài điều tra nằm trong diện khảo sát rất linh động. Chỉ có 46% tuyển bài là loạt bài điều tra, còn 54% kèm tin, bài phản ánh, phỏng vấn, bình luận, phóng sự được sử dụng linh hoạt để làm rõ nội dung cũng như thông điệp của từng kỳ trong cả tuyển bài, bổ sung, cập nhật thông tin kịp thời.

Bảng 2.4: Thể loại sử dụng trong tuyển bài điều tra

	Báo A	Báo B	Báo C	Báo D	Báo E	Báo G	Báo H
Bài phân tích, bình luận	16.3	8.7	17.9		5,3		
Phóng sự	3.8	27.2	10.8		6.6		28,5
Điều tra	70.4	59.9	53.6	67,7	47.8	67,7	42,8
Phóng sự điều tra	5.4	2.0	15.7	33,3	25.6	33,3	10,7
Thể loại khác	4.1	2.2	20		14.7		18

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Ví dụ thể loại báo chí sử dụng trong tuyển bài: *Tàn nát rừng đầu nguồn* gồm: 3 bài điều tra (*Tàn phá rừng phòng hộ; Tận diệt pomu; Đường đi của pomu*), 2 bài phản ánh (*Tàn nát rừng đầu nguồn: Cận cảnh rừng phòng hộ bị*

phá; Sẽ kỷ luật cán bộ để 'tan nát rừng đầu nguồn' Lào Cai, Yên Bái). Sau loạt bài điều tra, loạt bài phản ánh sẽ cung cấp các thông tin liên quan đến sự việc, đến cách giải quyết của các cơ quan chức năng để có cái nhìn rõ hơn, cập nhật nhanh chóng những thông tin mới nhất tới công chúng.

2.3.4. Vai trò tác giả thể hiện trong các tuyển bài điều tra

Trên 50% các tuyển bài điều tra do các nhóm tác giả tiến hành. Chỉ 5% tin bài không xác định được số lượng nhà báo tham gia tuyển bài điều tra đó. Với tính chất nhạy cảm của các tuyển bài điều tra, gần 80% nhà báo sử dụng bút danh cá nhân. Khoảng 60% nhà báo thể hiện được vai trò của mình là quan trọng nhất, xuyên suốt các tuyển bài điều tra.

Bảng 2.5: So sánh cụm thông tin về tác giả thể hiện trong các tuyển bài điều tra giữa 7 báo (%)

		Báo A	Báo B	Báo C	Báo D	Báo E	Báo G	Báo H	Cả 7 báo
a- Về vai trò cá nhân và tập thể	1. Một tác giả	16,7	7,7	33,3	100	28,6	66,7	55,6	41,0
	2. Nhóm tác giả	83,3	92,3	55,6	0	57,1	33,3	33,3	53,8
	3. Không xác định được	0	0	11,1	0	14,3	0	11,1	5,2
b- Về việc sử dụng tên và bút danh	1. Bút danh cá nhân	91,7	53,8	88,9	100	57,1	100	53,8	79,5
	2. Ghi chung là nhóm phóng viên	8,3	46,2	11,1	0	42,9	0	46,2	20,5

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Khi so sánh giữa 7 báo, ta thấy có những sự khác biệt lớn về vai trò của các tác giả. Báo D có tỷ lệ 01 cá nhân là tác giả của tuyển bài điều tra cao

nhất, chiếm tới 100%. Ngược lại, B là báo có nhiều bài/tuyển bài do nhóm PV thực hiện nhiều nhất.

Các kết quả khảo sát trên cho thấy các báo đã chú trọng đến việc tổ chức, thực hiện điều tra theo nhóm PV để đảm bảo hơn mức độ an toàn cho cá nhân PV cũng như hạn chế những tiêu cực trong quá trình điều tra.

2.4. Đánh giá thực trạng tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra thuộc diện khảo sát

2.4.1. Đánh giá thực trạng tổ chức tuyển bài điều tra thuộc diện khảo sát

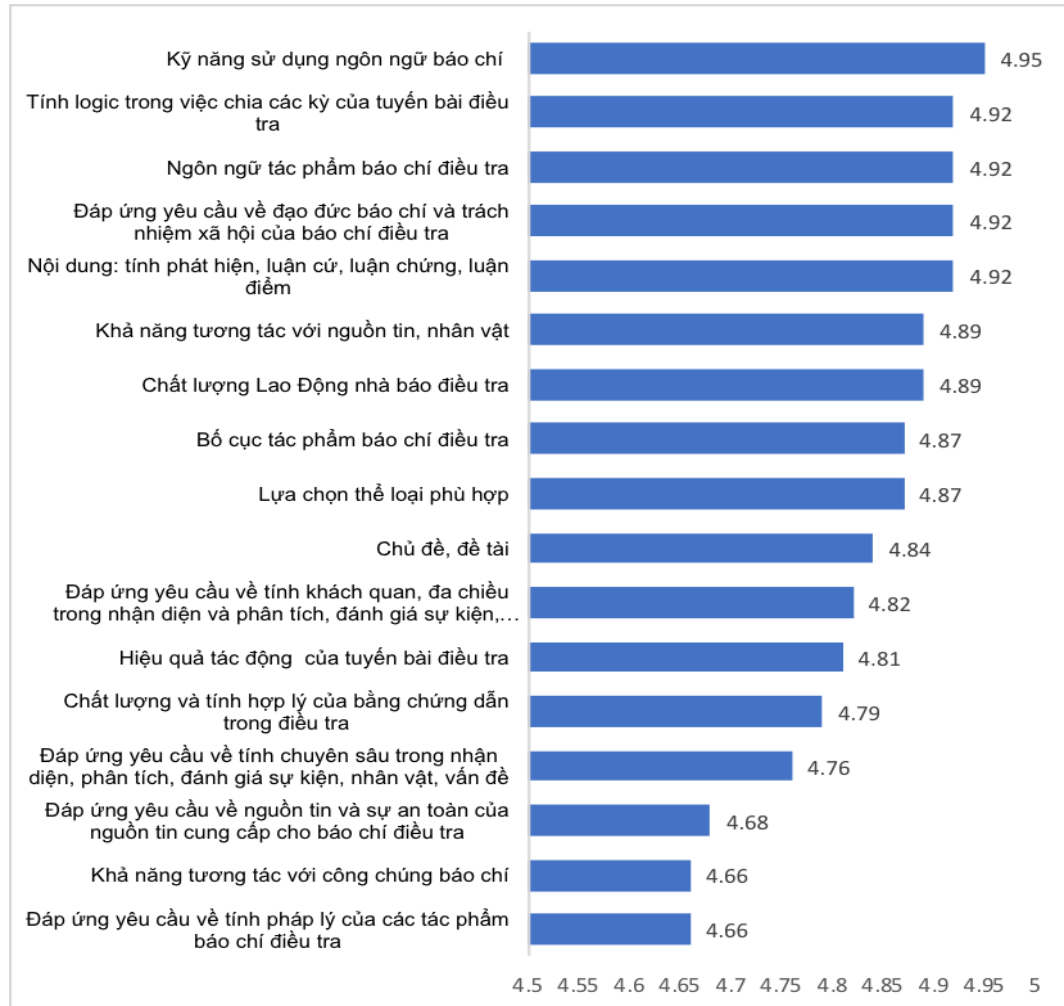
Để có thể phân tích được các hoạt động tổ chức tuyển bài chỉ qua phân tích nội dung không phải là việc dễ dàng. Trên cơ sở các yếu tố khách quan được thể hiện trong mỗi tuyển bài và từng bài, tác giả tiến hành phân tích hoạt động tổ chức tuyển bài thông qua các tiêu chí về khả năng, chất lượng đạt được của các tuyển bài điều tra trên cả 7 báo. Kết quả thu được ở mức tương đối. Tất cả 17 chỉ báo đánh giá đều ít có điểm số đạt 5 điểm. Điểm số này được tính toán và tổng hợp thông qua phần mềm xử lý số liệu SPSS mà tác giả sử dụng để phân tích bộ số liệu định lượng thông qua sự trợ giúp của các chuyên gia xã hội học.

Về các mặt như: *Kỹ năng sử dụng ngôn ngữ báo chí, tính logic trong việc chia các kỳ của tuyển bài điều tra, ngôn ngữ tác phẩm báo chí điều tra*, hầu hết 7 báo đều có chất lượng khá hoặc tốt nhất. Đây là những yếu tố đánh giá hoạt động tổ chức các tuyển bài điều tra. Nhóm tiêu chí được thể hiện thấp nhất là *Đáp ứng yêu cầu về tính pháp lý của các tác phẩm báo chí điều tra*. Tiêu chí *Đáp ứng yêu cầu về tính pháp lý của các tác phẩm báo chí điều tra* có tỉ lệ thấp có thể được giải thích ở một khía cạnh như chúng tôi đã khảo sát trong phần 2.2 và 2.3, yếu tố minh chứng, nguồn tin từ các văn bản quy định pháp lý còn hạn chế ở các báo.

Một hạn chế dễ dàng nhận thấy là báo G chưa quan tâm phát triển tuyển bài điều tra so với các cơ quan báo chí khác. Một trong những nguyên

nhân chủ yếu là báo đã giải tán tổ phóng viên điều tra, không tập trung các nguồn lực cho thể loại này.

Biểu đồ 2.2: Đánh giá hoạt động tổ chức các tuyến bài điều tra (%)

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

(Điểm trung bình gia quyền Mean được tính theo thang điểm sau:

1- Chất lượng rất kém; 2- Chất lượng kém;

3- Chất lượng trung bình; 4- Chất lượng khá; 5- Chất lượng tốt.

Tổng điểm gần 1 là xấu/ kém nhất, gần 5 là tốt/ cao nhất)

2.4.2. Đánh giá thực trạng thực hiện tuyến bài điều tra thuộc diện

khảo sát

Khi so sánh giữa 7 báo, E là cơ quan báo chí có chất lượng các tuyến bài điều tra được ghi nhận đạt chất lượng tốt nhất, đạt 5 điểm với 11/17 chỉ báo.

Bảng 2.6: Đánh giá việc thực hiện tuyến bài điều tra ở các báo thuộc diện khảo sát (%)

STT	Nội dung đánh giá	Báo A	Báo B	Báo C	Báo D	Báo E	Báo G	Báo H
1.	Chủ đề, đề tài	5,0	4,7	4,5	4,0	4,75	3,8	4,3
2.	Nội dung: tính phát hiện, luận cứ, luận chứng, luận điểm	5,0	4,25	4,75	4,0	5,0	3,8	4,1
3.	Đáp ứng yêu cầu về tính khách quan, đa chiều trong nhận diện và phân tích, đánh giá sự kiện, nhân vật, vấn đề	4,92	4,78	4,38	4,0	5,0	3,9	4,2
4.	Đáp ứng yêu cầu về tính chuyên sâu trong nhận diện, phân tích, đánh giá sự kiện, nhân vật, vấn đề	5,0	3,48	4,13	4,0	4,75	3,9	4,7
5.	Chất lượng lao động nhà báo điều tra	4,92	4,86	4,75	4,0	5,0	3,9	4,3
6.	Chất lượng và tính hợp lý của bằng chứng dẫn trong điều tra	4,92	3,2	4,5	3,0	4,75	3,1	4,2
7.	Đáp ứng yêu cầu về tính pháp lý của các tác phẩm báo chí điều tra	4,83	3,52	3,88	3,0	5,0	3,0	3,7
8.	Đáp ứng yêu	5,0	4,95	4,75	4,0	5,0	3,8	4,4

	câu về đạo đức báo chí và trách nhiệm xã hội của báo chí điều tra							
9.	Đáp ứng yêu cầu về nguồn tin và sự an toàn của nguồn tin cung cấp cho báo chí điều tra	4,92	3,14	4,0	3,0	4,75	2,9	3,1
10	Khả năng tương tác với nguồn tin, nhân vật	4,92	3,37	4,75	4,0	5,0	3,8	4,2
11	Lựa chọn thể loại phù hợp	5,0	3,58	4,5	4,0	5,0	3,5	4,1
12	Khả năng tương tác với công chúng báo chí	5,0	3,68	3,88	4,0	4,75	3,8	3,5
13	Kỹ năng sử dụng ngôn ngữ báo chí	4,83	5,0	4,88	4,0	5,0	3,9	3,9
14	Bố cục tác phẩm báo chí điều tra	5,0	5,0	4,63	4,0	4,75	3,8	4,0
15	Ngôn ngữ tác phẩm báo chí điều tra	4,92	4,63	4,88	4,0	5,0	3,8	4,1
16	Tính logic trong việc chia các kỳ của tuyến bài điều tra	5,0	5,0	4,63	5,0	5,0	4,3	4,5
17	Hiệu quả tác động của tuyến bài điều tra	4,17	4,12	4,14	4,0	4,38	3,4	4,1

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Hầu hết các báo thuộc diện khảo sát đã thực hiện tốt và khá thành công ở nội dung *Đáp ứng yêu cầu về tính khách quan, đa chiều trong nhận diện và phân tích, đánh giá sự kiện, nhân vật, vấn đề*. Ở các nội dung khác, như *Khả năng tương tác với công chúng báo chí* có tỷ lệ thấp, như vậy cũng có thể nhận định thấy bước đầu mối quan hệ, tương tác với công chúng báo chí, trước, trong và sau khi hoàn thành tác phẩm báo chí điều tra chưa được chú trọng. Yếu tố này các toà soạn báo cần phải khắc phục và làm tốt hơn, bởi sự tương tác này cực kỳ quan trọng, cần nhận định rõ công chúng trọng tâm, rồi từ đó tăng tính tương tác giữa hai bên, đáp ứng đúng và trúng hơn nhu cầu của công chúng bạn đọc.

Báo E luôn được đánh giá cao, các chỉ số khá tốt ví dụ như *Khả năng tương tác với nguồn tin, công chúng* đã được làm tốt nhất trong số các báo cùng diện khảo sát. Lấy được lòng tin của nguồn tin, công chúng, thực hiện các cơ chế bảo vệ nguồn tin tốt đã là lý do mà báo E thành công trong mối quan hệ tương tác này.

Báo G được đánh giá thấp nhất về các chỉ số, ví dụ *Hiệu quả tác động của tuyên bài điều tra* chỉ có 3,4, thấp hơn hẳn so với các báo khác.

2.4.3. Đánh giá thực trạng đáp ứng các yêu cầu về quy trình tổ chức, thực hiện tuyên bài điều tra ở toà soạn báo

Song song với đánh giá khả năng đáp ứng chất lượng các tuyên bài, tác giả tiếp tục xem xét đánh giá các kỹ năng tác nghiệp báo chí thể hiện trong các tuyên bài điều tra cũng theo thang điểm từ 1 đến 5.

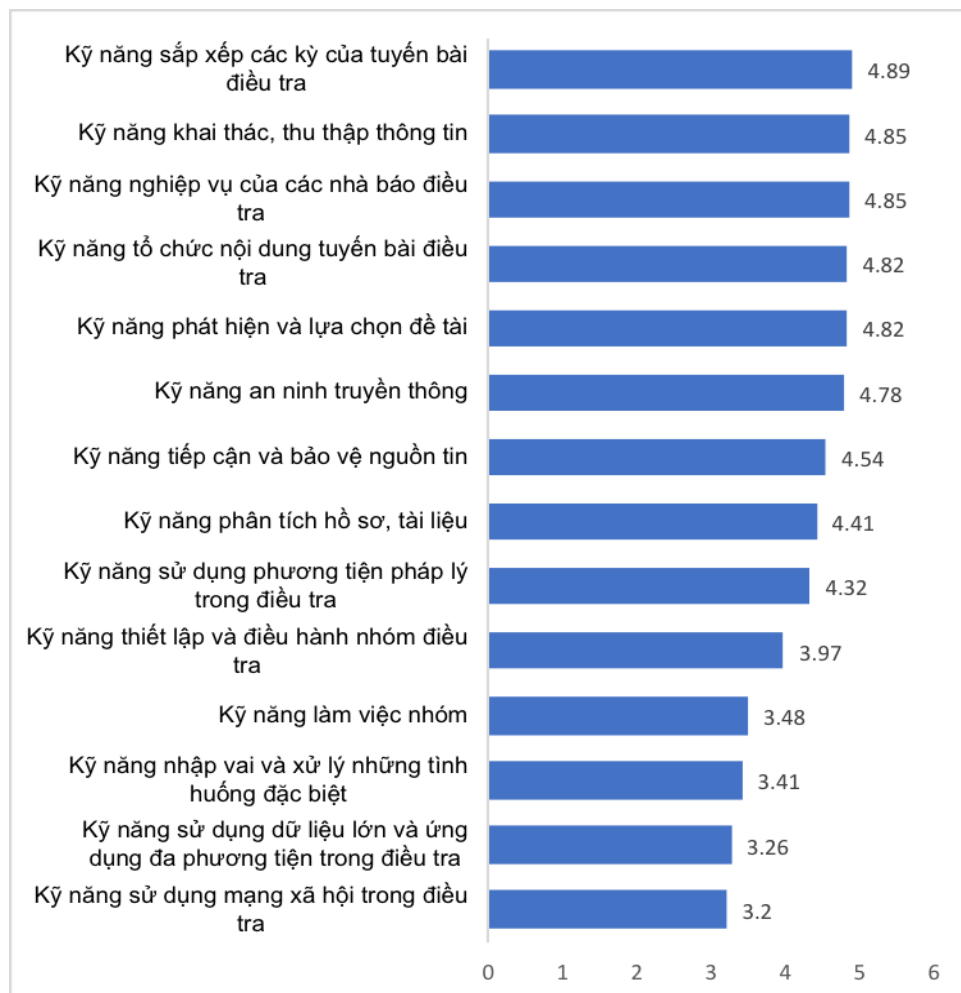
Mặc dù điểm số đánh giá 14 chỉ báo về các kỹ năng tác nghiệp báo chí thấp hơn điểm số đánh giá chất lượng, nhưng nhìn chung, kết quả thu được cũng khá khả quan khi điểm số đều đạt trên trung bình, thấp nhất là 3,2 điểm và cao nhất là 4,89 điểm.

Nhóm các kỹ năng về nghiệp vụ, tác nghiệp trong khai thác, thu thập thông tin; phát hiện, lựa chọn đề tài và tổ chức sắp xếp tuyên bài điều tra được ghi nhận ở mức điểm cao (trên 4,8 điểm). Đứng thứ hai là nhóm các kỹ năng

tiếp cận, bảo vệ nguồn tin; phân tích tài liệu, hồ sơ; hay kỹ năng sử dụng phương tiện pháp lý trong điều tra.

Các kỹ năng chuyên môn được ghi nhận thấp nhất là việc sử dụng mạng xã hội, hay các hệ thống dữ liệu lớn và ứng dụng đa phương tiện trong điều tra. Điểm số chỉ trên trung bình với 3,2 điểm. Điều này đặt ra những yêu cầu và đòi hỏi cấp bách cho các nhà báo điều tra trong việc nâng cao các năng lực khai thác và sử dụng các công cụ, dữ liệu hiện đại trong thời đại kinh tế tri thức và cách mạng công nghiệp 4.0.

Biểu đồ 2.3: Đánh giá các kỹ năng báo chí thể hiện trong các tuyển bài điều tra (%)

Nguồn : Khảo sát của tác giả năm 2017

(Điểm trung bình gia quyền Mean được tính theo thang điểm sau:

1- Không nhận diện được; 2- Kỹ năng kém;
 3- Kỹ năng trung bình; 4- Kỹ năng khá; 5- Kỹ năng tốt.
 Tổng điểm gần 1 là xấu/ kém nhất, gần 5 là tốt/ cao nhất)

Khi so sánh giữa 7 báo, báo E vẫn được ghi nhận về năng lực chuyên môn trong các tuyến bài điều tra cao nhất.

Bảng 2.7: So sánh đánh giá các kỹ năng báo chí thể hiện trong các tuyến bài điều tra giữa 7 báo (%)

STT	Kỹ năng nghiệp vụ báo chí điều tra	Báo A	Báo B	Báo C	Báo D	Báo E	Báo G	Báo H
1	Kỹ năng phát hiện và lựa chọn đề tài	5,0	4,26	4,44	4,0	4,75	4,0	4,6
2	Kỹ năng thiết lập và điều hành nhóm điều tra	4,92	2,11	2,11	2,0	2,0	4,0	2,1
3	Kỹ năng nghiệp vụ của các nhà báo điều tra	4,24	4,44	4,44	4,0	5,0	4,0	4,3
4	Kỹ năng tiếp cận và bảo vệ nguồn tin	4,92	3,44	3,44	3,0	4,5	4,0	3,7
5	Kỹ năng khai thác, thu thập thông tin	4,92	4,56	4,56	4,0	5,0	4,0	4,2
6	Kỹ năng phân tích hồ sơ, tài liệu	4,67	2,78	2,78	4,0	4,75	4,0	2,8
7	Kỹ năng sử dụng phương tiện pháp lý trong điều tra	4,91	2,44	2,44	3,0	5,0	3,0	2,3
8	Kỹ năng nhập vai và xử lý những tình huống đặc biệt	2,53	1,89	1,89	3,0	1,75	2,6	2,8
9	Kỹ năng sử dụng mạng xã hội trong điều tra	5,0	2,44	2,44	4,0	2,0	1,7	2,5

10	Kỹ năng sử dụng dữ liệu lớn và ứng dụng đa phương tiện trong điều tra	3,0	1,56	1,56	2,0	3,2	1,1	1,6
11	Kỹ năng an ninh truyền thông	5,0	4,67	4,67	4,0	5,0	4,1	4,7
12	Kỹ năng tổ chức nội dung tuyển bài điều tra	4,82	4,67	4,67	3,0	5,0	3,3	4,6
13	Kỹ năng sắp xếp các kỳ của tuyển bài điều tra	5,0	4,67	4,67	3,0	5,0	4,8	4,1
14	Kỹ năng làm việc nhóm	4,0	2,11	2,11	2,0	4,33	2,0	3,4

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Trong các nhóm kỹ năng trên, đáng chú ý là các nhóm kỹ năng thể hiện rõ nhất được thể hiện ở *Kỹ năng phát hiện và lựa chọn đề tài, Kỹ năng khai thác, thu thập thông tin, Kỹ năng an ninh truyền thông, Kỹ năng nghiệp vụ của các nhà báo điều tra*. Ngược lại, *Kỹ năng sử dụng dữ liệu lớn và ứng dụng đa phương tiện trong điều tra, Kỹ năng sử dụng mạng xã hội trong điều tra, Kỹ năng nhập vai và xử lý những tình huống đặc biệt, Kỹ năng làm việc nhóm* không được thể hiện rõ trong các tuyển bài.

Thành công lớn nhất của các tuyển bài điều tra là có hiệu ứng tốt, có tác động, ảnh hưởng tích cực đến xã hội. Nhiều tuyển bài tạo dư luận xã hội tốt, giúp người dân giải quyết vướng mắc, khó khăn trong cuộc sống, giúp làm sáng tỏ các án oan sai, giúp cơ quan chức năng, địa phương, ban ngành... giải quyết các vấn đề tồn đọng. Đó là những tác động rất lớn khi tuyển bài điều tra mang lại, những dẫn chứng, hình ảnh, thông tin tác động đến nhiều cơ quan ban ngành, buộc họ phải vào cuộc để đưa ra câu trả lời trước công chúng và những đối tượng liên quan cần phải xử lý.

Diễn hình như các tác phẩm đã tạo được uy tín tốt đối với công chúng và được vinh danh bằng giải thưởng danh giá giải Báo chí quốc gia 2018 (dành cho các tác phẩm báo chí đăng tải năm 2017):

- + Giải A với loạt 3 bài **“Đường đi của cát Việt ra nước ngoài”**;
- + Giải B với loạt bài 2 kỳ **“Làm giàu trên “lưng” người trồng lúa”**;
- + Giải C với các loạt bài 3 kỳ **“Những dự án “tai tiếng” ở Đồng Nai”**; loạt 5 bài **“Đừng xem tàu vỏ thép là “miếng bánh”**”; loạt 5 bài **“Phá vỡ hang ổ buôn lậu ở Kon Tum”**; loạt 5 bài **“Cận cảnh mồi lộ trên sông”**.

Các tác phẩm khác, dù không đoạt giải vẫn tạo được hiệu ứng lớn trong xã hội. Ví dụ một loạt tuyển bài về tàn phá rừng năm 2017, với những nguồn tin xác đáng, bằng chứng thiết thực, tuyển bài điều tra đã tạo sức ép khiến các cơ quan chức năng có thẩm quyền bắt buộc phải vào cuộc xử lý và giải quyết để giải tỏa sức ép của dư luận. Sau khi tuyển bài **Tan tác rừng Phú Yên** đăng tải (4/2017), UBND tỉnh Phú Yên đã phát thông báo cảm ơn báo đã điều tra, phản ánh vấn đề. Tuyển bài **Rừng chưa bình yên sau chỉ đạo của Thủ tướng** sau khi đăng tải (6/2017), các cơ quan chức năng đã tiến hành nhanh chóng điều tra và xử lý vụ việc. Sự tham gia cung cấp, xác nhận thông tin của những người có thẩm quyền như ông Lê Diễm, Bí thư tỉnh ủy Đắk Nông, bà Ksor Phước Hà (đại biểu quốc hội) và chi cục trưởng chi cục kiểm lâm tỉnh Quảng Nam đã đem lại những quả tích cực của tuyển bài.

Một thành công khác là các tác giả thể hiện được vai trò, khả năng, sự dấn thân và kỹ năng nghiệp vụ trong tuyển bài điều tra:

“Nguyên nhân thành công luôn là kỹ năng “ngửi” đề tài, sự chịu dấn thân, kỹ năng điều tra của tác giả” [PVN 2].

Các cơ quan báo chí cũng thể hiện được khả năng tổ chức, thực hiện. Mỗi bài báo trong tuyển bài điều tra đều thể hiện rõ bộ máy hoạt động của cả cơ quan báo chí có thực hiện chặt chẽ, theo đúng nguyên tắc và yêu cầu của báo chí điều tra hay không.

Thành công của tuyển bài điều tra có được là sự tổng hợp của nhiều yếu tố, là kết quả của quá trình làm việc tập thể, kết nối, giám sát chặt chẽ. Cả bộ máy, ban biên tập, trưởng ban, phóng viên đều có những mối liên hệ sát sao để phối hợp nhịp nhàng và tốt nhất [PVS 2].

Các kết quả khảo sát cho thấy quá trình tổ chức thực hiện của các tòa soạn về cơ bản có sự chỉ đạo thống nhất từ trên xuống dưới, đảm bảo năng lực kinh nghiệm, bản lĩnh của phóng viên cho đến bản lĩnh chính trị, kinh nghiệm thực tế của Ban biên tập chỉ đạo làm sao các tuyến bài điều tra diễn ra suôn sẻ, không gặp trắc trở, cũng như những sự cố trong quá trình phóng viên đi tác nghiệp.

Tuy nhiên, các tuyến bài điều tra chỉ tập trung vấn đề xã hội, điều tra nhân tố tiêu cực, ít biểu dương yếu tố tích cực. Qua phần 2.2, các báo đều tập trung tuyến bài điều tra các loại hình tội phạm xã hội. Mặc dù chủ đề này có ưu điểm là thiết thực, gần gũi với đời sống người dân, song đây cũng là chủ đề dễ triển khai hơn.

Một khía cạnh khác, tỉ lệ bài điều tra trong các tuyến bài không cao, nhiều tuyến bài bị "chết yểu". Như chúng tôi đã trình bày trong phần 2.3, hầu hết các tuyến bài chỉ điều tra 2-3 kỳ đầu, sau đó đưa tin, bài thông báo kết quả sự việc. Điều này dẫn đến thông tin có thể chưa đủ chiều sâu. Qua PVS, có nhiều lý do chính dẫn đến thực trạng này:

"Năng lực tổ chức chưa tốt dẫn đến nhiều vụ việc chưa đi đến cùng"
[PVS 11].

Về cơ chế tài chính, những vụ lớn thì người quản lý điều tra có thể "thoải mái" chi tiêu, có thể tự đề xuất mức nhuận bút, mức kinh phí đi hoạt động, số kỳ đăng cho các loạt bài đó. Nhưng với những đề tài vừa phải thì phóng viên rất vất vả, "ăn dầm ở dề, đi sông đi biển, nhậu nhẹt với đối tượng" nhưng về chỉ được thanh toán 1-1,5 triệu đồng nhuận bút. Như vậy không có khả năng chuyển lưã cho họ để làm tiếp. Đây là lý do các trang điều tra của báo miền Bắc thường "chết yểu". Hơn nữa, người làm điều tra hiện đang bị can thiệp rất sâu bởi các cơ chế quản lý của chính quyền, của cơ quan quản lý báo chí và của những người có tiền. Thường xuyên có những bài đang điều tra thì bị dừng lại [PVS 10].

Chúng tôi tổng kết 5 nguyên nhân chủ yếu sau: một là các tòa soạn không đủ cơ chế (nhân lực, cơ chế tài chính, cơ chế bảo vệ phóng viên...) kéo dài các bài điều tra; hai là có những khó khăn, ảnh hưởng về vấn đề chính trị - xã hội, thậm chí nhiều yếu tố gây nguy hiểm đến tính mạng phóng viên, nhiều tuyến bài phải chấm dứt điều tra sớm; ba là trình độ, khả năng điều tra của phóng viên chưa đảm bảo chất lượng và thông tin, thiếu dữ liệu; bốn là chưa rõ về quy trình tổ chức, thực hiện, trong đó có khả năng định hướng, phân tích, gợi mở của những người phụ trách (Trưởng ban, tổ trưởng, Thư ký tòa soạn, Ban biên tập) chưa cao; năm là việc bổ sung các thể loại khác có ưu điểm là thường nhanh chóng, dễ dàng hơn nên cập nhật nhanh, đáp ứng nhu cầu thông tin của công chúng.

Bảng 2.8: Đánh giá của nhà báo về chất lượng, hiệu quả các tuyến bài điều tra

Đánh giá về chất lượng các tuyến bài			Tổng
Mức độ đánh giá	Rất kém	Số lượng %	2 1.0%
	Kém	Số lượng %	29 15.0%
	Trung bình	Số lượng %	88 45.6%
	Khá	Số lượng %	57 29.5%
	Tốt	Số lượng %	17 8.8%
	Tổng	Số lượng %	193 100.0%

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

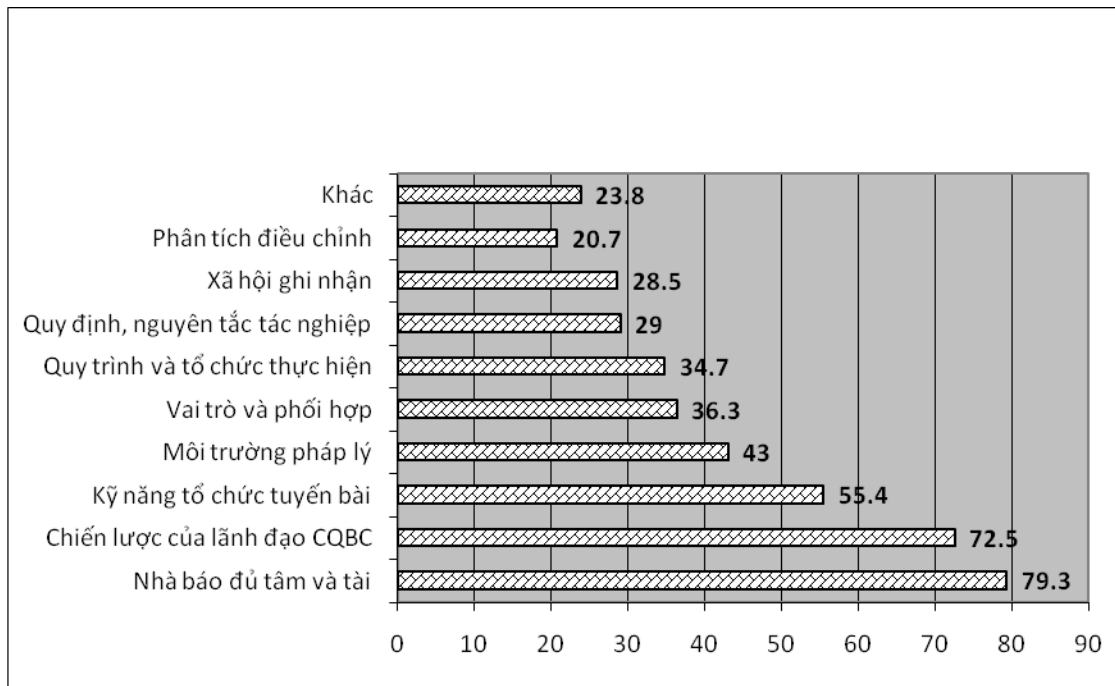
Qua khảo sát anket, gần ½ (45.6%) nhà báo đánh giá chất lượng, hiệu

qua các tuyển bài điều tra chỉ ở mức *Trung bình*. Tỷ lệ đánh giá *Tốt* chỉ có 8.8%, ít hơn tỉ lệ đánh giá *Kém* (15%). Kết quả này đặt ra vấn đề các tuyển bài điều tra trong thời gian qua chưa tạo được dấu ấn và tác động xã hội như mong muốn. Với một số tuyển bài, khi cơ quan báo điều tra xong, các cơ quan chức năng không có hướng giải quyết nào. Thậm chí, sau 1, 2 năm sự việc vẫn chưa đi đến hồi kết.

Thực tế những năm gần đây, báo chí có rất ít những tuyển bài điều tra gây tiếng vang và hiệu ứng xã hội tốt. Những tuyển bài điều tra trên mặt báo những năm gần đây toàn điều tra những chuyện nhỏ lẻ, vụn vặt, phạm vi ảnh hưởng không lớn. Những tuyển bài gây hiệu ứng tốt, có thể đếm trên đầu ngón tay [TLN 1]

Nguyên nhân chủ yếu nhất dẫn đến hạn chế trên được các nhà báo nhận định là kỹ năng nghiệp vụ và đạo đức của nhà báo điều tra. 79,3% nhà báo cho rằng do "nhà báo đủ tâm và tài" hay không.

Biểu đồ 2.4: Các yếu tố ảnh hưởng đến tần suất, chất lượng các tuyển bài điều tra ở các cơ quan báo chí nước ta hiện nay (%)

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Nguyên nhân của sự hạn chế - một phần cũng đến từ những yếu tố này (kỹ năng "ngủi" đề tài, sự chịu dấn thân, kỹ năng điều tra của tác giả). Một phần, báo chí Việt Nam không có những nhà báo điều tra đúng nghĩa. Điều tra - theo như được hiểu lâu nay là "điều tra" từ hồ sơ do nội bộ đấu nhau hoặc công an cung cấp. Số lượng phóng viên điều tra độc lập, dấn thân rất ít và đang lơ lửng giữa thể loại điều tra - phản ánh [TLN 2].

Bên cạnh đó, các nguyên nhân đến từ quy trình tổ chức, thực hiện chiếm tỉ lệ không nhỏ: *chiến lược của lãnh đạo cơ quan báo chí (72,5%), kỹ năng tổ chức tuyển bài (55,4%), quy trình và tổ chức thực hiện (34,7%)...*

Tiểu kết chương 2

Chương 2 của luận án đã tiến hành khảo sát thực trạng các tuyển bài điều tra của các tòa soạn báo năm 2017, đi sâu phân tích và nghiên cứu trường hợp 7 báo Nhân dân, Hà Nội mới, Tuổi trẻ, Pháp luật TP.HCM, Lao động, Tiền phong, Dân trí để có đánh giá thực trạng về cách thức thể hiện, sự tham gia của các chủ thể cũng như các nguồn lực về chất lượng, kỹ năng, hiệu quả tổ chức thực hiện.

Ở chương 2 này, tác giả đã tập trung khai thác triệt để các dữ liệu của điều tra bảng hỏi anket, để cho ra những con số định lượng cụ thể, các yếu tố làm minh chứng trong các tuyển bài điều tra, từ thể loại, vai trò của tác giả, đến việc đánh giá hoạt động tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra ở từng tòa soạn riêng biệt thuộc diện khảo sát. 17 tiêu chí nội dung đánh giá được đưa ra làm mẫu khảo sát, cho ra số lượng để có thể có cái nhìn sơ bộ về việc thực hiện các tuyển bài điều tra ở các báo, từ đó đánh giá kỹ năng báo chí, yếu tố ảnh hưởng đến chất lượng, tần suất... của tuyển bài điều tra.

Thành công lớn nhất các các tuyển bài điều tra là tác động, ảnh hưởng tích cực đến xã hội. Nhiều tuyển bài tạo dư luận xã hội tốt, giúp người dân giải quyết vướng mắc, khó khăn trong cuộc sống, giúp làm sáng tỏ các án oan sai, giúp cơ quan chức năng, địa phương, ban ngành... giải quyết các vấn đề tồn đọng.

Hạn chế chủ yếu của các tuyển bài điều tra là số lượng ít so với tổng số các bài điều tra cũng như so với các thể loại khác; chỉ tập trung vấn đề xã hội, điều tra nhân tố tiêu cực, không biểu dương yếu tố tích cực; tỉ lệ bài điều tra trong các tuyển bài không cao, nhiều tuyển bài bị "chết yểu"; chất lượng, hiệu quả hạn chế.

Nguyên nhân tạo ra thành công và hạn chế, là tổng thể quá trình tổ chức thực hiện của các tòa soạn, quy trình tổ chức thực hiện, năng lực, kinh nghiệm, bản lĩnh của phóng viên cũng như các yếu tố nguồn lực, các yếu tố tác động khác.

Tuy nhiên, khảo sát thực trạng cũng cho thấy số lượng bài điều tra, tuyển bài điều tra nhiều hay ít không quyết định hoàn toàn chất lượng, uy tín của cơ quan báo chí, mà phụ thuộc vào nhiều yếu tố. Điển hình như Tuổi trẻ, số lượng tuyển bài điều tra không nhiều, song vẫn được đánh giá cao từ đồng nghiệp và công chúng cũng như sự ghi nhận từ các giải thưởng báo chí. Thực tế này cũng là một câu hỏi để chúng tôi tìm câu trả lời tại chương 3: như vậy, quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra có là yếu tố quyết định hoàn toàn chất lượng, uy tín về báo chí điều tra của cơ quan báo chí hay không?

Những kết quả khảo sát cùng đánh giá, phân tích thực trạng, thành công, hạn chế, nguyên nhân của các tuyển bài điều tra đăng tải trên các cơ quan báo chí chính là những dữ liệu quan trọng để qua đó, tác giả nhìn nhận được hiệu quả của quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra của các tòa soạn báo Việt Nam hiện nay. Đây chính là cơ sở cho những đánh giá về thực trạng quy trình tại chương 3 của luận án.

Chương 3:
THỰC TRẠNG QUY TRÌNH
TỔ CHỨC, THỰC HIỆN CÁC TUYẾN BÀI ĐIỀU TRA
CỦA CÁC TÒA SOẠN BÁO VIỆT NAM HIỆN NAY

Trong chương 1, chúng tôi đưa ra quy trình 5 giai đoạn trong tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra. Trên cơ sở thực trạng đăng tải tuyến bài điều tra trên 7 cơ quan báo chí tại chương 2, chương 3 tập trung mô tả, phân tích các dữ liệu khảo sát cụ thể, phân tích, đánh giá thực trạng quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo với những thành công và hạn chế nhất định.

3.1. Thực trạng nội dung quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra của các tòa soạn báo

3.1.1. Nội dung 5 giai đoạn

Qua khảo sát, tất cả các tòa soạn trong diện khảo sát đều có đủ 5 giai đoạn trong quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra :

Giai đoạn 1: Chuẩn bị

Giai đoạn 2: Thiết lập và điều hành nhóm điều tra và bộ phận phối hợp

Giai đoạn 3: Thu thập, phân tích, kiểm chứng thông tin và tìm bằng chứng để chứng minh giả thiết

Giai đoạn 4: Biên tập, thẩm định, duyệt xuất bản

Giai đoạn 5: Nghiên cứu phản hồi, nghiên cứu thực tiễn, đề xuất phương án tiếp theo

Ví dụ như ở báo H, 5 giai đoạn cụ thể trong quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra như sau:

+ *Giai đoạn 1:* Đề xuất, lựa chọn đề tài điều tra từ nhiều nguồn khác nhau do Tổng Biên tập, Ban Biên tập, Trưởng ban giao, hoặc do phóng viên đề xuất... Tất cả các nguồn đề tài đều được tuyệt đối bảo mật nguồn tin, người

cung cấp thông tin; điều tra chống tiêu cực bảo đảm chính xác, có trọng tâm, trọng điểm, tính chiến đấu của báo Đảng... Nội dung đơn, thư của bạn đọc gửi đến toà soạn; các vấn đề, vụ việc đang được dư luận xã hội, bạn đọc quan tâm; thường được phân loại các đề tài điều tra thành: Điều tra theo vụ việc và điều qua về vấn đề bạn đọc quan tâm. Khi lãnh đạo Ban Bạn đọc lựa chọn những vấn đề, vụ việc cụ thể giao phóng viên thẩm định, xác minh, điều tra, phóng viên bám sát các vấn đề dư luận xã hội, bạn đọc quan tâm, đề xuất đề tài để triển khai thực hiện... Phóng viên nghiên cứu tài liệu, hồ sơ ban đầu; làm đề cương báo cáo lãnh đạo ban, Ban Biên tập để triển khai.

+ *Giai đoạn 2*: Sau khi lãnh đạo Ban Bạn đọc báo cáo, đề xuất Ban Biên tập đồng ý về chủ trương để phóng viên đi điều tra, xác minh nội dung phản ánh qua đơn thư của bạn đọc. Được sự đồng ý của Ban Biên tập, lãnh đạo Ban Bạn đọc lựa chọn, giao phóng viên triển khai đề tài.

+ *Giai đoạn 3*: Quy trình triển khai các đề tài điều tra qua thư bạn đọc tại báo được thực hiện chặt chẽ và bài bản, có sự chỉ đạo quyết liệt của Ban Biên tập và lãnh đạo Ban chuyên môn. Người viết bài điều tra thực hiện nghiêm túc sự chỉ đạo của cấp trên; nhất thiết phải phối hợp PV thường trú tại các địa phương trong quá trình tác nghiệp, thẩm định thông tin liên quan bài viết tại địa phương. Trong quá trình đi các địa phương tác nghiệp, cán bộ, phóng viên viết điều tra nhất thiết phải phối hợp phóng viên thường trú theo quy định của báo; thực hiện nghiêm nội quy, quy định của cơ quan, của Ban Bạn đọc; kịp thời báo cáo Trưởng ban những khó khăn, vướng mắc để có biện pháp xử lý kịp thời.

+ *Giai đoạn 4*: Sau khi kết thúc điều tra, phóng viên báo cáo lãnh đạo ban, Ban Biên tập về kết quả điều tra và đề xuất hướng viết bài. Lãnh đạo ban biên tập, xử lý và trình Ban Biên tập duyệt theo quy trình xuất bản của báo. Bài viết điều tra bắt buộc phải kèm tài liệu liên quan để bảo đảm độ chính xác nội dung bài viết.

+ *Giai đoạn 5*: Thông thường, các bài điều tra đề cập các vụ việc, vấn đề tiêu cực liên quan đến các đơn vị, địa phương, tập thể, cá nhân có liên quan. Khi viết các bài điều tra như thế, người viết xác định ngay từ đầu là sẽ có sự *phản hồi* (có thể tích cực và không tích cực) từ các đối tượng có liên quan. Vì vậy, người viết cần tính toán rất kỹ liều lượng thông tin đưa ra trong bài điều tra; chủ động các văn bản, tài liệu liên quan để chứng minh lập luận, các luận cứ, luận điểm trong bài viết. Nếu đối tượng được phản hồi có ý kiến không tích cực (cho rằng nội dung bài viết không đúng, không có cơ sở), thì người viết, cơ quan báo chí có cơ sở để chứng minh; nếu cần thiết, có thể xin ý kiến Ban Biên tập cho đăng tải thông tin tiếp theo liên quan các vụ việc, vấn đề liên quan. Nếu nhận được thông tin tích cực (bằng văn bản) của các cơ quan chức năng, Báo sẽ đăng tải nội dung tiếp thu trong mục “*Hồi âm*”.

Trong 7 báo, báo E có nội dung quy trình cụ thể, rõ ràng nhất. Quy trình này được thực hiện rất chặt chẽ, bài bản, tuyệt đối không được đi tắt.

Quy trình điều tra của báo là sự đúc rút những bài học kinh nghiệm trong tác nghiệp báo chí điều tra, cũng như sự đóng góp của các khâu trong tòa soạn, có tham khảo hoạt động báo chí điều tra của các tờ báo lớn trên thế giới, tham khảo những quy định của pháp luật về hoạt động báo chí, các quy tắc đạo đức nghề nghiệp... Báo đã phải trả giá trong quá khứ do chưa có một quy trình điều tra chuẩn chỉ, vì vậy chúng tôi rất ý thức về việc xây dựng và tuân thủ một quy trình báo chí điều tra, cũng như các vấn đề đạo đức và trách nhiệm xã hội của từng cá nhân trong báo. Việc tuân thủ một quy trình điều tra, một mặt giúp cho hoạt động báo chí điều tra đảm bảo minh bạch, đúng pháp luật và chuyên nghiệp, mặt khác cũng là cơ chế để đảm bảo an toàn cho nhà báo và cơ quan báo [PVS 14].

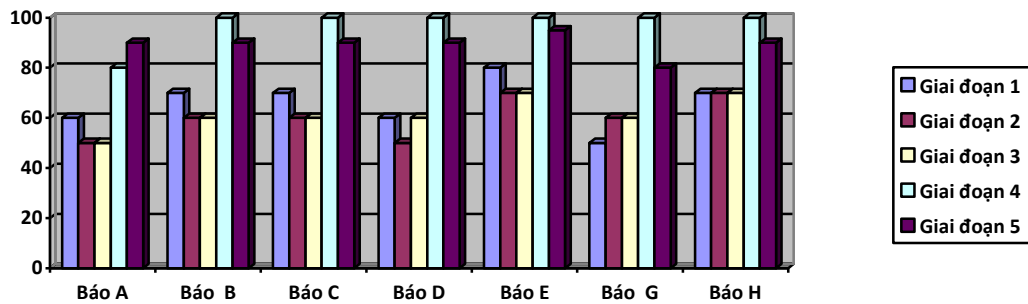
Giữa hai nhóm nội dung tổ chức và thực hiện luôn có sự phối hợp chặt chẽ, gắn kết với nhau để tạo thành quy trình hoàn chỉnh. Tuy nhiên, theo kết quả

khảo sát, nhóm nội dung thực hiện thường được thể hiện rõ ràng hơn so với nhóm nội dung tổ chức.

3.1.2. Nhóm nội dung tổ chức

Nội dung tổ chức thường tập trung vào việc phân công, quản lý, biên tập, giám sát quy trình thực hiện tuyến bài điều tra trong giai đoạn 4,5. Còn giai đoạn 1,2,3 có báo tổ chức bài bản, nhưng có báo chủ yếu để tự phóng viên/nhóm phóng viên thực hiện, ít có sự quản lý, giám sát của các bộ phận khác.

Biểu đồ 3.1: Nhóm nội dung tổ chức trong quy trình các tuyến bài điều tra tại các tòa soạn báo (%)

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Giai đoạn 1, nội dung tổ chức chủ yếu thể hiện ở việc thảo luận và duyệt kế hoạch tuyến bài điều tra sau khi PV đề xuất ý tưởng. Việc chỉ đạo bộ phận nghiên cứu hoặc tư vấn nghiên cứu cơ sở pháp lý và đạo đức, xây dựng giả thiết chưa được chú trọng.

Giai đoạn 2, vấn đề tổ chức tiếp cận nguồn tin, bảo vệ nhà báo điều tra, quyết định phương pháp, hình thức tổ chức, thực hiện điều tra được tổ chức tùy theo tính chất từng tuyến bài. Vấn đề quản lý sự kiện, quản lý vấn đề và quản trị khủng hoảng thường chỉ được tổ chức khi có “sự cố”.

Giai đoạn 3 cũng chủ yếu do tổ điều tra hoặc PV, nhóm PV chủ động, không phải tuyến bài nào cũng có sự điều phối, tổ chức từ các bộ phận quản lý.

Nội dung tổ chức ở các báo có những điểm mạnh và đặc thù khác nhau:

- Tại báo A: Với các tuyến bài điều tra được triển khai, điều quan trọng nhất và luôn là yêu cầu bắt buộc là việc các phóng viên thực hiện phải báo

cáo và nộp toàn bộ những tài liệu liên quan vụ việc đã thu thập được để trưởng ban trực tiếp kiểm tra. Tài liệu này đều phải được kiểm chứng và xác minh nguồn đầy đủ. Khi những tài liệu này được chấp nhận về mặt nghiệp vụ thì cơ bản tuyến bài điều tra đã được thông qua và khâu còn lại chỉ là sắp xếp thể hiện thành tác phẩm trên mặt báo. Sau khi các tài liệu dạng tĩnh này được công bố công khai trên báo thì các bộ phận giám sát phóng viên tiếp tục bám sát theo đuổi đến tận cùng sự việc bằng cách vừa thu thập thêm tài liệu liên quan và thực hiện các cuộc phỏng vấn những cá nhân, tổ chức có liên quan để đưa ra giải pháp xử lý và giải quyết sự việc.

Tùy thuộc vào đề tài (lớn-nhỏ) để xây dựng kế hoạch khung thực hiện cho hợp lý. Ví dụ như khi chúng tôi thực hiện loạt bài viết về tài sản rất lớn của Giám đốc Sở Tài nguyên và Môi trường Yên Bái Phạm Sỹ Quý, Ban Thời sự - Báo điện tử đã nhanh chóng họp bàn và quyết định phải huy động nhiều phóng viên cùng tham gia tìm hiểu, điều tra. Chúng tôi đã cử 2 phóng viên ảnh lên Yên Bái ngay sau khi có thông tin để thực hiện chụp ảnh từ nhiều góc độ về khu dinh thự của ông Phạm Sỹ Quý; đồng thời giao phóng viên theo dõi Thanh tra Chính phủ tiếp cận ngay những nguồn tin nhằm có được bản kê khai tài sản hàng năm của ông Quý, từ đó đối chiếu với thực tế. Phóng viên theo dõi Quốc hội cũng được huy động để hỏi các đại biểu Quốc hội về tài sản của một ông Giám đốc sở,.... Tất cả những thông tin hấp dẫn, độc quyền đó đã được đăng tải trên báo, thu hút số lượng người đọc rất lớn. Đầu năm 2018, loạt bài này đã được trao giải Khuyến khích Búa liềm vàng do Ban Tổ chức Trung ương, Báo Nhân dân, Đài truyền hình Việt Nam (VTV) phối hợp tổ chức [PVS 16].

- Tại báo B, C: việc phân công, quản lý, giám sát chủ yếu căn cứ theo quy định chung của tòa soạn và theo kinh nghiệm những người làm công tác quản lý trực tiếp với bộ phận điều tra. Tổng Thư ký tòa soạn là người chịu trách nhiệm quản lý các phần việc cụ thể (sau lưng là Phó tổng nội dung và Tổng Biên tập) và dưới nữa là các trưởng / phó ban hay trưởng/ phó các văn phòng vùng

miền có liên quan. Họ chịu luôn trách nhiệm thẩm định, giám sát và thực hiện kiểm tra chéo theo trách nhiệm và quyền hạn của mình.

- Tại báo D: sự phân công, quản lý, giám sát quá trình thực hiện có những thuận lợi nhất định về các nguyên tắc điều tra, bộ phận quản lý có căn cứ kiểm tra, đánh giá hiệu quả công việc cũng như các vấn đề về kỹ năng, pháp lý, đạo đức, trách nhiệm nghề nghiệp của phóng viên.

- Tại báo E: Do có quy trình cụ thể, sự quản lý, giám sát rất thuận lợi và chặt chẽ. Các quy định đã có và chi tiết, cụ thể, nên bất cứ hoạt động nào trong quá trình tổ chức, thực hiện đều có bộ phận kiểm tra, đánh giá. Quy trình điều tra của báo E luôn có cơ chế bàn tập thể ban biên tập.

Sản phẩm báo chí điều tra cho tới khi xuất hiện trên báo là một sản phẩm mang tính tập thể, cho dù phát hiện ban đầu là của PV. Chúng tôi bàn thảo, mổ xẻ, phản biện đề tài từ đầu, xem xét kỹ từng bước, từng khâu, tổ chức lực lượng thế nào, phối hợp ra sao, đảm bảo an toàn cho anh em... Trong suốt quá trình đó, lãnh đạo báo luôn sát cánh và chia ngọt sẻ bùi cùng anh em, đồng viên anh em [PVS 8].

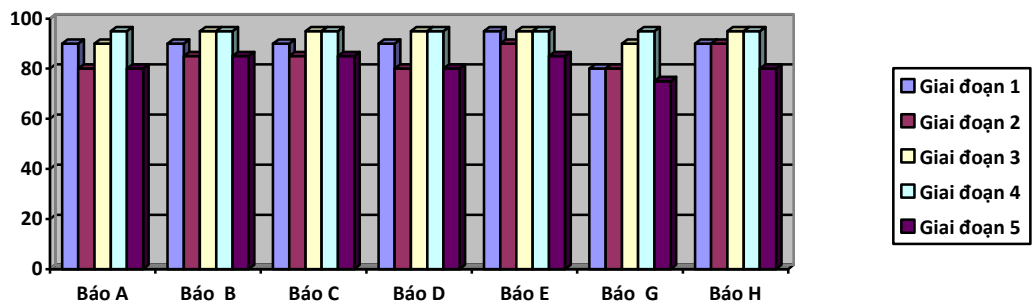
- Tại báo G, H: Tác phẩm được biên tập nhiều lần qua nhiều cấp duyệt: lãnh đạo Ban Ban đọc, Ban Thư ký biên tập, Ủy viên ban biên tập, Phó TBT trực. Sau khi đăng báo, các bộ phận theo dõi chặt chẽ và xử lý thông tin phản hồi tích cực từ dư luận cũng như các cơ quan chức năng.

3.1.3. Nhóm nội dung thực hiện

Nội dung thực hiện được thể hiện đồng đều ở tất cả các giai đoạn, cụ thể hơn nội dung tổ chức, nhất là ở các giai đoạn 1, 2, 3, 4. Giai đoạn 1, phóng viên thể hiện rất rõ vai trò chủ động đề xuất ý tưởng. Hầu hết các đề tài do hoặc nhóm phóng viên nghiên cứu thực tiễn, đề xuất ý tưởng và đề cương chi tiết. Giai đoạn 2, chủ yếu trưởng nhóm điều tra thực thi việc quản lý, điều hành nhóm điều tra và các bộ phận hỗ trợ. Giai đoạn 3, chủ yếu là phóng viên thực hiện sáng tạo tác phẩm, thu thập và báo cáo các minh chứng. Giai đoạn 4, việc tự

biên tập nhiều lần cũng được thực hiện rõ, để đảm bảo tính chính xác và chặt chẽ của bài điều tra.

Biểu đồ 3.2: Nhóm nội dung thực hiện trong quy trình các tuyến bài điều tra tại các tòa soạn báo (%)

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Ví dụ như ở báo H, tương ứng với 5 giai đoạn cụ thể chúng tôi đã trình bày tại 3.1.1, nhóm nội dung thực hiện quy trình được thể hiện rất rõ tại tất cả các giai đoạn. Vì vậy, các tuyến bài điều tra trên báo thường nhận được các thông tin tích cực từ các cơ quan chức năng tiếp thu vấn đề, vụ việc báo nêu.

Khi triển khai đề tài điều tra về những sai phạm khi triển khai dự án của tập đoàn FLC tại Thanh Hóa và Bình Định, lãnh đạo và nhóm phóng viên Ban Bạn đọc đã thực hiện tốt quy trình, như: Báo cáo Tổng Biên tập; xây dựng đề cương và kế hoạch triển khai đề tài; tổ chức thực hiện; viết bài; trình Ban Biên tập duyệt; chuẩn bị các văn bản để phản hồi của các cơ quan chức năng... Nhờ thực hiện tốt quy trình tổ chức, thực hiện như vậy, tác phẩm Cần xử lý nghiêm những vi phạm tại các dự án của Tập đoàn FLC ở Thanh Hóa và Bình Định (đăng Báo số ra ngày 20-8-2017) được Ban Biên tập Báo và dư luận bạn đọc đánh giá cao [PVS 4].

Trên thực tế, các báo thực hiện 5 giai đoạn tương đối linh hoạt, căn cứ cụ thể theo mức độ đề tài khó hay dễ, quá trình điều tra nguy hiểm hay an toàn, việc thu thập và xử lý thông tin phức tạp hay đơn giản, việc triển khai

viết bài cần ít kỳ hay nhiều kỳ, dư luận xã hội phản hồi tích cực hay tiêu cực, cần các bộ phận hỗ trợ ít hay nhiều... mà các chủ thể chủ động thực hiện trong từng giai đoạn.

Tại báo A, về quy trình thực hiện thực tế linh hoạt hơn lý thuyết. Trong trường hợp những đề tài điều tra được đánh giá ở mức độ nghiêm trọng, các ban chuyên môn sẽ báo cáo trực tiếp Ban Biên tập xin ý kiến chỉ đạo về mặt định hướng và chuyên môn nghiệp vụ. Trường hợp, những tuyển bài điều tra được cân nhắc ở mức độ trưởng ban chuyên môn có thể quyết định trực tiếp thì các ban chuyên môn chủ động thực hiện và báo cáo Ban Biên tập về tiến độ và kết quả thực hiện [PVS 9].

Tại 7 báo, với vai trò trung tâm của quy trình, nhà báo điều tra luôn phải thực hiện và chịu trách nhiệm chính trong tất cả các giai đoạn. Điều này đòi hỏi trong nhóm nội dung thực hiện, các báo luôn thể hiện rõ những nội dung quy định, yêu cầu các yếu tố kỹ năng, trách nhiệm, đạo đức nghề nghiệp nghiêm túc, mang tính chuyên nghiệp cao trong mọi hoàn cảnh, mọi thời điểm thực hiện tuyển bài.

3.2. Thực trạng xây dựng, thực thi và giám sát các tuyển bài điều tra tại các tòa soạn báo

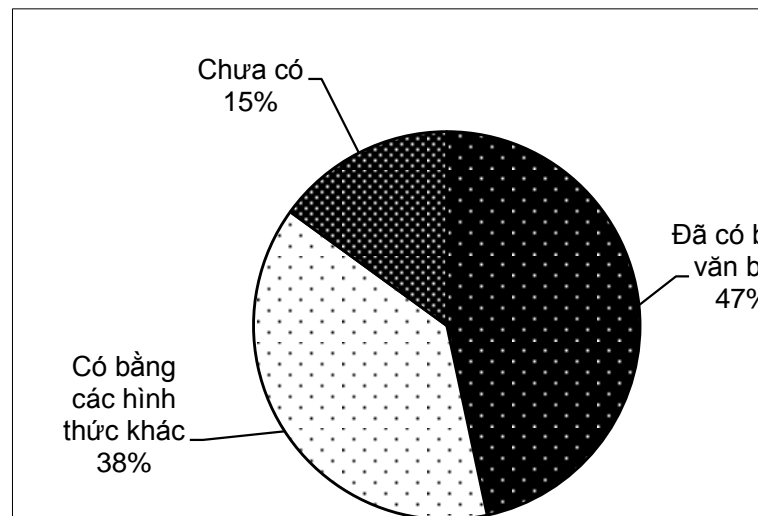
3.2.1. Xây dựng quy trình

3.2.1.1. Số lượng, hình thức quy trình tại các tòa soạn báo

Hầu hết các tòa soạn báo tại Việt Nam có quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra, nhưng ở các hình thức khác nhau. Hình thức này được thể hiện cụ thể qua các bước, các khâu, các quy định... Đây là nhận định từ 53% nhà báo qua khảo sát anket.

Khi được hỏi về hình thức cụ thể các giai đoạn/bước/quy định tại các tòa soạn, tỉ lệ nhà báo trả lời có văn bản chính thức công bố từ 13% - 38,9%. Tỉ lệ nhiều nhất là quy định nội bộ ở các phòng ban. Còn lại, thống nhất qua họp giao ban, tức là hình thức thống nhất bằng miệng chiếm tỉ lệ không nhỏ.

Biểu đồ 3.3: Thực trạng hình thức quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra ở cơ quan báo chí

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Trong 7 báo, báo E có hình thức quy trình cụ thể nhất về hình thức, với "**Quy trình thực hiện đề tài điều tra**" do Tổng Biên tập ban hành chính thức vào 23/10/2012. Việc xây dựng quy định bằng văn bản này xuất phát từ yêu cầu thực tiễn sau một số sự việc phóng viên làm điều tra gặp rắc rối về pháp luật. Sau đó, Ban Biên tập báo đã ra quyết định ban hành quy trình bằng văn bản và yêu cầu cả tòa soạn thực hiện chặt chẽ quy trình này với 2 phần:

- (1) Tổ chức thực hiện nội dung
- (2) Tài chính, phương tiện tác nghiệp.

Phần *Tổ chức thực hiện nội dung* có 3 khâu chính: đề xuất đề tài, triển khai thực hiện đề tài, thực hiện sản phẩm. Trong đó, về cơ bản chia thành quy trình 7 bước:

- (1) Săn tin, phát hiện đề tài
- (2) Thẩm tra sơ bộ, xem xét tính khả thi của đề tài
- (3) Xây dựng đề cương thực hiện
- (4) Triển khai thực hiện bài điều tra
- (5) Phóng viên nộp bài điều tra kèm chứng cứ hồ sơ
- (6) Theo dõi phản hồi của bạn đọc và các cơ quan liên quan sau khi bài điều tra được xuất bản (thông qua Ban CTBĐ và tòa soạn điện tử)

(7) Xem xét nội dung bài điều tra/ truy vấn người có trách nhiệm chính và có liên quan, lấy ý kiến chuyên gia phản biện...

Tại báo H, Ban Ban đọc có quy trình thể hiện bằng văn bản, trở thành nguyên tắc bắt buộc tất cả cán bộ, phóng viên trong ban phải tuân thủ nghiêm [PVS10], với 9 bước cụ thể như sau:

- Bước 1: Phóng viên (nhóm PV) nghiên cứu kỹ các nguồn tài liệu đã có, đề xuất đề tài điều tra với Trưởng ban

- Bước 2: Lập tờ trình Tổng biên tập đề nghị cho phép Ban Ban đọc thực hiện bài (tuyển bài) điều tra.

- Bước 3: Xây dựng đề cương chi tiết và lập kế hoạch tác nghiệp

- Bước 4: Gửi công văn đến các cơ quan chức năng đặt lịch và nội dung, thành phần làm việc, liên hệ phóng viên thường trú của báo tại địa phương để phối hợp thực hiện.

- Bước 5: Triển khai các biện pháp nghiệp vụ: thu thập tài liệu, chứng cứ có tính pháp lý; thâm nhập, quan sát thực tế; phỏng vấn nhân chứng, cơ quan chức năng, người có quyền lợi, nghĩa vụ liên quan...

- Bước 6: Kiểm tra thông tin, tư liệu, hoàn thành tác phẩm.

- Bước 7: Biên tập nhiều lần qua nhiều cấp duyệt: lãnh đạo Ban Ban đọc, Ban Thư ký biên tập, Ủy viên BBT, Phó TBT trực.

- Bước 8: Tổng Biên tập duyệt đăng báo

- Bước 9: Theo dõi và xử lý thông tin phản hồi từ dư luận và các cơ quan chức năng.

Trường hợp như báo D có một số nguyên tắc: thẩm quyền duyệt bài, thẩm quyền triển khai, nhập vai, bài đăng khi có kết thúc tuyển bài hay từng bài. Cụ thể như *Bản 10 quy tắc về điều tra nhập vai* [28]:

1. *Chỉ nhập vai khi đó là cách tốt nhất để thu thập thông tin; để bài viết có tính thuyết phục cao nhất*
2. *Kế hoạch nhập vai phải được sự đồng ý của lãnh đạo cấp cao nhất ở tòa soạn (Tổng biên tập)*

3. *Không tác động vào sự vật, hiện tượng khiến nó thay đổi bản chất; không thúc đẩy sự kiện diễn ra hoặc khiến nó diễn ra sớm hơn bình thường. Bởi mục đích nhập vai là để tìm hiểu, mô tả, phản ánh đúng sự kiện như nó vốn có mà nếu không nhập vai, nhà báo sẽ không phản ánh được*
4. *Không gài bẫy, gợi ý hời hợt*
5. *Không được thực hiện hành vi có khả năng gây nguy hiểm đến tính mạng, sức khỏe, danh dự hoặc tình trạng pháp lý của bản thân và của tờ báo. Nói chung, nhà báo điều tra phải đảm bảo nguyên tắc "chiến thắng mà không có tổn thất". Bởi khi nhà báo vì nhập vai mà thực hiện những hành vi ảnh hưởng đến uy tín, danh dự của bản thân hoặc tờ báo thì độ tin cậy của những thông tin anh ta mang về cũng bị ảnh hưởng. Không được dùng mục đích biện minh cho phương tiện, không nhân danh lợi ích công để thực hiện những hành vi vi phạm pháp luật. Nhà báo trước hết là một công dân, chấp hành pháp luật là nghĩa vụ của công dân*
6. *Tòa soạn phải đảm bảo giám sát được di biến động của phóng viên, thông tin thông suốt trong mọi trường hợp. Điều này nhằm phòng ngừa các sự cố có thể xảy ra trong quá trình tác nghiệp. Bởi trong một số trường hợp, phóng viên khi đã nhập vai là không còn khả năng liên lạc tức thời với tòa soạn.*
7. *Phải bảo đảm rằng tòa soạn có phương án can thiệp lập tức và hiệu quả khi phóng viên gặp nguy hiểm; luôn đề phòng tình huống phóng viên bị gài bẫy ngược.*
8. *Nếu phóng viên nhập vai buộc phải thực hiện hành vi vi phạm pháp luật, tòa soạn phải liên hệ với cơ quan công an và trình bày rõ ngọn nguồn trước khi hành vi ấy diễn ra. Trong trường hợp tòa soạn biết đối tượng có quan hệ mật thiết với công an địa phương thì tìm cách đổi địa điểm giao tiền/ thực hiện hành vi vi phạm pháp luật qua địa phương khác*

9. *Việc sử dụng cộng tác viên, nguồn tin, bạn đọc phải được sự đồng ý của tòa soạn. Những thông tin dù chính xác nhưng do nhân vật không có uy tín; có dấu hiệu thông tin ấy sẽ bị lợi dụng cho mục đích cá nhân của người cung cấp phải được loại bỏ; để tờ báo không bị biến thành công cụ phục vụ cho mục đích cá nhân của người khác. Mặt khác, đề tài điều tra là tài nguyên của cơ quan báo chí. Việc sử dụng cộng tác viên, thông tin viên không cần trọng có thể dẫn đến lộ đề tài, phá sản đề tài điều tra*
10. *Phải dừng ngay việc nhập vai để thực hiện nghĩa vụ công dân nếu việc tiếp tục nhập vai có thể gây hậu quả cho xã hội lớn hơn tác dụng mà bài báo mang lại.*

Một số báo không có quy trình bằng văn bản chính thức, nhưng có một số quy định về hoạt động báo chí điều tra bằng các hình thức: quy định nội bộ nói chung, thống nhất trong Ban biên tập hay tổ phóng viên điều tra... Báo B là ví dụ cụ thể về việc tòa soạn có quy định chung đối với hoạt động nghiệp vụ của tòa soạn, nhóm PV điều tra tự thống nhất quy trình với nhau.

Phóng viên báo cáo đề tài, rồi tự tìm hướng khai thác, tìm hiểu chứng cứ để lên bài bình thường. Với những bài điều tra phức tạp hơn, ban biên tập cũng có sự chỉ đạo sát sao, báo cáo thường xuyên để hỗ trợ kịp thời cũng như có những định hướng đúng, bảo vệ cho phóng viên của mình tốt nhất [PVS 5].

Một số báo không có bất cứ quy định, quy trình nào cho báo chí điều tra. Các tòa soạn này chủ yếu thuộc trường hợp không có thể loại điều tra. Trong thực tế hoạt động, các cơ quan báo chí ít nhiều có những nguyên tắc, những quy định riêng nhằm hỗ trợ, định hướng, giám sát và quản lý nhà báo điều tra khi tác nghiệp, để có thể đạt hiệu quả cao nhất, tăng cường mối liên hệ giữa chủ thể quản lý với chủ thể thực hiện bài/tuyên bài điều tra, để tránh những rủi ro cho cả hai phía.

3.2.1.2. Vai trò của các chủ thể

- **Nhận thức của các chủ thể về vai trò và ý nghĩa của việc xây dựng quy trình**

Các thành viên trả lời phỏng vấn đều khẳng định một trong những yếu tố quyết định đến chất lượng của bài điều tra đó chính là cần có một quy trình tổ chức, thực hiện bài bản, để phóng viên thực hiện bài điều tra luôn nhận được sự hỗ trợ, giám sát, quản lý, chịu trách nhiệm và sự bảo vệ của cả tòa soạn báo. Bởi ai cũng biết rằng, báo chí điều tra luôn gắn với những mâu thuẫn, xung đột, những sai lầm mang tính hệ thống, những vi phạm pháp luật liên quan đến trách nhiệm của cá nhân, tổ chức, doanh nghiệp... nên môi đe dọa, rủi ro nghề nghiệp với nhà báo và cơ quan báo chí là rất lớn. Bám theo quy trình đã định sẵn để thực hiện, sẽ giảm thiểu tối đa những rủi ro cũng như sẽ được hỗ trợ ứng phó kịp thời trong những tình huống bất ngờ xảy đến.

Chất lượng các tuyến bài điều tra đương nhiên là phụ thuộc rất lớn vào quy trình tổ chức, thực hiện. Ví dụ khi thực hiện tuyến bài điều tra vụ áp thuế 5,7 tỷ cho 253m2 đất huyện tại Lâm Đồng, với vai trò là người tổ chức thực hiện tuyến bài, tôi đã huy động sự tham gia trực tiếp của Trưởng đại diện văn phòng phía nam, phóng viên tại văn phòng phía nam, các luật sư cộng sự. Sau khi thu thập các tài liệu cần thiết, cả nhóm tiến hành thẩm định, phân loại tài liệu điều tra, xác định mức độ pháp lý của sự việc... Sau đó, nhóm thực hiện tuyến bài báo cáo trực tiếp Tổng biên tập và ban biên tập xin ý kiến chỉ đạo. Trong quá trình thực hiện loạt bài 80 kỳ báo đó, thậm chí trực tiếp Phó tổng biên tập Báo đã phải có buổi làm việc với Bộ trưởng Bộ tài nguyên môi trường ở những thời điểm quan trọng. Suốt quá trình thực hiện tuyến bài điều tra thực sự là một cuộc chiến đấu quyết liệt, căng thẳng và gian nan giữa những người làm báo với một bộ phận cán bộ tha hoá, hành dân để bảo vệ đến cùng

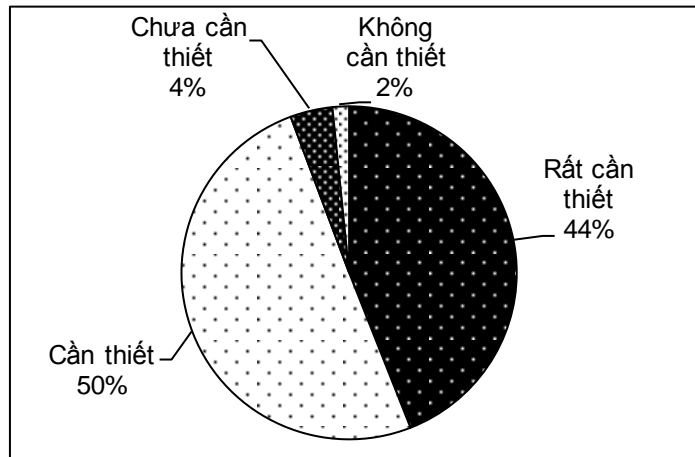
quyền lợi người dân. Nói như vậy để thấy rằng nếu không có một quy trình cụ thể, chặt chẽ từ yếu tố pháp lý đến sự chỉ đạo sát sao của lãnh đạo tờ báo thì rất khó để có thể có một tuyến bài điều tra trường kỳ thành công [PVS 9].

Một nhà báo điều tra kỳ cựu khác đã từng có rất nhiều tuyến bài điều tra đạt giải báo chí quốc gia, mang lại hiệu quả cao trong xã hội và được độc giả quan tâm chú ý cũng luôn ý thức được trách nhiệm của mình trong việc cùng tòa soạn xây dựng một quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra cũng khẳng định:

Nếu có một quy định cụ thể và thật chi tiết, nhập vai như thế nào, được nhập vai đến đâu, cách thức thu thập thông tin như thế nào, gặp trường hợp khẩn cấp thì gọi cho ai..., thì sẽ hỗ trợ rất nhiều cho phóng viên điều tra, tránh được những rủi ro không đáng có, tòa soạn cũng luôn luôn giữ được mối liên lạc với phóng viên trong mọi hoàn cảnh. Tất cả đều phải được ban biên tập, lãnh đạo cùng với phóng viên mảng điều tra cùng ngồi lại, xây dựng và soạn thảo ra bằng văn bản cụ thể. Và tất nhiên, trong quá trình áp dụng, thấy sai ở đâu, thiếu chỗ nào, lại tiếp tục đổi mới, hoàn thiện quy trình đó để được tốt hơn [PVS 5].

Các nhà báo đánh giá mức độ ảnh hưởng của quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài báo chí điều tra tác động lớn nhất đến các yếu tố liên quan đến chủ thể nhà báo viết điều tra như *Bảo vệ quyền tác nghiệp hợp pháp của nhà báo điều tra, Nhận thức của các nhà báo điều tra về cơ sở pháp lý và đạo đức trong tác nghiệp báo chí điều tra, Ý thức chấp hành kỷ luật của nhà báo điều tra*. Bởi vậy, đại đa số (94%) nhà báo cũng đánh giá vai trò xây dựng, thực hiện quy trình tổ chức thực hiện tuyến bài điều tra là *cần thiết và rất cần thiết*.

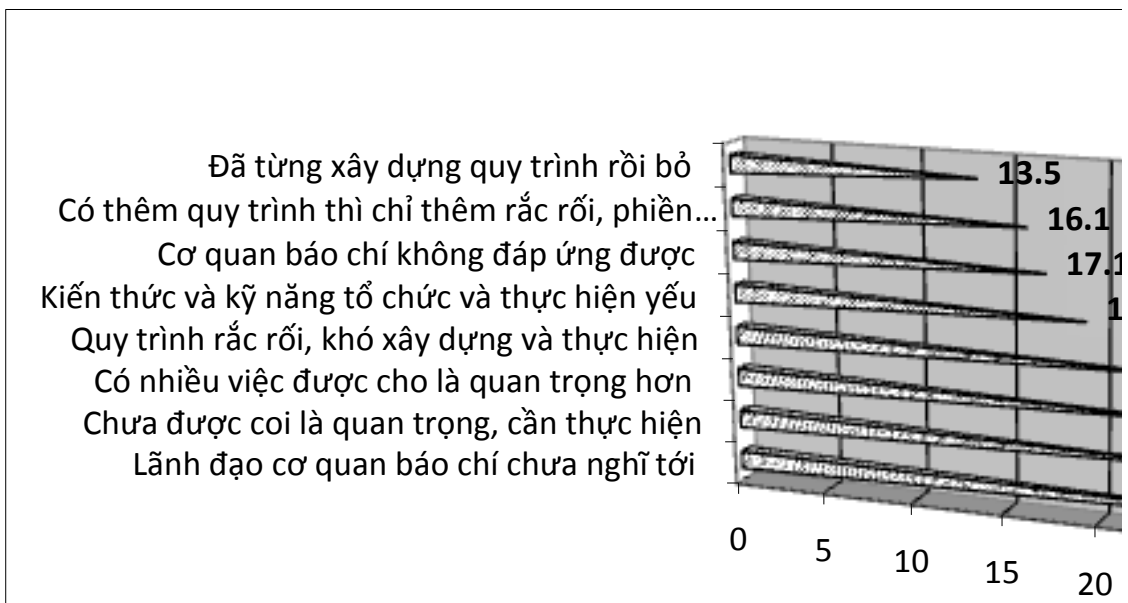
Biểu đồ 3.4: Đánh giá về sự cần thiết xây dựng, thực hiện quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra ở các tòa soạn

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Vậy tại sao vai trò của quy trình hầu hết ai cũng thấy được, nhưng các báo lại không xây dựng quy trình này? Lý do chưa có quy trình, các nhà báo cho rằng chủ yếu do lãnh đạo chưa có chiến lược và nhận thức, hoặc do việc xây dựng và thực hiện quy trình phức tạp, khó khăn.

Biểu đồ 3.5: Lý do chưa có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài báo chí điều tra tại cơ quan người trả lời (%)

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Một số ý kiến PVS, TLN cho rằng, do các cơ quan báo chí chỉ áp dụng quy định chung cho cả tòa soạn đối với tất cả các thể loại, hoặc không cần thiết phải có quy trình :

Các đề tài điều tra là muôn hình muôn vẻ, ở trong mọi lĩnh vực, nhà báo phải đối diện với mọi loại tình huống... không quy trình nào bao quát được hết. Do đó, không nhất thiết mỗi cơ quan phải có một bộ quy trình thành văn về việc thực hiện đề tài: bước 1 phải làm gì, bước 2 phải làm gì... cho đến bước cuối cùng. Như vậy là rất cứng nhắc [PVS 17].

Tuy nhiên, trong số 8 PVS thực hiện đối với cán bộ quản lý, phóng viên, biên tập viên và lãnh đạo của các cơ quan báo chí, 100% ý kiến đều khẳng định vai trò quan trọng của việc xây dựng một quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra.

"Việc xây dựng một quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra là vô cùng cần thiết, có tầm quan trọng lớn và nhất là cần được soạn thảo cụ thể bằng văn bản để nhà báo điều tra trong tòa soạn báo áp dụng" [PVS 3].

"Nghề nào cũng vậy. Quy trình, quy định giữ cho mình hành lang pháp lý, khuôn khổ để phóng viên không bị đi lệch nhiều tuy nhiên không phải lúc nào cũng đi thẳng. Sẽ có những lúc sai, sai do nhiều thứ, do tác nghiệp phóng viên yếu. Bên cạnh đó, trong quá trình đó có thể do phóng viên chủ quan. Ngoài ra, môi trường làm báo phức tạp chính vì vậy nhà báo phải tự giữ mình, phải ý thức trách nhiệm. Chính vì thế, không thể không có một quy trình bài bản, cụ thể để hỗ trợ phóng viên tác nghiệp đề tài điều tra, để tòa soạn theo dõi và ứng phó kịp thời khi cần thiết, và cũng chính là để bảo vệ chính phóng viên, tòa soạn" [PVS 2].

Như vậy có thể thấy: hầu hết các chủ thể từ lãnh đạo tòa soạn báo đến phóng viên điều tra đều coi trọng và nhận thức rõ được vai trò của việc xây dựng

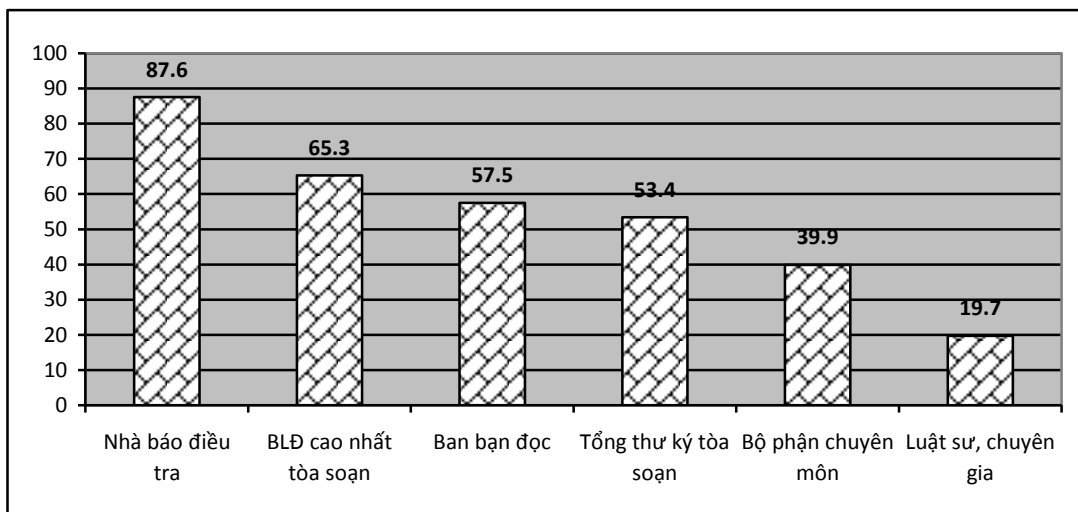
một quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra ở tòa soạn báo của mình. Điều này nảy sinh mâu thuẫn giữa nhận thức (hầu hết có nhận thức) và thực tế (một số không thực hiện) của các chủ thể tham gia hoạt động báo chí điều tra.

- **Sự tham gia của các chủ thể**

Việc xác định được chính xác cá nhân hoặc bộ phận trong tòa soạn báo tham gia xây dựng, thực thi, giám sát quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra ở các tòa soạn báo chính là tiền đề cho việc mô tả thực trạng và hiệu quả của hình thức này.

Các cơ quan báo chí tại Việt Nam hiện nay về cơ bản có đủ có các nhóm chủ thể có vai trò nòng cốt trong việc tổ chức xây dựng, thực hiện, triển khai, quản lý quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra, đồng thời chịu trách nhiệm trước pháp luật về các tác phẩm báo chí điều tra.

Biểu đồ 3.6: Chủ thể tham gia xây dựng quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn báo chí (%)

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Trong đó, chủ thể tham gia nhiều nhất là *Tác giả, nhóm tác giả của tác phẩm báo chí điều tra* với 87,6%. Đó là các nhà báo trực tiếp đề xuất ý tưởng, triển khai thực hiện các bước cơ bản trong quy trình sáng tạo tác phẩm báo chí điều tra. Tác giả và nhóm tác giả là chủ thể có bản quyền tác phẩm, đồng thời là người phải chịu trách nhiệm trước pháp luật về tác phẩm báo chí điều tra.

tra của mình. Các thành viên trong nhóm tác giả phải thực hiện nguyên tắc thống nhất trong kế hoạch và phối hợp, nhưng cần phải đảm bảo tính bảo mật trong thông tin chi tiết và tiến trình điều tra, đồng thời phải chịu sự quản lý, giám sát chặt chẽ của tòa soạn.

Nhóm chủ thể tham gia ít nhất là *luật sư, chuyên gia* với 19,7%. Đây là nhóm chủ thể không thuộc nhân sự của tòa soạn, chủ yếu tham gia với vai trò tư vấn pháp luật, tư vấn chuyên môn cho nhà báo hoặc tòa soạn.

3.2.1.3. Xây dựng nguồn lực tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra

Một tòa soạn có nhiều nguồn lực khác nhau như tài chính, cơ sở vật chất, kỹ thuật công nghệ... Trong đó, quan trọng và là yêu cầu gần như bắt buộc nhất đối với quá trình điều tra là vấn đề tài chính và phương tiện tác nghiệp.

- **Đầu tư tài chính và cơ chế tài chính**

Mỗi một tòa soạn báo có một cơ chế tài chính, nhận thức và đầu tư tài chính cho việc thực hiện các tuyến bài điều tra khác nhau. Phóng viên điều tra luôn được ưu tiên và có cơ chế thông thoáng hơn so với phóng viên khác. Tòa soạn báo thông thường có 3 nguồn lực tài chính cho tuyến bài điều tra: Thứ nhất, cơ quan có chế độ để làm sao phóng viên điều tra không quá thiệt thòi (ví dụ như thi đua cuối năm...), đi kèm đó là khoản tiền thưởng; thứ hai nhuận bút trả cao hơn so với các thể loại khác; thứ ba là chi phí không tên nhiều.

Tuy nhiên, thực tế hiện nay, nguồn lực tài chính hỗ trợ phóng viên điều tra còn nhiều khó khăn, chưa thể đảm bảo mức độ thỏa đáng cho công sức, sức khỏe, thời gian họ cống hiến.

"Phóng viên rất vất vả, "ăn dầm ở dè, đi sông đi biển, nhậu nhẹt với đối tượng" nhưng về chỉ được thanh toán 1-1,5 triệu đồng nhuận bút" [PVS 10].

"Mặc dù báo tương đối vững vàng về kinh tế nhưng theo đuổi những tuyến bài điều tra dài hơi, công phu chưa bao giờ là chuyện dễ dàng" [PVS 8].

Bởi vậy, có thể thấy vấn đề tài chính của các tòa soạn báo Việt Nam có nhiều khó khăn, nhất là đối với các tờ báo in trong giai đoạn hiện nay.

- **Phương tiện tác nghiệp**

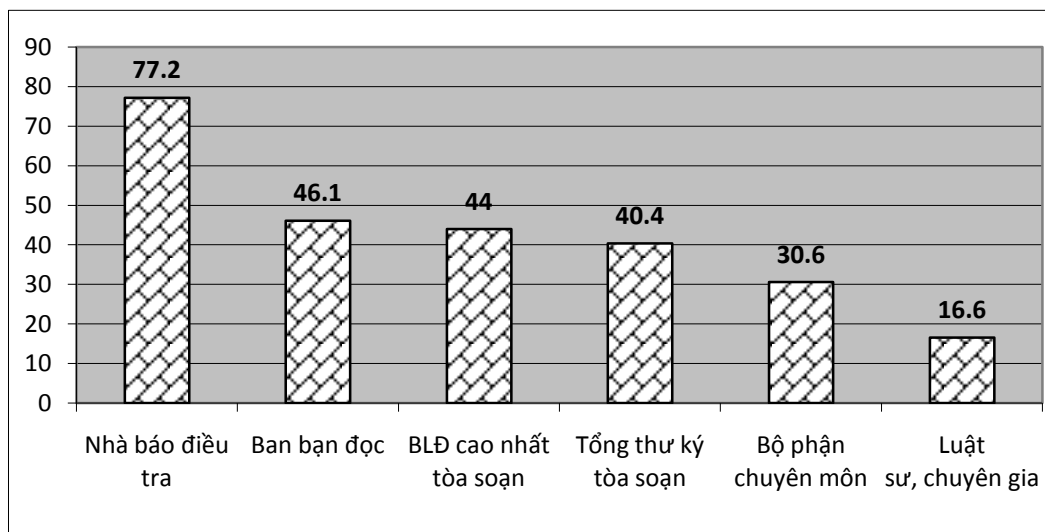
Quy định nội bộ của các tòa soạn về cơ bản tạo điều kiện về phương tiện tác nghiệp cho phóng viên. Nhưng để có được sự hỗ trợ về phương tiện tác nghiệp, phóng viên phải có nhiều bước, nhiều quy tắc cần đảm bảo. Ví dụ, theo quy định của báo Tuổi trẻ, phóng viên có thể "*thuê, mượn, mượn các phương tiện tác nghiệp*" nhưng cần báo cáo kế hoạch. Nếu được duyệt, "*cần có hóa đơn, chứng từ thanh toán theo quy định hoặc giấy xác nhận thu chi thực tế*".

3.2.2. Thực thi quy trình

3.2.2.1. Vai trò của các chủ thể

Trong việc thực thi quy trình, chủ thể có vai trò trung tâm luôn là nhà báo thực hiện tuyển bài, và về cơ bản là các nhà báo điều tra.

Biểu đồ 3.7: Chủ thể tham gia việc thực thi quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại các tòa soạn (%)

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Theo biểu 3.5, sự tham gia của *nhà báo điều tra* được nhận định với tỉ lệ 77,2%. Chủ thể có vai trò nòng cốt thứ hai chính là *Ban bạn đọc* (46.1%), là bộ phận chủ yếu đề xuất, định hướng, xử lý các đề tài điều tra từ đơn thư

bạn đọc - nguồn đề tài lớn đối với báo chí điều tra. Vai trò của *ban lãnh đạo* và *tổng thư ký tòa soạn* cũng chiếm tỉ lệ khá cao với 44% và 40,4%. *Luật sư, chuyên gia* có vai trò tư vấn, không nhất thiết cần tham gia quá trình nên chiếm tỉ lệ thấp nhất.

3.2.2.2. *Thực thi các giai đoạn, các bước trong quy trình*

Với vai trò trung tâm của quy trình thực thi, nhà báo điều tra luôn phải thực hiện và chịu trách nhiệm chính trong các bước, các khâu. Điều này đòi hỏi các yếu tố kỹ năng, trách nhiệm, đạo đức nghề nghiệp nghiêm túc, mang tính chuyên nghiệp cao trong mọi hoàn cảnh, mọi thời điểm thực hiện tuyên bài.

Tại báo E, quy trình được thực hiện rất chặt chẽ, bài bản, tuyệt đối không được đi tắt. Đề tài điều tra luôn có cơ chế bàn tập thể ban biên tập. *Thường mỗi ngày báo đều có 1 ca họp lúc 14h chiều bàn kế hoạch cho ngày hôm sau. Khi có đề tài điều tra, các thành viên ban biên tập đều dự họp, dù không trực, để giải quyết cho đề tài này. Người phụ trách ca trực sẽ đọc tình tiết và chi tiết để chuẩn bị làm chứng cứ. Còn ban biên tập sẽ phản biện. Sau đó lãnh đạo ban biên tập trực duyệt sẽ quyết định sau cùng. Đó là với báo in. Còn báo điện tử cũng đi theo 1 quy trình như vậy, sau đó ủy quyền cho một phó tổng thư ký phụ trách báo điện tử duyệt và đăng bài điều tra đó lên [PVS 8].*

Đánh giá về thực trạng kỹ năng nghiệp vụ báo chí điều tra ở các cơ quan báo chí nước ta hiện nay, các nhà báo đề cao nhất các yếu tố: *Kỹ năng khai thác, thu thập thông tin* (3,69 điểm) và *kỹ năng phân tích hồ sơ, tài liệu* (3,49 điểm). Kết quả này tương thích với những đánh giá khác về thực trạng tổ chức, thực hiện các tuyên bài báo chí điều tra.

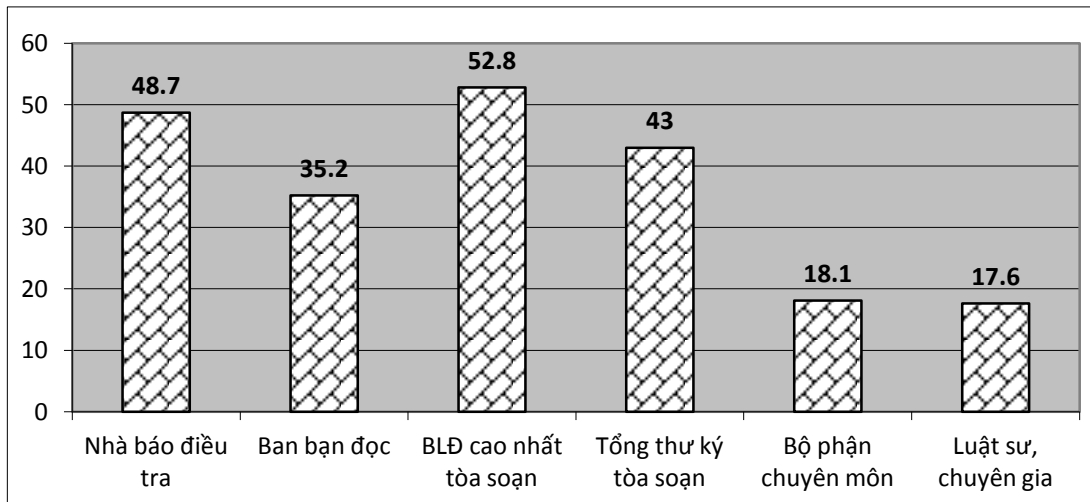
3.2.3. *Giám sát quy trình*

3.2.3.1. *Sự tham gia của các chủ thể*

Khác với vai trò chủ thể trong thực thi quy trình, chủ thể đóng vai trò nòng cốt nhất trong việc giám sát quy trình được các nhà báo nhận định là

ban lãnh đạo cao nhất của tòa soạn (52,8%). Tổng thư ký tòa soạn và Ban ban đọc chiếm tỉ lệ 43% và 35,2%. Điểm tương đồng là bộ phận luật sư, chuyên gia vẫn chiếm tỉ lệ ít nhất.

Biểu đồ 3.8: Chủ thể tham gia việc giám sát quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn (%)

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Nhà báo điều tra giữ vai trò quan trọng thứ 2 trong quá trình giám sát, với 48,7%. Sự tham gia của nhà báo điều tra trong việc giám sát thể hiện ở các mức độ: theo dõi phản hồi, theo dõi quá trình quản lý và xử lý các vấn đề liên quan đến tuyển bài của ban lãnh đạo, các bộ phận chuyên môn. Trong trường hợp phải xử lý tình huống liên quan đến luật pháp và chuyên môn, thông thường chính nhà báo là người liên hệ trực tiếp và trao đổi với luật sư, chuyên gia.

3.2.3.2. Giám sát các giai đoạn, các bước trong quy trình

Với các báo có quy trình, quy định cụ thể, sự quản lý, giám sát rất thuận lợi và chặt chẽ. Các quy định đã chi tiết, cụ thể, nên các hoạt động trong quá trình tổ chức, thực hiện đều có bộ phận kiểm tra, đánh giá. Bất cứ sự sai sót nào không đúng quy định sẽ được các lãnh đạo và bộ phận chuyên môn xem xét, định hướng, xử lý theo quy định. Đồng thời, tất cả các thành viên của báo đều có quyền nêu ý kiến, tòa soạn và ban biên tập sẽ xem xét tiếp thu, điều chỉnh nếu thấy phù hợp.

Tại các báo không có quy trình, quy định cụ thể, việc quản lý, giám sát chủ yếu căn cứ theo quy định chung của tòa soạn và theo kinh nghiệm những người làm công tác quản lý trực tiếp với bộ phận điều tra.

3.3. Đánh giá thành công và hạn chế

3.3.1. Thành công

Qua phân tích trên, chúng tôi tổng kết những thành công chủ yếu trong quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra tại các tòa soạn báo Việt Nam hiện nay có những điểm cơ bản sau:

- Một là, hầu hết các báo đều có quy trình, với 5 giai đoạn ở các mức độ khác nhau.

- Hai là, các chủ thể có vai trò và sự tham gia tích cực trong quy trình: vai trò được thể hiện trong nhận thức, quá trình tham gia của các chủ thể. Các chủ thể từ lãnh đạo cao nhất đến phóng viên, các bộ phận liên quan thể hiện sự tham gia tích cực, chủ động.

Cơ quan báo chí có quy trình về tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra chứng tỏ sự chuyên nghiệp trong hoạt động của họ. Hoạt động chuyên nghiệp, minh bạch sẽ giảm đi nhiều lực cản đối với nhà báo điều tra, góp phần hỗ trợ nhà báo có chỗ dựa vững chắc về nghiệp vụ (của cả một tập thể tòa soạn phía sau với phân công, phân nhiệm rõ ràng, các khâu kiểm chứng, phối kiểm, phản biện thông tin trước khi đăng tải), hạn chế thấp nhất những rắc rối pháp lý và nguy hiểm đối với phóng viên thực hiện điều tra. Điều này có thể thấy rõ qua tuyển bài điều tra “Đường đi của cát Việt ra nước ngoài” đoạt giải A Giải báo chí Quốc gia năm 2017 [PVS 14].

- Ba là, dù đã xây dựng quy trình chính thức hay không, về cơ bản các tòa soạn đều chú trọng đến yếu tố tập thể trong quy trình điều tra. Việc thực thi, giám sát cơ bản được các tòa soạn thực hiện chặt chẽ, yêu cầu đối với phóng viên viết điều tra hay nhóm phóng viên tham gia tuyển bài cao hơn nhiều so với các thể loại khác.

Sản phẩm báo chí điều tra cho tới khi xuất hiện trên báo là một sản phẩm mang tính tập thể, cho dù phát hiện ban đầu là của PV. Chúng tôi bàn thảo, mổ xẻ, phản biện đề tài từ đầu, xem xét kỹ từng bước, từng khâu, tổ chức lực lượng thế nào, phối hợp ra sao, đảm bảo an toàn cho anh em... Trong suốt quá trình đó, lãnh đạo báo luôn sát cánh và chia ngọt sẻ bùi cùng anh em, đồng viên anh em. Ở báo tôi hoàn toàn không có chuyện lãnh đạo báo gây áp lực gác bài điều tra - nếu bài đó xứng đáng xuất hiện trên báo, càng không có chuyện báo thỏa hiệp với đối tượng bị điều tra để không đăng bài hay gỡ bài [PVS 14].

- Bốn là, nguồn lực hỗ trợ cho phóng viên điều tra đã có sự chú trọng, cơ chế cao hơn khi viết thể loại khác. Những nguồn lực như tài chính, phương tiện tác nghiệp, kỹ thuật công nghệ... cơ bản đều có cơ chế ưu tiên hơn đối với phóng viên thực hiện tuyển bài điều tra, tùy theo điều kiện, khả năng của các tòa soạn báo.

Những thành công trên do nhiều yếu tố, trong đó không tách rời những thành công trong công tác xây dựng, thực thi và giám sát quy trình tại các tòa soạn báo Việt Nam hiện nay. Vai trò của chủ thể và việc thực thi, giám sát cơ bản được các tòa soạn thực hiện chặt chẽ, yêu cầu đối với phóng viên viết điều tra hay nhóm phóng viên tham gia tuyển bài cao hơn nhiều so với các thể loại khác.

3.3.2. Hạn chế

Những hạn chế chủ yếu có thể thấy:

- Một là, ít báo có quy trình chuẩn bằng văn bản, mang tính chuyên nghiệp cao. Các báo khác có thể có quy trình nhưng không cụ thể, đầy đủ. Một số báo không có quy trình.

- Hai là, các tòa soạn đều giữ bí mật quy trình: mặc dù trên thực tế đây là nguyên tắc không được công khai, chỉ lưu hành nội bộ, tránh lộ bí mật. Nhưng điều này cũng dẫn đến vấn đề xây dựng quy trình vốn khó khăn, nên các báo

không thể tham khảo được từ những báo đã có quy trình chuẩn hoặc tương đối chuẩn để tạo ra sự chuẩn hóa quy trình trong các tòa soạn tại Việt Nam.

- *Ba là, khả năng tham gia của các chủ thể còn một số hạn chế:* khả năng quản lý của lãnh đạo, vấn đề nghiệp vụ điều tra của phóng viên, sự tham gia của các bộ phận khác chưa đạt hiệu quả... Một ví dụ cụ thể là vai trò của chủ thể *chuyên gia, luật sư* trong nội dung tổ chức và thực hiện luôn thấp nhất. Điều này có thể có nhiều nguyên nhân: do các báo chưa tập trung khai thác khả năng của những chủ thể này, do cơ chế chưa thảo đáng, do năng lực của nhóm chủ thể này chưa đáp ứng được yêu cầu thực tế, do phóng viên chưa chú trọng ý kiến của chuyên gia hay luật sư...

- *Bốn là, hình thức quy trình của các báo thường ít có sự thay đổi, điều chỉnh cần thiết sau mỗi thời kỳ/giai đoạn hoạt động:* đây là thực trạng chung của hầu hết các báo.

Hiện tại, quy trình và chế độ đãi ngộ của Báo khi thực hiện các tuyến bài điều tra là rất tốt, thu hút sự cống hiến của nhiều phóng viên. Đặc biệt, các quy trình xét duyệt rất chặt chẽ, tôn trọng sự thật khách quan. Vì vậy, quy trình này sẽ vẫn được giữ nguyên và áp dụng trong thời gian tới tại Báo [PVS 9].

Không dự kiến đổi mới quy trình [PVS 10]

Hiện nay quy trình điều tra đang phát huy tốt hiệu quả, chưa có vấn đề gì cần điều chỉnh [PVS 14].

- *Năm là, nhiều khó khăn về nguồn lực và các yếu tố ảnh hưởng:* thiếu nguồn nhân lực; chưa thể đảm bảo đầy đủ cơ chế tài chính, hỗ trợ phương tiện tác nghiệp, cơ chế bảo vệ phóng viên...; nhiều tác động tiêu cực từ các yếu tố chính trị, xã hội, kinh tế...; nhiều yếu tố khách quan khác. Ví dụ, theo chia sẻ của nhóm PV phóng sự điều tra của báo G, điều kiện tác nghiệp và phương tiện tác nghiệp trong nhiều vụ điều tra rất khó khăn, bởi nhiều yếu tố chi phối. "*Chuyến đi viết về "điểm nóng" buôn bán ma túy tại xã Hang Kia và Pà Cò của huyện Mai Châu, tỉnh Hòa Bình là một cuộc "dấn thân" như vậy. Sau khi*

làm việc với Công an tỉnh để lấy tư liệu, họ quyết định nhắm hướng Hang Kia thẳng tiến, dù đã nhận được cảnh báo không nên xâm nhập vào thời điểm đó. Sương mù dày đặc, đường đèo dốc một bên núi cao, một bên vực sâu, lái xe phải "bò" từng mét một". Hoặc những khó khăn, nguy hiểm, khúc mắc về pháp lý trong chuyện nhập vai trong chuyên công tác đến những điểm hút, tập kết cát trái phép trên Sông Hồng ở những huyện Thường Tín, Phú Xuyên, Đông Anh...: "Lần tìm đến các bãi tập kết cát trái phép, nhưng đường vào độc đạo, rất khó xâm nhập để tìm hiểu quy mô, cách thức hoạt động tại bãi. Kiên trì đợi đến giữa trưa, đánh liều phóng xe máy vào con đường lỏn nhón, bụi mù mịt. Dù đã cố tránh nhưng vẫn gặp 2 xe tải lặc lè đi ra, hai anh "tài" nhìn chúng tôi với ánh mắt đầy soi mói. Đi thêm đoạn nữa, một người đàn ông mặt mũi dữ dằn từ ngôi nhà cũ kỹ bên đường lao ra chặn đầu xe uy hiếp: "Đi đâu vào đây? Muốn gì?". Sẵn kịch bản, tôi ngo ngoác: "Anh ơi, anh làm ơn chỉ giúp đường ra bến đò với, chúng em muốn sang Đan Phượng". Người đàn ông cộc lóc: "Nhầm đường rồi!". Chúng tôi xuống lấy cờ đi vào trong tìm chỗ quay đầu xe... quan sát được ống dẫn cát từ lòng sông lên và nhận thấy quy mô rất lớn của bãi tập kết cát trái phép này. Nhờ vậy, lần sau trở lại với lực lượng chức năng, chúng tôi mới có được tư liệu xác thực cho bài viết".

- Sáu là, một hạn chế trong quy trình là sự phối hợp giữa nội dung tổ chức thực hiện chưa đảm bảo chặt chẽ, cân bằng ở các báo, có báo làm tốt nhưng có báo chủ yếu phụ thuộc vào vai trò, khả năng thực hiện của phóng viên hoặc nhóm phóng viên điều tra. Một ví dụ cụ thể, hạn chế này có hệ quả là việc tổ chức, thực hiện tuyển bài không đi được đến tận cùng sự việc mà dừng lại ở một vài kỳ báo. Đây là thực tế hết sức phổ biến, như chúng tôi đã phân tích, trình bày tại chương 2. Có thể thấy rằng, nếu chủ yếu phụ thuộc vào cá nhân/nhóm PV điều tra, không có sự kết hợp, hỗ trợ chặt chẽ với các bộ phận khác, sẽ dẫn đến:

Thứ nhất, hoạt động điều tra báo chí luôn gắn liền với yếu tố sai phạm của các cơ quan công quyền, các tổ chức, cá nhân có quyền lực nhất định về

chính trị và kinh tế. Hai chữ sai phạm là phạm trù luôn luôn song hành với yếu tố pháp luật bao gồm cả pháp luật dân sự và pháp luật hình sự. Điều đó có nghĩa là một phóng viên, thậm chí là một nhà báo khi tham gia điều tra một vấn đề gì đó phải có một sự am hiểu pháp luật nhất định về lĩnh vực đó, nếu đào sâu, tìm kỹ sai phạm thì mức độ am hiểu pháp luật của nhà báo thậm chí phải tương đương với một luật sư trong lĩnh vực đó. Nhiều người làm báo điều tra bị bết tắc sau khi đưa ra các thông tin có tính chất điều tra ban đầu do không có sự am tường về pháp luật các quy định liên quan đến lĩnh vực mình thực hiện. Đây là hiện tượng phổ biến, những nhà báo trẻ và thậm chí rất nhiều năm trong nghề đều gặp phải tình huống này.

Bên cạnh đó, một thực tế đang diễn ra là khi tham gia điều tra về một vấn đề sai phạm, thông thường các cơ quan chức năng, các cá nhân có thẩm quyền thường né tránh, không tiếp tục bằng mọi cách. Vì vậy, phóng viên lúc này vừa không thể tiếp cận tiếp thông tin, vừa không am tường các quy định pháp luật cụ thể dẫn đến không đi tận cùng được sự việc.

Thứ hai, một vấn đề cũng thường gặp với các phóng viên trẻ, thậm chí là các phóng viên có kinh nghiệm là sự đưa tin thái quá, đặc biệt là những vụ việc sai phạm tiêu cực có dấu hiệu oan sai, ngang trái... Nghĩa là nhà báo thiếu sự khách quan cần thiết, đứng về phe yếu thế để cho mình quyền phán xét, suy diễn, áp đặt ý nghĩ chủ quan lên các tình huống, cá nhân, tập thể... trong sự việc mà thiếu các căn cứ xác đáng để chứng minh.

Thứ ba, một thực tế đang diễn ra, nhiều phóng viên thực hiện điều tra sai phạm không đi được đến tận cùng sự việc, thậm chí bỏ rơi người dân gặp oan trái, bị xâm phạm quyền lợi do bị các mối quan hệ xã hội can thiệp, thậm chí không vượt qua được những sự mặc cả về tiền bạc và quyền lợi của các đối tượng bị điều tra đưa ra. Một số phóng viên điều tra sai phạm nhưng mục đích là dùng sai phạm gây áp lực để tống tiền bằng những hợp đồng truyền thông.

Tất cả những hạn chế trên có nhiều nguyên nhân, trong đó có nguyên nhân xuất phát từ việc các tòa soạn báo tại Việt Nam không có quy trình cụ thể

hoặc có quy trình nhưng không chặt chẽ. Điều đó kéo theo vấn đề xây dựng, thực thi, giám sát trên thực tiễn không có cơ sở vững chắc, đồng thời có thể tạo ra những hạn chế về khả năng quản lý của lãnh đạo, vấn đề nghiệp vụ điều tra của phóng viên, sự tham gia của các bộ phận khác chưa đạt hiệu quả...

Tiểu kết chương 3

Chương 3 tiếp cận mục tiêu và các nội dung nghiên cứu dựa trên những phương pháp nghiên cứu định tính, định lượng, đảm bảo đủ cơ sở dữ liệu khảo sát, đánh giá thực trạng nội dung, phương thức quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra của 7 báo thuộc diện khảo sát nói riêng và các tòa soạn báo Việt Nam nói chung.

Thành công của các tuyển bài điều tra gắn liền với những thành công trong nội dung, phương thức quy trình tuyển bài điều tra. Vai trò của chủ thể và sự tham gia của các nguồn lực khác cơ bản được các tòa soạn thực hiện tương đối chặt chẽ.

Vấn đề tổ chức, thực hiện trong quy trình còn nhiều hạn chế xuất phát bởi khả năng quản lý của lãnh đạo, vấn đề nghiệp vụ điều tra của phóng viên, sự tham gia của các bộ phận khác chưa đạt hiệu quả... Nhiều tác động tiêu cực từ các yếu tố chính trị, xã hội, kinh tế... cũng như thiếu nguồn lực hỗ trợ phóng viên điều tra là những rào cản lớn. Những hạn chế cũng có nguyên nhân từ việc nhiều tòa soạn báo tại Việt Nam không có quy trình hoặc có quy trình nhưng thiếu cơ chế tổ chức, thực hiện chặt chẽ.

Vấn đề có quy trình được chuẩn hóa bằng văn bản không phải là yếu tố có vai trò quyết định cao nhất, chi phối hoàn toàn đến chất lượng tuyển bài điều tra. Ví dụ, báo B mặc dù không có quy trình bằng văn bản, nhưng báo vẫn phát triển tốt các tuyển bài điều tra cả về số lượng và chất lượng. Nguyên nhân chủ yếu bởi báo có nhiều PV điều tra có uy tín, sự phối hợp giữa các chủ thể đem lại hiệu quả tốt. Tuy nhiên, chúng tôi cho rằng, nếu báo B có quy trình chính thức, chất lượng báo chí điều tra sẽ cao hơn, PV sẽ được hỗ trợ

thuận lợi hơn, tác nghiệp đảm bảo yêu cầu về đạo đức, trách nhiệm nhà báo cùng như nguyên tắc về pháp lý hơn.

Những hạn chế trên đặt ra nhiều vấn đề về quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra của các tòa soạn báo Việt Nam hiện nay. Các tòa soạn cần có quy trình cụ thể với cơ chế rõ ràng, tạo điều kiện thuận lợi cho nhà báo điều tra. Vấn đề này cùng những đề xuất, giải pháp, kiến nghị cụ thể, chúng tôi sẽ trình bày rõ hơn tại chương 4.

Chương 4:

VẤN ĐỀ ĐẶT RA VÀ GIẢI PHÁP VỀ QUY TRÌNH TỔ CHỨC, THỰC HIỆN CÁC TUYẾN BÀI ĐIỀU TRA Ở CÁC TÒA SOẠN BÁO VIỆT NAM HIỆN NAY

Các kết quả nghiên cứu từ các chương 2 và 3 cho thấy rằng hiện nay, các phân tích, nhận định về thực trạng trong quá trình tổ chức thực hiện các tuyến bài điều tra cũng cho thấy bên cạnh những thành công, những mặt tích cực, đang đặt ra nhiều vấn đề thực tiễn báo chí. Căn cứ trên cơ sở lý thuyết cũng như thực tiễn, đặc biệt có thêm kinh nghiệm làm báo điều tra của bản thân, tác giả mạnh dạn đưa ra một số đề xuất, kiến nghị, giải pháp sau đây.

4.1. Một số vấn đề đặt ra

4.1.1. Về vấn đề quản lý báo chí

Chưa có sự thống nhất và quy định chặt chẽ của các cơ quan quản lý Nhà nước cũng như tòa soạn báo về sự cần thiết của quy trình tổ chức, thực hiện báo chí điều tra

** Các cơ quan quản lý Nhà nước về báo chí*

Hiện nay, Việt Nam chưa có bất cứ một yêu cầu, quy định nào của các cơ quan quản lý báo chí đối với việc xây dựng, thực thi, giám sát quy trình báo chí điều tra. Trong hệ thống văn bản *Luật báo chí, Quy định trách nhiệm xã hội và nghĩa vụ công dân của nhà báo*, chỉ có các quy định chung cho hoạt động của tòa soạn, hoạt động nghiệp vụ và đạo đức nhà báo.

** Các nhà quản lý báo chí tại các tòa soạn*

Nhận thức của các lãnh đạo cơ quan báo chí về sự cần thiết của quy trình tổ chức thực hiện các tuyến bài điều tra ở nước ta hiện nay chưa đồng đều. Việc chưa đồng đều được thể hiện rõ ở hai điểm:

Một là, xét về số lượng cơ quan báo chí có hoặc không có bộ quy định về tuyến bài điều tra. Hiện nay, tỉ lệ tòa soạn báo có quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra không cao.

Hai là, xét về nội dung, hình thức, chất lượng, tính quy phạm, giá trị thực tiễn... của những bộ quy định về tuyển bài điều tra. Một số cơ quan báo chí cũng có những tuyển bài điều tra, tuy nhiên lại chưa có văn bản cụ thể nào quy định về việc thực hiện những tuyển bài này. Hay như, một số cơ quan báo chí đã xây dựng được bộ quy trình về tuyển bài điều tra, tuy nhiên, nội dung, chất lượng cũng như giá trị thực tiễn của những văn bản này không cao, không có sự thống nhất, coi trọng trong toàn tòa soạn. Một số tòa soạn có một số quy định về hoạt động báo chí điều tra bằng văn bản nhưng chỉ sơ lược, không đầy đủ quy trình. Nhiều tòa soạn tại Việt Nam không có bất cứ quy định văn bản riêng cho báo chí điều tra, chỉ có quy định chung đối với hoạt động nghiệp vụ của tòa soạn, hoặc quy định mọi người trong tòa soạn tự hiểu với nhau.

Như vậy, trong nhận thức của mỗi cơ quan báo chí, lãnh đạo của các cơ quan báo chí đã có sự không đồng nhất về việc nên hay không nên có bộ quy định về thực hiện tuyển bài điều tra. Lý giải lý do vì sao có sự không đồng nhất này, theo khảo sát của chúng tôi, một số cơ quan báo chí nhận thức việc xây dựng được bộ quy định thực hiện tuyển bài điều tra là không cần thiết. Vì theo các cơ quan báo chí đối với từng đề tài cụ thể sẽ có cách xây dựng quy trình riêng biệt và không cần thiết có bộ quy chế chung làm cơ sở tác nghiệp. Từ việc nhận thức như vậy, dẫn đến chất lượng, tính đồng bộ của những quy định về thực hiện tuyển bài điều tra không đồng đều.

Hiểu biết và kinh nghiệm báo chí điều tra, về tính chiến lược, kỹ năng quản lý các tuyển bài báo chí điều tra còn hạn chế

- *Khả năng tổ chức, thực hiện quy trình tại các tòa soạn còn nhiều hạn chế.* Vấn đề này có nguyên nhân từ nhiều yếu tố: khả năng xây dựng chiến lược, khả năng quản lý của lãnh đạo, sự phát huy vai trò của các bộ phận trong tòa soạn chưa đạt hiệu quả cao... Trong đó, có một nguyên nhân khách quan quan trọng xuất phát từ chính việc do các tòa soạn chưa có quy trình chính thức, quy trình cụ thể, dẫn đến khó khăn, không có cơ chế áp dụng cụ thể, rõ ràng trong quá trình tổ chức, thực hiện.

Việc xây dựng, quản lý, giám sát các dự án báo chí điều tra nói chung và xây dựng, quản lý, giám sát quy trình tổ chức thực hiện các tuyến bài điều tra nói riêng không chỉ ở báo tôi đang công tác mà còn với rất nhiều tòa soạn khác trên cả nước, theo như tôi biết là chưa được tốt. Điều này phần lớn đến từ những áp lực và mối quan hệ ngoài báo chí, cũng như liên quan đến đặc điểm địa chính trị của đất nước và bối cảnh của từng giai đoạn [PVS 13].

- Kinh nghiệm, khả năng tổ chức các dự án điều tra, nhất là các dự án điều tra lớn, có thể tạo ra tuyến bài điều tra tạo hiệu quả xã hội lớn chưa phải là thế mạnh của nhiều tòa soạn. Những dự án này đòi hỏi mức độ chuyên nghiệp cao trong tổ chức hoạt động, khả năng liên kết xã hội tốt, khả năng xử lý khủng hoảng tốt, mà điều này không phải báo nào cũng có khả năng đáp ứng.

Kiến thức pháp lý, lý tưởng nghề nghiệp, đạo đức và trách nhiệm xã hội của nhà quản lý báo chí truyền thông còn nhiều bất cập

- Lãnh đạo tòa soạn chịu nhiều ảnh hưởng bởi những liên quan từ tuyến bài điều tra: Tổng Biên tập và hệ thống lãnh đạo trong tòa soạn chính là những người góp phần xây dựng, bảo vệ các tuyến bài điều tra, tạo ra tác động xã hội lớn. Tuy nhiên, chính họ cũng là đối tượng dễ bị kỷ luật, mất chức bởi sai sót từ khâu tác nghiệp của phóng viên, từ khâu biên tập, hoặc vấn đề nhạy cảm chính trị. Điều này tạo ra thách thức lớn cho vị trí người đứng đầu cơ quan báo chí trước những vấn đề gai góc, có tính chiến đấu cao. Nhiều báo ngại va chạm, nhiều tuyến bài "chết yểu" cũng từ nguyên nhân này.

- Lãnh đạo tòa soạn chịu ảnh hưởng từ yếu tố kinh tế báo chí: những tác động từ cơ chế thị trường, sự chi phối của yếu tố kinh tế có thể tác động đến đến quyết sách, định hướng của những người làm công tác quản lý, lãnh đạo báo chí. Nhiều vụ việc vi phạm của các báo thời gian qua cho thấy rõ tác động tiêu cực từ các đối tượng bị điều tra, từ các doanh nghiệp can thiệp vào quá trình tổ chức, thực hiện báo chí điều tra.

- *Hạn chế từ cơ chế "nhiệm kỳ"*: sự thay đổi về nguồn nhân lực quản lý toà soạn dẫn đến hạn chế tính chiến lược và tính trách nhiệm trong việc xây dựng quy trình.

4.1.2. Về nội dung và vấn đề xây dựng, thực thi, giám sát quy trình

5 giai đoạn cùng hai nhóm nội dung đã được các báo tổ chức, thực hiện với phương thức tương đối rõ ràng, cụ thể, đảm bảo vai trò quản lý, giám sát, thực thi. Một trong những vấn đề đặt ra hiện nay là việc đổi mới hình thức quy trình. Nhiều cơ quan báo chí đã thực hiện, đáp ứng sự thay đổi của thực tế, phù hợp với từng giai đoạn, từng điều kiện.

Bảng 4.1: Công tác đổi mới hình thức quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra tại các tòa soạn báo

Công tác đổi mới thường xuyên quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra tại cơ quan		Tổng
Công tác đổi mới thường xuyên quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra tại cơ quan	Số lượng	122
Có	%	63.2%
Không	Số lượng	71
	%	36.8%
Tổng	Số lượng	193
	%	100.0%

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

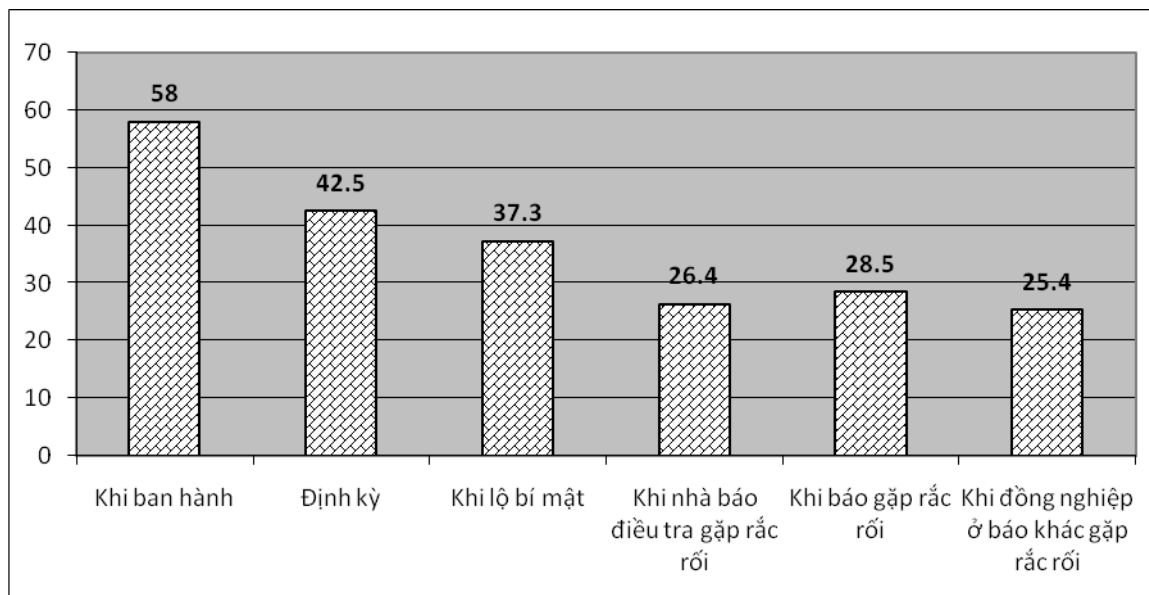
Tuy nhiên, ở cơ quan báo chí, việc đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra chỉ căn cứ tình hình thực tế để thay đổi theo hướng thống nhất lại với nhau, về cơ bản không được thể hiện bằng văn bản. Ví dụ như báo E, từ 2012 đến nay, chưa có sự thay đổi văn bản mới, mặc dù việc quản lý, giám sát, thực hiện quy trình có một số điều chỉnh phù hợp thực tiễn. Các báo được khảo sát cũng đưa ra những nguyên nhân về việc ít đổi mới quy trình như sau:

Nhân sự và quy trình hiện nay của chúng tôi đang khá tốt nên chúng tôi chưa có kế hoạch/dự định thay đổi. Có chăng sẽ là

những định hướng, khuyến khích để phóng viên thường xuyên thực hiện các tuyến bài điều tra được nâng cao trình độ, hiểu biết pháp luật và tìm tòi thêm nhiều đề tài chất lượng hơn nữa mà thôi [PVS 16].

Những tình huống, thời điểm bắt buộc phải đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí được đưa ra: *khi ban hành quy trình (58%), khi lộ bí mật của quy trình (37,3%), khi nhà báo gặp rắc rối khi làm điều tra (28,5%)...*

Biểu đồ 4.1: Thời điểm đổi mới quy trình tại các tòa soạn báo

Nguồn: Khảo sát của tác giả năm 2017

Trong đó, có tới 42,5% nhà báo cho rằng việc đổi mới *theo định kỳ*. Điều đó đặt ra vấn đề các tòa soạn thường xuyên cần đổi mới quy trình để đảm bảo sự phù hợp với thực tiễn, đảm bảo cơ chế hoạt động cho phóng viên làm điều tra.

4.1.3. Về năng lực nhà báo điều tra

** Số lượng các nhà báo điều tra giỏi, tính kỷ luật cao, có khả năng làm việc độc lập đồng thời có kỹ năng tham gia các nhóm điều tra ở các tòa soạn có tỷ lệ thấp*

- Nhà báo điều tra giỏi tập trung tại một số báo lớn. Báo chí điều tra, đặc biệt các tuyển bài điều tra có yêu cầu cao đối với phóng viên về mức độ chuyên nghiệp, kinh nghiệm, giỏi nghiệp vụ, có sức khỏe, kỷ luật, lòng dũng cảm. Hiện nay, tại các tòa soạn, các nhà báo có "tên tuổi" trong lĩnh vực điều tra không nhiều, chủ yếu tập trung ở các báo lớn.

"Ở báo tôi hiện nay, ban nào cũng có tay viết điều tra, nhưng để vượt lên thành cây điều tra có thương hiệu thì ít" [PVS 6].

- Số lượng nhà báo vừa có khả năng hoạt động độc lập đồng thời tham gia nhóm chưa cao: điều này thể hiện trên hai điểm cơ bản. Thứ nhất, nhiều nhà báo, nhất là đối với nhà báo non kinh nghiệm chưa đủ khả năng làm việc độc lập đối với yêu cầu của tòa soạn hoặc tổ điều tra. Ngược lại, việc tổ chức các tuyển bài điều tra còn đòi hỏi sự phối hợp ăn ý giữa nhiều cá nhân, nhóm nhà báo điều tra hoặc viết nhiều thể loại với nhau, thậm chí giữa nhiều cơ quan báo chí với nhau, nhưng nhiều nhà báo không có khả năng tham gia tốt hoạt động nhóm. Nguyên nhân của việc này bởi kỹ năng hoạt động nhóm của nhà báo Việt Nam chưa đạt đến mức độ chuyên nghiệp, bài bản.

** Hạn chế về kiến thức và năng lực báo chí điều tra ở các cơ quan báo chí*

Qua khảo sát, khi thực hiện tuyển bài điều tra, nhà báo có thể gặp nhiều rắc rối đến từ yếu tố nhận thức, trình độ nghiệp vụ. Rất nhiều trường hợp nhà báo gặp "tai nạn nghề nghiệp" do sơ suất trong quá trình tác nghiệp. Một nhà báo điều tra đầy kinh nghiệm thực tế đã từng nhận Giải Báo chí Quốc gia, có thể "chết" vì mấy từ trong bài viết. Điều này hoàn toàn có thật và đã từng xảy ra trong lịch sử báo chí Việt Nam. Hay một nhà báo có thâm niên cộng tác với nhiều cơ quan bảo vệ pháp luật trong đấu tranh chống tiêu cực, tham nhũng vẫn có thể vướng mắc vào những "bẫy" khi tiến hành điều tra.

Một trong những nguyên nhân dẫn đến tình trạng trên chính là do quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại các tòa soạn chưa được đầy đủ. Nhà báo có thể bỏ qua hoặc coi nhẹ một khâu nào đó trong quy trình. Các tòa

soạn cũng không có cơ chế kiểm tra, giám sát chặt chẽ hoạt động tác nghiệp của phóng viên.

** Sự cát cứ các dự án điều tra do tâm lý "dự án cá nhân an toàn hơn dự án nhóm điều tra", dự án điều tra của một cơ quan báo chí an toàn hơn dự án có sự phối hợp của nhiều cơ quan báo chí*

Tại các cơ quan báo chí, tùy theo tính chất điều tra để tổ chức theo cá nhân hoặc nhóm. Các hệ quả có thể tính đến nếu không hoạt động theo nhóm bao gồm:

- Một là, góp phần tạo ra sự hạn chế trong số lượng tổ chức các tuyến bài điều tra theo nhóm, như phân tích tại 2.4 và 3.3

- Hai là, có thể làm giảm hiệu quả, chất lượng, mức độ tác động xã hội so với điều tra theo nhóm

Ví dụ, vụ rác thải y tế ở Bệnh viện Bạch Mai biến thành đống đùn nhựa, có 5 người cùng làm, ngoài các phóng viên và Tổ trưởng tổ phóng sự điều tra còn có Tổng Biên tập và Trưởng Ban thư ký tòa soạn. Mỗi người có một ý tưởng, mỗi người có kinh nghiệm 20-30 năm làm báo thì chắc chắn hiệu quả bài điều tra 5 người làm cao hơn so với 1 người làm [PVS 10].

- Ba là, không tạo ra cơ chế giám sát về nghiệp vụ cũng như pháp lý, đạo đức lẫn nhau. Cá nhân nhà báo dễ bị chi phối bởi các yếu tố tác động bên ngoài (như nhận hối lộ) hoặc thực hiện điều tra không đảm bảo các yếu tố nghiệp vụ. Nhà báo Hoàng Khương là trường hợp điển hình về việc nhà báo vi phạm nguyên tắc nhập vai. Sau khi sự việc diễn ra, báo Tuổi trẻ có quy định bắt buộc điều tra phải theo nhóm từ 2 người trở lên.

- Bốn là, mức độ đảm bảo tính an toàn cho nhà báo khi hoạt động cá nhân sẽ thấp hơn.

** Một số nhà báo lợi dụng báo chí điều tra vi phạm pháp luật và đạo đức nghề nghiệp, gây khó khăn và tạo khủng hoảng cho cơ quan báo chí*

Trong bối cảnh của cơ chế thị trường hiện nay, vấn đề đạo đức nhà báo đang nổi lên như vấn đề rất đáng quan tâm, đặc biệt là đối với những người

viết điều tra. Sự trung thực, tinh thần dũng cảm đấu tranh với cái xấu, cái ác, tiêu cực để bênh vực lẽ phải, bênh vực người tốt, sự công bằng phải được coi là những yêu cầu không thể thiếu được đối với các nhà báo nói chung, đặc biệt là đối với những viết điều tra.

Từ những phân tích tại phần 3.3, có thể thấy rằng, nếu không có quy trình thực hiện tuyên bài điều tra hoặc quy trình không tốt sẽ dễ dẫn tới việc nhà báo tiến hành điều tra một cách tùy tiện, chủ quan, thiếu sự giám sát lẫn nhau, thiếu minh bạch. Hậu quả sẽ là nhà báo dễ bị đe dọa hoặc thỏa hiệp với đối tượng bị điều tra (vì vũ lực, bị đe dọa, vì kinh tế...), tạo ra có nhiều nguy hiểm cho người làm điều tra. Ban biên tập không giám sát sát sao quá trình thực hiện điều tra, không hỗ trợ và bảo vệ được phóng viên.

4.1.4. Về các yếu tố ảnh hưởng

Cơ chế pháp lý quản lý báo chí điều tra và môi trường pháp lý cho hoạt động của phóng viên điều tra còn thiếu

**** Cơ chế pháp lý quản lý báo chí điều tra***

Những bất cập trong cơ chế pháp lý quản lý báo chí điều tra thể hiện tại những điểm cơ bản sau:

Nhà nước ghi nhận và khuyến khích báo chí điều tra tham gia đấu tranh phòng chống tiêu cực, nhưng không có quy định đặc thù dành riêng cho hoạt động tác nghiệp báo chí điều tra.

Quyền tiếp cận thông tin của nhà báo hạn chế do quy định trong các văn bản quy phạm pháp luật thiếu thực tế, tạo kẽ hở pháp lý. Ví dụ, thông tin của một số đối tượng điều tra của báo chí che giấu bằng cách đưa vào danh mục Tài liệu bảo vệ bí mật, nhưng thực chất nội dung tài liệu không đạt độ mật để đưa vào danh mục bảo vệ. Điều này gây khó khăn cho nhà báo khi tiếp cận thông tin.

Từ tháng 5/2007, Chính phủ đã ban hành quy chế phát ngôn và cung cấp thông tin cho báo chí. Đây là một việc cần thiết nhằm giúp báo chí tiếp cận và mang đến cho độc giả nguồn thông tin chính thống trước mọi vấn đề liên quan đến cuộc sống. Tuy nhiên, trong thực tế việc thực hiện quy chế đã

gây ra cho nhà báo nhiều phiền phức, trở ngại, trong khi quy định chưa đi vào cuộc sống, thông tin còn chậm, có những thông tin không đúng đắn, thất thiệt khiến người dân hoang mang trong khoảng thời gian dài mà không thấy bóng dáng người phát ngôn lên tiếng.

Luật Tiếp cận thông tin ra đời với mục đích nhằm đảm bảo quyền tiếp cận thông tin cá nhân, tổ chức, bảo đảm tính công khai, minh bạch trong hoạt động của cơ quan Nhà nước và góp phần phòng chống tham nhũng. Tuy nhiên, đối với cơ quan báo chí, những quy định trong luật này vẫn chưa đáp ứng nhu cầu được cung cấp thông tin. Trên thực tế, nhiều cơ quan Nhà nước cũng đã có người phát ngôn, song về cơ bản hoạt động của người phát ngôn không thường xuyên, chỉ mang tính định kỳ và theo một số vụ việc. Nhiều nơi, người phát ngôn ở vị thế "hữu danh vô thực", chưa kể đến hầu hết các văn bản hiện hành mới chỉ dừng lại ở việc xác định trách nhiệm cung cấp thông tin của cơ quan Nhà nước cũng như quyền tự do thông tin mang tính nguyên tắc chung chung, khái quát, hơn là tính thực tiễn, cụ thể.

- Thiếu các cơ chế pháp lý để báo chí thực hiện đồng bộ chức năng giám sát và phản biện xã hội. Hiện nay, Nhà nước tiếp tục hoàn thiện các cơ chế pháp lý để báo chí nói chung, báo chí điều tra nói riêng thực hiện tốt vai trò phản biện xã hội của mình, đấu tranh với tiêu cực, những biểu hiện gian lận... Thực tế cho thấy, còn thiếu các cơ chế pháp lý để báo chí thực hiện đồng bộ chức năng giám sát và phản biện xã hội.

Đảng đã có chủ trương và đề cao vai trò giám sát và phản biện xã hội của báo chí, nhưng chưa có những quy định cụ thể về phản biện xã hội cũng như những quy định về vai trò, nhiệm vụ phản biện xã hội của báo chí. Khi tác nghiệp, cơ quan báo chí và nhà báo còn gặp không ít khó khăn, những điều này chỉ được giải quyết khi báo chí thực sự xây dựng hoàn thiện công cụ pháp lý đồng bộ hỗ trợ. Hình thành cơ chế thực hiện giám sát và phản biện xã hội có ý nghĩa quan trọng như một bảo đảm pháp lý cho việc triển khai và sự thiếu vắng cơ chế đó là một khó khăn không nhỏ cho báo chí trong việc phát huy hết vai trò của mình.

- Quy định về bảo vệ nguồn tin chưa được thực hiện đầy đủ do quy định còn chung chung, chưa có chế tài cụ thể, quy định riêng biệt.

** Môi trường pháp lý cho hoạt động của phóng viên điều tra*

- *Cơ chế bảo vệ phóng viên điều tra chưa rõ ràng*: việc bảo vệ nhà báo trong tác nghiệp báo chí điều tra đã được pháp luật quy định nhưng chưa rõ ràng dẫn đến nhiều vụ việc nhà báo bị hành hung, cản trở khi tác nghiệp nhưng chưa được xử lý thỏa đáng. Ví dụ, Ban Phóng sự điều tra của báo C lúc cao điểm có 17 người, sau nhiều vụ việc nguy hiểm, phóng viên bị đánh đã rút bớt người, giải tán Ban điều tra, nay chỉ còn tổ các nhà báo điều tra. Nhiều trường hợp không chỉ ảnh hưởng đến cá nhân phóng viên mà còn ảnh hưởng đến người thân của họ.

Nhà báo điều tra không bao giờ xuất hiện ở nơi đông người; đi xe hiện đại, chấp nhận việc bị húc gây tai nạn mà không tử vong; không dùng tên thật trên báo trong những bài có nguy cơ bị tấn công; không bao giờ không có vũ khí trên xe; con cái không bao giờ đi học buổi tối hoặc đi bằng xe máy. Nhà báo điều tra cô đơn và chỉ có thể tự bảo vệ mình [PVS 8].

- *Pháp luật Việt Nam chưa rõ ràng về vấn đề báo chí điều tra vì mục đích công*: Hiện nay, trong hệ thống pháp luật Việt Nam nói chung, pháp luật báo chí nói riêng, chưa có quy định rõ ràng về việc bảo vệ nhà báo trong trường hợp báo chí có sai sót khi đấu tranh vì lợi ích công.

Ví dụ như trong vụ án báo chí PMU18, các cơ quan chức năng làm rõ hai nhà báo của Tuổi Trẻ và Thanh Niên trong quá trình đưa tin viết bài về vụ PMU18 đã có một số sai sót. Nhưng đó là sai sót về nghiệp vụ, không cố ý và đặc biệt không vì mục đích tư lợi. Hay nói cách khác, các nhà báo này vì quá nôn nóng trong việc thông tin vụ án PMU18 nên có một số sai sót về kiểm chứng thông tin. Lẽ ra trường hợp này cần được xem xét ở góc độ báo chí vì lợi ích công, thay vì hình sự hóa và bỏ tù nhà báo.

Năm 2007, Chính phủ có Nghị định 47 quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của Luật Phòng, chống tham nhũng về vai trò, trách nhiệm của xã hội trong phòng, chống tham nhũng. Trong đó quy định: *"Trong quá trình tác nghiệp, khi có căn cứ cho rằng việc thông tin về vụ việc tham nhũng có thể dẫn đến nguy hại đến tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm của mình, nhà báo có quyền đề nghị cơ quan báo chí và cơ quan nhà nước có thẩm quyền áp dụng những biện pháp cần thiết để bảo vệ mình; Khi nhận được đề nghị được bảo vệ của nhà báo, cơ quan báo chí có trách nhiệm áp dụng ngay các biện pháp cần thiết theo thẩm quyền hoặc đề nghị cơ quan nhà nước có thẩm quyền áp dụng các biện pháp cần thiết bảo vệ nhà báo đó. Cơ quan nhà nước có thẩm quyền có trách nhiệm áp dụng ngay các biện pháp cần thiết để bảo vệ cơ quan báo chí, nhà báo"* (Điều 14 - Quyền yêu cầu được bảo vệ của cơ quan báo chí, nhà báo khi thông tin về vụ việc tham nhũng). Tuy nhiên, trong Luật Phòng chống tham nhũng sửa đổi mà Chính phủ xây dựng, lại không đề cập đến điều này, trong khi Nghị định 47 thì hết hiệu lực. Điều này khiến cho việc tác nghiệp của nhà báo khi triển khai các tác phẩm điều tra gặp nhiều khó khăn, rủi ro.

Nhiều yếu tố ảnh hưởng không tích cực đến cơ quan báo chí hoặc nhà báo

**** Các yếu tố nguồn lực***

Nhiều tòa soạn thiếu nguồn nhân lực, chưa đảm bảo được cơ chế tài chính, hỗ trợ phương tiện tác nghiệp cho phóng viên.

Thực tế hiện nay, nguồn lực tài chính hỗ trợ phóng viên điều tra còn nhiều khó khăn, không đảm bảo mức độ thỏa đáng cho công sức, sức khỏe, thời gian họ cống hiến.

Để có được sự hỗ trợ về phương tiện tác nghiệp, phóng viên phải có nhiều bước, nhiều quy tắc cần đảm bảo. Ví dụ, theo quy định của báo Tuổi trẻ, phóng viên có thể *"thuê, mượn, mượn các phương tiện tác nghiệp"* nhưng cần báo cáo kế hoạch. Nếu được duyệt, *"cần có hóa đơn, chứng từ thanh toán theo quy định hoặc giấy xác nhận thu chi thực tế"*. Những yêu cầu đó không

phải bao giờ phóng viên cũng thuận lợi trong việc thực hiện, bởi có nhiều trường hợp phóng viên chi thực tế cao hơn so với hợp đồng do chi phí phát sinh, hoặc phóng viên không thể lấy được chứng từ, hoặc trong quá trình tác nghiệp bị mất chứng từ.

** Các yếu tố chính trị, xã hội, kinh tế*

Đề tài mà báo chí điều tra thường lựa chọn là những đề tài thường có những vấn đề khuất lấp, phức tạp, nhạy cảm, tác động đến những lĩnh vực dễ phát sinh nhóm lợi ích như đất đai, tài nguyên, các cơ quan kinh tế nhà nước... Những mối quan hệ phức tạp của hệ thống chính quyền, doanh nghiệp, tòa soạn báo, cá nhân hay tổ chức nào đó có thể tạo ra sự can thiệp hoặc gây ảnh hưởng tiêu cực đến việc tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra.

Thách thức là báo chí điều tra hiện nay có quá nhiều vùng cấm liên quan đến các mối quan hệ và lợi ích chằng chịt từ thượng tầng. Không khéo, phóng viên điều tra chỉ là người đổ vỏ trong câu chuyện ăn ốc - đổ vỏ. Và không khéo với những cấm dõ từ vị thế của phóng viên điều tra, người viết sẽ trở thành công cụ của phe nhóm, sẽ dính tiêu cực, lao lý gây ảnh hưởng đến tờ báo và cả nghề báo như đã và đang có rất nhiều ví dụ [PVS 13].

Về kinh tế - xã hội, sự phát triển chung của đất nước, sự hội nhập quốc tế có mặt trái là dễ tạo tâm lý ỉ lại, ngại khó của phóng viên điều tra. Những khó khăn đó gây trở ngại không nhỏ cho công tác tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra.

4.2. Giải pháp

Căn cứ những dữ liệu về thực trạng, đánh giá thành công, hạn chế trong quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra của các tòa soạn báo tại chương 2, 3 cùng những vấn đề đặt ra tại 4.1, chúng tôi đề xuất một số giải pháp về xây dựng, thực thi quy trình và nguyên tắc tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra áp dụng chung cho các tòa soạn cũng như đối với loại hình tòa soạn cụ thể.

4.2.1. Giải pháp chung

4.2.1.2. Xây dựng cụ thể quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra

- Xây dựng cụ thể về nội dung, phương thức cho quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra ở toà soạn

Có thể khẳng định rằng, nhà báo điều tra luôn phải làm việc trong sự gắn kết với tập thể cơ quan báo chí và ban lãnh đạo báo chí. Do đó, để thực hiện tác phẩm báo chí điều tra và nhất là những tuyển bài điều tra dài kỳ, cần có sự tham gia của nhà báo điều tra và nhiều chủ thể sáng tạo tác phẩm báo chí khác, trong đó nhấn mạnh vai trò quan trọng trong tổ chức và phối hợp thực hiện của cơ quan báo chí. Chính vì thế, muốn kế hoạch thực hiện bài điều tra hay tuyển bài điều tra thành công, cần phải lập kế hoạch điều tra, cần có một quy trình tổ chức thực hiện chặt chẽ phù hợp để thực hiện.

Như chúng tôi đã đánh giá tại tiêu kết chương 3, quy trình tổ chức, thực hiện không phải là yếu tố quyết định chất lượng tuyển bài điều tra (từ thực tiễn của các báo trong diện khảo sát). Tuy nhiên, việc xây dựng quy trình chính thức sẽ tạo ra những cơ chế hoạt động thuận lợi cho phóng viên, tòa soạn sẽ có cơ chế giám sát dễ dàng hơn, hiệu quả báo chí điều tra sẽ cao hơn.

Dựa trên nguyên tắc chung tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra ở tòa soạn, bao gồm nguyên tắc pháp chế; nguyên tắc tôn trọng sự thật bảo đảm tính chính xác, trung thực; nguyên tắc bảo đảm tính công bằng, khách quan; nguyên tắc "Nói không với tiêu cực"; nguyên tắc bảo vệ nguồn tin và bí mật nghề nghiệp; nguyên tắc tôn trọng sự riêng tư và phẩm giá con người; Nguyên tắc tôn trọng nhân vật được điều tra, bảo vệ quyền của trẻ em/vị thành niên và những người bị tổn thương... Ngoài ra, có thể tham khảo các bộ nguyên tắc của các tòa soạn khác.

- Xây dựng quy trình áp dụng phù hợp cho mỗi tòa soạn báo

Trên cơ sở 5 giai đoạn trong quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra như chúng tôi đã trình bày tại chương 1 và thực trạng tổ chức, thực hiện và quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra ở các cơ quan báo

chí tại chương 2 và chương 3, chúng tôi đề xuất các tòa soạn có thể tham khảo 5 giai đoạn này để làm căn cứ xây dựng quy trình phù hợp với mỗi tòa soạn.

Bởi lẽ còn nhiều yếu tố tác động đi kèm, nên mỗi tòa soạn báo sẽ cần tự xây dựng một hệ thống những nguyên tắc về quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra sao cho phù hợp với tòa soạn mình, tự bổ sung sau quá trình thực hiện các tuyển bài điều tra của mình, để làm sao có một bộ nguyên tắc chặt chẽ, phù hợp nhất.

Những rào cản lớn của việc vận hành quá trình tổ chức thực hiện các tuyển bài điều tra ở nước ta có nguyên nhân quan trọng chính là bởi sự thiếu chuyên nghiệp trong việc xây dựng, thực thi và giám sát quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra tại các tòa soạn hiện nay. Chính vì thế, mỗi cơ quan báo chí cần chuẩn hóa quy trình tổ chức, thực hiện báo chí điều tra, nhằm nâng cao tính chuyên nghiệp cho cơ quan báo chí, nâng cao chất lượng báo chí điều tra và đảm bảo yêu cầu pháp lý, nghiệp vụ, đạo đức cho nhà báo. Ngoài việc tuân thủ các thao tác trong quy trình chung và chịu sự chi phối của đặc trưng loại hình báo chí khi sáng tạo tác phẩm, quy trình thực hiện tuyển bài điều tra có những yêu cầu đặc thù, ở từng khâu công việc cụ thể.

4.2.1.2. Kết hợp chặt chẽ, cân bằng hai nhóm nội dung tổ chức và thực hiện quy trình

Có thể thấy, tổ chức - thực hiện là một quy trình vòng tròn, được lặp đi lặp lại để đảm bảo tính bền vững mà vẫn hiện đại, phù hợp. Việc thực hiện nghiêm túc giúp nâng cao hiệu quả của quy trình, nâng cao chất lượng tuyển bài điều tra, nâng cao khả năng đáp ứng nhu cầu công chúng. Điều này cần được nhìn nhận và thực hiện áp dụng đối với tất cả các chủ thể, từ ban lãnh đạo đến nhà báo điều tra, các chủ thể khác. Việc tổ chức, quản lý, giám sát, khen thưởng, kỷ luật cũng cần được quy định rõ ràng và thực hiện nghiêm túc.

4.2.1.3. Đổi mới hình thức quy trình đảm bảo sự phù hợp với thực tiễn

Các tòa soạn đổi mới hình thức quy trình để đảm bảo sự phù hợp với thực tiễn, đảm bảo cơ chế hoạt động cho phóng viên làm điều tra. Vấn đề đổi

mới được cân nhắc, xem xét trong các thời điểm, giai đoạn phù hợp với sự phát triển của tòa soạn báo hoặc đặc thù của báo chí điều tra.

4.2.1.4. Chiến lược phát triển báo chí điều tra đối với cơ quan báo chí có phiên bản báo in và báo mạng điện tử trong môi trường truyền thông số

- Đa dạng kênh phát tán trên nguyên tắc báo chí đa nền tảng

Các báo thuộc diện khảo sát đều là những cơ quan báo chí có khá nhiều sản phẩm trên nhiều nền tảng. Các sản phẩm trên báo in, báo điện tử, mạng xã hội, ứng dụng di động đều có đầu tư. Tuy nhiên, đa phần các sản phẩm đó không thực sự được kết nối trong một chiến lược đa nền tảng thực sự. Vì vậy, ngay từ bây giờ, các báo cần nhanh chóng lên phương án để bạn đọc có thể tiếp cận được sản phẩm báo chí của mình trên tất cả các nền tảng khác nhau, tận dụng và phát huy thế mạnh của tất cả kênh phát tán của mình nhằm đưa thông tin, sản phẩm đến với người đọc tốt nhất. Thông qua các nền tảng - kênh phát tán đó, tờ báo chủ động tiếp cận với độc giả thay vì đợi độc giả tìm đến với từng sản phẩm của mình. Không phải ưu tiên báo in ưu tiên báo mạng hay ưu tiên mobile mà là ưu tiên số 1 cho độc giả. Trên mỗi nền tảng, cách thức thể hiện phải được tối ưu để các ngôn ngữ chữ viết, hình ảnh, video và các loại hình ngôn ngữ khác được phát huy ưu thế của mình.

+ *Kênh báo in*

Đối với các tuyến bài điều tra có chiều sâu thông tin, báo in vẫn là kênh chủ lực của các cơ quan báo chí. Trong sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ, để làm điều này, đầu tiên cần xác định rõ các ưu thế của báo in. Một trong những sai lầm lớn của các tờ báo là khi so sánh với báo điện tử, nhiều người từng làm báo giấy đánh giá rằng báo in có chất lượng thông tin tốt hơn báo điện tử, báo in sản xuất được những sản phẩm chất lượng cao mà báo mạng điện tử không làm được. Những đánh giá sai lầm đó dẫn đến nhiều quan điểm chủ quan và thực tế là nhiều cơ quan báo chí đã phải trả giá. Trong khi đó, đánh giá điểm mạnh, điểm yếu của loại hình này nên dựa trên các đặc trưng về loại hình.

Đặt báo in trong tư thế là một nền tảng trong hệ thống nền tảng phát tán nội dung, chúng ta sẽ thấy nhật báo Tuổi Trẻ, Lao động, hay Tiền phong có những ưu điểm mà báo mạng không có được. Đầu tiên là sự linh hoạt, đa dạng về mẫu mã, hình thức, kích thước trình bày. Không như báo mạng điện tử hay mạng xã hội, với diện tích rộng rãi trên một trang báo, báo in có thể thỏa sức trình bày mỗi ngày một hình thức khác nhau. Mỗi sản phẩm cũng có thể trình bày theo một kiểu khác nhau mà không bị gò bó trong một khung màn hình hay một khoảng khắc tiếp nhận. Với ưu điểm này, các báo có thể đưa đến cho độc giả của mình những sản phẩm báo chí bằng hình thức độc đáo, mới lạ mà các hình thức kỹ thuật số phải mất rất nhiều thời gian để có thể lập trình, thực hiện được. Phát huy ưu điểm này cũng chính là khắc phục nhược điểm nhàm chán về hình thức mà báo in đã xây dựng cho mình trong hàng thế kỷ tồn tại vừa qua. Đồng thời, các hình thức thể hiện đa dạng cũng sẽ khắc phục được phần nào hạn chế về sự đơn điệu trong ngôn ngữ thể hiện, vốn là một điểm mạnh của các loại hình kỹ thuật số. Ưu điểm lớn thứ hai chính là nhược điểm xuất bản có tính chu kỳ. Đây là điểm mà người ta than phiền nhiều nhất vì báo in xuất bản theo chu kỳ. Trong đó, nhật báo chỉ được phát hành vào mỗi buổi sáng. Tốc độ cập nhật thông tin đã giảm đi, nhiều người cho rằng báo in chỉ đăng thông tin nguội. Tuy nhiên, chính việc xuất bản theo chu kỳ, báo in có một thời gian rất dài để chuẩn bị, gia công, đào sâu thông tin. Đây là điều kiện thuận lợi để báo in phát triển báo chí dữ liệu, trở thành nền tảng mạnh trong xu hướng báo chí này.

Trong giai đoạn này, sẽ là ảo tưởng khi lên kế hoạch và phát triển báo in theo hướng đại chúng, một tờ báo cho tất cả mọi người. Xu hướng cá nhân hóa đang ngày càng phát triển. Vì vậy, nền tảng báo in vẫn phải đi theo xu hướng này. Với thế mạnh của mình, mỗi tờ báo có thể đẩy mạnh phát triển nội dung theo hướng phục vụ chính cho một hoặc một nhóm số công chúng nhất định. Tạo sự kết nối báo in như một nền tảng vào hệ sinh thái phát tán nội dung của tờ báo. Dùng các kỹ thuật VR hoặc AR để tạo

những đường liên kết nhanh chóng giúp bạn đọc có thể tìm kiếm, kết nối nhanh nhất từ báo in sang các nền tảng web, mobile hay mạng xã hội. Với những kết nối này, bạn đọc báo in chỉ cần quét mã bằng điện thoại có thể kết nối nhanh đến những chỗ cần tương tác hoặc những phần thể hiện bằng đa ngôn ngữ bằng chính điện thoại của mình.

+ *Báo mạng điện tử*

Các cơ quan báo đều có phiên bản điện tử từ khá sớm. Thế nhưng, để phát huy kênh này như một nền tảng báo chí thực sự thì chủ yếu nó vẫn còn nằm ở những tuyên bố và cả những hành động lúng túng. Các báo cần xác định kênh báo mạng điện tử, theo nghĩa là tờ báo mạng với trình duyệt web trên mọi thiết bị, là kênh truyền thông chủ lực của tòa soạn. Nội dung báo mạng điện tử là phần nội dung chính trong công việc vận hành tòa soạn mỗi ngày. Trong chiến lược phát triển, kênh báo mạng điện tử phải phát huy được hết ưu thế của nó về tốc độ, khả năng không giới hạn, tương tác và cả trong việc sử dụng tổng hợp của công nghệ đa phương tiện, nghĩa là không chỉ văn bản, hình ảnh mà cả âm thanh, video và các chương trình tương tác khác. Vì vậy, ở kênh truyền thông này, rất cần được đầu tư để nâng chất các đặc tính và ưu thế nổi bật của mình.

+ *Di động*

Các số liệu thống kê cho thấy thời đại truyền thông di động đã đến và đương nhiên báo chí cũng phải chuyển sang tập trung hơn vào báo chí di động. Không ít tờ báo trên thế giới cho biết số lượng đọc báo qua điện thoại di động của họ đã vượt web. Ví dụ, với Tuổi Trẻ, tỷ lệ bạn đọc trên di động cũng đã chiếm từ 60-65% tổng lượt bạn đọc.

Để thúc đẩy sự phát triển của báo điện tử dành cho thiết bị di động thì các báo cần có tư duy chiến lược trong việc thiết kế hình thức và sản xuất nội dung dành cho di động. Đầu tiên, điều quan trọng cần giao người phụ trách phiên bản di động và người này phải có "tư duy di động", kể đó là việc đào tạo kỹ năng cho biên tập viên, phóng viên để có thể sáng tạo, xử lý sản phẩm phù

hợp với di động, thậm chí có thể sử dụng những ứng dụng truyền thông mới để thực hiện sản phẩm báo chí. Việc đầu tư vào việc đầu tư cho một bản di động trên web hay ứng dụng hiện khá đơn giản và không quá tốn kém chi phí. Báo phải xây dựng hình thức và nội dung dành riêng cho thiết bị di động phù hợp với nhu cầu và thói quen của người dùng. Về hình thức nên đơn giản hoá các giao diện, không để quá nhiều hình ảnh, mục, chuyên mục trên các trang chủ gây rối và tốc độ truy cập chậm, chỉ để tối đa 5 hình ảnh nổi bật cho tin mới với kích thước nhỏ, nhẹ trên trang chủ và 3 hình trên từng chuyên mục. Xác định đúng nhóm độc giả theo số liệu thu thập được từ các công cụ phân tích để xây dựng kế hoạch. Đồng thời, cần cập nhật nhanh các thông tin thời sự, rút ngắn dung lượng bài viết, tăng nội dung xã hội, giải trí và chỉ dẫn; ưu tiên đăng tải tin tức nhiều hơn các thể loại bài viết dài có dung lượng lớn và tuyệt đối không đăng các bài viết dài kỳ. Về tin bài, xây dựng tin, bài theo phương thức thông tin nhiều cửa và vận dụng triệt để ngôn ngữ truyền thông đa phương tiện để độc giả có nhiều lựa chọn tiếp cận thông tin và truy xuất thông tin cần nhanh hơn. Các ngôn ngữ khi được thể hiện trên di động cũng phải được tính toán để phù hợp với thói quen và giao diện thiết bị. Chẳng hạn như các sản phẩm đồ họa, hình ảnh đứng, video đứng cần được tính toán để phù hợp với thiết bị di động.

Tuy nhiên đó mới chỉ là tin tức trên di động. Còn rất nhiều thứ mà nếu thực sự xác định di động như một nền tảng chủ đạo để tiếp cận công chúng, cả ba tờ báo cần phải vạch ra. Đó là các tiện ích gắn liền với thiết bị di động. Chẳng hạn như ứng dụng di động phải cho phép bạn đọc kết nối được với các sản phẩm khác của hệ sinh thái nội dung tờ báo. Khả năng tích hợp các podcast cũng là một phương án cần tính toán sớm để thực hiện. Với thói quen sử dụng xe máy phổ biến tại Việt Nam, việc nghe radio trên xe hơi như các nước phát triển hạn chế hơn rất nhiều. Người Việt có thể nghe được những bản tin radio rút gọn dạng podcast trên điện thoại của mình. Đây là một hướng đi mà ứng dụng di động của ba tờ báo cần tính toán thực hiện sớm.

+ *Mạng xã hội*

Hiện nay, mạng xã hội đã buộc báo chí nói chung thay đổi rất nhiều. Ở góc độ nền tảng tiếp cận bạn đọc, mạng xã hội vừa cạnh tranh vừa cung cấp thêm nền tảng để các tờ báo đưa thông tin đến bạn đọc. Trong chiến lược đa nền tảng, các tờ báo xem xét mạng xã hội như một kênh tiếp cận bạn đọc nhanh nhất. Việc tiếp cận này nên được thực hiện qua các nhánh gồm:

* Hệ thống fanpage chính thức của tờ báo. Hiện nay, hầu hết các báo đều đã có fanpage chính thức của mình trên mạng xã hội. Trong đó, Tuổi Trẻ có fanpage trên Facebook với hơn 2 triệu lượt theo dõi. Các mạng xã hội khác như Google Plus, Twitter đều có trang nhưng lượng người theo dõi chưa cao. Các báo cần tiếp tục đẩy mạnh lượng người theo dõi trên các fanpage chính thức này, đồng thời xây dựng thêm các fanpage của các trang, mục, lĩnh vực để tiếp tục thu hút người theo dõi. Sau khi đã có một lượng người theo dõi nhất định, tòa soạn biến các trang này thành một kênh tương tác, chuyển tải thông tin đến bạn đọc.

* Hệ thống fanpage không chính thức. Bên cạnh các trang chính thức, tòa soạn nên có một đội làm truyền thông xã hội để xây dựng và phát triển một hệ thống fanpage không chính thức. Đây có thể là những fanpage với những tên gọi hấp dẫn, thu hút người dùng. Nội dung trên các trang này nên được đa dạng. Một số thời điểm, các trang này vẫn có thể được sử dụng để lan truyền các thông tin mà tòa soạn muốn chuyển tải.

* Hệ thống tài khoản cá nhân. Tòa soạn xây dựng một mạng lưới các tài khoản mạng xã hội cá nhân. Đó có thể là các cá nhân trong tòa soạn hoặc những người nổi tiếng bên ngoài tòa soạn. Những tài khoản này gắn liền với hoạt động nội dung của tờ báo. Các tài khoản này là người lan truyền các thông điệp, các thông tin mà tờ báo cần đưa nhanh nhất đến cộng đồng mạng xã hội theo đúng ý đồ của tờ báo.

+ *Ứng dụng tin nhắn và chatbot*

Với thế mạnh về nội dung của mình, các báo có thể tạo tin nhắn và chatbot về các bài, tuyển bài điều tra nổi bật.

Sử dụng ứng dụng nhắn tin và máy trả lời tự động - chatbot là hai trong số những lựa chọn mà các báo có thể áp dụng được ngay. Việc xây dựng dịch vụ tin nhắn và chatbots gần như không tốn chi phí gì nhiều. Ứng dụng nhắn tin là các nền tảng hội thoại như WeChat, WhatsApp, Facebook Messenger, Viber và Kik, được thiết kế để tạo điều kiện cho các cuộc trò chuyện giữa bạn bè.

Dịch vụ tin nhắn là dịch vụ có sẵn của các mạng điện thoại đang hoạt động động. Báo tờ báo có thể làm việc nhanh với ba nhà mạng viễn thông lớn của Việt Nam hiện nay là Viettel, MobiFone và VinaPhone để mở một đầu số nhắn tin. Việc này cũng có thể được thực hiện thông qua một công ty dữ liệu. Dịch vụ này thực tế đã được manh nha từ sớm, tuy nhiên cách thức thực hiện theo kiểu tận dụng tài nguyên và dựa chủ yếu trên những người làm kỹ thuật chưa mang lại sức hút hấp dẫn. Với việc xác định đây là một nền tảng mà tờ báo chủ động mang tin tức đến bạn đọc, phần nội dung gửi đến công chúng phải được chọn lọc và biên tập cẩn thận. Sau khi cài đặt xong đầu số, việc tiếp theo chỉ là quảng bá đầu số đó và bắt đầu khai thác. Bên cạnh đó, cũng có thể sử dụng cả các ứng dụng nhắn tin trên các nền tảng hội thoại của WeChat, WhatsApp, Facebook Messenger, Viber và Kik, được thiết kế để tạo điều kiện cho các cuộc trò chuyện giữa bạn bè. Tòa soạn cũng chỉ cần 1-2 người có khả năng biên tập các thông tin có giá trị một cách ngắn gọn để thông qua hệ thống gửi đến bạn đọc. Các thông tin này chỉ nên gói gọn trong 60 đến 100 ký tự.

Chatbot là những ứng dụng tương tác tự động hoạt động trên các ứng dụng tin nhắn như WeChat, WhatsApp, Facebook Messenger, Viber và Kik. Có hai loại chatbot. Một loại được lập trình sẵn để trả lời các câu hỏi cụ thể mà các nhà xuất bản đã dự đoán trước, loại còn lại dựa trên sự học tập của máy móc, và học hỏi theo tiến triển của cuộc hội thoại. Đây là một lựa chọn không thể khác để tiếp cận với bạn đọc. Thống kê tại Việt Nam cho thấy tổng cơ sở người dùng của 4 ứng dụng trò chuyện lớn nhất (Facebook Messenger, Viber, WhatsApp và WeChatViber) đã vượt qua tổng cơ sở người dùng của 4 mạng xã hội lớn nhất (Facebook, Twitter, Instagram và Snapchat). Trong đó,

hai ứng dụng Facebook Messenger và Viber đã chiếm một số lượng áp đảo. Mỗi người có nhu cầu, đặt hàng khác nhau nên chatbots cho phép bạn đọc tiếp nhận nội dung một cách đúng như họ chọn lọc.

- Giữ chân bạn đọc, phát triển bạn đọc trung thành

Với công chúng, thể loại báo chí điều tra vẫn luôn hấp dẫn, nhất là các tuyến bài điều tra có chiều sâu thông tin, có chất lượng nội dung và đa dạng hình thức thể hiện. Trong điều kiện cạnh tranh quyết liệt như hiện nay, các tờ báo không thể tiếp tục ngồi chờ bạn đọc vắng lai như cách đây nhiều năm nữa. Việc xây dựng một cộng đồng bạn đọc trung thành là điều phải bắt tay làm ngay. Đầu tiên, các tờ báo không nên bỏ qua đối tượng độc giả chính của mình là nhóm bạn đọc báo in. Cần một chương trình huy động thành viên hoặc khuyến mãi gắn kết bạn đọc dài hạn với tờ báo.

Bên cạnh đó, việc bằng các hình thức khác nhau, mỗi tờ báo phải tìm cách xây dựng một cộng đồng bạn đọc trung thành làm trung tâm phát triển số lượng bạn đọc. Tạo sự kết nối thân thiết giữa tờ báo với bạn đọc nhằm thu hút nhiều hơn sự đóng góp của họ dành cho tờ báo cả về tiêu thụ, cung cấp thông tin, hình ảnh lẫn các nội dung chia sẻ, bình luận. Hình thức có thể là xây dựng, quản lý và khai thác một tập bạn đọc thân thiết với nhiều tập nhỏ khác nhau có cùng mối quan tâm. Mỗi tập nhỏ là một cộng đồng nhỏ. Tùy theo tính chất, mối quan tâm riêng của mỗi cộng đồng, tờ báo có kế hoạch chăm sóc, phát triển phù hợp dựa trên nguyên tắc phải mang lợi ích đến các thành viên và luôn có sự gắn kết.

4.2.2. Giải pháp cụ thể

4.2.2.1. Nhóm giải pháp nâng cao nhận thức, kỹ năng và tầm chiến lược của các nhà quản lý báo chí truyền thông

Thứ nhất, lãnh đạo các cơ quan quản lý báo chí truyền thông cần xác định rõ hơn, cụ thể hơn vấn đề bắt buộc phải xây dựng nguyên tắc và quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí.

Thứ hai, lãnh đạo các cơ quan báo chí cần có chiến lược cụ thể, lâu dài trong xây dựng nguyên tắc và quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra.

Thứ ba, lãnh đạo các cơ quan báo chí cần đánh giá được ưu thế của báo mình đối với các tuyến bài điều tra cụ thể, đáp ứng được tiêu chí là thế mạnh của báo, đối tượng bạn đọc của báo. Trên cơ sở đó, xây dựng quy trình về lựa chọn đề tài để thực hiện điều tra. Tiếp đến là quy trình trong toàn bộ quá trình thực hiện của phóng viên, bộ quy trình này cũng cần căn cứ trên cơ sở quy chế của tòa soạn báo, năng lực thẩm định của từng bộ phận (từ biên tập viên đến thành viên ban biên tập).

Thứ tư, lãnh đạo tòa soạn cần chú trọng hoạt động, kỹ năng nghiên cứu công chúng, nghiên cứu phản hồi, phân tích thị trường công chúng cũng như có kế hoạch tổ chức phản biện, có những sự toán rõ ràng về cách thức phản biện xã hội trên báo chí điều tra.

4.2.2.2. Nhóm giải pháp nâng cao năng lực và phẩm chất của nhà báo điều tra ở các cơ quan báo chí

Thứ nhất, nhà báo cần tự trang bị cho mình những kiến thức, kỹ năng điều tra chuyên nghiệp. Phóng viên viết điều tra phải có năng khiếu phát hiện vấn đề và sự nhạy bén. Điều này có vai trò hết sức quan trọng. Qua những thông tin chi tiết và dấu hiệu không bình thường trong đời sống, người có năng khiếu và sự nhạy bén thì mới có khả năng phát hiện được những dấu hiệu dẫn tới bản chất của sự thật. Bên cạnh đó là sự kỹ lưỡng, cẩn trọng trong thu thập và xử lý thông tin. Bất cứ một thông tin sai nào cũng sẽ gây ra những tác hại khôn lường đối với bài điều tra.

Trong quá trình hoạt động viết bài điều tra, người phóng viên phải có khả năng vận dụng các phương pháp công tác một cách linh hoạt như: phỏng vấn, quan sát, nghiên cứu tài liệu, phân tích, tổng hợp, so sánh, đối chiếu v.v... Người viết điều tra phải lăn lộn với thực tế, phải gặp nhiều người để hỏi, để quan sát. Trực tiếp quan sát những sự thật đang diễn ra có thể giúp cho phóng viên đánh giá, so sánh, thẩm định để rút ra được những kết luận đúng đắn. Như đã nói ở trên, trong quá trình viết điều tra, người phóng viên không

chỉ quan tâm đến những mâu thuẫn mà còn phải chú ý đến bối cảnh của những mâu thuẫn ấy. Bối cảnh sẽ giúp cho công chúng hiểu rõ về các mối quan hệ thể hiện bản chất của các mâu thuẫn. Tất nhiên đây là một việc làm khó và kết quả của nó tùy thuộc vào trình độ và năng lực của phóng viên. Trong khi viết điều tra, thái độ của người phóng viên phải rõ ràng trong việc biểu dương hay phê phán. Muốn biểu dương hay phê phán đúng, trước hết phải có thái độ dứt khoát, tránh thái độ mập mờ, nước đôi. Phải có thước đo mới biết được việc gì cần biểu dương, việc gì cần phê phán. Phải phân tích kỹ nguyên nhân, khuyết điểm, khó khăn và những bài học rút ra. Có làm được như vậy, công chúng mới có thể chấp nhận những kết luận mà bài điều tra ấy nêu lên.

Thể hiện một bài điều tra là quá trình trình bày mâu thuẫn và ý kiến về cách giải quyết mâu thuẫn đó. Người phóng viên không chỉ điều tra để bảo đảm tài liệu chính xác và hiểu rõ sự kiện mà còn phải giải thích và giải đáp một cách đúng đắn về những vấn đề cơ bản của cuộc sống. Không có thái độ nghiêm túc, không điều tra, nghiên cứu cẩn thận thì không thể trả lời được câu hỏi. Một bài điều tra đạt chất lượng tốt phải trả lời kịp thời câu hỏi mà thực tiễn đặt ra. Câu trả lời phải rõ ràng, dứt khoát, tránh nước đôi, nhiều phương án. Các luận cứ trong bài phải tiêu biểu. Các bằng chứng phải có độ tin cậy cao. Câu trả lời phải được trình bày và phân tích một cách thuyết phục, giúp công chúng phân biệt được phải, trái, trắng, đen và nhận ra rõ bản chất của các sự vật, hiện tượng.

Thứ hai, cần nâng cao năng lực, hiểu biết pháp luật của nhà báo nói chung và nhà báo điều tra nói riêng. Để nâng cao năng lực pháp lý và hiểu biết pháp luật, cá nhân các nhà báo không ngừng nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ, bản lĩnh chính trị, phát huy năng lực sáng tạo của bản thân. Nhà báo điều tra còn cần được đào tạo cơ bản về nghiệp vụ báo chí và trình độ hiểu biết sâu sắc và biết phân tích các văn bản liên quan đến pháp luật của Nhà nước. Cùng với kiến thức chuyên sâu, hiểu biết sâu thuộc lĩnh vực phụ trách (lĩnh vực sở trường của mình), nhà báo điều tra phải trau dồi, rèn luyện để có kiến thức rộng rãi về các lĩnh vực khác, nhất là kiến thức về kinh tế, văn hóa, pháp luật, đặc biệt là các

kiến thức văn bản pháp luật liên quan đến báo chí điều tra.

Thứ ba, trong bối cảnh của cơ chế thị trường hiện nay, vấn đề đạo đức và trách nhiệm xã hội của nhà báo, đặc biệt là đối với những người viết điều tra cần được chú trọng nhiều hơn. Sự trung thực, nói không với tiêu cực, tinh thần dũng cảm đấu tranh với cái xấu, cái ác, cái tiêu cực để bênh vực lẽ phải, bênh vực người tốt, sự công bằng phải được coi là những yêu cầu không thể thiếu được đối với các nhà báo.

Thứ tư, liên kết các nhà báo điều tra. Các nhà báo điều tra đơn lẻ sẽ gặp nhiều khó khăn trong tác nghiệp. Vì vậy, trong khả năng và mối quan hệ của mình, nhà báo điều tra trong cùng tòa soạn và các tòa soạn báo khác nhau có thể tạo khối liên kết để xây dựng một hệ sinh thái bảo vệ, phát triển nghề nghiệp.

4.2.2.3. Nhóm giải pháp nhằm đảm bảo các điều kiện cho quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra

Thứ nhất, cần đảm bảo cơ chế, môi trường pháp lý cho báo chí điều tra, có cơ chế hoạt động hỗ trợ và bảo vệ nhà báo điều tra hiệu quả hơn. Các dẫn chứng từ thực tiễn đã cho thấy cần thiết phải cập nhật, bổ sung quy định về bảo vệ nhà báo; xây dựng được quy định, cơ chế bảo vệ nhà báo thế nào, cơ quan nào chịu trách nhiệm giải quyết khi tình huống nguy hiểm xảy ra, nếu không triển khai biện pháp cấp thời bảo vệ nhà báo thì bị xử lý như thế nào... Bổ sung quy định trong hệ thống luật pháp về bảo vệ nhà báo trong trường hợp báo chí đấu tranh vì lợi ích công. Cụ thể như vụ PMU18, trong trường hợp của nhà báo của Tuổi Trẻ và Thanh Niên cần được xem xét ở góc độ báo chí vì lợi ích công, thay vì hình sự hóa. Đối với Luật Phòng chống tham nhũng, cần bổ sung Quyền yêu cầu được bảo vệ của cơ quan báo chí, nhà báo khi thông tin về vụ việc tham nhũng.

Thứ hai, các cơ quan báo chí Việt Nam có thể nghiên cứu khả năng phối hợp với báo chí các nước để thực hiện những dự án siêu điều tra (như vụ hồ sơ Panama chúng tôi đã trình bày tại chương 1).

Thứ ba, nghiên cứu, xem xét hình thành cơ chế "Hội đồng giám sát" để

đánh giá, cân nhắc việc xử lý nhà báo có sai sót trong hoạt động nghiệp vụ khi đấu tranh bảo vệ lợi ích công hoặc ở các tình huống gây tranh cãi giữa nghiệp vụ và đạo đức. Ở nước ngoài, cơ chế hội đồng này gồm: Đại diện cơ quan quản lý báo chí, đại diện hội nghề nghiệp, đại diện một số cơ quan báo chí lớn, chuyên gia báo chí - truyền thông độc lập, luật sư am hiểu lĩnh vực Báo chí - Truyền thông,... Hội đồng sẽ xem xét, nêu ý kiến về từng trường hợp cụ thể đang gây tranh cãi và ý kiến này có trọng lượng, để cơ quan quản lý nhà nước cân nhắc nặng nhẹ trước khi đưa ra quyết định xử lý cuối cùng, đặc biệt hữu hiệu đối với các trường hợp có dấu hiệu hình sự hóa các vụ việc báo chí.

Tại Việt Nam, để các tuyên bài điều tra được triển khai thực sự hiệu quả và đảm bảo sự an toàn của các nhà báo, cơ quan báo chí, các cơ quan - ngành chức năng cần xem xét, thành lập Hội đồng giám sát bao gồm các chuyên gia pháp lý, nhà báo, công an, viện kiểm sát,...

Thứ tư, cần có cơ chế để phát triển đội ngũ nhà báo điều tra giỏi, phát huy những nhà báo lành nghề và chuẩn bị đội ngũ kế cận. Sự khó khăn thậm chí có thể bị gặp nguy hiểm hay đối mặt với những đe dọa đối với những người làm việc trong lĩnh vực báo chí điều tra trong khi quy trình hoạt động còn cần đổi mới (theo ý kiến của các nhà báo), cơ chế còn chưa phù hợp (ví dụ nhuận bút và sự đánh giá công sức của nhà báo điều tra chưa thực sự tương xứng với họ), thậm chí như hiện nay còn sự đánh phá nhằm vào các nhà báo điều tra có tên tuổi và kinh nghiệm... đang làm cho đội ngũ những người làm báo chí điều tra gặp khó khăn để phát triển. Trong khi đó, thực tế đất nước ta đang rất cần những nhà báo điều tra chân chính để giúp tham gia vào quá trình giám sát, kiến tạo xây dựng xã hội phát triển nhanh hơn, lành mạnh hơn.

Thứ năm, cần tạo ra một cơ chế tài chính xứng đáng, cơ chế giám sát cụ thể, cơ chế khen thưởng kịp thời. Nhà báo điều tra gặp nhiều thách thức, nguy hiểm hơn so với các lĩnh vực khác. Bởi vậy, cơ quan cần coi đây là đối tượng đặc thù, đảm bảo cho phóng viên về thu nhập, phương tiện tác nghiệp, sức khỏe, tài sản của cá nhân, gia đình. Đảm bảo được có sự phối hợp của các cơ

quan chức năng khi nhà báo điều tra xảy ra sự cố. Đảm bảo minh bạch, xứng đáng trong vấn đề khen thưởng, kỷ luật.

4.3. Khuyến nghị

Như chúng tôi đã phân tích ở phần 4.2, các tòa soạn cần thiết phải có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra, nhằm đảm sự chuyên nghiệp, đánh giá của tòa soạn đối với các tuyến bài, kiểm soát và thẩm định hoạt động của phóng viên, có kế hoạch phòng ngừa rủi ro... 5 giai đoạn quy trình được đề xuất tại chương 1 đặt ra thực tiễn báo chí Việt Nam có các cơ chế đáp ứng phù hợp, khả thi. Để nâng cao hiệu quả, tính khả thi của quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí hiện nay, chúng tôi đề xuất các khuyến nghị cụ thể đối với các nhà quản lý, đối với nhà báo điều tra, đối với các Bộ, ban, ngành liên quan.

4.3.1. Với các tòa soạn báo

Để các Tổng Biên tập, người bảo vệ các tuyến bài điều tra có tác động xã hội lớn được thực hiện và đăng tải trên báo mà không bị mất chức không có lý do; hoặc để tránh đưa vào vị trí người đứng đầu cơ quan báo chí mà không có tính chiến đấu bảo vệ các tuyến bài điều tra có ý nghĩa đối với nhân dân lao động thì các tòa soạn và cơ quan quản lý vĩ mô, bên cạnh Luật Báo chí, cần có quy định bãi nhiệm, miễn nhiệm cụ thể và đặc thù đối với người đứng đầu các cơ quan báo chí. Ví dụ, một trong những điều kiện để quyết định người đứng đầu cơ quan báo chí có tiếp tục tại vị hay không qua lấy phiếu tín nhiệm trong cơ quan báo chí sở tại.

Để trang bị cho các phóng viên, nhà báo điều tra kỹ năng hoạt động trong lĩnh vực báo chí quan trọng và đặc thù này, các tòa soạn và các cơ sở đào tạo nên liên kết, hợp tác trong việc đào tạo nhà báo điều tra độc lập và các kỹ năng làm việc nhóm, tổ chức/lên kế hoạch tuyến bài điều tra, làm chủ một số phương tiện, kỹ thuật hiện đại... Mục tiêu là người làm báo chí điều tra có thể làm được tròn các bước từ phát hiện đề tài, lên kế hoạch, báo cáo cấp có thẩm quyền/quản lý trực tiếp và dân thân trên cơ sở tự bảo vệ được mình trong trường hợp cần thiết.

Cơ quan báo chí cần có một bộ phận hoặc một người có kiến thức, am hiểu về mặt pháp luật, những người này sẽ tham gia vào việc đánh giá vấn đề pháp lý của đề tài điều tra do phóng viên cung cấp. Đồng thời, đưa ra những phương án xử lý theo từng tình huống khác nhau, có biện pháp nhằm quản trị rủi ro cho phóng viên và cơ quan của mình. Đội ngũ này cũng sẽ là những người thay mặt tòa soạn có mặt tại các phiên tòa khi nhà báo, cơ quan báo chí bị kiện. Cần tạo ra một cơ chế giám sát cụ thể, cơ chế khen thưởng kịp thời. Nhà báo điều tra gặp nhiều thách thức, nguy hiểm hơn so với các lĩnh vực khác. Bởi vậy, cơ quan cần coi đây là đối tượng đặc thù, đảm bảo rằng phóng viên trước khi tác nghiệp trước hết phải đặt tính mạng của bản thân lên trên hết, dừng ngay quá trình tác nghiệp khi nhận thức được rằng thực tiễn mà mình đang chứng kiến, điều tra có khả năng gây nguy hiểm đến tính mạng, sức khỏe, tài sản của cá nhân, tổ chức. Đảm bảo được có sự phối hợp của các cơ quan chức năng khi nhà báo điều tra xảy ra sự cố.

Còn đối với mối quan hệ giữa Ban biên tập và đội ngũ phóng viên nhà báo trong quá trình thảo luận từ khâu lên đề cương chi tiết và những kế hoạch tác nghiệp. Thông thường, những tác phẩm báo chí sẽ là sản phẩm mà ở đó tính sáng tạo cá nhân của mỗi nhà báo chưa đựng yếu tố quyết định với chủ đề và tư tưởng. Tuy nhiên, ở báo chí điều tra thì lại hoàn toàn khác, yếu tố tập thể và sự phối hợp giữa lãnh đạo Ban biên tập và phóng viên là mạnh mẽ hơn bao giờ hết. Ban biên tập có vai trò quan trọng trong việc định hướng điều tra và chịu trách nhiệm về hoạt động điều tra của cá nhân nhà báo. Trong nhiều trường hợp, Ban biên tập là người luôn đứng đằng sau mỗi bước đi của cá nhân nhà báo. Đối với tác phẩm báo chí điều tra, đây là quá trình nghiệp vụ khó khăn, phức tạp và gian nan. Nó đòi hỏi nhà báo không chỉ cần có kỹ năng nghiệp vụ tinh thông để có thể khai thác thông tin một cách chính xác nhất, đầy đủ nhất mà còn phải linh hoạt, khôn khéo. Ngoài năng khiếu báo chí thể hiện trong giao tiếp, trong nghiệp vụ thu thập và khai thác thông tin, còn cần cả sự dũng cảm. Kế hoạch tác nghiệp của nhà báo điều tra có thể gặp nguy

hiểm trong những trường hợp tiếp cận với những mặt trái của xã hội, với những đối tượng phức tạp, khi đó tính mạng nhà báo điều tra có thể bị đe dọa, cần được luật pháp bảo vệ.

Vai trò của Ban biên tập là luôn giám sát từng hoạt động và cần biết để hỗ trợ nhà báo điều tra khi cần thiết, mặt khác tính minh bạch trong hoạt động điều tra của nhà báo cũng cần được Ban biên tập giám sát, tránh những lợi ích cá nhân có thể làm sai lệch thông tin điều tra mà nhà báo có được, giữ cho hoạt động điều tra trong sáng, lành mạnh và đúng mục đích.

Để giải quyết vấn đề các bài, tuyền bài điều tra bị ảnh hưởng bởi các nhân tố tiêu cực, một trong những giải pháp cơ bản, các cơ quan báo chí cần xác định đâu là những đối tác chiến lược cần hợp tác, đâu là những đối tác mà dấu đánh đôi tiền tỉ cũng không thể hợp tác. Bởi hợp tác vô nguyên tắc sẽ dẫn đến những sự im lặng trước sai phạm, không có trách nhiệm với nhân dân, không có trách nhiệm với bạn đọc. Các cơ quan báo chí cũng nên có biện pháp "đảo quân", hoán đổi vị trí phóng viên, không nên để cho một phóng viên điều tra theo dõi liên tục một cơ quan, doanh nghiệp, tránh trường hợp phóng viên bị "mua chuộc". Còn với những kết luận thanh tra, kiểm tra của cơ quan chức năng, những đơn thư bạn đọc gửi đến, cơ quan báo chí cần phải công khai bàn bạc trước với Ban Biên tập, từ đó tránh được những ý đồ, động cơ mưu lợi riêng. Song song với đó, cơ quan báo chí cũng cần nâng cao chất lượng chuyên môn, tối ưu hóa năng suất lao động và tinh giản đội ngũ. Đó là bài toán tốt nhất để phát triển tờ báo, nâng cao chất lượng thông tin phục vụ bạn đọc, đồng thời bảo đảm đời sống cán bộ, phóng viên, từ đó hạn chế đến mức thấp nhất những tiêu cực từ các hợp đồng bảo trợ thông tin.

4.3.2. Với cơ quan chủ quản các tòa soạn báo

Để đảm bảo hoạt động báo chí điều tra hiệu quả và được bảo vệ hơn, cần có sự liên kết cơ chế, chính sách đồng bộ giữa cơ quan chủ quản với các chủ thể quản lý báo chí là Bộ Thông tin và Truyền thông, Hội Nhà báo Việt Nam...

Nâng cao nhận thức cho đội ngũ nhà lãnh đạo, quản lý báo chí tại các tòa soạn báo. Bản thân cơ quan quản lý báo chí cần nhận thức rõ ràng, đầy đủ

về chủ trương, đường lối, chính sách, pháp luật của Đảng và Nhà nước, sự chuyên nghiệp trong những vấn đề cần phản biện xã hội, cách thức tổ chức phản biện xã hội trên báo chí nói chung và thể loại điều tra nói riêng, sao cho tính phản biện được thể hiện thiết thực, chuyên nghiệp và hiệu quả nhất. Mục tiêu của hoạt động báo chí là cung cấp thông tin, nâng cao khả năng hiểu biết của công chúng, vì thế các nhà báo phải định hướng cho họ một cách đúng đắn và toàn diện. Hiệu quả cuối cùng là khi thông tin được đăng tải nhanh nhất, chính xác và được phân tích đa chiều thì ngay tức thì sẽ không chỉ cung cấp cho công chúng nhận thức đầy đủ về bản chất sự kiện, sự việc mà còn giúp cho chính cơ quan chức năng phải xem xét, giải quyết cẩn trọng vấn đề, sự kiện đang diễn ra.

Nâng cao vai trò, trách nhiệm lãnh đạo, chỉ đạo triển khai thực hiện của các cấp ủy, tổ chức Đảng; thường xuyên làm tốt công tác định hướng thông tin, tuyên truyền. Cơ quan chủ quản không nhất thiết phải trực tiếp can thiệp vào nội dung của các tác phẩm báo chí, tuy nhiên phải thường xuyên lắng nghe thông tin đa chiều từ cơ quan báo chí thuộc quyền chủ quản của mình. Đối với những tờ báo có biểu hiện xa rời tôn chỉ, mục đích đi theo hướng giật gân câu khách thì cần phải có sự định hướng lại. Cần yêu cầu các cơ quan báo chí của mình thực hiện nghiêm việc quản lý phóng viên, nhà báo nhất là nhà báo điều tra. Điều này không chỉ đảm bảo nhà báo điều tra được hỗ trợ kịp thời mà còn giám sát được họ trong quá trình tác nghiệp, tránh trường hợp bị mua chuộc để thông tin sai, thông tin không đầy đủ, khách quan nhằm bảo vệ đối tượng mình điều tra hoặc hưởng lợi từ việc làm đó của mình.

Tăng cường công tác quản lý, xác định rõ vai trò, trách nhiệm của người đứng đầu cơ quan chủ quản, cơ quan báo chí. Cơ quan chủ quản trước hết cần phải công tâm, lựa chọn những người đứng đầu cơ quan báo chí đủ năng lực, trình độ và đạo đức trong sáng để có thể lãnh đạo tờ báo đi đúng mục đích. Đảm bảo rằng người đứng đầu không có sự thiên vị, đối xử không công bằng giữa các nhà báo với nhau. Xử lý nghiêm những sai phạm trong

hoạt động báo chí tại đơn vị thuộc quyền của cơ quan chủ quản. Khi xảy ra các sai phạm, cơ quan chủ quản phải có sự vào cuộc tích cực, kịp thời chấn chỉnh đồng thời đưa ra các biện pháp mạnh tay nhằm thiết lập cơ chế chung cho lãnh đạo, phóng viên, biên tập viên cơ quan báo chí, tránh các hiện tượng sai phạm tiếp diễn. Thường xuyên quan tâm, đẩy mạnh công tác đào tạo, bồi dưỡng nghiệp vụ báo chí, kiến thức pháp luật cho đội ngũ phóng viên, biên tập viên trong tòa soạn, nhất là đối với những phóng viên viết, biên tập mảng báo chí điều tra. Song song với công tác này, cần có những sự bổ sung phù hợp nhằm tạo ra những thế hệ nhà báo đủ sức kế thừa, có nhiệt huyết, có kỹ năng và phương pháp tác nghiệp tốt.

4.3.3. Với Ban Tuyên giáo các cấp và các cơ quan quản lý nhà nước về báo chí truyền thông

Để nâng cao năng lực pháp lý và hiểu biết pháp luật, bên cạnh các giải pháp như tăng cường sự lãnh đạo của Đảng, sự quản lý của Nhà nước và khẩn trương bổ sung, hoàn thiện cơ chế, chính sách về quản lý đối với công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực thì công tác tuyên truyền, giáo dục, truyền thông về phòng, chống tham nhũng, tiêu cực, và các hành vi vi phạm pháp luật được cần phải quan tâm đúng mức, có chính sách truyền thông đúng đắn cần phải phát huy hơn nữa vai trò của báo chí trong cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng, hành vi vi phạm pháp luật hiện nay. Song song với đó, cơ quan quản lý Nhà nước về báo chí, nên có các chương trình, đề án "Tuyên truyền, phổ biến pháp luật cho các nhà báo, phóng viên, biên tập viên" địa bàn Trung ương và địa phương, nhằm phát huy vai trò trong việc tuyên truyền, phổ biến, giáo dục pháp luật nâng cao ý thức chấp hành pháp luật của các nhà báo, đặc biệt là các nhà báo chuyên viết về mảng báo chí điều tra một cách sâu rộng về đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước...

Với trọng tâm xuyên suốt là triển khai thi hành Hiến pháp năm 2013, công tác tuyên truyền, phổ biến về Hiến pháp, xây dựng, phổ biến và triển khai thi

hành những đạo luật quan trọng nhằm cụ thể hóa những quy định của Hiến pháp đã hoặc đang được Quốc hội khóa XIII xem xét, thông qua liên quan trực tiếp đến quyền, lợi ích và nghĩa vụ của tổ chức, cá nhân, như: Luật Đầu tư, Luật Doanh nghiệp, Bộ luật Dân sự, Bộ luật Hình sự, Bộ luật Tố tụng dân sự, Bộ luật Tố tụng hình sự, Luật Tố tụng hành chính, Luật Tạm giam, tạm giữ, Luật Hộ tịch, Luật Căn cước công dân, Luật Việc làm, Luật Nhà ở, Luật Nghĩa vụ quân sự...

Đặc biệt, trong thể loại báo chí điều tra với những đặc thù riêng, cần có những quy định, quy chế cụ thể trong quá trình tác nghiệp, nhập vai, thu thập tài liệu chứng cứ của nhà báo điều tra. Nhập vai là một phần cực kỳ quan trọng của báo chí điều tra, còn gọi là "báo chí dân thân". Nhập vai không thể nói trước được cũng không phải trường hợp nào cũng giống trường hợp nào, vì thế hành lang pháp lý cũng như những quy định về nhập vai phải càng cụ thể thì mới có thể tạo môi trường tốt nhất cho nhà báo điều tra tác nghiệp.

Các vụ án điều liên quan đến tham nhũng, tiêu cực, những vấn đề nóng đang tồn tại cũng như những sự việc đã được dấu kín từ lâu luôn được báo chí bám sát, đưa tin, cập nhật đi sâu tìm hiểu, tìm bằng chứng, lý lẽ. Hàng loạt các vụ án tham nhũng đã được báo chí điều tra góp phần làm lạnh lạnh hóa hoạt động công vụ của cơ quan Nhà nước, nâng cao ý thức pháp luật cho người dân để làm tốt vai trò giám sát hoạt động thực thi công vụ của công chức và đội ngũ lãnh đạo trong bộ máy công quyền. Trên thực tế, hầu hết các vụ tiêu cực lớn, dù thủ đoạn tinh vi, tham nhũng có phức tạp đến đâu cũng khó qua được tai mắt của nhân dân, trong đó có báo chí. Báo chí luôn đi đầu trong công cuộc đấu tranh chống tiêu cực, tham nhũng, vì thế mà việc hình thành một cơ chế thông tin thích hợp và hiệu quả đã được đề cập đến rất nhiều như: quy trình cung cấp thông tin cho báo chí từ các bộ, ban, ngành, nhưng việc cung cấp này lâu nay không được thực hiện đầy đủ, thường xuyên, kịp thời vì nhiều lý do khác nhau. Điều này đôi khi dẫn đến lệch lạc trong cung cấp thông tin và đưa thông tin trên mặt báo

Để phản biện xã hội đa dạng về phương pháp, hình thức và có hiệu quả, việc xây dựng hành lang pháp lý cho các quyền: quyền tự do ngôn luận,

quyền hội họp, quyền biểu tình là cần thiết; thể hiện tích cực quyền được thông tin của người dân, để công dân làm chủ Nhà nước, làm chủ xã hội; để các tổ chức xã hội phản biện về chủ trương, chính sách, đề án; chức năng giám sát xã hội đối với Đảng, Nhà nước có hiệu quả. Bởi vì nếu chúng ta thực tâm muốn chống lại tham nhũng, lãng phí, quan liêu, hách dịch, cửa quyền... thì không thể không thực hiện việc thông tin cho xã hội, cho công dân. Đó là trách nhiệm của các cơ quan Nhà nước. Nếu không hiệu quả của phản biện xã hội và giám sát xã hội sẽ không cao. Trong thực tế chúng ta thấy, phản biện từ lời nói đến việc làm không phải là dễ dàng nếu chỉ trông cậy vào lương tâm, sự nhiệt tình là cần thiết, nhưng chưa đủ.

Vì thế, trước mắt song song với việc hoàn thiện Luật Báo chí thì cần hạn chế tình trạng "đóng cửa", bất hợp tác, không chịu phản hồi thông tin một cách sòng phẳng của một số bộ, ban, ngành trên cơ sở triển khai các quy định bắt buộc yêu cầu các bộ, ban, ngành, địa phương phải ban hành và thực hiện nghiêm túc các Quy chế người phát ngôn, phân công cán bộ chịu trách nhiệm phát ngôn, cung cấp thông tin cho báo chí. Tăng cường bồi dưỡng kiến thức báo chí và kỹ năng cung cấp thông tin cho báo chí đối với đội ngũ những người làm công tác phát ngôn để có biện pháp xử lý phù hợp, phù hợp trong trường hợp người phát ngôn từ chối cung cấp thông tin cho báo chí khi nhận được yêu cầu chính thức từ phía nhà báo.

Để báo chí điều tra hoạt động hiệu quả hơn nữa, cần tạo cơ chế phù hợp cho sự cộng tác, phối hợp hài hòa giữa các chủ thể: người cung cấp thông tin (cơ quan Nhà nước...), người được cung cấp thông tin (báo chí, nhà báo) và người được thông tin (quần chúng nhân dân). Cần phải xây dựng cơ chế phối hợp, liên thông hợp lý, hiệu quả giữa các cơ quan báo chí trước những vấn đề nóng bỏng, nhạy cảm của đời sống. Báo chí là tiếng nói của Đảng, Nhà nước và các đoàn thể quần chúng, là diễn đàn của quần chúng nhân dân. Bởi vậy, nếu thiếu sự phối hợp, thống nhất, chia sẻ quan điểm vì lợi ích chung sẽ dẫn đến hỗn loạn, mất định hướng, công chúng hoang mang vì "không biết tin ai".

Bên cạnh đó, để thu hút tập hợp được những ý kiến phản biện có chất lượng thì cũng cần có cơ chế động viên, khuyến khích trí thức tham gia hoạt động tư vấn phản biện xã hội cả về vật chất lẫn tinh thần. Bởi khi thực hiện phản biện, tức là làm khoa học chứ không còn là những đóng góp đơn thuần. Ở khía cạnh xây dựng chính sách, cũng cần có những quy định cụ thể, rõ ràng hơn, những loại chính sách nào, văn bản nào thì bắt buộc phải có phản biện xã hội. Thời gian từ khi ban hành dự thảo đến khi ban hành chính thức là bao lâu, ngoài ra cũng cần xây dựng cơ chế, phương pháp đưa thông tin phản biện để báo chí có thể chia sẻ thông tin, phổ biến cho nhân dân một cách nhanh nhất, chính xác và đa dạng nhất.

4.3.4. Với các cơ sở đào tạo báo chí truyền thông trong nước

Nguồn lực về con người mà cụ thể là các PV điều tra là một trong những nguồn lực quan trọng nhất để tiến hành một bài điều tra. Tuy nhiên nhiều cơ quan báo chí cũng đang phải đối mặt với tình trạng khan hiếm nguồn nhân lực để thực hiện nhiệm vụ quan trọng này. Chính vì thế, để nâng cao nguồn lực này, về phía các cơ sở đào tạo cần phải có kế hoạch xây dựng nguồn nhân lực và nâng cao kỹ năng, nghiệp vụ của nguồn lực trên, đáp ứng nhu cầu công việc. Đầu tiên đó là việc phát hiện các cây viết tiềm năng. Cây bút tiềm năng phải được phát hiện từ trong các môi trường đào tạo (trong các trường về báo chí, lớp nghiệp vụ về báo chí, tập huấn liên quan đến báo chí...). Sau khi phát hiện các cây bút tiềm năng đáp ứng được yêu cầu của một phóng viên, nhà báo điều tra thì khâu tiếp theo chính là việc đào tạo cây bút, bồi dưỡng PV để đáp ứng với yêu cầu, nhiệm vụ của phóng viên đặc thù trong lĩnh vực điều tra.

Giải pháp thứ hai, lên kế hoạch thực hiện thường xuyên, liên tục việc trao đổi kinh nghiệm, nâng cao kỹ năng, nghiệp vụ cho sinh viên qua công tác mời giảng viên thỉnh giảng là các phóng viên điều tra giỏi, đặc biệt chú trọng đến tính thực tiễn, thực hành. Việc nâng cao kỹ năng, nghiệp vụ điều tra cần phải được tiến hành thường xuyên, liên tục và có cập nhật với tình hình mới. Phương pháp đầu tiên là tăng cường đào tạo theo hướng truyền nghề. Được

thực hiện bởi những cây bút điều tra có thương hiệu, có thực tiễn thực hiện các tuyến bài điều tra. Kinh nghiệm này cần có cả kinh nghiệm thành công và kinh nghiệm thất bại. Ngoài bồi dưỡng về nghiệp vụ, sinh viên còn cần được tăng cường về hiểu biết trên nhiều lĩnh vực như pháp luật, các luật chuyên ngành, hiểu biết về xã hội cũng như các nguyên tắc, giới hạn về tác nghiệp. Để đáp ứng việc này việc có các chương trình tập huấn, nâng cao kỹ năng là việc tối cần thiết. Ngoài kiến thức, sinh viên cũng cần có hiểu biết và được đào tạo về các trang thiết bị hiện đại đáp ứng từng môi trường tác nghiệp khác nhau. Nhà báo điều tra cần học hỏi và hoàn thiện rất nhiều kỹ năng, từ kỹ năng chọn đề tài; kỹ năng xây dựng giả thiết, lên kế hoạch điều tra; kỹ năng thu thập thông tin, phân tích hồ sơ tài liệu; kỹ năng phỏng vấn, kỹ năng nhập vai; kỹ năng xử lý những tình huống đặc biệt....

Giáo dục bản lĩnh chính trị vững vàng, đạo đức và trách nhiệm xã hội cho sinh viên. Cần thường xuyên giáo dục nâng cao ý thức đạo đức nghề nghiệp nhà báo cho sinh viên rèn luyện tư cách đạo đức, tránh những cám dỗ, sa ngã trong quá trình tác nghiệp báo chí điều tra.

4.3.5. Với Hội Nhà báo Việt Nam

Về phía Hội Nhà báo Việt Nam, ngoài việc phối hợp với cơ quan quản lý báo chí, Ban Tuyên giáo Trung ương trong việc tuyên truyền, nâng cao nhận thức về nâng cao năng lực và hiểu biết pháp luật cho các nhà báo, cần thường xuyên tổ chức các cuộc hội thảo, tọa đàm, trao đổi để các nhà báo nói chung và nhà báo điều tra nói riêng có cơ hội chia sẻ kinh nghiệm trong công tác nghiệp vụ, nhất là các văn bản pháp luật liên quan đến công tác điều tra trong báo chí.

Việc thành lập các câu lạc bộ, mạng lưới nhà báo điều tra cũng là một kênh hoạt động hiệu quả. Mỗi liên kết giữa các cơ quan báo chí và phóng viên điều tra, hình thành mạng lưới nhằm xác định rõ sự cần thiết, từ đó đưa ra phương hướng nâng cao hiệu quả quá trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí hiện nay. Các hoạt động nghiệp vụ cần gắn nội

dung đào tạo thực tiễn trong nước với tình hình báo chí thế giới.

Trên thế giới mô hình liên kết giữa các nhà báo, cơ quan báo chí về điều tra đã được hình thành và cho thấy hiệu quả của nó. Cụ thể như Mạng lưới Báo chí điều tra toàn cầu (GIJN). Trong sự kiện báo chí Hồ sơ Panama đã có sự tham gia của gần 500 nhà báo từ 100 quốc gia hồi đầu năm nay được coi là đỉnh cao mới của báo chí điều tra thế giới. Chính vì vậy, trong một số đề tài điều tra, việc cần có sự tham gia, hợp tác của nhiều nhà báo, nhiều cơ quan báo chí nhằm tạo ra sự liên kết cũng nhằm tăng thêm hiệu quả của việc điều tra, phát huy được thế mạnh của từng người và của từng cơ quan báo chí. Tuy nhiên, việc liên kết này cũng cần được tổ chức chặt chẽ và có nguyên tắc phối hợp, trong đó nguyên tắc bí mật là nguyên tắc hàng đầu, nguyên tắc không thỏa hiệp cá nhân và nguyên tắc tiếp theo cần được tính toán.

Tiểu kết chương 4

Để nâng cao hiệu quả, tính khả thi của quá trình xây dựng, thực thi, giám sát quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí hiện nay, trong chương 4, chúng tôi đề xuất các nhóm giải pháp, kiến nghị cụ thể đối với các nhà quản lý, đối với nhà báo điều tra, đối với các Bộ, ban, ngành liên quan.

Trong đó, cần có sự nâng cao toàn diện nhận thức, vai trò, trách nhiệm lãnh đạo, chỉ đạo triển khai, thực hiện, liên kết, đào tạo của các cơ quan quản lý báo chí, cơ quan chủ quản, cơ quan báo chí, Hội Nhà báo Việt Nam, các cơ sở đào tạo đến cá nhân nhà báo điều tra. Đặc biệt, cần yêu cầu các cơ quan báo chí thực hiện nghiêm việc quản lý phóng viên, nhà báo điều tra. Điều này không chỉ đảm bảo nhà báo điều tra được hỗ trợ kịp thời mà còn giám sát được họ trong quá trình tác nghiệp, tránh trường hợp bị mua chuộc để thông tin sai, thông tin không đầy đủ, khách quan nhằm bảo vệ đối tượng mình điều tra hoặc hưởng lợi từ việc làm đó của mình. Khi xảy ra các sai phạm, cơ quan quản lý, chủ quản phải có sự vào cuộc tích cực, kịp thời chấn chỉnh đồng thời đưa ra các biện pháp mạnh tay nhằm thiết lập cơ chế chung cho lãnh đạo,

phóng viên, biên tập viên cơ quan báo chí, tránh các hiện tượng sai phạm tiếp diễn. Thường xuyên quan tâm, đẩy mạnh công tác đào tạo, bồi dưỡng nghiệp vụ báo chí, kiến thức pháp luật cho đội ngũ phóng viên, biên tập viên trong tòa soạn, nhất là đối với những phóng viên viết, biên tập mảng báo chí điều tra. Song song với công tác này, cần có những sự bổ sung phù hợp nhằm tạo ra những thế hệ nhà báo đủ sức kế thừa, có nhiệt huyết, có kỹ năng và phương pháp tác nghiệp tốt.

KẾT LUẬN

Điều tra là thể loại được coi trọng, quan tâm đầu tư các nguồn lực của các cơ quan báo chí, thu hút sự quan tâm của xã hội, có hiệu quả thông tin báo chí cao. Hoạt động báo chí điều tra được coi là một bộ phận cấu thành những nỗ lực chung của báo chí và toàn xã hội trong đấu tranh chống tham nhũng, lãng phí, gian lận thương mại, ngăn ngừa các loại tội phạm. Báo chí điều tra được thừa nhận là một trong những công cụ thiết yếu nhất, hữu hiệu nhất để báo chí tham gia đấu tranh trực diện với cái xấu, cái tiêu cực, cái chưa hoàn thiện, vì sự phát triển của xã hội. Báo chí điều tra đáp ứng nhu cầu thông tin minh bạch, khách quan của công chúng, tiềm ẩn sức mạnh có thể tạo nên sự tác động mạnh mẽ nhiều mặt đến đời sống xã hội. Tuy nhiên, đây là thể loại báo chí khó.

Với 4 chương, khảo sát cụ thể về thực trạng tuyển bài điều tra, thực trạng quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra tại 7 báo thuộc diện khảo sát là Nhân dân, Hà Nội mới, Lao động, Tuổi trẻ, Pháp luật TP.HCM, Tiền Phong, Dân trí, luận án rút ra một số kết luận như sau :

Thứ nhất, số lượng tuyển bài điều tra tại các báo không nhiều. Do các nguyên nhân khác nhau, việc phát triển thành tuyển bài điều tra gặp nhiều khó khăn. Về số lượng tuyển bài điều tra, kết quả phỏng vấn, đánh giá từ chính lãnh đạo cơ quan báo chí, các nhà báo điều tra đều cho rằng còn nhiều điểm hạn chế so với trước đây cũng như so với yêu cầu của tòa soạn, của công chúng, của xã hội.

Thứ hai, các tòa soạn đều có đầy đủ 5 giai đoạn trong nội dung quy trình, tuy nhiên nhóm nội dung tổ chức chưa rõ và đồng đều như nhóm nội dung thực hiện.

Thứ ba, vấn đề xây dựng, thực thi, giám sát của quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra tại các báo có những đặc thù khác nhau. Các chủ thể báo chí đều nhìn nhận vai trò quan trọng của báo chí điều tra và quy trình

tổ chức, thực hiện tuyển bài, nhưng trên thực tế, có một số tòa soạn không có quy trình.

Thứ tư, thực tế cho thấy quy trình không phải là yếu tố có tính chất quyết định cao nhất về uy tín, chất lượng báo chí điều tra, tuy nhiên, đây là yếu tố quan trọng giúp tòa soạn hoàn thiện về cơ chế hoạt động, giúp phóng viên có thêm điều kiện để tác nghiệp chuyên nghiệp, đúng pháp luật, đảm bảo hơn về sự an toàn cũng như các nguồn lực hỗ trợ. Đồng thời, có quy trình, đặc biệt nếu được chuẩn hóa cụ thể bằng văn bản sẽ góp phần nâng cao chất lượng báo chí điều tra, từ đó nâng cao uy tín tòa soạn báo. Có thể khẳng định, năng lực báo chí điều tra của các cơ quan báo chí không những phụ thuộc vào nhận thức đúng đắn về bản chất, vai trò và các tầng mục đích của báo chí điều tra, kỹ năng của nhà báo điều tra, mà còn phụ thuộc vào việc cơ quan báo chí đó có quy trình tổ chức và thực hiện các tuyển bài điều tra hay không và quy trình ấy được áp dụng như thế nào trong thực tế báo chí điều tra.

Như vậy, vấn đề nâng cao năng lực tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra của các cơ quan báo chí không những phụ thuộc vào nhận thức đúng đắn về bản chất, vai trò và các tầng mục đích của báo chí điều tra, kỹ năng của nhà báo điều tra, mà quan trọng hơn là việc cơ quan báo chí có quy trình tổ chức và thực hiện các tuyển bài báo chí điều tra hay không? quy trình được áp dụng như thế nào trong thực tế báo chí điều tra? Trong 4 chương, chúng tôi phân tích vấn đề đặt ra, đề xuất một số giải pháp, khuyến nghị căn cứ trên cơ sở những câu hỏi đặt ra trong lý luận và thực tiễn báo chí điều tra ở hầu hết các tòa soạn báo ở nước ta hiện nay là: Quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra? Việc xây dựng và tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra theo đúng quy trình đã được tòa soạn xây dựng - như một nguyên tắc nghiệp vụ của tòa soạn báo có tầm quan trọng như thế nào? Tòa soạn báo sử dụng cơ sở lý luận và thực tiễn nào cho việc xây dựng và quản lý quy trình tổ chức, thực hiện quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra? Yếu tố nào tác động đến việc hoàn thiện/ thay đổi quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra ở

một cơ quan báo chí Việt Nam trong giai đoạn hiện nay? Chúng tôi cũng đưa ra những giải pháp góp phần xây dựng quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra một cách chất lượng, bài bản nhất.

Thứ năm, với vai trò quan trọng của quy trình như chúng tôi trình bày trên, chúng tôi cho rằng, mỗi cơ quan báo chí nên hoàn thiện cụ thể hơn về nội dung và hình thức quy trình, và thực hiện nghiêm quy trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra nói riêng, báo chí điều tra nói chung. Lãnh đạo cơ quan báo chí cần lựa chọn cán bộ, phóng viên có trình độ nghiệp vụ cao, có bản lĩnh chính trị, bản lĩnh nghề nghiệp cao. Đồng thời, một vấn đề thiết yếu khác là cần có sự tăng cường các cơ chế về nguồn lực tòa soạn, về mức độ an toàn cho phóng viên để nhà báo thuận lợi trong quá trình thực thi quy trình, đồng thời đảm bảo thực hiện nghĩa vụ của nhà báo để giải quyết quan hệ giữa quyền và nghĩa vụ của cơ quan báo chí; giải quyết hài hòa vai trò của cơ quan chủ quản báo chí với Nhà nước và tờ báo, nhà báo. Các tòa soạn cũng có thể nghiên cứu việc liên kết dự án điều tra với các tòa soạn, nhà báo điều tra trong nước hoặc quốc tế đối với những dự án lớn.

5 giai đoạn quy trình cùng hai nhóm nội dung tổ chức, thực hiện chúng tôi đã trình bày tại khung lý thuyết. Mỗi tòa soạn có thể căn cứ theo đặc thù để nghiên cứu, xây dựng, vận dụng hợp lý trong quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra. Để nâng cao hiệu quả, tính khả thi của quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí hiện nay, các nhà quản lý, nhà báo điều tra các Bộ, ban, ngành liên quan, các cơ sở đào tạo cũng cần có sự hỗ trợ, hợp tác thêm về điều kiện chính trị, kinh tế, pháp lý, đào tạo... Nhà nước tiếp tục hoàn thiện các cơ chế pháp lý để báo chí thực hiện đồng bộ chức năng giám sát và phản biện xã hội. Thực tế hiện nay cho thấy, còn thiếu các cơ chế pháp lý để báo chí thực hiện đồng bộ chức năng giám sát và phản biện xã hội. Đảng đã có chủ trương và đề cao vai trò giám sát và phản biện xã hội của báo chí, nhưng chưa có những quy định cụ thể về phản biện xã hội cũng như những quy định về vai trò, nhiệm vụ phản biện xã hội của

báo chí. Khi tác nghiệp, cơ quan báo chí và nhà báo còn gặp không ít khó khăn, những điều này chỉ được giải quyết khi báo chí thực sự xây dựng hoàn thiện công cụ pháp lý đồng bộ hỗ trợ. Hình thành cơ chế thực hiện giám sát và phản biện xã hội có ý nghĩa quan trọng như một bảo đảm pháp lý cho việc triển khai và sự thiếu vắng cơ chế đó là một khó khăn không nhỏ cho báo chí trong việc phát huy hết vai trò của mình.

Từ các kết luận trên, có thể thấy các giả thuyết đặt ra của luận án là có cơ sở với một số điểm chính xác. Tuy nhiên, một số điểm được kiểm chứng có sự khác biệt giữa giả thuyết với thực tế khảo sát: một số tòa soạn không có quy trình, việc tuân thủ một số yêu cầu về quy trình của nhiều tòa soạn chưa đáp ứng được sự chặt chẽ, nghiêm túc.

Các kết luận trên mang tính tương đối dựa trên thực trạng của các báo thuộc diện khảo sát, kết quả phỏng vấn từ nhà báo, chuyên gia và không tránh khỏi những đánh giá cảm quan của chính tác giả. NCS mong muốn có thể cung cấp những dữ liệu và giải pháp, khuyến nghị trên căn cứ khoa học. Trong thời gian tiếp theo, chúng tôi sẽ tiếp tục nghiên cứu để bổ sung và làm rõ hơn các luận điểm trên.

**DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC ĐÃ CÔNG BỐ
CỦA TÁC GIẢ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI**

1. Vũ Văn Tiến (2018), *Rào cản với phóng viên điều tra*, Nxb Đại học sư phạm, Hà Nội.
2. Vũ Văn Tiến (2016), "*Lòng trong, bút sắc với nghề*", Tạp chí Người làm báo, số tháng 9, tr.39.
3. Vũ Văn Tiến (2016), *Đừng đẩy báo điện tử lâm vào cảnh "sáng đăng - trưa gỡp - chiều gỡ"*, Tạp chí Người làm báo, số tháng 9
4. Vũ Văn Tiến (2015), *Điều tra và dân thân trong nghề báo*, Nxb Công an nhân dân, Hà Nội.
5. Vũ Văn Tiến (2015), *Bước vào nghề báo*, Nxb Đại học sư phạm, Hà Nội.
6. Vũ Văn Tiến (2013), "*Một số nguyên tắc, kỹ năng nghiệp vụ trong quá trình điều tra, viết bài theo đơn thư bạn đọc*", *Tạp chí Giáo dục và Xã hội*, số tháng 8, tr.31-33.
7. Vũ Văn Tiến (2013), "*Kiến thức, phương pháp, bản lĩnh nghề nghiệp: ba yếu tố đem lại hiệu quả bài báo trong quá trình điều tra theo đơn bạn đọc*", *Tạp chí Giáo dục và xã hội*, số tháng 8, tr.28-30, 33.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

I. Tiếng Việt

1. Đinh Hồng Anh (2015), "*Nhà báo Vũ Văn Tiến: Từ tư duy phản biện đến bản lĩnh dân thân*", Tạp chí Người làm báo, (89).
2. A.A Chertuhonuri (2004) *Các thể loại báo chí*, Nxb Thông tấn, Hà Nội.
3. A.A Chertuhonuri (2004), *Báo chí điều tra*, Nxb Thông tấn, Hà Nội.
4. Nguyễn Đức Chiến (Chủ biên), Lê Thị Ninh (2008), *Luật pháp học*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
5. Cơ quan của Liên hợp quốc về ma túy và tội phạm (UNODC), Viện nghiên cứu về tư pháp và tội phạm liên khu vực của Liên hợp quốc (UNICRI) (2011), *Hướng dẫn kỹ thuật về việc thực thi Công ước của Liên hợp quốc về chống tham nhũng*, Nxb Lao động xã hội, Hà Nội.
6. Đức Dũng (2002), *Sáng tạo tác phẩm báo chí*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
7. Nguyễn Văn Dũng (Chủ biên), Nhà báo Hữu Thọ, Nguyễn Thị Thoa, Lê Thanh Xuân (2006), *Tác phẩm báo chí*, Tập 2, Nxb Lý luận chính trị, Hà Nội.
8. Nguyễn Văn Dũng (2011), *Báo chí và dư luận xã hội*, Nxb Lao động, Hà Nội.
9. Nguyễn Văn Dũng (2012), *Cơ sở lý luận báo chí*, Nxb Lao động, Hà Nội.
10. Nguyễn Văn Dũng (2014), *Báo chí điều tra và mấy vấn đề đặt ra*, Kỷ yếu Hội thảo khoa học quốc tế, Học viện Báo chí và Tuyên truyền, Hà Nội.
11. Nguyễn Văn Dũng (2017), *Báo chí - Giám sát, phản biện xã hội ở Việt Nam*, Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội.
12. Đảng Cộng sản Việt Nam (1986), *Văn kiện Đảng toàn tập*, tập 47, Báo điện tử dangcongsan.vn

13. Đảng Cộng sản Việt Nam (2006), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
14. Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.
15. Hà Minh Đức (2017), *Báo chí Hồ Chí Minh - chuyên luận và tuyển chọn*, Nxb Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.
16. Nguyễn Thị Trường Giang (2018), *100 bản quy tắc đạo đức nghề báo trên thế giới*, Nxb Đại học quốc gia Hà Nội.
17. Nguyễn Thị Trường Giang (2011), *Đạo đức nghề nghiệp nhà báo*, Nxb Chính trị - Hành chính, Hà Nội.
18. Đỗ Thị Thu Hằng (Chủ biên), (2015), *Giáo trình Báo chí điều tra*, Nxb Lý luận chính trị, Hà Nội
19. Đỗ Thị Thu Hằng (Chủ biên), Nguyễn Ngọc Oanh, Trần Bá Dung, Lương Phương Diệp (2015), *Tác phẩm báo chí điều tra - Tuyển chọn và phân tích*, Nxb Lao động, Hà Nội.
20. Đỗ Thị Thu Hằng (2015), "*Báo chí điều tra - Một phương thức hoạt động báo chí đặc thù*", Tạp chí Lý luận chính trị và truyền thông, (2), tr.39-43.
21. Đỗ Thị Thu Hằng (2015), "*Giám sát và phản biện xã hội của báo chí - nhìn từ góc độ tâm lý học truyền thông*", Tạp chí Lý luận chính trị và truyền thông, (6).
22. Đỗ Thị Thu Hằng, Nguyễn Thị Thanh Thủy (2015), "*Tác nghiệp báo chí điều tra: thực trạng và vấn đề đặt ra*", Tạp chí Người làm báo, (86), tr.57-59.
23. Đỗ Thị Thu Hằng, Nguyễn Thị Thanh Thủy (2015), "*Tác nghiệp của nhà báo điều tra: thực trạng, nguyên nhân và giải pháp*", Tạp chí Người làm báo, (87), tr.56-58.
24. Đỗ Thị Thu Hằng (2015), "*Ứng dụng phương pháp tiếp cận dựa trên quyền con người trong báo chí - truyền thông hiện đại*", Tạp chí Lý luận chính trị và truyền thông, (12), tr.44-48.

25. Đỗ Thị Thu Hằng (2018), "*Cách mạng công nghiệp 4.0: Vấn đề đặt ra và giải pháp đối với công tác quản lý truyền thông ở Việt Nam hiện nay*", Tạp chí Lý luận chính trị & Truyền thông, số 6/2018, tr. 14- 19)
26. Đỗ Thị Thu Hằng (2016), *Quy trình tổ chức sản xuất sản phẩm truyền thông*, Đề tài nghiên cứu cấp cơ sở trọng điểm, Học viện Báo chí và Tuyên truyền, Hà Nội.
27. Đỗ Thị Thu Hằng (Chủ biên) (2016), *Giáo trình Báo chí điều tra*, Nxb Lao động, Hà Nội.
28. Đức Hiền (2014), *Điều tra nhập vai - Lằn ranh giữa đạo đức và pháp lý*, Kỷ yếu Hội thảo khoa học quốc tế, Hà Nội.
29. Đức Hiền (2015), *Nhà báo điều tra*, Nxb Trẻ, Hà Nội.
30. Học viện Báo chí và Tuyên truyền (2014), *Kinh nghiệm Việt Nam và quốc tế về nghiệp vụ báo chí điều tra*, Kỷ yếu Hội thảo Khoa học quốc tế, Hà Nội.
31. Hội Nhà báo Việt Nam (2006), *Trách nhiệm xã hội và nghĩa vụ công dân của nhà báo*, Hà Nội.
32. Hội Nhà báo Việt Nam và Khoa Báo chí - truyền thông (2012), *Văn hóa truyền thông trong thời kỳ hội nhập*, Kỷ yếu Hội thảo, Hà Nội.
33. Đinh Văn Hường (2004), *Tổ chức và hoạt động của tòa soạn*, Nxb Đại học quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
34. Đinh Văn Hường (2006), *Các thể loại báo chí thông tấn*, Nxb Đại học quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
35. Jean, Luc Martin, Lagardette (2010), *Hướng dẫn cách viết báo*, Nxb Thông tấn.
36. J.W. Johnson (2012), *Về pháp quyền và chủ nghĩa hợp hiến - Một số tiểu luận của các học giả nước ngoài*, Nxb Lao động - xã hội, Hà Nội.
37. Khoa Báo chí, Trường Tuyên huấn Trung ương (1977), *Giáo trình nghiệp vụ báo chí*, tập 2, Hà Nội.

38. Phan Văn Kiên (2012), *Phản biện xã hội của tác phẩm báo chí Việt Nam qua một số sự kiện nổi bật*, Nxb Thông tin và Truyền thông, Hà Nội.
39. Ladutina, *Những vấn đề cơ bản của đạo đức nghề nghiệp nhà báo*, (Biên dịch Lê Hoàng Anh), Nxb Lý luận chính trị, Hà Nội.
40. Trương Lai (2009), "*Phản biện xã hội và sứ mệnh của nhà báo chân chính*", Tuanvietnam.net, ngày 17/6/2009.
41. Nguyễn Đức Lợi (Chủ biên), Lưu Văn An (Đồng chủ biên) (2017), *Thông tin báo chí với công tác lãnh đạo, quản lý*, Nxb Thông tấn, Hà Nội.
42. Mai Phan Lợi và nhóm nghiên cứu (2013), *Báo cáo khảo sát và nghiên cứu: Khó khăn và thuận lợi đối với báo chí đưa tin tham nhũng ở cấp tỉnh*, Hà Nội.
43. Mai Phan Lợi và nhóm nghiên cứu (2013), *Báo cáo nghiên cứu - khảo sát: Mức độ phản hồi của cơ quan Nhà nước đối với kiến nghị, phê bình của tổ chức, công dân trên báo chí*, Hà Nội.
44. Nguyễn Thành Lợi (2014), *Tác nghiệp báo chí trong môi trường truyền thông hiện đại*, Nxb Thông tin và Truyền thông, Hà Nội.
45. Hoàng Hữu Lượng (2014), *Kinh nghiệm Việt Nam và quốc tế về nghiệp vụ báo chí điều tra*, Tham luận Hội thảo, Hà Nội.
46. Mikhailop (2004), *Báo chí hiện đại nước ngoài, những quy tắc và nghịch lý*, Nxb Thông tấn, Hà Nội.
47. Hồ Chí Minh (2002), *Toàn tập*, tập 1, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
48. Đỗ Chí Nghĩa (2010), *Vai trò báo chí trong định hướng dư luận xã hội*, Luận án Tiến sĩ truyền thông đại chúng, Học viện Báo chí và Tuyên truyền, Hà Nội.
49. Lê Thị Nhã (2010), *Lao động nhà báo: Lý thuyết và kỹ năng cơ bản*, Nxb Chính trị - Hành chính, Hà Nội.
50. Huỳnh Dũng Nhân (2012), *Phóng sự từ giảng đường đến trang viết*, Nxb Thông tấn, Hà Nội.

51. Nguyễn Ngọc Oanh (2014), *Nhà báo với trẻ em - kiến thức và kỹ năng*, Nxb Thông tấn, Hà Nội.
52. Hoàng Phê (Chủ biên) (2000), *Từ điển Tiếng Việt*, Nxb Đà Nẵng, Đà Nẵng.
53. Vũ Văn Phúc (2015), *Phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta: Nhận thức lý luận, thực tiễn và kiến nghị*, ngày 18/2/2015.
54. Hà Huy Phượng (2018), "*Lãnh đạo, quản lý báo chí - truyền thông trong thời đại công nghiệp 4.0*", Tạp chí Lý luận chính trị & Truyền thông, số 6/2018, tr. 9- 13
55. Trần Hữu Quang (2006), *Xã hội học báo chí*, Nxb Trẻ, Thành phố Hồ Chí Minh.
56. Vũ Hào Quang (2011), *Xã hội học quản lý*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội
57. Quốc hội (1999), *Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Báo chí*, số 12/1999/QH10.
58. Quốc hội (2005), *Luật Dân sự*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
59. Quốc hội (2010), *Luật Tố tụng hình sự*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
60. Quốc hội (2011), *Luật Báo chí*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
61. Quốc hội (2014), *Luật Hình sự*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
62. Phạm Văn Quyết, Nguyễn Quý Thanh (2012), *Phương pháp nghiên cứu xã hội học*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.
63. Sibert, T.Peterson, Wilbur (2013), *Bốn học thuyết truyền thông* (Lê Ngọc Sơn dịch), Nxb Tri Thức, Hà Nội.
64. Đỗ Đình Tấn (2014), *Một nền báo chí phẳng*, Nxb Trẻ, Hà Nội.
65. Tạ Ngọc Tấn (1999), *Từ lý luận đến thực tiễn báo chí*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
66. Tạ Ngọc Tấn và Nguyễn Tiên Hải (1995), *Tác phẩm báo chí Tập 1*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.

67. Tạ Ngọc Tấn (Chủ biên) (2007), *Cơ sở lý luận báo chí*, Nxb Lý luận chính trị, Hà Nội.
68. Tạ Ngọc Tấn (2000), *Truyền thông đại chúng*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
69. Thanh tra Chính phủ (2011), *Công ước của Liên hợp quốc về chống tham nhũng và tham gia của Việt Nam*, Nxb Lao động, Hà Nội.
70. Thanh tra Chính phủ (2014), *Một số kinh nghiệm quốc tế về công tác phòng, chống tham nhũng*, Nxb Lao động, Hà Nội.
71. Hữu Thọ (1997), *Công việc của người viết báo*, Nxb Giáo dục, Hà Nội
72. Hữu Thọ (1997), *Nghĩ về nghề báo*, Khoa Báo chí - Phân viện Báo chí và Tuyên truyền, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
73. Trần Lê Thùy (2014), *Nghiệp vụ nhập vai đối với báo chí quốc tế*, Kỷ yếu Hội thảo khoa học quốc tế "Kinh nghiệm Việt Nam và quốc tế về nghiệp vụ báo chí điều tra", Hà Nội.
74. Nguyễn Vũ Tiến (2005), *Vai trò lãnh đạo của Đảng đối với báo chí trong thời kì đổi mới*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
75. Vũ Văn Tiến (2013), "*Kiến thức, phương pháp, bản lĩnh nghề nghiệp: ba yếu tố đem lại hiệu quả bài báo trong quá trình điều tra theo đơn bạn đọc*", Tạp chí Giáo dục và xã hội, (29).
76. Vũ Văn Tiến (2015), *Bước vào nghề báo*, Nxb Đại học sư phạm, Hà Nội.
77. Vũ Văn Tiến (2015), *Điều tra và dẫn thân trong nghề báo*, Nxb Công an nhân dân, Hà Nội.
78. Vũ Văn Tiến (2016), "*Lòng trong, bút sắc với nghề*", Tạp chí Người làm báo, (391).
79. Tổ chức khoa học trực thuộc Liên hiệp các Hội Khoa học và Kỹ thuật Việt Nam, có chức năng nghiên cứu về lĩnh vực truyền thông phát triển, *Báo cáo khảo sát, nghiên cứu về các hành vi cản trở tác nghiệp nhà báo*.
80. Trung tâm nghiên cứu truyền thông phát triển (RED), Đại sứ quán Anh tại Hà Nội, *Sổ tay phóng viên điều tra*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.

81. Nguyễn Như Ý (Chủ biên), Nguyễn Văn Khang, Phan Xuân Thành (đồng tác giả) (2008), *Từ điển Tiếng Việt thông dụng*, Nxb Giáo Dục, Hà Nội.

II. Tài liệu tiếng nước ngoài

82. ADB/OECD Anti-Corruption Initiative for Asia and the Pacific, *Managing conflict of Interest: Framework, Tools and Instruments for preventing, detecting, and managing conflict of interest*, Proceedings of the 5th Regional Seminar on making international anti-corruption standards operational.
83. Anders Hansen, Simon Cottle, Ranph Negrine, Chris Newbold (1998). *Mass Communication Research Methods*. Macmillan Press LMD Publishers, England.
84. J. L. Aucoin (2005), *The Evolution of American Investigative Journalism* University of Missouri Press.
85. C. E. Bagley, *Managers and the Legal Environment: Strategies for the 21st Century*, Yale University. USA.
86. D. Bauer (2005), *Investigative journalism as a means of resistance*.
87. L. S. Fleeson (2007), *Ten Steps to Investigative Reporting*, International Center for Journalists (ICFJ).
88. Nils Hanson, *What is investigative journalism?* Link: <http://www.journalismfund.eu/what-investigative-journalism>
89. David Spark (1999, 2003), *Investigative Reprting - Atudy in technique*, Focal Press, First Publishing 1999, Reprinted 2003.
90. U. Haagerup, *Constructive News*, 2014
91. M. L. Hunter (2011), *Story-based Inquiry- A manual for investigative journalists*, UNESCO.
92. M. L. Hunter (2012) *Global Investigative Journalism- UNESCO Series on Journalism Education- Case Book*, UNESCO
93. International Media Support, *The growth of media in China & impact on political and economic development in China- Conference Report*, 2008.

94. Klaus Bruhn Jensen and Nicholas W. Jancowski (1991). *A handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research*, Routledge Publishers. London.
95. N. Jurrat (2011), *Mapping digital media: Citizen Journalism and the Internet*, Open Society Foundation.
96. D. E. Kaplan, "*Global Investigative Journalism: Strategies for Support*, The Center for International Media Assistance (CIMA).
97. Media, Entertainment & Arts Alliance (2016); *Criminalising the truth suppressing the right to know*, Report into the state of press freedom in Australia in 2016 (2016 Australia Press Freedom Report).
98. J. L. Aucoin (2005) *The Evolution of American Investigative Journalism*, University of Missouri Press.
99. J. Onyango Ongowo (2011), *Ethics of Investigative Journalism*, Institute of Communications Studies -The University of Leeds.
100. P.C. Radu (2006), *Follow the Money: A digital guide to tracking corruption*, International Center for Journalists (ICFJ).
101. United Nations Office on Drugs and Criminal (UNODC) (2014), *Reporting on Corruption - A Resource Tool for Governments and Journalists*, The United Nations Convention against Corruption, United Nations, New York.
102. United Nations (2004), *Handbook on Practical Anti-corruption Measures for Prosecutors and Investigators*, Vienna, Austria.
103. Johanna Vehkoo (2013), *Crowdsourcing in Investigative Journalism*, Reuters Institute for the STUDY of JOURNALISM of University of Oxford.

PHỤ LỤC

PHỤ LỤC 1: PHIẾU THĂM DÒ Ý KIẾN NHÀ BÁO

PHIẾU THĂM DÒ Ý KIẾN NHÀ BÁO

VỀ QUY TRÌNH TỔ CHỨC, THỰC HIỆN CÁC TUYẾN BÀI ĐIỀU TRA Ở CƠ QUAN BÁO CHÍ VIỆT NAM HIỆN NAY

Kính thưa các nhà báo!

Chúng tôi tiến hành cuộc thăm dò ý kiến này nhằm mục đích nghiên cứu, góp phần xây dựng và hoàn thiện quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí, đề xuất những giải pháp nâng cao hiệu quả quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra nhằm tháo gỡ những rắc rối trong quá trình tác nghiệp, đồng thời nâng cao hiệu quả hoạt động điều tra của báo chí.

Kết quả của cuộc thăm dò này được cam kết chỉ sử dụng cho mục đích nêu trên. Rất mong nhận được sự chia sẻ của Ông/ Bà bằng cách trả lời các câu hỏi trong Phiếu thăm dò ý kiến dưới đây. Mỗi câu hỏi có nhiều phương án trả lời khác nhau. Ông/Bà hãy lựa chọn phương án phù hợp với suy nghĩ của mình và khoanh tròn vào phương án mà Ông/Bà chọn.

Xin chân thành cảm ơn Ông/Bà!

A. Thông tin cá nhân người trả lời

A1. **Giới tính:** 1). Nam 2). Nữ 3). LGBT

A2. **Năm sinh** (ghi rõ 4 chữ số, ví dụ: 1976):

A3. **Số năm làm việc với vai trò nhà báo** (Ghi cụ thể)

A4. Tên cơ quan báo chí ông bà công tác tại đó nhiều nhất:

.....

A5. **Địa bàn hoạt động nghề báo nhiều nhất:**

1) Trong nước 2) Nước ngoài

A6. Nếu địa bàn hoạt động báo chí là trong nước, thì ông/ bà tiếp cận thực địa nhiều nhất ở vùng miền nào?

1) Miền Bắc 2). Miền Trung 3). Miền Nam

A8. Hiện tại ông/ bà đang làm báo chuyên sâu mảng nội dung gì?

1). Nội chính - Ngoại giao	2). Kinh tế
3). Văn hóa - Xã hội	4). Pháp luật - Đời sống
5). Thể thao - Giải trí	6) Công nghệ
7Quốc tế	

1) Khác:

A9. Bằng cấp cao nhất của ông/ bà hiện nay?

- 1) Bằng PTTH
- 2) Bằng trung cấp
- 3) Bằng cao đẳng
- 4) Bằng cử nhân.
- 5) Bằng thạc sĩ
- 6) Bằng tiến sĩ

A10. Ông bà đã từng học về báo chí điều tra trong các hình thức đào tạo, bồi dưỡng nào? (Có thể chọn nhiều phương án)

- 1) Chương trình đào tạo sau đại học (thạc sĩ, tiến sĩ)
- 2) Chương trình đào tạo bậc cử nhân
- 3) Chương trình đào tạo bậc cao đẳng
- 4) Chương trình đào tạo bậc trung cấp
- 5) Khoá đào tạo bồi dưỡng nghiệp vụ báo chí trong và ngoài nước
- 6) Khoá thực tập sinh
- 7) Khoá đào tạo chức danh
- 8) Khác (Ghi rõ).....

B. Kinh nghiệm làm báo điều tra và đánh giá về quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở toà soạn báo

B1. Ông/ bà đã từng tham gia các dự án làm tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí chưa?

- 1). Đã tham gia
- 2). Chưa từng tham gia

B2. Nếu đã từng tham gia các tuyến bài điều tra, ông/ bà tham gia ở vị trí nào?

- 1) Tác giả
- 2) Đồng tác giả
- 3) Tổ chức, lãnh đạo chung (Ban biên tập)
- 4) Quản lý dự án điều tra về chuyên môn
- 5) Chịu trách nhiệm tiếp nhận thông tin từ nguồn tin
- 6) Trả lời thông tin phản hồi công chúng
- 7) Hỗ trợ tìm kiếm và phân tích dữ liệu, tài liệu
- 8) Tư vấn pháp luật và tư vấn chuyên môn
- 9) Vị trí khác (Ghi rõ).....

B3. Ông/ bà đánh giá như thế nào về tần suất xuất hiện các các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí Việt Nam trong những năm gần đây?

- 1). Tăng 2). Không thay đổi tần suất xuất hiện 3). Giảm

B4. Ông/ bà đánh giá như thế nào về chất lượng các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí Việt Nam trong những năm gần đây?

Khoanh tròn vào mức độ đánh giá:

- 1: chất lượng rất kém
- 2: Chất lượng kém
- 3: Chất lượng trung bình
4. Chất lượng khá
5. Chất lượng tốt

TT	Số	Các tuyến bài điều tra của báo chí Việt Nam	Đánh giá chất lượng				
1		Năm 2015					
2		Năm 2016					

3	Từ tháng 1 đến tháng 8/2017					
---	--------------------------------	--	--	--	--	--

B4. Theo ông/ bà, tần suất và chất lượng các tuyển bài điều tra ở các cơ quan báo chí nước ta hiện nay phụ thuộc vào các yếu tố nào trong số các yếu tố sau đây?(Có thể chọn nhiều phương án trả lời)

- 1) Đội ngũ nhà báo điều tra có đủ tâm và tài hay không
- 2) Lãnh đạo cơ quan báo chí có chủ trương và chiến lược phát triển các dự án báo chí điều tra hay không
- 3) Kỹ năng tổ chức tuyển bài điều tra của lãnh đạo cơ quan báo chí
- 4) Toà soạn có xây dựng, thực thi quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra một cách nghiêm túc và quyết liệt hay không
- 5) Toà soạn báo có quy định, quy trình, nguyên tắc tác nghiệp và quản lý dự án báo chí điều tra chặt chẽ, thực thi và giám sát thực thi hiệu quả.
- 6) Môi trường pháp lý có tạo điều kiện tốt cho nhà báo điều tra hay cản trở tác nghiệp, hay gây hại cho nhà báo điều tra
- 7) Vai trò, nhiệm vụ và phương thức phối hợp giữa các thành viên trong quá trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra
- 8) Xã hội có ghi nhận và tôn vinh báo chí điều tra hay không
- 9) Việc phân tích, điều chỉnh quy định, quy trình, nguyên tắc tác nghiệp và quản lý dự án báo chí điều tra của toà soạn báo
- 10)Đầu tư tài chính và cơ chế tài chính cho việc tổ chức, thực hiện các tuyển bài điều tra
- 11)Khác (Ghi rõ).....

B5. Ông/ bà đánh giá như thế nào về thực trạng kỹ năng nghiệp vụ báo chí điều tra ở các cơ quan báo chí nước ta hiện nay

Thang điểm: 1: rất kém; 2: kém; 3: trung bình; 4: khá; 5: tốt

STT	Kỹ năng nghiệp vụ báo chí điều tra	Đánh giá bằng điểm				
		1	2	3	4	5
1	Kỹ năng phát hiện và lựa chọn đề tài	1	2	3	4	5
2	Kỹ năng thiết lập và điều hành nhóm điều tra	1	2	3	4	5
3	Kỹ năng nghiệp vụ của các nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
4	Kỹ năng tiếp cận và bảo vệ nguồn tin	1	2	3	4	5
5	Kỹ năng khai thác, thu thập thông tin	1	2	3	4	5
6	Kỹ năng phân tích hồ sơ, tài liệu	1	2	3	4	5
7	Kỹ năng sử dụng phương tiện pháp lý trong điều tra	1	2	3	4	5
8	Kỹ năng nhập vai và xử lý những tình huống đặc biệt	1	2	3	4	5
9	Kỹ năng sử dụng mạng xã hội trong điều tra	1	2	3	4	5
10	Kỹ năng an ninh truyền thông	1	2	3	4	5
11	Khác (Ghi rõ)	1	2	3	4	5

B6. Theo ông/ bà, ở các toà soạn, một quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra hiệu quả bao gồm những bước nào trong số các bước sau đây? (Có thể chọn nhiều phương án trả lời)

- 1) Tìm hiểu và nghiên cứu thực tiễn, hình thành ý tưởng cho tác phẩm và cho việc triển khai
- 2) Xây dựng đề cương chi tiết và lập kế hoạch tác nghiệp.
- 3) Trình và thảo luận với Ban Biên Tập đề cương chi tiết và kế hoạch tác nghiệp.
- 4) Thực hiện các biện pháp nghiệp vụ điều tra để thu thập, phân tích, kiểm chứng thông tin và tìm bằng chứng với sự giám sát, hỗ trợ của ban biên tập, đồng nghiệp và các cơ quan chức năng liên quan (nếu cần thiết).
- 5) Kiểm tra, hoàn tất khâu tư liệu, chứng cứ liên quan, hoàn thành tác phẩm báo chí điều tra.
- 6) Giải trình với ban biên tập về tác phẩm báo chí, thảo luận và điều tra bổ

sung để thẩm định hoặc thêm tình tiết nội dung mới khi có yêu cầu của Ban biên tập.

- 7) Biên tập nhiều lần, với sự trợ giúp của các chuyên gia tư vấn về pháp lý hoặc chuyên về lĩnh vực liên quan đến vụ việc điều tra.
- 8) Duyệt, đăng báo, xuất bản, phát hành, phát sóng.
- 9) Nghiên cứu phản hồi từ bạn đọc, từ nhân vật và các cá nhân, tổ chức liên quan.
- 10) Khác (Ghi rõ).....

B7. Ở toà soạn báo mà ông/ bà đã tham gia báo chí điều tra, có những quy định cụ thể về những vấn đề sau đây không? Và hình thức quy định đó là như thế nào?

STT	Vấn đề	Có quy định không		Hình thức quy định		
		Có	Không	Thống nhất qua họp giao ban	Quy định nội bộ ở các phòng ban	Có văn bản chính thức công bố toàn toà soạn
	Duyệt ý tưởng và giao đề tài điều tra	1	2	3	4	5
	Yêu cầu về nội dung, hình thức bản đề xuất ý tưởng báo chí điều tra	1	2	3	4	5
	Quy định về thành phần nhóm	1	2	3	4	5

	điều tra						
5	Quy định về xây dựng đề cương chi tiết và lập kế hoạch tác nghiệp điều tra	1	2	3	4	5	
6	Thảo luận về mục đích và tính khả thi của các ý tưởng báo chí điều tra giữa phóng viên và người có trách nhiệm quản lý.	1	2	3	4	5	
7	Quy trình duyệt kế hoạch điều tra	1	2	3	4	5	
8	Quy định bắt buộc về việc phải trình dữ liệu thực tế minh chứng trước khi cho phép thực hiện điều tra	1	2	3	4	5	
9	Quy định về tài chính trong dự án báo chí điều tra	1	2	3	4	5	
10	Quy định về biện pháp nghiệp vụ điều tra để thu thập, phân tích, kiểm chứng thông tin và tìm bằng chứng	1	2	3	4	5	
11	Nguyên tắc nhập vai	1	2	3	4	5	
12	Nguyên tắc biên tập nhiều lần	1	2	3	4	5	
13	Nguyên tắc bảo mật và bảo vệ nhà báo điều tra	1	2	3	4	5	
14	Quy định về sự giám sát, hỗ trợ của ban biên tập, đồng nghiệp và các cơ quan chức năng liên quan	1	2	3	4	5	
15	Quy định/ nguyên tắc về sự trợ giúp của các chuyên gia tư vấn	1	2	3	4	5	

	về pháp lý hoặc chuyên về lĩnh vực liên quan đến vụ việc điều tra.						
16	Quy định/ nguyên tắc về việc duyệt, đăng báo, xuất bản, phát hành, phát song tác phẩm báo chí điều tra	1	2	3	4	5	
17	Quy định/ nguyên tắc về nghiên cứu phản hồi từ bạn đọc, từ nhân vật và các cá nhân, tổ chức liên quan	1	2	3	4	5	
18	Quy định/ nguyên tắc về quản trị khủng hoảng liên quan đến các tuyến bài điều tra đã và đang thực hiện	1	2	3	4	5	
19	Khác (Ghi rõ)	1	2	3	4	5	

B8. Ông/ Bà đánh giá như thế nào về sự cần thiết của việc xây dựng, thực hiện quy trình tổ chức thực hiện tuyến bài điều tra ở các toà soạn báo Việt Nam hiện nay?

1. Rất cần thiết 2. Cần thiết 3. Chưa cần thiết 4. Không cần thiết

Tại sao?

B9. Ông/ Bà đánh giá như thế nào về sự cần thiết của việc đổi mới quy trình tổ chức thực hiện tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí của ông/ bà?

1. Rất cần thiết 2. Cần thiết 3. Chưa cần thiết 4. Không cần thiết

Tại sao?

B10. Ở toà soạn của Ông/Bà công tác, cụ thể có những ai (thành phần nào) tham gia việc xây dựng quy trình tổ chức thực hiện tuyến bài điều tra? (

Có thể chọn nhiều đáp án)

- 1) Nhà báo điều tra
- 2) Ban lãnh đạo cao nhất của tòa soạn
- 3) Tổng Thư ký tòa soạn/ Thư ký tòa soạn
- 4) Ban BẠN đọc/ Bộ phận tiếp nhận thông tin phản hồi từ công chúng độc giả
- 5) Bộ phận chuyên môn quản lý mảng báo chí điều tra (Nếu có)
- 6) Luật sư, chuyên gia tư vấn
- 7) Thành phần khác (Ghi rõ).....

B11. Ở tòa soạn của Ông/Bà công tác, cụ thể có những ai (thành phần nào) tham gia việc thực thi quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra? (Có thể chọn nhiều đáp án)

- 1) Nhà báo điều tra
- 2) Ban lãnh đạo cao nhất của tòa soạn
- 3) Tổng Thư ký tòa soạn/ Thư ký tòa soạn
- 4) Ban BẠN đọc/ Bộ phận tiếp nhận thông tin phản hồi từ công chúng độc giả
- 5) Bộ phận chuyên môn quản lý mảng báo chí điều tra (Nếu có)
- 6) Luật sư, chuyên gia tư vấn
- 7) Thành phần khác (Ghi rõ).....

B12. Ở tòa soạn của Ông/Bà công tác, cụ thể có những ai (thành phần nào) tham gia việc giám sát quá trình thực thi quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra? (Có thể chọn nhiều đáp án)

- 1) Nhà báo điều tra
- 2) Ban lãnh đạo cao nhất của tòa soạn
- 3) Tổng Thư ký tòa soạn/ Thư ký tòa soạn
- 4) Ban BẠN đọc/ Bộ phận tiếp nhận thông tin phản hồi từ công chúng độc giả
- 5) Bộ phận chuyên môn quản lý mảng báo chí điều tra (Nếu có)
- 6) Luật sư, chuyên gia tư vấn

7) Thành phần khác (Ghi rõ).....

B13. Theo quan sát của ông/ bà thì ở cơ quan báo chí nơi ông/ bà công tác hiện đã có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài báo chí điều tra hay chưa?

1). Đã có 2) Đang trong quá trình xây dựng và hoàn thiện 3). Chưa có

B14. Nếu ở cơ quan báo chí nơi ông/ bà công tác đã có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài báo chí điều tra, thì theo ý kiến của ông/ bà quy trình đó ảnh hưởng đến vấn đề gì và mức độ như thế nào đến quá trình tác nghiệp báo chí điều tra của cơ quan báo chí?

Thang điểm cho các mức độ ảnh hưởng:

- 1: Ảnh hưởng tiêu cực
- 2: Không ảnh hưởng
- 3: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ thấp
- 4: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ trung bình
- 5: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ cao

STT	Ảnh hưởng đến	Mức độ ảnh hưởng				
		1	2	3	4	5
1	Năng lực tổ chức các tuyến bài điều tra	1	2	3	4	5
2	Nhận thức của các nhà báo điều tra về cơ sở pháp lý và đạo đức trong tác nghiệp báo chí điều tra	1	2	3	4	5
3	Kỹ năng nghiệp vụ của các nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
4	Việc thành lập nhóm điều tra và nguyên tắc làm việc nhóm	1	2	3	4	5
5	Bảo vệ quyền tác nghiệp hợp pháp của nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
6	Năng lực tự kiểm soát, tính linh hoạt và sáng tạo của nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
7	Ý thức chấp hành kỷ luật của nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
8	Khả năng kiểm soát các hành vi lợi dụng danh	1	2	3	4	5

	nghĩa báo chí vi phạm pháp luật và vi phạm chuẩn mực đạo đức báo chí của nhà báo điều tra					
9	Phòng ngừa khủng hoảng và xử lý khủng hoảng của cơ quan báo chí liên quan đến các dự án điều tra	1	2	3	4	5
10	Sự hỗ trợ kịp thời khi nhà báo điều tra gặp sự cố hoặc rắc rối	1	2	3	4	5
11	Khác (Ghi rõ)	1	2	3	4	5

B15. Theo ông/ bà, quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí ảnh hưởng đến các kỹ năng tổ chức, thực hiện báo chí điều tra ở mức độ nào?

- 1: Ảnh hưởng tiêu cực
- 2: Không ảnh hưởng
- 3: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ thấp
- 4: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ trung bình
- 5: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ cao

STT	Ảnh hưởng đến...	Mức độ ảnh hưởng				
1	Kỹ năng phát hiện và lựa chọn đề tài	1	2	3	4	5
2	Kỹ năng thiết lập và điều hành nhóm điều tra	1	2	3	4	5
3	Kỹ năng nghiệp vụ của các nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
4	Kỹ năng tiếp cận và bảo vệ nguồn tin	1	2	3	4	5
5	Kỹ năng khai thác, thu thập thông tin	1	2	3	4	5
6	Kỹ năng phân tích hồ sơ, tài liệu	1	2	3	4	5
7	Kỹ năng sử dụng phương tiện pháp lý trong điều tra	1	2	3	4	5
8	Kỹ năng nhập vai và xử lý những tình huống đặc biệt	1	2	3	4	5

9	Kỹ năng sử dụng mạng xã hội trong điều tra	1	2	3	4	5
10	Kỹ năng an ninh truyền thông	1	2	3	4	5
11	Khác (Ghi rõ)	1	2	3	4	5

B16. Theo ông/ bà, việc đổi mới thường xuyên quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí là cần thiết ở mức độ như thế nào?

- 1). Rất cần thiết 2). Cần thiết 3). Bình thường 4). Không cần thiết

Tại sao?

.....

.....

B17. Trong thực tế, ở cơ quan báo chí mà ông/ bà công tác, có thường xuyên đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra hay không?

- 1) Có 2). Không

Tại sao?

.....

.....

B18. Theo ông/ bà, những tình huống, thời điểm nào thì bắt buộc phải đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí?

- 1). Định kỳ theo quý/ năm

2). Khi ban hành, chỉnh sửa, bổ sung các văn bản pháp lý liên quan đến báo chí điều tra

3. Khi báo gặp rắc rối, khủng hoảng liên quan đến các dự án báo chí điều tra
4. Khi các đồng nghiệp ở các cơ quan báo chí khác gặp rắc rối, khủng hoảng liên quan đến các dự án báo chí điều tra
5. Khi phát hiện có hiện tượng lộ bí mật nguồn tin hay kẽ hở trong quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra
6. Khi nhà báo điều tra của toà soạn vi phạm đạo đức nghề nghiệp
7. Khác (Ghi rõ).....

**B19. Nếu cơ quan công tác của ông/ bà chưa có hoặc không có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài báo chí điều tra, thì nguyên nhân chính là gì?
(Có thể chọn nhiều phương án trả lời)**

- 1) Lãnh đạo cơ quan báo chí chưa nghĩ tới điều này
- 2) Có nhiều việc được cho là quan trọng hơn việc này
- 3) Các dự án điều tra chưa được coi là quan trọng, cần thực hiện
- 4) Quy trình là điều rắc rối, khó xây dựng và thực hiện
- 5) Đã từng xây dựng quy trình rồi, nhưng không thực hiện được nên đã bỏ
- 6) Kiến thức và kỹ năng tổ chức và thực hiện yếu, có quy trình cũng chẳng thực hiện được.
- 7) Hầu hết anh chị em trong cơ quan báo đều cho rằng có thêm quy trình thì chỉ thêm rắc rối, phiền phức
- 8) Điều kiện để thực thi và đổi mới quy trình là khát khe, cơ quan báo chí không đáp ứng được
- 9) Nguyên nhân khác (Ghi rõ)

Xin ông / bà để lại số điện thoại hoặc địa chỉ email để chúng tôi có thể liên lạc trong trường hợp muốn thêm thông tin thông tin về các câu trả lời. Chúng tôi cam kết điện thoại và email của ông bà chỉ phục vụ cho trao đổi nghiên cứu thuộc đề tài này.

Số điện thoại của Ông/ bà.....Địa chỉ email của Ông/ bà:

Trân trọng cảm ơn Ông/ Bà!

PHỤ LỤC 2
PHIẾU TRẢ LỜI PHÒNG VẤN SÂU

PHIẾU TRẢ LỜI PHÒNG VẤN SÂU (Mã A)

Đề tài: Quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra ở các toà soạn báo Việt Nam hiện nay

A. PHẦN THÔNG TIN CHUNG

A1. Người phỏng vấn: Vũ Văn Tiến

A.2. Người trả lời:

A3. Cơ quan công tác: (Đề nghị khoanh tròn tên cơ quan công tác của ông/ bà)

1. Báo Lao động
2. Báo Tuổi trẻ
3. Báo Pháp luật TP.HCM

A4. Vị trí công tác: (Xin ghi cụ thể)

A5. Ông/ bà là người có kinh nghiệm/ thành công trong vai trò gì khi tổ chức, quản lý, thực hiện các dự án báo chí điều tra (Ghi cụ thể)

A6. Điện thoại của người trả lời phỏng vấn

A7. Địa điểm phỏng vấn:

A8. Thời gian tiến hành phỏng vấn: bắt đầu... giờ.... ngày.....tháng.....năm 201

A9. Người ghi âm hoặc giám sát

B. NỘI DUNG TRAO ĐỔI TRONG CUỘC PHỎNG VẤN

1. Ông/ bà đánh giá như thế nào về vai trò và tác động xã hội của các tuyển bài điều tra do báo thực hiện và đăng tải trong những năm gần đây?

2. Theo ý kiến của ông /bà, thành công và hạn chế của các tuyến bài điều tra do báo thực hiện có nguyên nhân chủ yếu là gì? Tại sao?
3. Ông/ bà đánh giá như thế nào về vai trò của việc xây dựng, thực hiện và đổi mới quy trình tổ chức thực hiện tuyến bài điều tra ở các tòa soạn báo nói chung và với cơ quan báo chí của ông/ bà nói riêng?
4. Ở toà soạn của ông/ bà phụ trách, cụ thể có những ai (thành phần nào) tham gia việc xây dựng và thực thi, đổi mới quy trình tổ chức thực hiện tuyến bài điều tra gồm những ai ? Vai trò vị trí của từng cá nhân tham gia được thể hiện như thế nào?
5. Mối liên hệ giữa những người tổ chức (lãnh đạo cơ quan báo chí) và người tham gia thực hiện (phóng viên, nhà báo, các ban, phòng) như thế nào khi thực hiện tuyến bài điều tra?
6. Tòa soạn có một quy trình tổ chức thực hiện tuyến bài điều tra cụ thể hay bất kỳ văn bản nào quy định hay đưa ra những nguyên tắc khi thực hiện tuyến bài điều tra hay không ? (Đề nghị cung cấp văn bản)
7. Ông đánh giá như thế nào về quy trình hay những nguyên tắc đó, nó còn có phù hợp với hiện tại không? Ưu và nhược điểm của quy trình này là gì?
8. Ông/ bà đánh giá như thế nào về nhân lực và vật lực của toà soạn

báo khi thực hiện các tuyến bài điều tra?

9. Cơ chế tài chính cho việc tổ chức và thực hiện quy trình tổ chức thực hiện tuyến bài điều tra như thế nào (với các toà soạn báo nói chung và với toà soạn báo nơi ông/ bà công tác nói riêng)? Nó có ảnh hưởng gì đến các bước trong quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra của cơ quan báo

10. Sắp tới, cơ quan báo chí của ông/ bà có dự kiến thay đổi/ cải tiến quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra không? Tại sao? Nếu có thì dự kiến sẽ thay đổi theo hướng nào? Tại sao?

Xin trân trọng cảm ơn sự cộng tác của ông/ bà!

PHỤ LỤC 3

PHỎNG VẤN NHÓM:

PHẦN THÔNG TIN CHUNG

1. Thời gian, địa điểm:

- Thời gian: Sáng 15/4/2017. Nhóm báo Tuổi trẻ: Từ 8.00-9.30.
Nhóm báo PL.TPHCM: 10.00 -11.30
- Địa điểm:

2. Thành phần tham dự:

- Tổ chức và khách mời: NCS Vũ Văn Tiến, Tổng biên tập Tạp chí Mặt trận
- Hỗ trợ chuyên môn: PGS, TS Đỗ Thị Thu Hằng, Phó trưởng khoa Báo chí, Học viện Báo chí và Tuyên truyền
- Thư ký: ThS Lê Thị Diệu Linh
- Hai nhóm đối tượng phỏng vấn thuộc báo Tuổi trẻ và báo Pháp luật Tp.HCM
- Tham dự:
 - + Nhóm 1: Thành phần chủ chốt đã có kinh nghiệm và thành công trong tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra được báo đánh giá cao của báo Tuổi trẻ
 - + Nhóm 2: Thành phần chủ chốt đã có kinh nghiệm và thành công trong tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra được báo đánh giá cao của báo Pháp luật TP. HCM

B. NỘI DUNG TRAO ĐỔI TRONG CUỘC PHỎNG VẤN NHÓM

1. Vai trò của việc xây dựng, thực hiện, giám sát và đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra của cơ quan báo
2. Nhận diện và phân tích quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra hiện hành của cơ quan báo.

3.Đánh giá (ưu điểm, hạn chế, nguyên nhân) quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra của cơ quan báo. Dẫn chứng thực tế.

4. Đề xuất cải tiến/ đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra của cơ quan báo nhằm tăng hiệu quả của báo chí điều tra

5. Đề xuất phương hướng và giải pháp nhằm tăng chất lượng báo chí điều tra trong bối cảnh phát triển truyền thông xã hội, truyền thông số và báo chí dữ liệu hiện nay.

Phụ lục 4

Kết quả Phiếu thăm dò ý kiến nhà báo về Quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí Việt Nam hiện nay

PHIẾU THĂM DÒ Ý KIẾN NHÀ BÁO

VỀ QUY TRÌNH TỔ CHỨC, THỰC HIỆN CÁC TUYẾN BÀI ĐIỀU TRA Ở CƠ QUAN BÁO CHÍ VIỆT NAM HIỆN NAY

Kính thưa các nhà báo!

Chúng tôi tiến hành cuộc thăm dò ý kiến này nhằm mục đích nghiên cứu, góp phần xây dựng và hoàn thiện quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí, đề xuất những giải pháp nâng cao hiệu quả quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra nhằm tháo gỡ những rắc rối trong quá trình tác nghiệp, đồng thời nâng cao hiệu quả hoạt động điều tra của báo chí.

Kết quả của cuộc thăm dò này được cam kết chỉ sử dụng cho mục đích nêu trên. Rất mong nhận được sự chia sẻ của Ông/ Bà bằng cách trả lời các câu hỏi trong Phiếu thăm dò ý kiến dưới đây. Mỗi câu hỏi có nhiều phương án trả lời khác nhau. Ông/Bà hãy lựa chọn phương án phù hợp với suy nghĩ của mình và khoanh tròn vào phương án mà Ông/Bà chọn.

Xin chân thành cảm ơn Ông/Bà!

B. Thông tin cá nhân người trả lời

A1. Giới tính: 1). Nam 2). Nữ 3). LGBT

Tương quan giới tính và tuổi người trả lời			Giới tính		Tổng
			Nam	Nữ	
Khoảng tuổi	29 tuổi trở xuống	Số lượng	22	40	62
		%	22.2%	42.6%	32.1%
	30 - 38 tuổi	Số lượng	43	31	74
		%	43.4%	33.0%	38.3%
	39 tuổi trở lên	Số lượng	34	23	57
		%	34.3%	24.5%	29.5%
Tổng		Số lượng	99	94	193

%	100.0%	100.0%	100.0%
---	--------	--------	--------

A2. **Năm sinh** (ghi rõ 4 chữ số, ví dụ: 1976):

A3. **Số năm làm việc với vai trò nhà báo** (Ghi cụ thể)

Tương quan giới tính và năm công tác người trả lời			Giới tính		Tổng
			Nam	Nữ	
Khoảng năm công tác	Ít hơn 5 năm	Số lượng	21	37	58
		%	21.2%	39.4%	30.1%
	5 - 10 năm	Số lượng	45	34	79
		%	45.5%	36.2%	40.9%
	Trên 10 năm	Số lượng	33	23	56
		%	33.3%	24.5%	29.0%
Tổng	Số lượng	99	94	193	
	%	100.0%	100.0%	100.0%	

A4. **Tên cơ quan báo chí ông bà công tác tại đó nhiều nhất:**

tên cơ quan báo chí ông bà công tác

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	8	4.1	4.1	4.1
đời sống và tiêu dùng	1	.5	.5	4.7
tiên giang	1	.5	.5	5.2
AĐND	1	.5	.5	5.7
afamily	1	.5	.5	6.2
an ninh thủ đô	2	1.0	1.0	7.3
antv	1	.5	.5	7.8
báo đại đoàn kết	1	.5	.5	8.3
báo dân trí	1	.5	.5	8.8
báo diễn đàn doanh nghiệp	1	.5	.5	9.3
báo điện tử tri thức trẻ	1	.5	.5	9.8
báo điện tử ttxvn	1	.5	.5	10.4

báo điện tử vov.vn	1	.5	.5	10.9
báo hà tĩnh	1	.5	.5	11.4
báo lao động	1	.5	.5	11.9
báo nghệ an	1	.5	.5	12.4
báo nhân dân	3	1.6	1.6	14.0
báo pháp luật và xh	1	.5	.5	14.5
báo pháp luật vn	1	.5	.5	15.0
báo quân đội nhân dân	1	.5	.5	15.5
báo quang bình	1	.5	.5	16.1
báo thanh niên	1	.5	.5	16.6
báo thanh tra	2	1.0	1.0	17.6
báo thời đại	1	.5	.5	18.1
báo tuổi trẻ	1	.5	.5	18.7
báo tuổi trẻ hà tĩnh	1	.5	.5	19.2
báo xây dựng	2	1.0	1.0	20.2
bưu điện vn	3	1.6	1.6	21.8
cand	1	.5	.5	22.3
công an nhân dân	5	2.6	2.6	24.9
đà nẵng	1	.5	.5	25.4
đài phát thanh truyền hình hn	1	.5	.5	25.9
đài ptth bắc ninh	4	2.1	2.1	28.0
đài ptth hn	2	1.0	1.0	29.0
đài ptth hưng yên	3	1.6	1.6	30.6
đài ptth ninh bình	1	.5	.5	31.1
đài ptth tih	1	.5	.5	31.6
dân trí	8	4.1	4.1	35.8
diễn đàn doanh nghiệp	1	.5	.5	36.3
điện tử vov.vn	1	.5	.5	36.8
đời sống và pháp luật	1	.5	.5	37.3
đời sống và tiêu dùng	2	1.0	1.0	38.3
gđ và xh	1	.5	.5	38.9
gia đình và xh	1	.5	.5	39.4
giáo dục	1	.5	.5	39.9
ha nội mới	1	.5	.5	43.5
Hà Nội mới	6	3.1	3.1	43.0
hn mới	1	.5	.5	44.0
kênh 14	3	1.6	1.6	45.6
kinh tế & đô thị	4	2.1	2.1	47.7

kinh tế đô thị	1	.5	.5	48.2
kinh tế và đô thị	1	.5	.5	48.7
ktđt	1	.5	.5	49.2
lao động	9	4.7	4.7	53.9
mặt trời nhỏ	1	.5	.5	54.4
nhân dân	12	6.2	6.2	60.6
nông thôn ngay nay	1	.5	.5	61.7
nông thôn ngày nay	1	.5	.5	61.1
pháp luật	1	.5	.5	62.2
pháp luật hcm	2	1.0	1.0	63.2
pháp luật và đời sống	1	.5	.5	64.2
pháp luật và đời sống	1	.5	.5	63.7
pháp luật vn	2	1.0	1.0	65.3
pháp luật xã hội	3	1.6	1.6	66.8
pháp luật và xã hội	1	.5	.5	67.4
phụ nữ tp	1	.5	.5	67.9
phú thọ	1	.5	.5	68.4
qđnd	1	.5	.5	68.9
QĐND	9	4.7	4.7	73.6
quân đội	3	1.6	1.6	75.1
sinh viên vn	2	1.0	1.0	76.2
tài nguyên mtrg	1	.5	.5	76.7
tạp chí hội nhập	1	.5	.5	77.2
tạp chí khí tượng tùy văn	1	.5	.5	77.7
tạp chí kỹ thuật trang bị	1	.5	.5	78.2
tạp chí nhật lệ	1	.5	.5	78.8
tạp chí sông hương	1	.5	.5	79.3
tây ninh	1	.5	.5	79.8
tc sức khỏe gia đình	1	.5	.5	80.3
thanh niên	2	1.0	1.0	81.3
thanh tra	3	1.6	1.6	82.9
thời báo ngân hàng	1	.5	.5	83.4
thời đại	1	.5	.5	83.9
thông tấn xã vn	3	1.6	1.6	85.5
tiền phong	5	2.6	2.6	88.1
truyền hình	1	.5	.5	88.6
truyền hình đối ngoại vtc	1	.5	.5	89.1
tt & đs	3	1.6	1.6	90.7

tuổi trẻ	2	1.0	1.0	91.7
tuổi trẻ thủ đô	1	.5	.5	92.2
tuổi trẻ và đời sống	1	.5	.5	92.7
văn hóa	2	1.0	1.0	93.8
vietnamet	1	.5	.5	94.3
vietnet	1	.5	.5	94.8
vnexpres	1	.5	.5	95.3
vtc	1	.5	.5	95.9
vtv	2	1.0	1.0	96.9
vtv14	1	.5	.5	97.4
vtv3	1	.5	.5	97.9
yan new	1	.5	.5	98.4
yên Bái	1	.5	.5	99.0
zing.vn	2	1.0	1.0	100.0
Total	193	100.0	100.0	

A5. Địa bàn hoạt động nghề báo nhiều nhất:

1) Trong nước 2) Nước ngoài

	Số lượng	%
Valid trong nước	189	97.9
nước ngoài	4	2.1
Total	193	100.0

A6. Nếu địa bàn hoạt động báo chí là trong nước, thì ông/ bà tiếp cận thực địa nhiều nhất ở vùng miền nào?

1) Miền Bắc 2). Miền Trung 3). Miền Nam

	Số lượng	%
Valid miền bắc	147	76.2
miền trung	20	10.4
miền nam	26	13.5
Total	193	100.0

A8. Hiện tại ông/ bà đang làm báo chuyên sâu mảng nội dung gì?

1). Nội chính - Ngoại giao	2). Kinh tế
3). Văn hóa - Xã hội	4). Pháp luật - Đời sống
5). Thể thao - Giải trí	6) Công nghệ
7Quốc tế	

2) Khác:

Tương quan giới tính và nhóm chuyên sâu nội dung bản thân phụ trách		giới tính		Tổng	
		nam	nữ		
Nhóm chuyên sâu	nội chính - ngoại giao, công nghệ, thể thao giải trí...	Số lượng	25	22	24.4
	%	25.3%	23.4%		
	Kinh tế	Số lượng	16	21	19.2
	%	16.2%	22.3%		
	Văn hóa - Xã hội	Số lượng	23	34	29.5
	%	23.2%	36.2%		
	Pháp luật - Đời sống	Số lượng	35	17	26.9
	%	35.4%	18.1%		
	Tổng	Số lượng	99	94	193
	%	100.0%	100.0%	100.0%	

A9. Bằng cấp cao nhất của ông/ bà hiện nay?

- 7) Bằng PTTH
- 8) Bằng trung cấp
- 9) Bằng cao đẳng
- 10) Bằng cử nhân.
- 11) Bằng thạc sĩ

12) Bằng tiến sĩ

Tương quan giới tính và bằng cấp cao nhất người trả lời			Giới tính		Tổng
			Nam	Nữ	
Nhóm bằng cấp	Cao đẳng trở xuống	Số lượng	6	8	14
		%	6.1%	8.5%	7.3%
	Cử nhân	Số lượng	79	74	153
		%	79.8%	78.7%	79.3%
	Trên cử nhân	Số lượng	14	12	26
		%	14.1%	12.8%	13.5%
Tổng	Số lượng	99	94	193	
	%	100.0%	100.0%	100.0%	

A10. Ông bà đã từng học về báo chí điều tra trong các hình thức đào tạo, bồi dưỡng nào? (Có thể chọn nhiều phương án)

- 1) Chương trình đào tạo sau đại học (thạc sĩ, tiến sĩ)
- 2) Chương trình đào tạo bậc cử nhân
- 3) Chương trình đào tạo bậc cao đẳng
- 4) Chương trình đào tạo bậc trung cấp
- 5) Khoá đào tạo bồi dưỡng nghiệp vụ báo chí trong và ngoài nước
- 6) Khoá thực tập sinh
- 7) Khoá đào tạo chức danh
- 8) Khác (Ghi rõ).....

Tương quan giới tính và nhóm chuyên sâu nội dung bản thân phụ trách			Giới tính		Tổng
			Nam	Nữ	
Hình thức đào tạo, bồi dưỡng	Chương trình đào tạo sau đại học	Số lượng	11	12	23
		%	11.1%	12.8%	11.9%
	Chương trình đào tạo cử nhân	Số lượng	57	54	111
		%	57.6%	57.4%	57.5%
	Bồi dưỡng nghiệp vụ trong ngoài nước	Số lượng	19	22	41
		%	19.2%	23.4%	21.2%
	Khác	Số lượng	12	6	18
		%	12.1%	6.4%	9.3%
	Tổng	Số lượng	99	94	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%

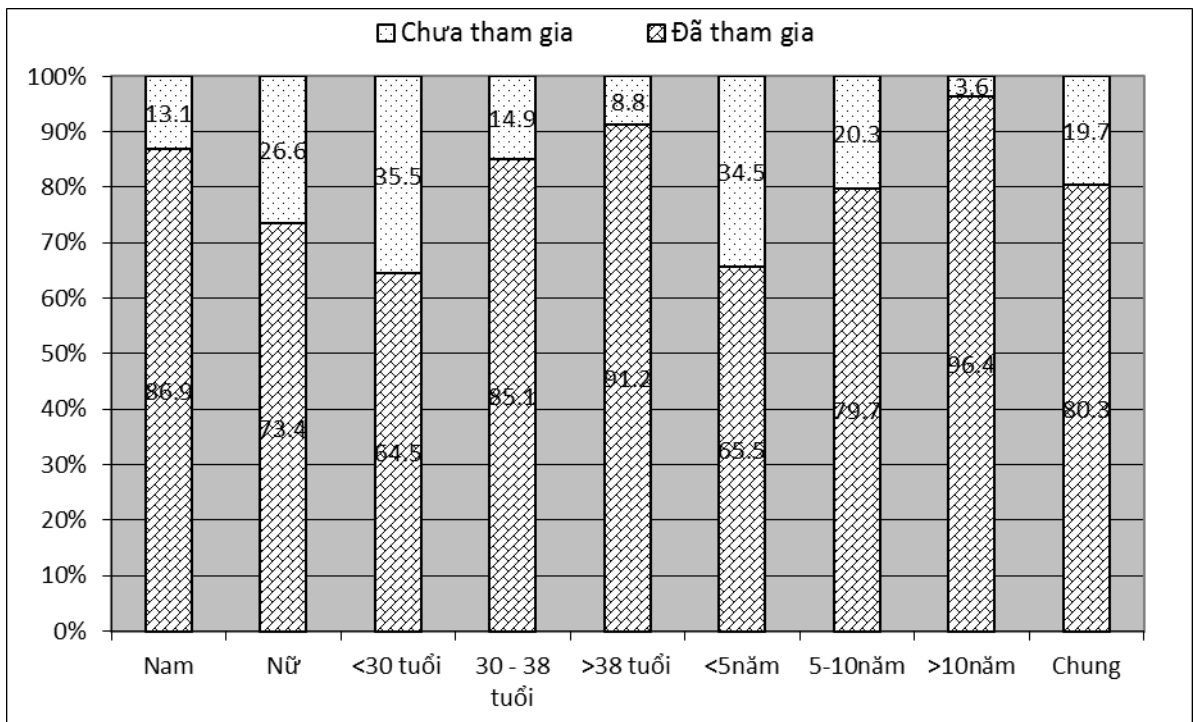
%	100.0%	100.0%	100.0%
---	--------	--------	--------

C. Kinh nghiệm làm báo điều tra và đánh giá về quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở toà soạn báo

B1. Ông/ bà đã từng tham gia các dự án làm tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí chưa?

- 1). Đã tham gia 2). Chưa từng tham gia

Tương quan giới tính, tuổi, thâm niên và sự tham gia các dự án làm tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí

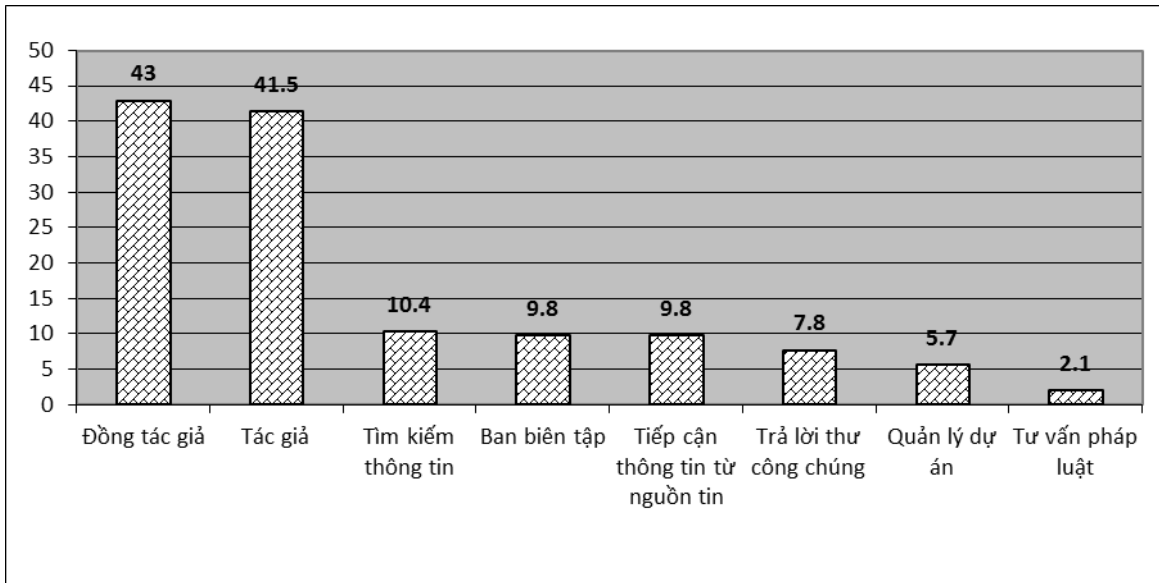

B2. Nếu đã từng tham gia các tuyến bài điều tra, ông/ bà tham gia ở vị trí nào?

- 10) Tác giả
- 11) Đồng tác giả
- 12) Tổ chức, lãnh đạo chung (Ban biên tập)
- 13) Quản lý dự án điều tra về chuyên môn
- 14) Chịu trách nhiệm tiếp nhận thông tin từ nguồn tin

- 15) Trả lời thông tin phản hồi công chúng
- 16) Hỗ trợ tìm kiếm và phân tích dữ liệu, tài liệu
- 17) Tư vấn pháp luật và tư vấn chuyên môn
- 18) Vị trí khác (Ghi rõ).....

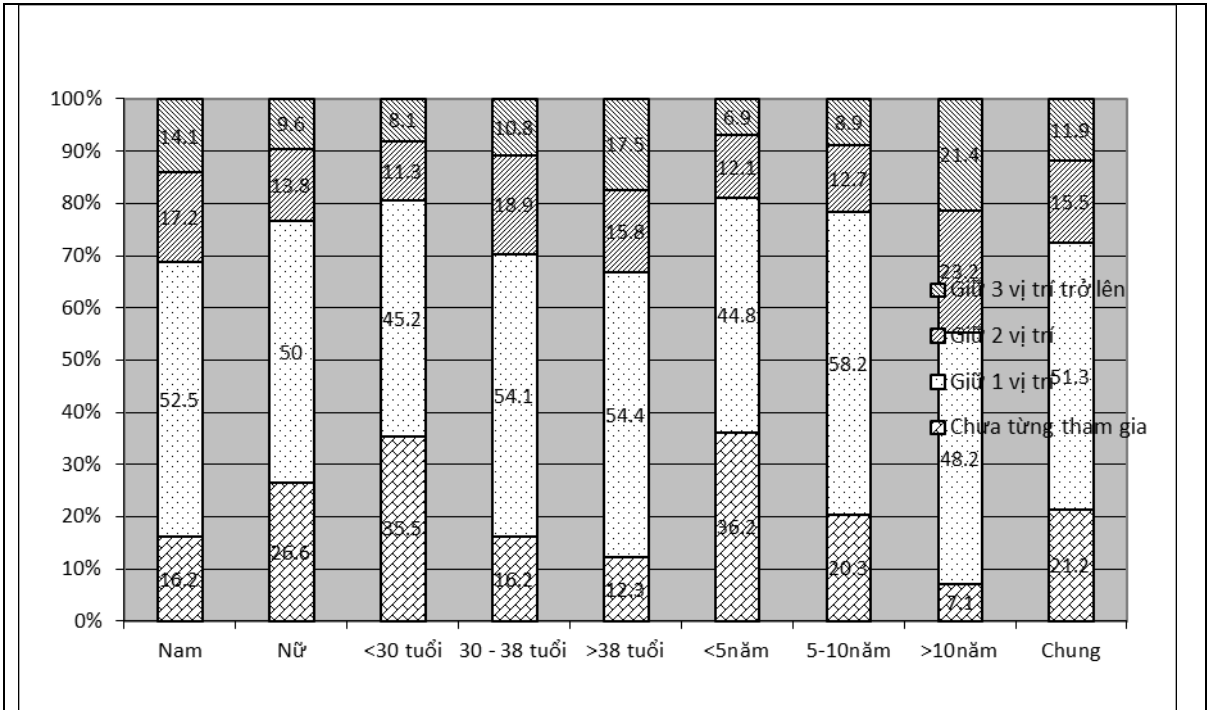
Tỷ lệ vị trí người trả lời từng tham gia các các tuyển bài điều tra (%)

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Số lượng vị trí từng tham gia tuyển bài điều tra	193	.00	8.00	1.3005	1.25948
Valid N (listwise)	193				

Tương quan giới tính, tuổi, thâm niên và số lượng vị trí người trả lời từng tham gia các các tuyển bài điều tra (%)

B3. Ông/ bà đánh giá như thế nào về tần suất xuất hiện các các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí Việt Nam trong những năm gần đây?

- 1). Tăng 2). Không thay đổi tần xuất xuất hiện 3). Giảm

Tương quan giới tính và đánh giá về tần xuất xuất hiện các tuyến bài điều tra			Giới tính		Tổng
			Nam	Nữ	
Đánh giá về tần xuất xuất hiện các tuyến bài điều tra	tăng	Số lượng	63	49	112
		%	63.6%	52.1%	58.0%
	không thay đổi tần suất xuất hiện	Số lượng	27	28	55
		%	27.3%	29.8%	28.5%
	giảm	Số lượng	9	17	26
		%	9.1%	18.1%	13.5%
Tổng	Số lượng	99	94	193	
	%	100.0%	100.0%	100.0%	

Tương quan thâm niên công tác và đánh giá mức độ xuất hiện các tuyến bài điều tra

Nhóm thâm niên công tác của người trả lời	Tổng
---	------

			Ít hơn 5 năm	5 - 10 năm	Trên 10 năm	
Đánh giá như thế nào về tần xuất xuất hiện các tuyến bài điều tra	tăng	Số lượng	29	45	38	112
		%	50.0%	57.0%	67.9%	58.0%
các tuyến bài điều tra	không thay đổi	Số lượng	21	28	6	55
	suất xuất hiện	%	36.2%	35.4%	10.7%	28.5%
	giảm	Số lượng	8	6	12	26
		%	13.8%	7.6%	21.4%	13.5%
Tổng		Số lượng	58	79	56	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan thâm niên công tác và đánh giá mức độ xuất hiện các tuyến bài điều tra

			Nhóm thâm niên công tác của người trả lời			Tổng
			29 tuổi trở xuống	30 - 38 tuổi	39 tuổi trở lên	
Đánh giá như thế nào về tần xuất xuất hiện các tuyến bài điều tra	tăng	Số lượng	30	46	36	112
		%	48.4%	62.2%	63.2%	58.0%
các tuyến bài điều tra	không thay đổi	Số lượng	22	21	12	55
	suất xuất hiện	%	35.5%	28.4%	21.1%	28.5%
	giảm	Số lượng	10	7	9	26
		%	16.1%	9.5%	15.8%	13.5%
Tổng		Số lượng	58	79	56	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

B4. Ông/ bà đánh giá như thế nào về chất lượng các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí Việt Nam trong những năm gần đây?

Khoanh tròn vào mức độ đánh giá:

- 1: chất lượng rất kém
- 2: Chất lượng kém
- 3: Chất lượng trung bình
4. Chất lượng khá
5. Chất lượng tốt

STT	Các tuyến bài điều tra của	Đánh giá chất lượng
-----	----------------------------	---------------------

		báo chí Việt Nam				
1	Năm 2015	1	2	3	4	5
2	Năm 2016	1	2	3	4	5
3	Từ tháng 1 đến tháng 8/2017	1	2	3	4	5

Tương quan giới tính và đánh giá về chất lượng các tuyển bài năm 2015

			Giới tính người trả lời		Tổng
			Nam	Nữ	
Đánh giá về chất lượng các tuyển bài năm 2015	Rất kém	Số lượng	0	2	1.
		%	0.0%	2.1%	
	Kém	Số lượng	14	15	15.
		%	14.1%	16.0%	
	trung bình	Số lượng	41	47	45.
	%	41.4%	50.0%		
Khá	Số lượng	34	23	29.	
	%	34.3%	24.5%		
Tốt	Số lượng	10	7	8.	
	%	10.1%	7.4%		
Tổng	Số lượng	99	94	100.	
	%	100.0%	100.0%		

Tương quan tuổi và đánh giá về chất lượng các tuyển bài năm 2015

			Nhóm tuổi người trả lời			Tổng
			29 tuổi trở xuống	30 - 38 tuổi	39 tuổi trở lên	
Đánh giá về chất lượng các tuyển bài năm 2015	Rất kém	Số lượng	0	1	1	2
		%	0.0%	1.4%	1.8%	
Kém	Số lượng	9	14	6	29	
	%	14.5%	18.9%	10.5%		

trung bình	Số lượng	31	31	26	88
	%	50.0%	41.9%	45.6%	45.6%
Khá	Số lượng	18	21	18	57
	%	29.0%	28.4%	31.6%	29.5%
Tốt	Số lượng	4	7	6	17
	%	6.5%	9.5%	10.5%	8.8%
Tổng	Số lượng	62	74	57	193
	%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan thâm niên nghề nghiệp và đánh giá về chất lượng các tuyển bài năm 2015

			Nhóm thâm niên người trả lời			Tổng
			Ít hơn 5 năm	5 - 10 năm	Trên 10 năm	
Đánh giá về chất lượng các tuyển bài năm 2015	Rất kém	Số lượng	1	0	1	2
		%	1.7%	0.0%	1.8%	1.0%
	Kém	Số lượng	11	17	1	29
		%	19.0%	21.5%	1.8%	15.0%
	trung bình	Số lượng	27	38	23	88
		%	46.6%	48.1%	41.1%	45.6%
	Khá	Số lượng	16	17	24	57
		%	27.6%	21.5%	42.9%	29.5%
	Tốt	Số lượng	3	7	7	17
		%	5.2%	8.9%	12.5%	8.8%
	Tổng	Số lượng	58	79	56	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan giới tính và đánh giá về chất lượng các tuyển bài năm 2016

			Giới tính người trả lời		Tổng
			Nam	Nữ	
Đánh giá về chất lượng các tuyển bài năm 2016	Rất kém	Số lượng	0	2	2
		%	0.0%	2.1%	1.0%
	Kém	Số lượng	6	7	13
		%	6.1%	7.4%	6.7%
	trung bình	Số lượng	28	31	59
		%	28.3%	33.0%	30.6%
	Khá	Số lượng	55	46	101
		%	55.6%	48.9%	52.3%
	Tốt	Số lượng	10	8	18
		%			

	%	10.1%	8.5%	9.3%
Tổng	Số lượng	99	94	193
	%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan tuổi và đánh giá về chất lượng các tuyển bài năm 2016

			Nhóm tuổi người trả lời			Tổng
			29 tuổi trở xuống	30 - 38 tuổi	39 tuổi trở lên	
Đánh giá về chất lượng các tuyển bài năm 2016	Rất kém	Số lượng	1	0	1	2
		%	1.6%	0.0%	1.8%	1.0%
	Kém	Số lượng	4	5	4	13
		%	6.5%	6.8%	7.0%	6.7%
	trung bình	Số lượng	20	22	17	59
		%	32.3%	29.7%	29.8%	30.6%
	Khá	Số lượng	33	41	27	101
		%	53.2%	55.4%	47.4%	52.3%
	Tốt	Số lượng	4	6	8	18
		%	6.5%	8.1%	14.0%	9.3%
	Tổng	Số lượng				
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan thâm niên nghề nghiệp và đánh giá về chất lượng các tuyển bài năm 2016

			Nhóm thâm niên người trả lời			Tổng
			Ít hơn 5 năm	5 - 10 năm	Trên 10 năm	
Đánh giá về chất lượng các tuyển bài năm 2016	Rất kém	Số lượng	0	1	1	2
		%	0.0%	1.3%	1.8%	1.0%
	Kém	Số lượng	5	7	1	13
		%	8.6%	8.9%	1.8%	6.7%
	trung bình	Số lượng	20	25	14	59
		%	34.5%	31.6%	25.0%	30.6%
	Khá	Số lượng	29	42	30	101
		%	50.0%	53.2%	53.6%	52.3%

Tốt	Số lượng	4	4	10	18
	%	6.9%	5.1%	17.9%	9.3%
Tổng	Số lượng	58	79	56	193
	%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan giới tính và đánh giá về chất lượng các tuyển bài từ tháng 1 - tháng 8 năm 2017

			Giới tính người trả lời		Tổng
			Nam	Nữ	
Đánh giá về chất lượng các tuyển bài từ tháng 1 - tháng 8 năm 2017	Rất kém	Số lượng	1	2	3
		%	1.0%	2.1%	1.6%
	Kém	Số lượng	4	7	11
		%	4.0%	7.4%	5.7%
	trung bình	Số lượng	27	33	60
		%	27.3%	35.1%	31.1%
	Khá	Số lượng	53	39	92
		%	53.5%	41.5%	47.7%
	Tốt	Số lượng	14	13	27
		%	14.1%	13.8%	14.0%
Tổng	Số lượng	99	94	193	
	%	100.0%	100.0%	100.0%	

Tương quan tuổi và đánh giá về chất lượng các tuyển bài từ tháng 1 - tháng 8 năm 2017

			Nhóm tuổi người trả lời			Tổng
			29 tuổi trở xuống	30 - 38 tuổi	39 tuổi trở lên	
Đánh giá về chất lượng các tuyển bài từ tháng 1 - tháng 8 năm 2017	Rất kém	Số lượng	0	1	2	3
		%	0.0%	1.4%	3.5%	1.6%
	Kém	Số lượng	5	4	2	11
		%	8.1%	5.4%	3.5%	5.7%
	trung bình	Số lượng	21	21	18	60
		%	33.9%	28.4%	31.6%	31.1%
	Khá	Số lượng	31	38	23	92
		%	50.0%	51.4%	40.4%	47.7%

Tốt	Số lượng	5	10	12	27
	%	8.1%	13.5%	21.1%	14.0%
Tổng	Số lượng	62	74	57	193
	%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan thâm niên nghề nghiệp và đánh giá về chất lượng các tuyển bài từ tháng 1 - tháng 8 năm 2017

			Nhóm thâm niên người trả lời			Tổng
			Ít hơn 5 năm	5 - 10 năm	Trên 10 năm	
Đánh giá về chất lượng các tuyển bài từ tháng 1 - tháng 8 năm 2017	Rất kém	Số lượng	0	1	2	3
		%	0.0%	1.3%	3.6%	1.6%
	Kém	Số lượng	5	6	0	11
		%	8.6%	7.6%	0.0%	5.7%
	Trung bình	Số lượng	19	29	12	60
		%	32.8%	36.7%	21.4%	31.1%
	Khá	Số lượng	29	34	29	92
		%	50.0%	43.0%	51.8%	47.7%
	Tốt	Số lượng	5	9	13	27
		%	8.6%	11.4%	23.2%	14.0%
Tổng	Số lượng	58	79	56	193	
	%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

B4. Theo ông/ bà, tần suất và chất lượng các tuyển bài điều tra ở các cơ quan báo chí nước ta hiện nay phụ thuộc vào các yếu tố nào trong số các yếu tố sau đây?(Có thể chọn nhiều phương án trả lời)

12)Đội ngũ nhà báo điều tra có đủ tâm và tài hay không

13)Lãnh đạo cơ quan báo chí có chủ trương và chiến lược phát triển các dự án báo chí điều tra hay không

14)Kỹ năng tổ chức tuyển bài điều tra của lãnh đạo cơ quan báo chí

15)Toà soạn có xây dựng, thực thi quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển

bài điều tra một cách nghiêm túc và quyết liệt hay không

16) Toà soạn báo có quy định, quy trình, nguyên tắc tác nghiệp và quản lý dự án báo chí điều tra chắc chắn, thực thi và giám sát thực thi hiệu quả.

17) Môi trường pháp lý có tạo điều kiện tốt cho nhà báo điều tra hay cản trở tác nghiệp, hay gây hại cho nhà báo điều tra

18) Vai trò, nhiệm vụ và phương thức phối hợp giữa các thành viên trong quá trình tổ chức, thực hiện tuyến bài điều tra

19) Xã hội có ghi nhận và tôn vinh báo chí điều tra hay không

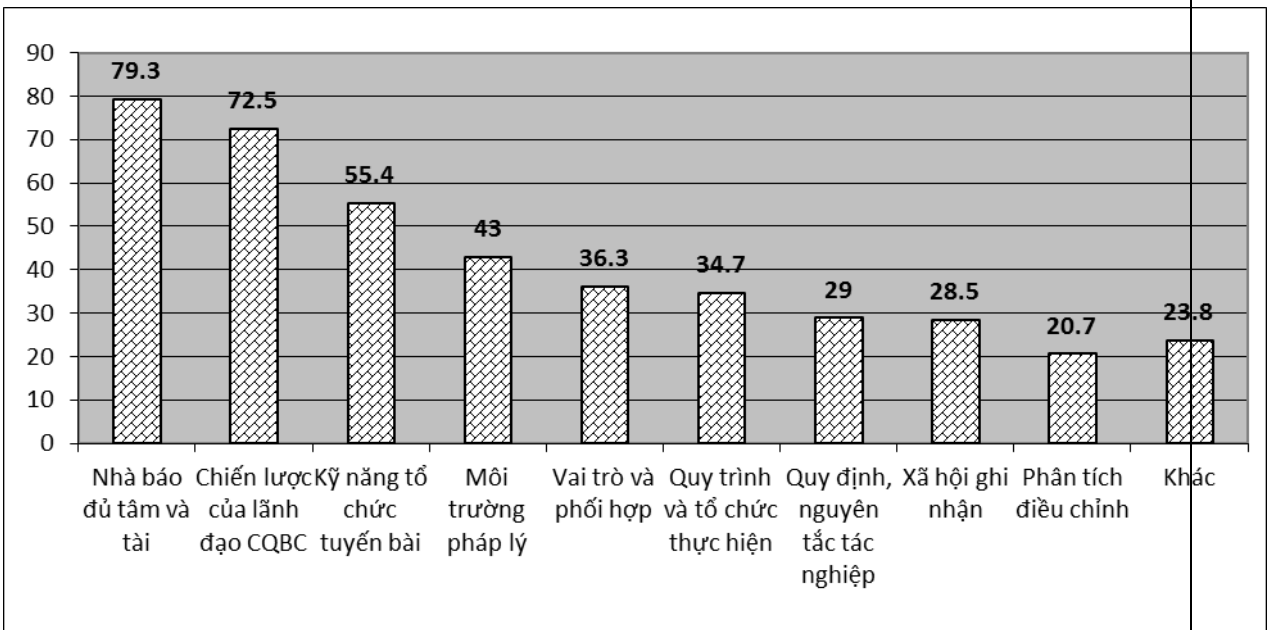
20) Việc phân tích, điều chỉnh quy định, quy trình, nguyên tắc tác nghiệp và quản lý dự án báo chí điều tra của toà soạn báo

21) Đầu tư tài chính và cơ chế tài chính cho việc tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra

22) Khác (Ghi rõ).....

.....

Các yếu tố ảnh hưởng đến tần suất, chất lượng các tuyến bài điều tra ở các cơ quan báo chí nước ta hiện nay (%)

Tương quan giới tính và số lượng các yếu tố ảnh hưởng đến tần suất, chất lượng tuyển bài điều tra			Giới tính		Tổng
			Nam	Nữ	
2 yếu tố trở xuống	Số lượng		21	22	43
	%		21.2%	23.4%	22.3%
số lượng các yếu tố ảnh hưởng đến tần suất, chất lượng tuyển bài điều tra	3 - 5 yếu tố	Số lượng	53	48	101
		%	53.5%	51.1%	52.3%
6 yếu tố trở lên	Số lượng		25	24	49
	%		25.3%	25.5%	25.4%
Tổng	Số lượng		99	94	193
	%		100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan thâm niên công tác và số lượng các yếu tố ảnh hưởng đến tần suất, chất lượng tuyển bài điều tra

			Nhóm thâm niên công tác của người trả lời			Tổng
			Ít hơn 5 năm	5 - 10 năm	Trên 10 năm	
số lượng các yếu tố ảnh hưởng đến tần suất, chất lượng tuyển bài điều tra	2 yếu tố trở xuống	Số lượng	16	15	12	43
		%	27.6%	19.0%	21.4%	22.3%
3 - 5 yếu tố	Số lượng		30	50	21	101
	%		51.7%	63.3%	37.5%	52.3%
6 yếu tố trở lên	Số lượng		12	14	23	49
	%		20.7%	17.7%	41.1%	25.4%
Tổng	Số lượng		58	79	56	193
	%		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan thâm niên công tác và số lượng các yếu tố ảnh hưởng đến tần suất, chất lượng tuyển bài điều tra

			Nhóm thâm niên công tác của người trả lời			Tổng
			29 tuổi trở xuống	30 - 38 tuổi	39 tuổi trở lên	
số lượng các yếu tố ảnh hưởng đến tần suất, chất lượng tuyển bài điều tra	2 yếu tố trở xuống	Số lượng	19	13	11	43
		%	30.6%	17.6%	19.3%	22.3%
3 - 5 yếu tố	Số lượng		32	45	24	101
	%		51.6%	60.8%	42.1%	52.3%
6 yếu tố trở lên	Số lượng		11	16	22	49
	%		17.7%	21.6%	38.6%	25.4%
Tổng	Số lượng		58	79	56	193
	%		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Số lượng các yếu tố ảnh hưởng đến tần suất, chất lượng tuyển bài điều tra	193	.00	10.00	4.2332	2.36126
Valid N (listwise)	193				

B5. Ông/ bà đánh giá như thế nào về thực trạng kỹ năng nghiệp vụ báo chí điều tra ở các cơ quan báo chí nước ta hiện nay

Thang điểm: 1: rất kém; 2: kém; 3: trung bình; 4: khá; 5: tốt

STT	Kỹ năng nghiệp vụ báo chí điều tra	Đánh giá bằng điểm				
		1	2	3	4	5
1	Kỹ năng phát hiện và lựa chọn đề tài	1	2	3	4	5
2	Kỹ năng thiết lập và điều hành nhóm điều tra	1	2	3	4	5
3	Kỹ năng nghiệp vụ của các nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
4	Kỹ năng tiếp cận và bảo vệ nguồn tin	1	2	3	4	5
5	Kỹ năng khai thác, thu thập thông tin	1	2	3	4	5
6	Kỹ năng phân tích hồ sơ, tài liệu	1	2	3	4	5
7	Kỹ năng sử dụng phương tiện pháp lý trong điều tra	1	2	3	4	5
8	Kỹ năng nhập vai và xử lý những tình huống đặc biệt	1	2	3	4	5
9	Kỹ năng sử dụng mạng xã hội trong điều tra	1	2	3	4	5
10	Kỹ năng an ninh truyền thông	1	2	3	4	5
11	Khác (Ghi rõ)	1	2	3	4	5

	Tổng người trả lời	Điểm thấp nhất	Điểm cao nhất	Điểm trung bình	Std. Deviation
Kỹ năng phát hiện và lựa chọn đề tài	193	1	5	3.39	.912

Kỹ năng thiết lập và điều hành nhóm điều tra	193	1	5	3.35	.810
Kỹ năng nghiệp vụ của các nhà báo điều tra	193	1	5	3.56	.871
Kỹ năng tiếp cận và bảo vệ nguồn tin	193	1	5	3.41	.920
Kỹ năng khai thác, thu thập thông tin	193	1	5	3.69	.882
Kỹ năng phân tích hồ sơ, tài liệu	193	1	5	3.49	.974
Kỹ năng sử dụng phương tiện pháp lý trong điều tra	193	1	5	3.39	.918
Kỹ năng nhập vai và xử lý những tình huống đặc biệt	193	1	5	3.37	.927
Kỹ năng sử dụng mạng xã hội trong điều tra	193	1	5	3.48	1.041
Kỹ năng an ninh truyền thông	193	1	5	3.19	.993
Valid N (listwise)	2				

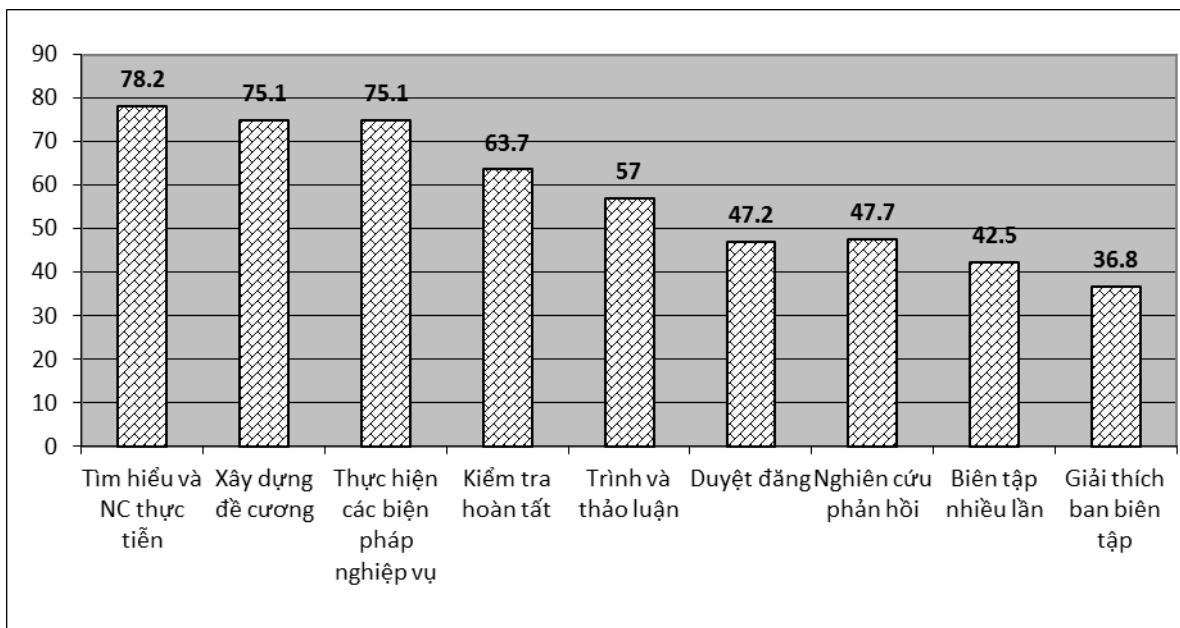
B6. Theo ông/ bà, ở các toà soạn, một quy trình tổ chức, thực hiện tuyển bài điều tra hiệu quả bao gồm những bước nào trong số các bước sau đây? (Có thể chọn nhiều phương án trả lời)

- 11) Tìm hiểu và nghiên cứu thực tiễn, hình thành ý tưởng cho tác phẩm và cho việc triển khai
- 12) Xây dựng đề cương chi tiết và lập kế hoạch tác nghiệp.
- 13) Trình và thảo luận với Ban Biên Tập đề cương chi tiết và kế hoạch tác nghiệp.
- 14) Thực hiện các biện pháp nghiệp vụ điều tra để thu thập, phân tích, kiểm chứng thông tin và tìm bằng chứng với sự giám sát, hỗ trợ của ban biên tập, đồng nghiệp và các cơ quan chức năng liên quan (nếu cần thiết).
- 15) Kiểm tra, hoàn tất khâu tư liệu, chứng cứ liên quan, hoàn thành tác phẩm báo chí điều tra.
- 16) Giải trình với ban biên tập về tác phẩm báo chí, thảo luận và điều tra bổ sung để thẩm định hoặc thêm tình tiết nội dung mới khi có yêu cầu của Ban biên tập.
- 17) Biên tập nhiều lần, với sự trợ giúp của các chuyên gia tư vấn về pháp lý hoặc chuyên về lĩnh vực liên quan đến vụ việc điều tra.
- 18) Duyệt, đăng báo, xuất bản, phát hành, phát sóng.
- 19) Nghiên cứu phản hồi từ bạn đọc, từ nhân vật và các cá nhân, tổ

chức liên quan.

20) Khác (Ghi rõ).....

Các bước trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra hiệu quả ở các tòa soạn (%)

Tương quan giới tính và số lượng các bước trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn			Giới tính		Tổng
			Nam	Nữ	
số lượng các bước trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn	3 bước trở xuống	Số lượng	38	28	66
		%	38.4%	29.8%	34.2%
4 - 6 bước	Số lượng	21	25	46	
	%	21.2%	26.6%	23.8%	
7 - 9 bước	Số lượng	40	41	81	
	%	40.4%	43.6%	42.0%	
Tổng	Số lượng	99	94	193	
	%	100.0%	100.0%	100.0%	

Tương quan thâm niên công tác và số lượng các bước trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn

			Nhóm thâm niên công tác của người trả lời			Tổng
			Ít hơn 5 năm	5 - 10 năm	Trên 10 năm	
số lượng các bước trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn	3 bước trở xuống	Số lượng	23	24	19	66
		%	39.7%	30.4%	33.9%	34.2%
bài điều tra tại tòa soạn	4 - 6 bước	Số lượng	9	28	9	46
		%	15.5%	35.4%	16.1%	23.8%
Tổng	7 - 9 bước	Số lượng	26	27	28	81
		%	44.8%	34.2%	50.0%	42.0%
		Số lượng	58	79	56	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan thâm niên công tác và số lượng các bước trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn

			Nhóm thâm niên công tác của người trả lời			Tổng
			29 tuổi trở xuống	30 - 38 tuổi	39 tuổi trở lên	
số lượng các bước trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn	3 bước trở xuống	Số lượng	26	23	17	66
		%	41.9%	31.1%	29.8%	34.2%
bài điều tra tại tòa soạn	4 - 6 bước	Số lượng	9	24	13	46
		%	14.5%	32.4%	22.8%	23.8%
Tổng	7 - 9 bước	Số lượng	27	27	27	81
		%	43.5%	36.5%	47.4%	42.0%
		Số lượng	58	79	56	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Số lượng các bước trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn	193	.00	9.00	5.2332	2.90698
Valid N (listwise)	193				

B7. Ở toà soạn báo mà ông/ bà đã tham gia báo chí điều tra, có những

quy định cụ thể về những vấn đề sau đây không? Và hình thức quy định đó là như thế nào?				
Vấn đề	Có quy định (%)	Hình thức quy định (%)		
		Thông nhất qua họp giao ban	Quy định nội bộ ở các phòng ban	Có văn bản chính thức công bố toàn tòa soạn
1. Duyệt ý tưởng và giao đề tài điều tra	83.4	44.6	39.9	13
2. Yêu cầu về nội dung, hình thức bản đề xuất ý tưởng báo chí điều tra	70.5	33.7	47.7	17.1
3. Quy định về thành phần nhóm điều tra	79.3	46.6	60.1	20.7
4. Quy định về xây dựng đề cương chi tiết và lập kế hoạch tác nghiệp điều tra	86.5	61.7	75.6	22.3
5. Thảo luận về mục đích và tính khả thi của các ý tưởng báo chí điều tra giữa phóng viên và người có trách nhiệm quản lý.	87	58	73.1	31.6
6. Quy trình duyệt kế hoạch điều tra	87	52.8	69.9	36.8
7. Quy định bắt buộc về việc phải trình dữ liệu thực tế minh chứng trước khi cho phép thực hiện điều tra	81.9	51.8	62.7	35.8
8. Quy định về tài chính trong dự án báo chí điều tra	81.3	54.4	63.7	34.2
9. Quy định về biện pháp nghiệp vụ điều tra để thu thập, phân tích, kiểm chứng thông tin và tìm bằng chứng	80.3	56.5	67.4	27.5
10. Nguyên tắc nhập vai	83.4	53.4	65.3	29
11. Nguyên tắc biên tập nhiều lần	85.5	49.7	61.7	35.2
12. Nguyên tắc bảo mật và bảo vệ nhà báo điều tra	86	54.9	57.5	38.9
13. Quy định về sự giám sát, hỗ trợ của ban biên tập, đồng nghiệp và các cơ quan chức năng liên quan	84.5	53.9	64.8	30.1
14. Quy định/ nguyên tắc về sự trợ giúp của các chuyên gia tư vấn về pháp lý hoặc chuyên về lĩnh vực liên quan đến vụ việc điều tra.	88.1	54.9	63.7	35.8
15. Quy định/ nguyên tắc về việc duyệt, đăng báo, xuất bản, phát hành, phát song tác phẩm báo chí điều tra	86.5	54.9	60.1	37.8
16. Quy định/ nguyên tắc về nghiên cứu phân hồi từ bạn đọc, từ nhân vật và các cá nhân, tổ chức liên quan	85.5	51.8	59.1	34.7
17. Quy định/ nguyên tắc về quản trị khủng hoảng liên quan đến các tuyến bài điều tra đã và đang thực hiện	78.2	47.2	52.3	24.4

Tương quan giữa giới tính và Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn			Giới tính người trả lời		Tổng
			Nam	Nữ	
Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn	Không quy định một vấn đề nào	Số lượng	8	4	12
		%	8.1%	4.3%	6.2%
	Có quy định từ 1 - 9 vấn đề	Số lượng	7	8	15
		%	7.1%	8.5%	7.8%
	Có quy định từ 10 - 16 vấn đề	Số lượng	12	25	37
		%	12.1%	26.6%	19.2%
	Có quy định với 17 vấn đề	Số lượng	72	57	129
		%	72.7%	60.6%	66.8%
Tổng		Số lượng	99	94	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan giữa tuổi và Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn			Nhóm tuổi người trả lời			Tổng
			29 tuổi trở xuống	30 - 38 tuổi	39 tuổi trở lên	
Chia khoảng số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn	Không quy định một vấn đề nào	Số lượng	6	2	4	12
		%	9.7%	2.7%	7.0%	6.2%
	Có quy định từ 1 - 9 vấn đề	Số lượng	4	8	3	15
		%	6.5%	10.8%	5.3%	7.8%
	Có quy định từ 10 - 16 vấn đề	Số lượng	14	11	12	37
		%	22.6%	14.9%	21.1%	19.2%
	Có quy định với 17 vấn đề	Số lượng	38	53	38	129
		%	61.3%	71.6%	66.7%	66.8%
Tổng		Số lượng	62	74	57	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan giữa thâm niên và Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn			Nhóm thâm niên người trả lời			Tổng
			Ít hơn 5 năm	5 - 10 năm	Trên 10 năm	
Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn	Không quy định một vấn đề nào	Số lượng	4	7	1	12
		%	6.9%	8.9%	1.8%	6.2%
	Có quy định từ 1 - 9 vấn đề	Số lượng	7	5	3	15
		%	12.1%	6.3%	5.4%	7.8%
	Có quy định từ 10 -	Số lượng	14	12	11	37

tại tòa soạn	16 vấn đề	%	24.1%	15.2%	19.6%	19.2%
	Có quy định với 17 vấn đề	Số lượng	33	55	41	129
		%	56.9%	69.6%	73.2%	66.8%
Tổng		Số lượng	58	79	56	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn	193	.00	17.00	14.1503	5.24833
Valid N (listwise)	193				

Tương quan giữa giới tính và Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức thống nhất qua họp giao ban			Giới tính người trả lời		Tổng
			Nam	Nữ	
Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức thống nhất qua họp giao ban	Không quy định một vấn đề nào	Số lượng	12	11	23
		%	12.1%	11.7%	11.9%
	Có quy định từ 1 - 9 vấn đề	Số lượng	41	48	89
		%	41.4%	51.1%	46.1%
Có quy định từ 10 - 16 vấn đề	Số lượng	16	19	35	
	%	16.2%	20.2%	18.1%	
	Có quy định với 17 vấn đề	Số lượng	30	16	46
	%	30.3%	17.0%	23.8%	
Tổng	Số lượng	99	94	193	
	%	100.0%	100.0%	100.0%	

Tương quan giữa tuổi và Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức thống nhất qua họp giao ban			Nhóm tuổi người trả lời			Tổng
			29 tuổi trở xuống	30 - 38 tuổi	39 tuổi trở lên	
Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra	Không quy định một vấn đề nào	Số lượng	9	8	6	23
		%	14.5%	10.8%	10.5%	11.9%
	Có quy định từ 1 - 9 vấn đề	Số lượng	25	36	28	89
	%	40.3%	48.6%	49.1%	46.1%	
	Có quy định từ	Số lượng	17	13	5	35

tại tòa soạn bằng hình thức thống nhất qua họp giao ban	10 - 16 vấn đề	%	27.4%	17.6%	8.8%	18.1%
	Có quy định với 17 vấn đề	Số lượng	11	17	18	46
		%	17.7%	23.0%	31.6%	23.8%
Tổng		Số lượng	62	74	57	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan giữa thâm niên và Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức thống nhất qua họp giao ban		Nhóm thâm niên người trả lời			Tổng	
		Ít hơn 5 năm	5 - 10 năm	Trên 10 năm		
Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức thống nhất qua họp giao ban	Không quy định một vấn đề nào	Số lượng	9	7	7	23
		%	15.5%	8.9%	12.5%	11.9%
	Có quy định từ 1 - 9 vấn đề	Số lượng	24	38	27	89
		%	41.4%	48.1%	48.2%	46.1%
	Có quy định từ 10 - 16 vấn đề	Số lượng	18	14	3	35
		%	31.0%	17.7%	5.4%	18.1%
	Có quy định với 17 vấn đề	Số lượng	7	20	19	46
		%	12.1%	25.3%	33.9%	23.8%
Tổng		Số lượng	58	79	56	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn: hình thức thống nhất họp giao ban	193	.00	17.00	8.8083	6.44928
Valid N (listwise)	193				

Tương quan giữa giới tính và Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức quy định nội bộ			Giới tính người trả lời		Tổng
			Nam	Nữ	
Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức quy định nội bộ	Không quy định một vấn đề nào	Số lượng	9	13	22
		%	9.1%	13.8%	11.4%
	Có quy định từ 1 - 9 vấn đề	Số lượng	31	38	69
		%	31.3%	40.4%	35.8%
	Có quy định từ 10 - 16 vấn đề	Số lượng	28	22	50

thức quy định nội bộ	%	28.3%	23.4%	25.9%
Có quy định với 17 vấn đề	Số lượng	31	21	52
	%	31.3%	22.3%	26.9%
Tổng	Số lượng	99	94	193
	%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan giữa tuổi và Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức quy định nội bộ	Nhóm tuổi người trả lời			Tổng	
	29 tuổi trở xuống	30 - 38 tuổi	39 tuổi trở lên		
Số lượng vấn đề Không quy định	9	9	4	22	
được quy định một vấn đề nào %	14.5%	12.2%	7.0%	11.4%	
trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức quy định nội bộ	Có quy định từ 1 - 9 vấn đề	22	28	19	69
	%	35.5%	37.8%	33.3%	35.8%
Có quy định từ 10 - 16 vấn đề	Số lượng	18	18	14	50
	%	29.0%	24.3%	24.6%	25.9%
Có quy định với 17 vấn đề	Số lượng	13	19	20	52
	%	21.0%	25.7%	35.1%	26.9%
Tổng	Số lượng	62	74	57	193
	%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan giữa thâm niên và Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức quy định nội bộ	Nhóm thâm niên người trả lời			Tổng	
	Ít hơn 5 năm	5 - 10 năm	Trên 10 năm		
Số lượng vấn đề Không quy định	8	9	5	22	
được quy định một vấn đề nào %	13.8%	11.4%	8.9%	11.4%	
trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức quy định nội bộ	Có quy định từ 1 - 9 vấn đề	22	25	22	69
	%	37.9%	31.6%	39.3%	35.8%
Có quy định từ 10 - 16 vấn đề	Số lượng	15	23	12	50
	%	25.9%	29.1%	21.4%	25.9%
Có quy định với 17 vấn đề	Số lượng	13	22	17	52
	%	22.4%	27.8%	30.4%	26.9%
Tổng	Số lượng	58	79	56	193
	%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
--	---	---------	---------	------	----------------

Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn: hình thức quy định nội độ	193	.00	17.00	10.4456	6.47418
Valid N (listwise)	193				

Tương quan giữa giới tính và Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức có văn bản chính thức công bố toàn toà soạn			Giới tính người trả lời		Tổng
			Nam	Nữ	
Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức có văn bản chính thức công bố toàn toà soạn	Không quy định một vấn đề nào	Số lượng	34	39	73
		%	34.3%	41.5%	37.8%
	Có quy định từ 1 - 9 vấn đề	Số lượng	43	39	82
		%	43.4%	41.5%	42.5%
	Có quy định từ 10 - 16 vấn đề	Số lượng	15	6	21
		%	15.2%	6.4%	10.9%
	Có quy định với 17 vấn đề	Số lượng	7	10	17
		%	7.1%	10.6%	8.8%
Tổng		Số lượng	99	94	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan giữa tuổi và Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức có văn bản chính thức công bố toàn toà soạn			Nhóm tuổi người trả lời			Tổng
			29 tuổi trở xuống	30 - 38 tuổi	39 tuổi trở lên	
Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức có văn bản chính thức công bố toàn toà soạn	Không quy định một vấn đề nào	Số lượng	25	33	15	73
		%	40.3%	44.6%	26.3%	37.8%
	Có quy định từ 1 - 9 vấn đề	Số lượng	24	30	28	82
		%	38.7%	40.5%	49.1%	42.5%
	Có quy định từ 10 - 16 vấn đề	Số lượng	10	5	6	21
		%	16.1%	6.8%	10.5%	10.9%
	Có quy định với 17 vấn đề	Số lượng	3	6	8	17
		%	4.8%	8.1%	14.0%	8.8%
Tổng		Số lượng	62	74	57	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tương quan giữa thâm niên và Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức có văn bản chính thức công bố toàn toà soạn	Nhóm thâm niên người trả lời			Tổng
	Ít hơn 5 năm	5 - 10 năm	Trên 10 năm	
Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn bằng hình thức có văn bản chính thức công bố toàn toà soạn	24 41.4%	34 43.0%	15 26.8%	73 37.8%
Không quy định vấn đề nào				
Có quy định từ 1 - 9 vấn đề	22 37.9%	30 38.0%	30 53.6%	82 42.5%
Có quy định từ 10 - 16 vấn đề	8 13.8%	8 10.1%	5 8.9%	21 10.9%
Có quy định với 17 vấn đề	4 6.9%	7 8.9%	6 10.7%	17 8.8%
Tổng	58 100.0%	79 100.0%	56 100.0%	193 100.0%

Descriptive Statistics

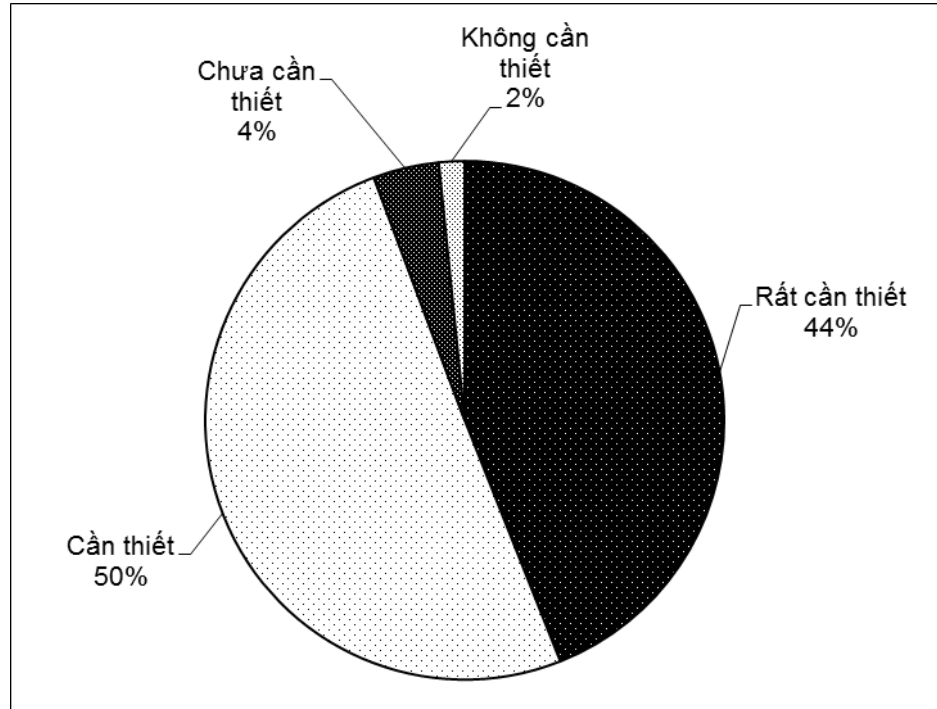
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Số lượng vấn đề được quy định trong quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn: hình thức có văn bản	193	.00	17.00	5.0466	5.97677
Valid N (listwise)	193				

B8. Ông/ Bà đánh giá như thế nào về sự cần thiết của việc xây dựng, thực hiện quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra ở các tòa soạn báo Việt Nam hiện nay?

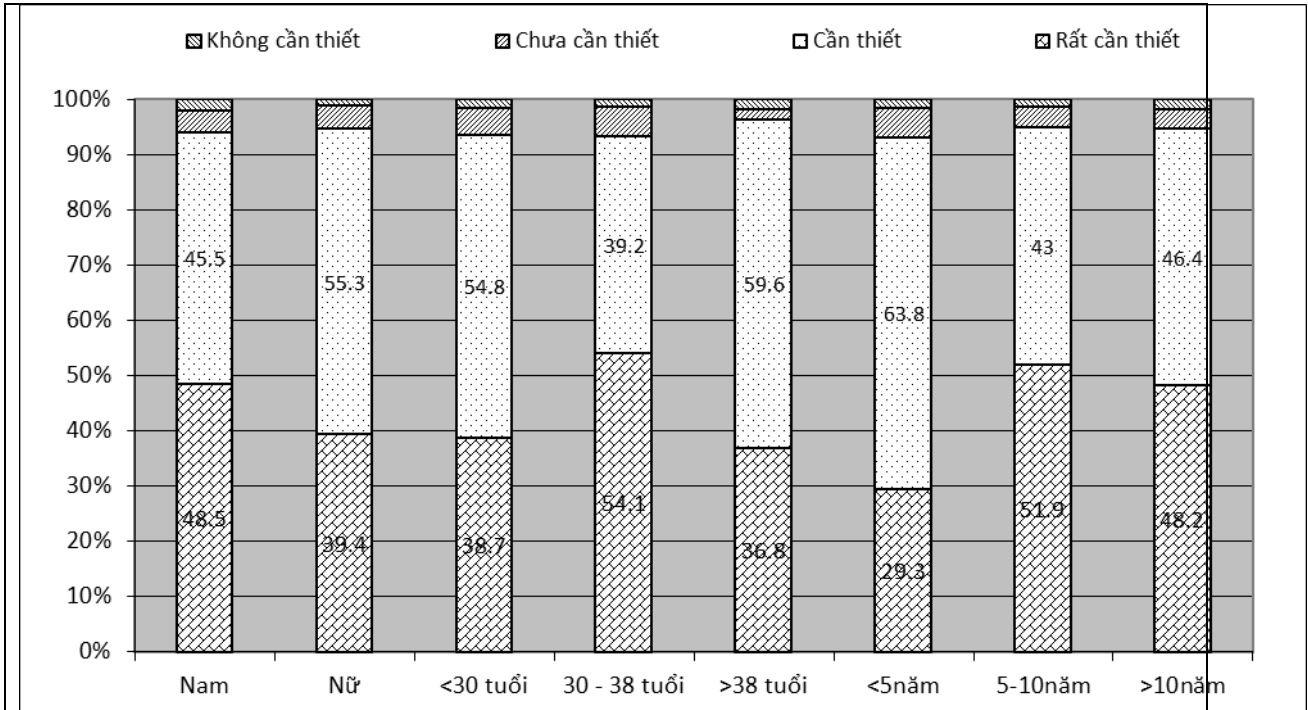
1. Rất cần thiết 2. Cần thiết 3. Chưa cần thiết 4. Không cần thiết

Tại sao?

Đánh giá về sự cần thiết của việc xây dựng, thực hiện quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra ở các toà soạn báo Việt Nam hiện nay

Tương quan giới tính, tuổi, thâm niên và đánh giá về sự cần thiết của việc xây dựng, thực hiện quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra ở các toà soạn báo Việt Nam hiện nay (%)

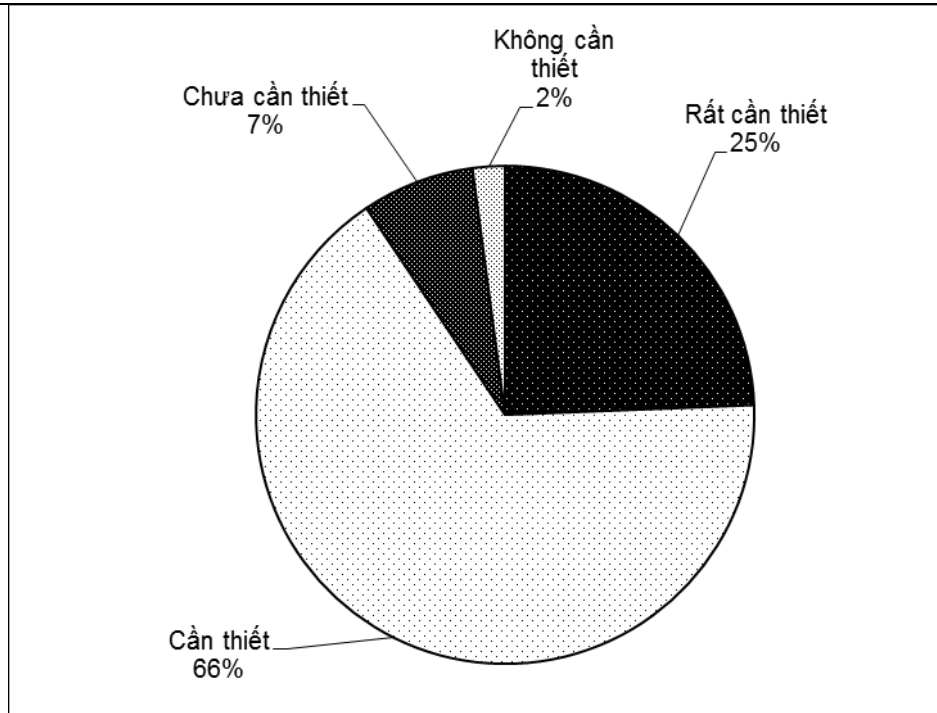

B9. Ông/ Bà đánh giá như thế nào về sự cần thiết của việc đổi mới quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra ở cơ quan báo chí của ông/ bà?

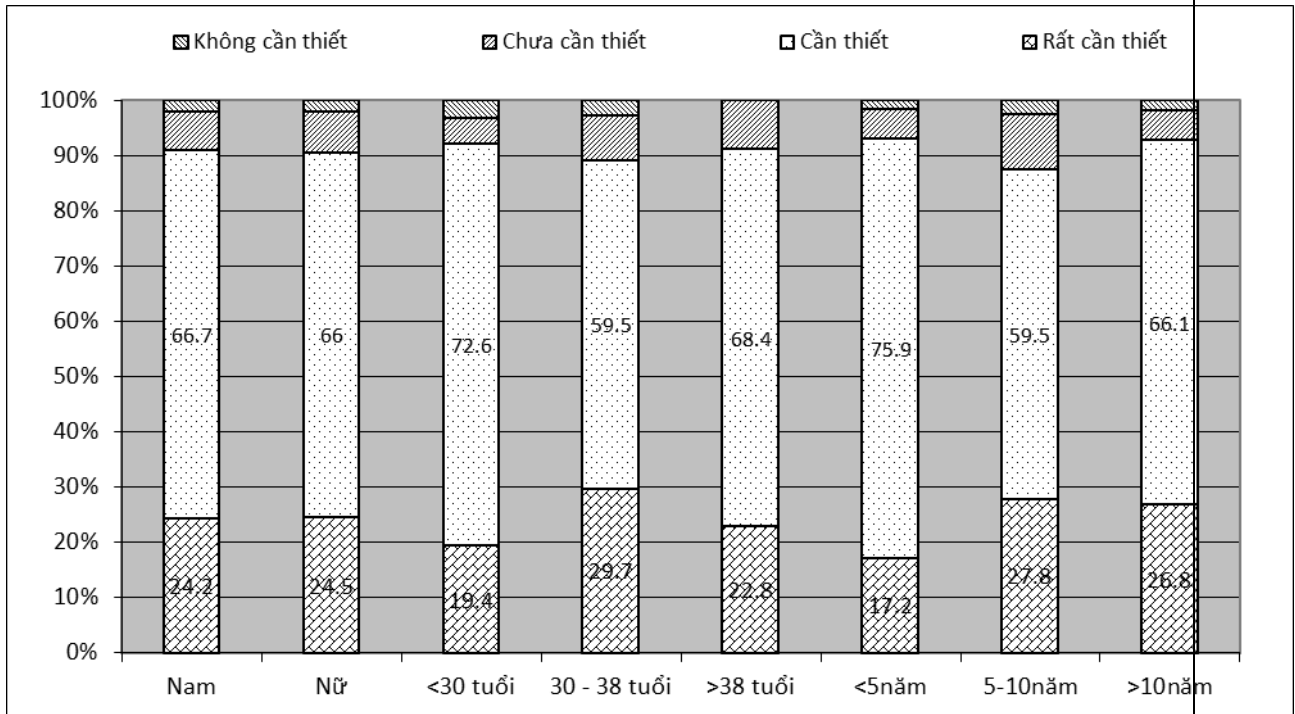
1. Rất cần thiết 2. Cần thiết 3. Chưa cần thiết 4. Không cần thiết

Tại sao?

Đánh giá về sự cần thiết của việc đổi mới quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra ở cơ quan báo chí

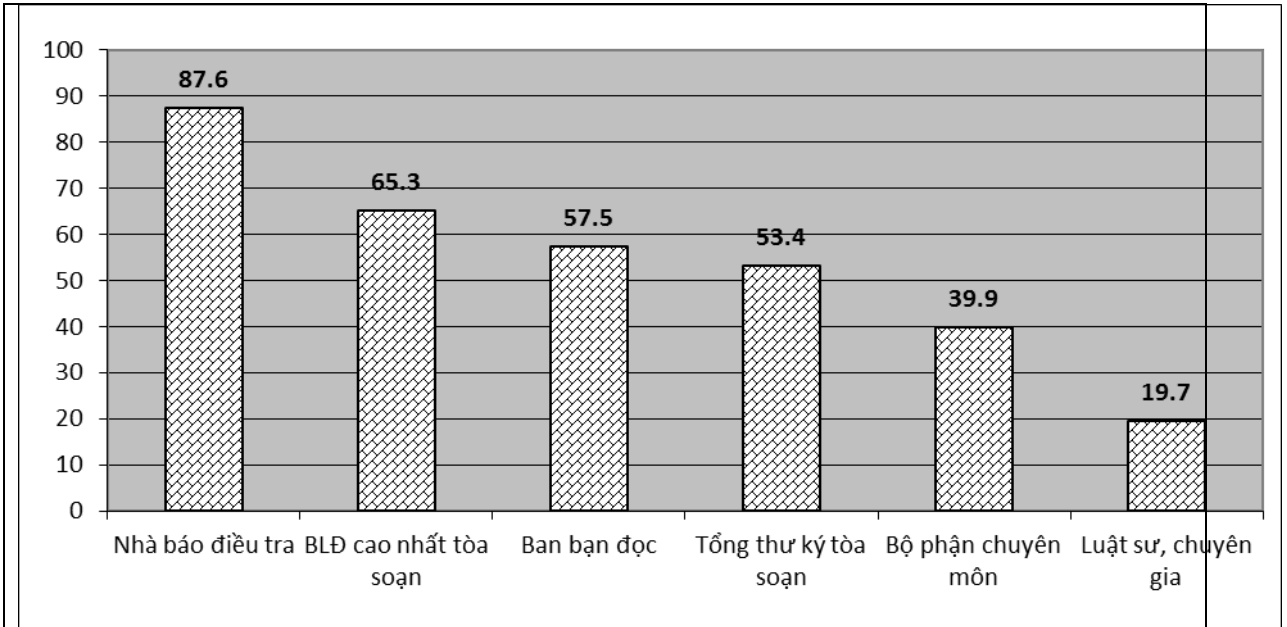
Tương quan giới tính, tuổi, thâm niên và đánh giá về sự cần thiết của việc đổi mới quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra ở cơ quan báo chí (%)

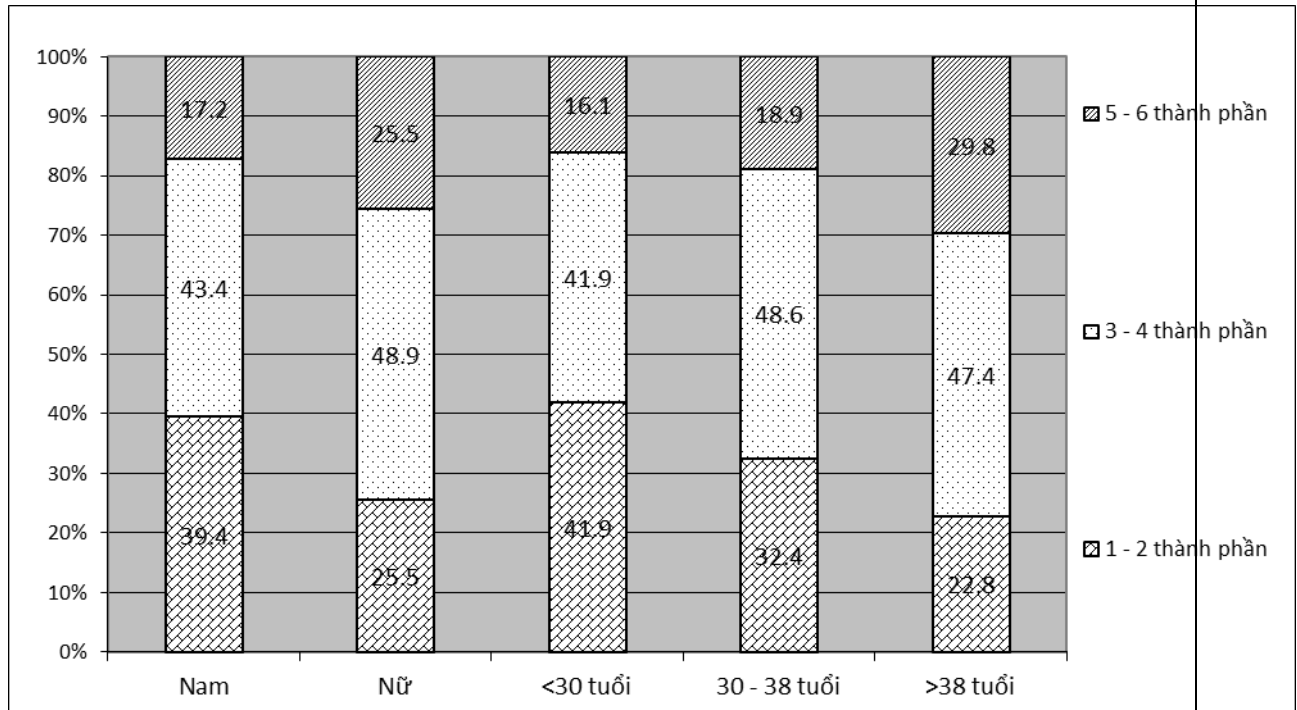
B10. Ở toà soạn của Ông/Bà công tác, cụ thể có những ai (thành phần nào) tham gia việc xây dựng quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra? (Có thể chọn nhiều đáp án)

- 8) Nhà báo điều tra
- 9) Ban lãnh đạo cao nhất của toà soạn
- 10) Tổng Thư ký tòa soạn/ Thư ký tòa soạn
- 11) Ban Bạn đọc/ Bộ phận tiếp nhận thông tin phản hồi từ công chúng độc giả
- 12) Bộ phận chuyên môn quản lý mảng báo chí điều tra (Nếu có)
- 13) Luật sư, chuyên gia tư vấn
- 14) Thành phần khác (Ghi rõ).....

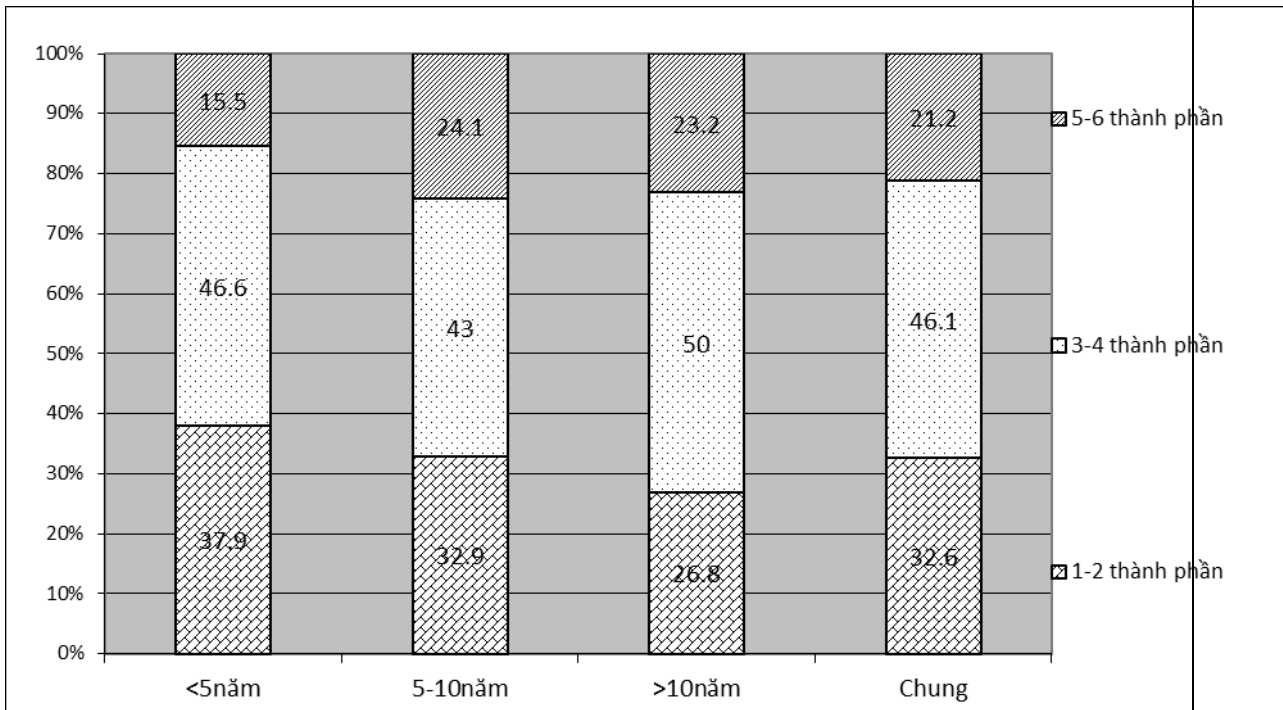
Thành phần tham gia việc xây dựng quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn của người trả lời (%)

Tương quan giới tính, tuổi thâm niên và số lượng thành phần tham gia việc xây dựng quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn của người trả lời (%)

Tương quan thâm niên và số lượng thành phần tham gia việc xây dựng quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn của người trả lời (%)

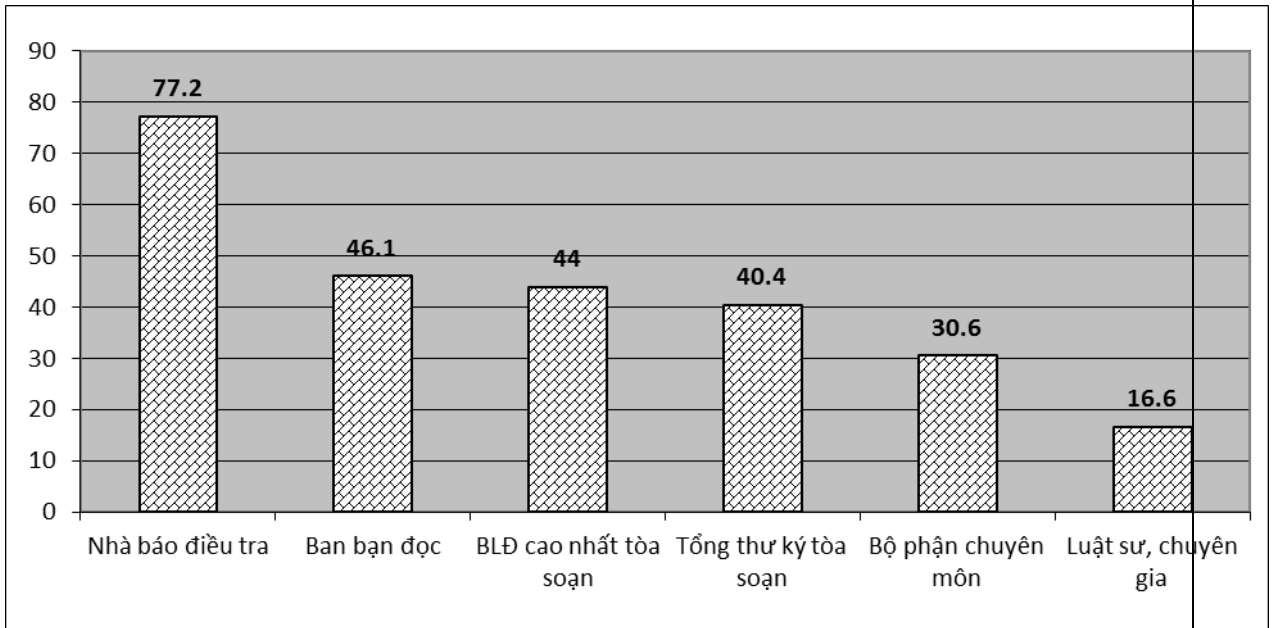

B11. Ở tòa soạn của Ông/Bà công tác, cụ thể có những ai (thành phần nào) tham gia việc thực thi quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra? (Có thể chọn nhiều đáp án)

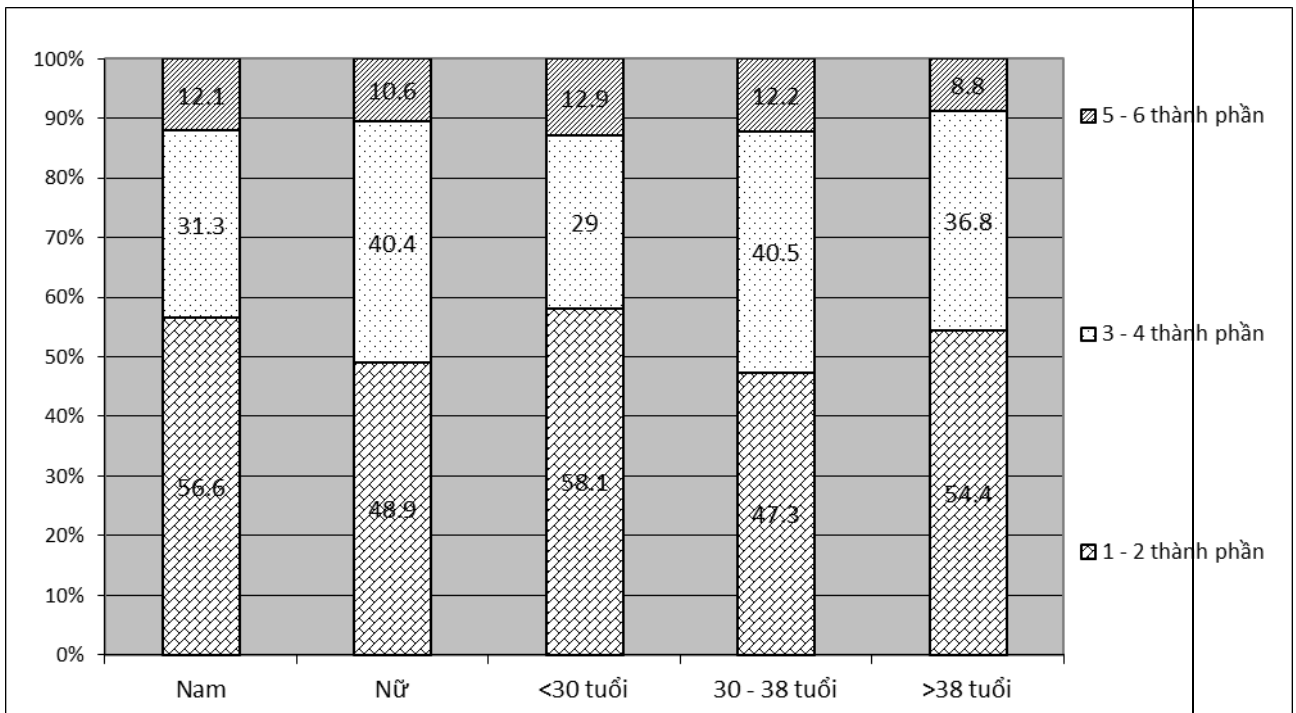
- 8) Nhà báo điều tra
- 9) Ban lãnh đạo cao nhất của tòa soạn
- 10) Tổng Thư ký tòa soạn/ Thư ký tòa soạn
- 11) Ban Bạn đọc/ Bộ phận tiếp nhận thông tin phản hồi từ công chúng độc giả
- 12) Bộ phận chuyên môn quản lý mảng báo chí điều tra (Nếu có)
- 13) Luật sư, chuyên gia tư vấn
- 14) Thành phần khác (Ghi rõ).....

Thành phần tham gia việc thực thi quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài

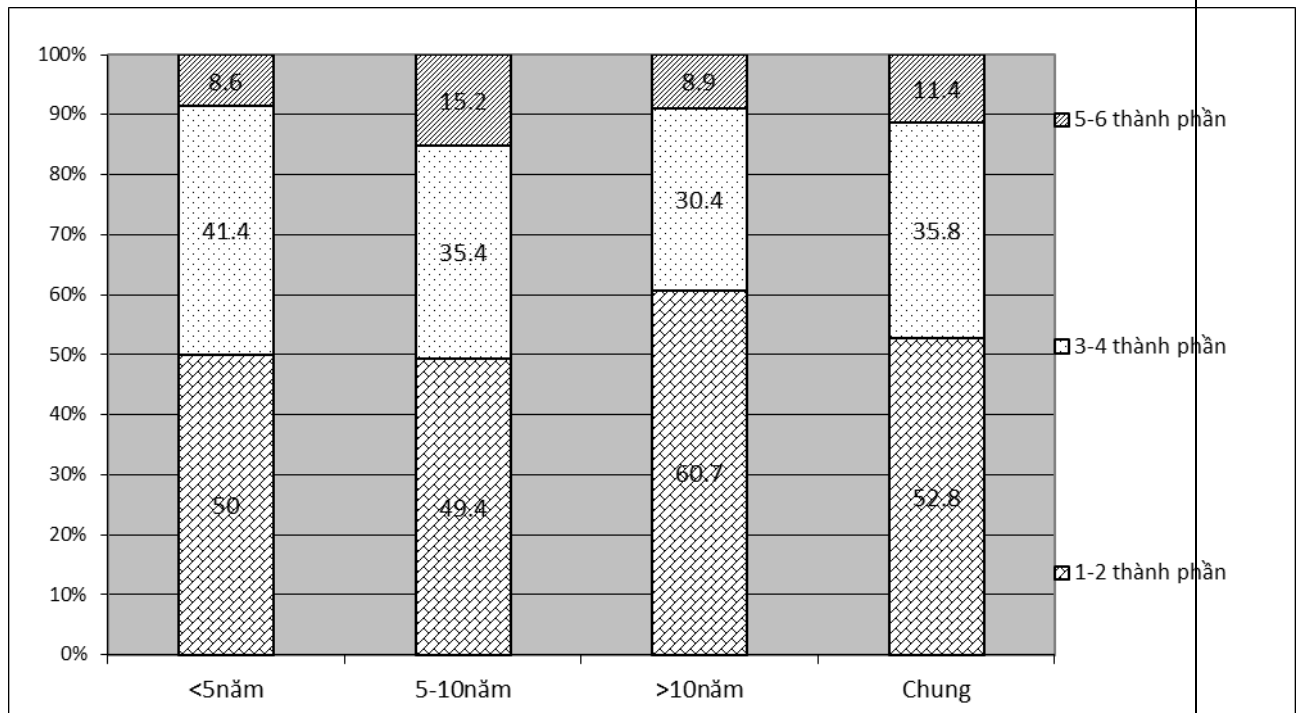
điều tra tại tòa soạn của người trả lời (%)

Tương quan giới tính, tuổi thâm niên và số lượng thành phần tham gia việc thực thi quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn của người trả lời (%)

Tương quan thâm niên và số lượng thành phần tham gia việc thực thi quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn của người trả lời (%)

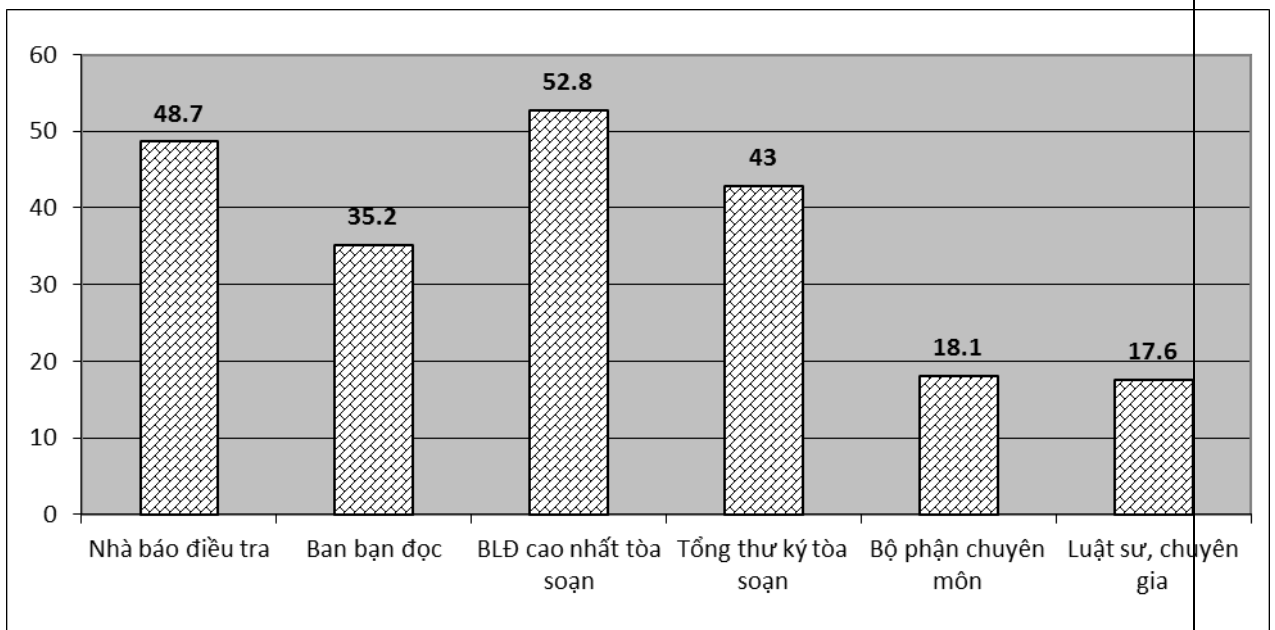

B12. Ở tòa soạn của Ông/Bà công tác, cụ thể có những ai (thành phần nào) tham gia việc giám sát quá trình thực thi quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra? (Có thể chọn nhiều đáp án)

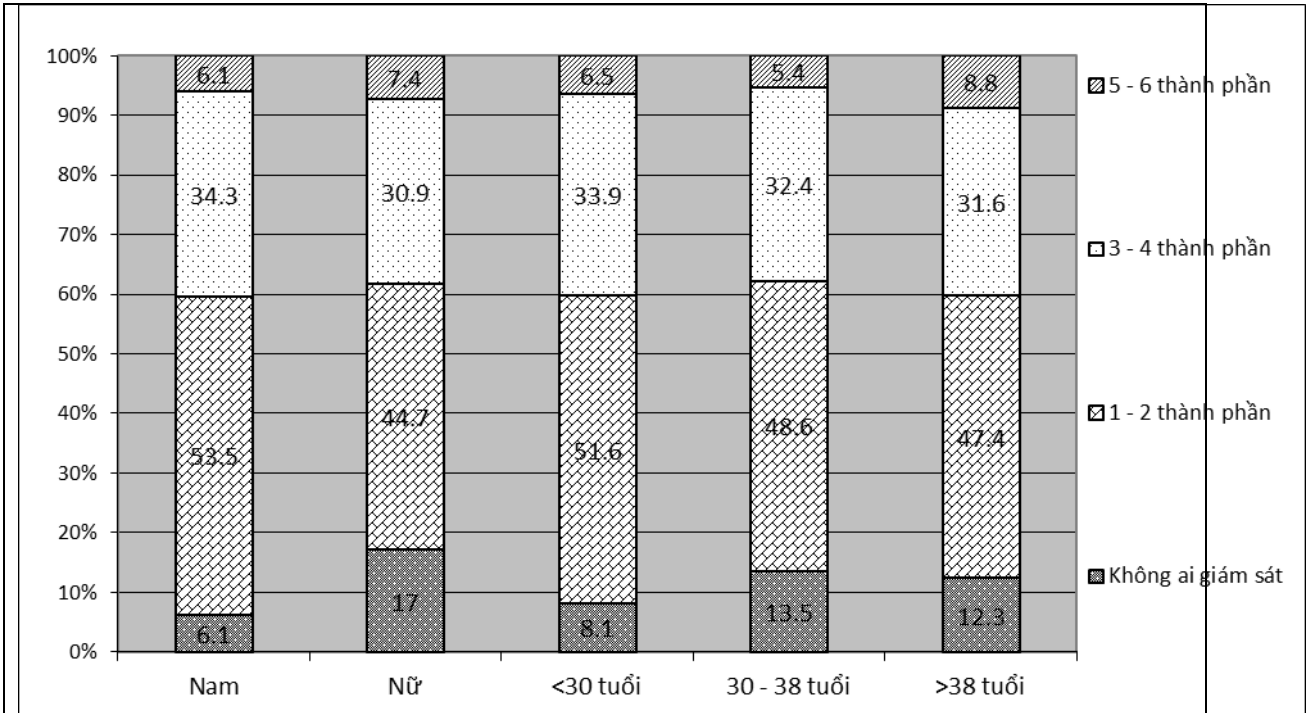
- 8) Nhà báo điều tra
- 9) Ban lãnh đạo cao nhất của tòa soạn
- 10) Tổng Thư ký tòa soạn/ Thư ký tòa soạn
- 11) Ban Bạn đọc/ Bộ phận tiếp nhận thông tin phản hồi từ công chúng độc giả

- 12) Bộ phận chuyên môn quản lý mảng báo chí điều tra (Nếu có)
- 13) Luật sư, chuyên gia tư vấn
- 14) Thành phần khác (Ghi rõ).....

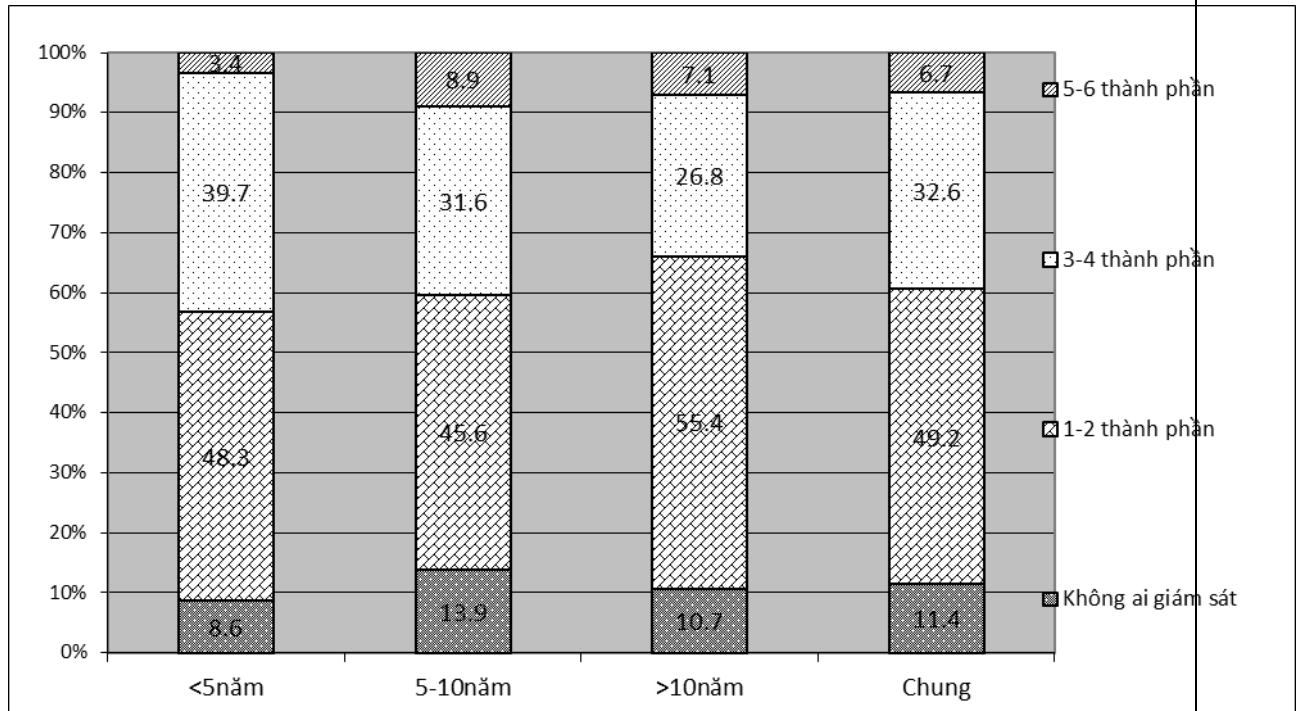
Thành phần tham gia việc giám sát quá trình thực thi quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn của người trả lời (%)

Tương quan giới tính, tuổi thâm niên và số lượng thành phần tham gia việc giám sát quá trình thực thi quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn của người trả lời (%)

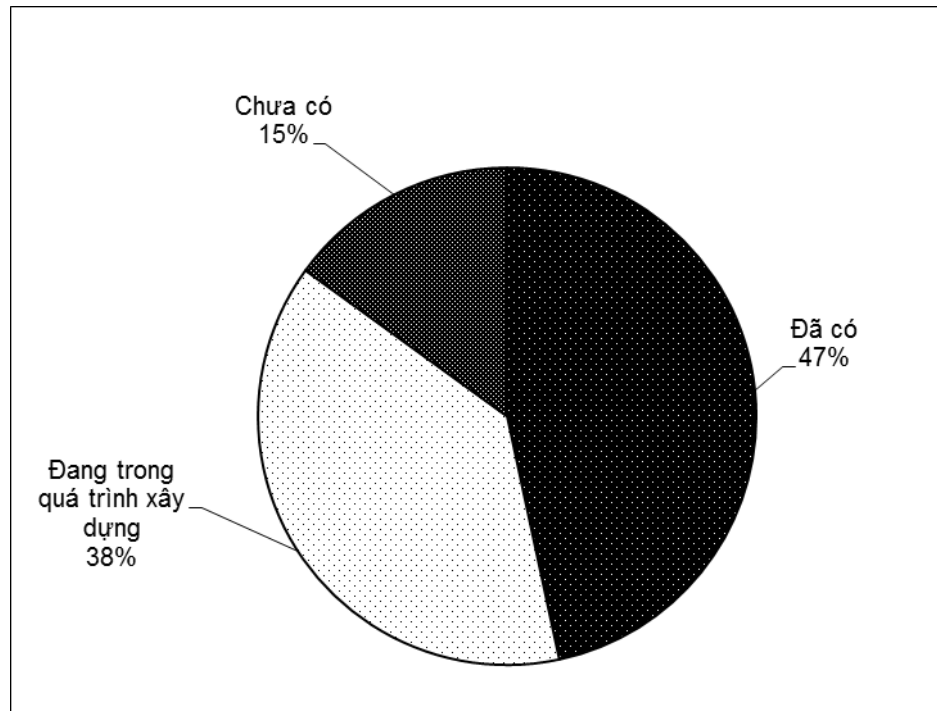
Tương quan thâm niên và số lượng thành phần tham gia việc giám sát quá trình thực thi quy trình tổ chức thực hiện tuyển bài điều tra tại tòa soạn của người trả lời (%)

B13. Theo quan sát của ông/ bà thì ở cơ quan báo chí nơi ông/ bà công tác hiện đã có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài báo chí điều tra hay chưa?

1). Đã có 2) Đang trong quá trình xây dựng và hoàn thiện 3). Chưa có

Đánh giá về sự cần thiết của việc đổi mới quy trình tổ chức thực hiện tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí

B14. Nếu ở cơ quan báo chí nơi ông/ bà công tác đã có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài báo chí điều tra, thì theo ý kiến của ông/ bà quy trình đó ảnh hưởng đến vấn đề gì và mức độ như thế nào đến quá trình tác nghiệp báo chí điều tra của cơ quan báo chí?

Thang điểm cho các mức độ ảnh hưởng:

- 1: Ảnh hưởng tiêu cực
- 2: Không ảnh hưởng
- 3: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ thấp
- 4: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ trung bình

5: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ cao						
STT	Ảnh hưởng đến	Mức độ ảnh hưởng				
1	Năng lực tổ chức các tuyến bài điều tra	1	2	3	4	5
2	Nhận thức của các nhà báo điều tra về cơ sở pháp lý và đạo đức trong tác nghiệp báo chí điều tra	1	2	3	4	5
3	Kỹ năng nghiệp vụ của các nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
4	Việc thành lập nhóm điều tra và nguyên tắc làm việc nhóm	1	2	3	4	5
5	Bảo vệ quyền tác nghiệp hợp pháp của nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
6	Năng lực tự kiểm soát, tính linh hoạt và sáng tạo của nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
7	Ý thức chấp hành kỷ luật của nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
8	Khả năng kiểm soát các hành vi lợi dụng danh nghĩa báo chí vi phạm pháp luật và vi phạm chuẩn mực đạo đức báo chí của nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
9	Phòng ngừa khủng hoảng và xử lý khủng hoảng của cơ quan báo chí liên quan đến các dự án điều tra	1	2	3	4	5
10	Sự hỗ trợ kịp thời khi nhà báo điều tra gặp sự cố hoặc rắc rối	1	2	3	4	5
11	Khác (Ghi rõ)	1	2	3	4	5
<p>1: Ảnh hưởng tiêu cực 2: Không ảnh hưởng 3: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ thấp 4: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ trung bình 5: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ cao</p>						

Đánh giá mức độ ảnh hưởng của quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài báo chí điều tra đến vấn đề và mức độ trong đến quá trình tác nghiệp báo chí điều tra của cơ quan báo chí

	Số lượng	Điểm nhỏ nhất	Điểm lớn nhất	Điểm trung bình
1. Năng lực tổ chức các tuyến bài điều tra	193	1	5	3.47
2. Nhận thức của các nhà báo điều tra về cơ sở pháp lý và đạo đức trong tác nghiệp báo chí điều tra	193	1	5	3.65
3. Kỹ năng nghiệp vụ của các nhà báo điều tra	193	1	5	3.61
4. Việc thành lập nhóm điều tra và nguyên tắc làm việc nhóm	193	1	5	3.49
5. Bảo vệ quyền tác nghiệp hợp pháp của nhà báo điều tra	193	1	24	3.77
6. Năng lực tự kiểm soát, tính linh hoạt và sáng tạo của nhà báo điều tra	193	1	5	3.44
7. Ý thức chấp hành kỷ luật của nhà báo điều tra	193	1	5	3.65
8. Khả năng kiểm soát các hành vi lợi dụng danh nghĩa báo chí vi phạm pháp luật và vi phạm chuẩn mực đạo đức báo chí của nhà báo điều tra	193	1	5	3.60
9. Phòng ngừa khủng hoảng và xử lý khủng hoảng của cơ quan báo chí liên quan đến các dự án điều tra	193	1	13	3.38
10. Sự hỗ trợ kịp thời khi nhà báo điều tra gặp sự cố hoặc rắc rối	193	1	5	3.59
11. Khác	25	1	5	2.88
Valid N (listwise)	25			

B15. Theo ông/ bà, quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí ảnh hưởng đến các kỹ năng tổ chức, thực hiện báo chí điều tra ở mức độ nào?

1: Ảnh hưởng tiêu cực

2: Không ảnh hưởng

3: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ thấp 4: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ trung bình 5: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ cao						
STT	Ảnh hưởng đến...	Mức độ ảnh hưởng				
1	Kỹ năng phát hiện và lựa chọn đề tài	1	2	3	4	5
2	Kỹ năng thiết lập và điều hành nhóm điều tra	1	2	3	4	5
3	Kỹ năng nghiệp vụ của các nhà báo điều tra	1	2	3	4	5
4	Kỹ năng tiếp cận và bảo vệ nguồn tin	1	2	3	4	5
5	Kỹ năng khai thác, thu thập thông tin	1	2	3	4	5
6	Kỹ năng phân tích hồ sơ, tài liệu	1	2	3	4	5
7	Kỹ năng sử dụng phương tiện pháp lý trong điều tra	1	2	3	4	5
8	Kỹ năng nhập vai và xử lý những tình huống đặc biệt	1	2	3	4	5
9	Kỹ năng sử dụng mạng xã hội trong điều tra	1	2	3	4	5
10	Kỹ năng an ninh truyền thông	1	2	3	4	5
11	Khác (Ghi rõ)	1	2	3	4	5
1: Ảnh hưởng tiêu cực 2: Không ảnh hưởng 3: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ thấp 4: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ trung bình 5: Có ảnh hưởng tích cực, mức độ cao						
Mức độ quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí ảnh hưởng đến các kỹ năng tổ chức, thực hiện báo chí điều tra						

	Số lượng	Điểm nhỏ nhất	Điểm lớn nhất	Điểm trung bình
1. Kỹ năng phát hiện và lựa chọn đề tài	193	1	5	3
2. Kỹ năng thiết lập và điều hành nhóm điều tra	193	1	24	3
3. Kỹ năng nghiệp vụ của các nhà báo điều tra	193	1	35	3
4. Kỹ năng tiếp cận và bảo vệ nguồn tin	193	1	5	3
5. Kỹ năng khai thác, thu thập thông tin	193	1	5	3
6. Kỹ năng phân tích hồ sơ, tài liệu	193	1	5	3
7. Kỹ năng sử dụng phương tiện pháp lý trong điều tra	193	1	5	3
8. Kỹ năng nhập vai và xử lý những tình huống đặc biệt	193	1	5	3
9. Kỹ năng sử dụng mạng xã hội trong điều tra	193	1	5	3
10. Kỹ năng an ninh truyền thông	193	1	23	3
11. Khác	0			
Valid N (listwise)	0			

B16. Theo ông/ bà, việc đổi mới thường xuyên quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí là cần thiết ở mức độ như thế nào?

1). Rất cần thiết 2). Cần thiết 3). Bình thường 4). Không cần thiết

Tại sao?

Đánh giá về mức độ đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí

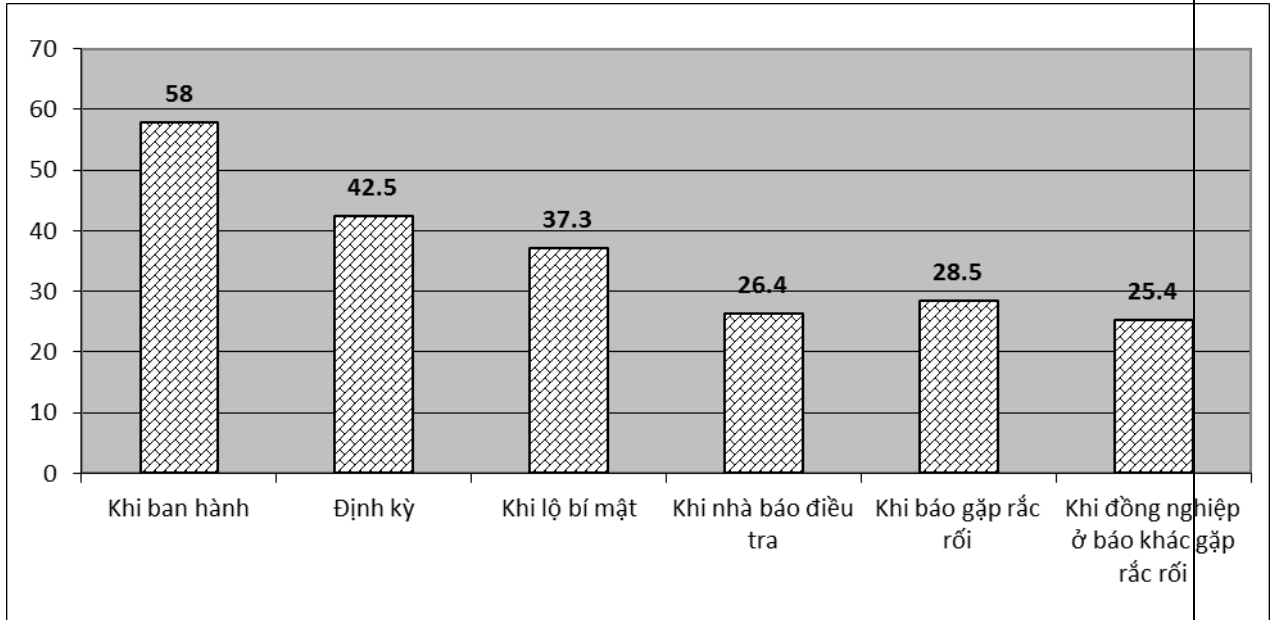
		%	100.0%	100.0%	100.0%	
Nhóm tuổi người trả lời						
Tương quan tuổi và Công tác đổi mới thường xuyên quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra tại cơ quan					Tổng	
		29 tuổi trở xuống	30 - 38 tuổi	39 tuổi trở lên		
Công tác đổi mới thường xuyên quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra tại cơ quan	Có	Số lượng	32	54	36	122
		%	51.6%	73.0%	63.2%	63.2%
	không	Số lượng	30	20	21	71
		%	48.4%	27.0%	36.8%	36.8%
Tổng		Số lượng	62	74	57	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

		Nhóm thâm niên người trả lời				
Tương quan thâm niên và Công tác đổi mới thường xuyên quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra tại cơ quan					Tổng	
		Ít hơn 5 năm	5 - 10 năm	Trên 10 năm		
Công tác đổi mới thường xuyên quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra tại cơ quan	Có	Số lượng	30	53	39	122
		%	51.7%	67.1%	69.6%	63.2%
	không	Số lượng	28	26	17	71
		%	48.3%	32.9%	30.4%	36.8%
Tổng		Số lượng	58	79	56	193
		%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

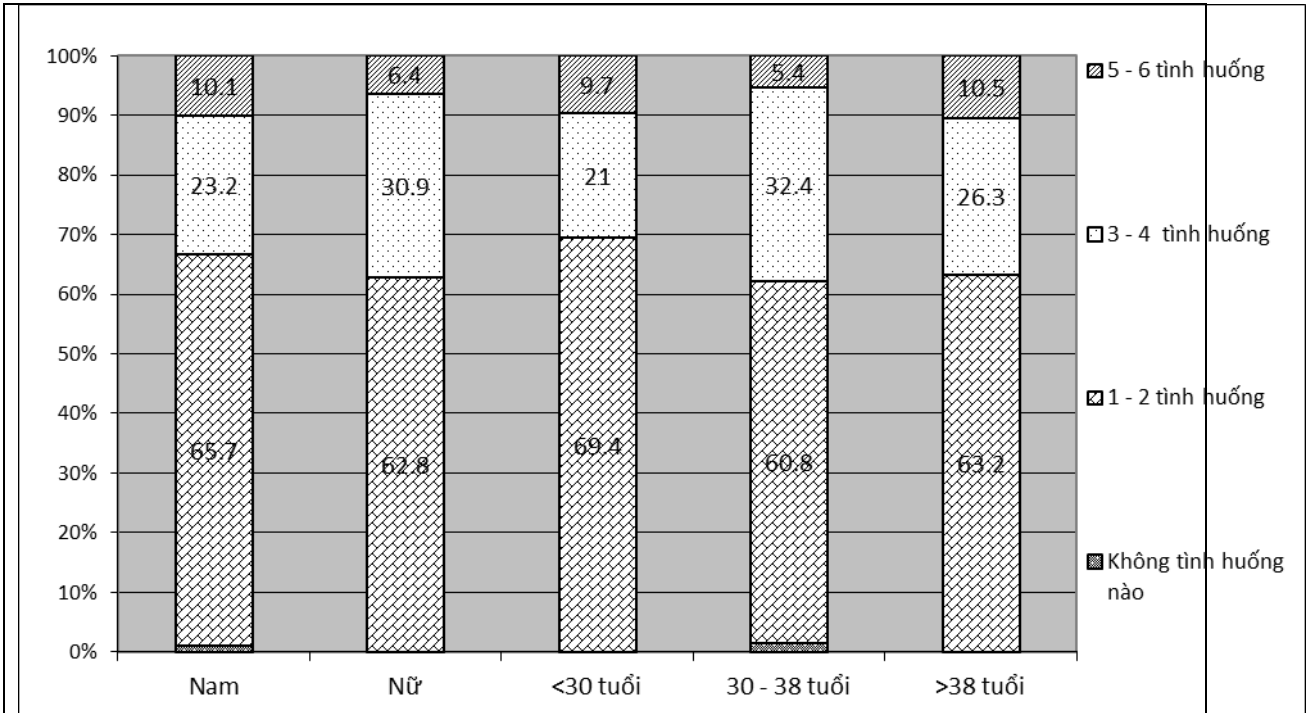
B18. Theo ông/ bà, những tình huống, thời điểm nào thì bắt buộc phải đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí?

- 1). Định kỳ theo quý/ năm
- 2). Khi ban hành, chỉnh sửa, bổ sung các văn bản pháp lý liên quan đến báo chí điều tra
3. Khi báo gặp rắc rối, khủng hoảng liên quan đến các dự án báo chí điều tra
4. Khi các đồng nghiệp ở các cơ quan báo chí khác gặp rắc rối, khủng hoảng liên quan đến các dự án báo chí điều tra
5. Khi phát hiện có hiện tượng lộ bí mật nguồn tin hay kẽ hở trong quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra
6. Khi nhà báo điều tra của toà soạn vi phạm đạo đức nghề nghiệp
7. Khác (Ghi rõ).....

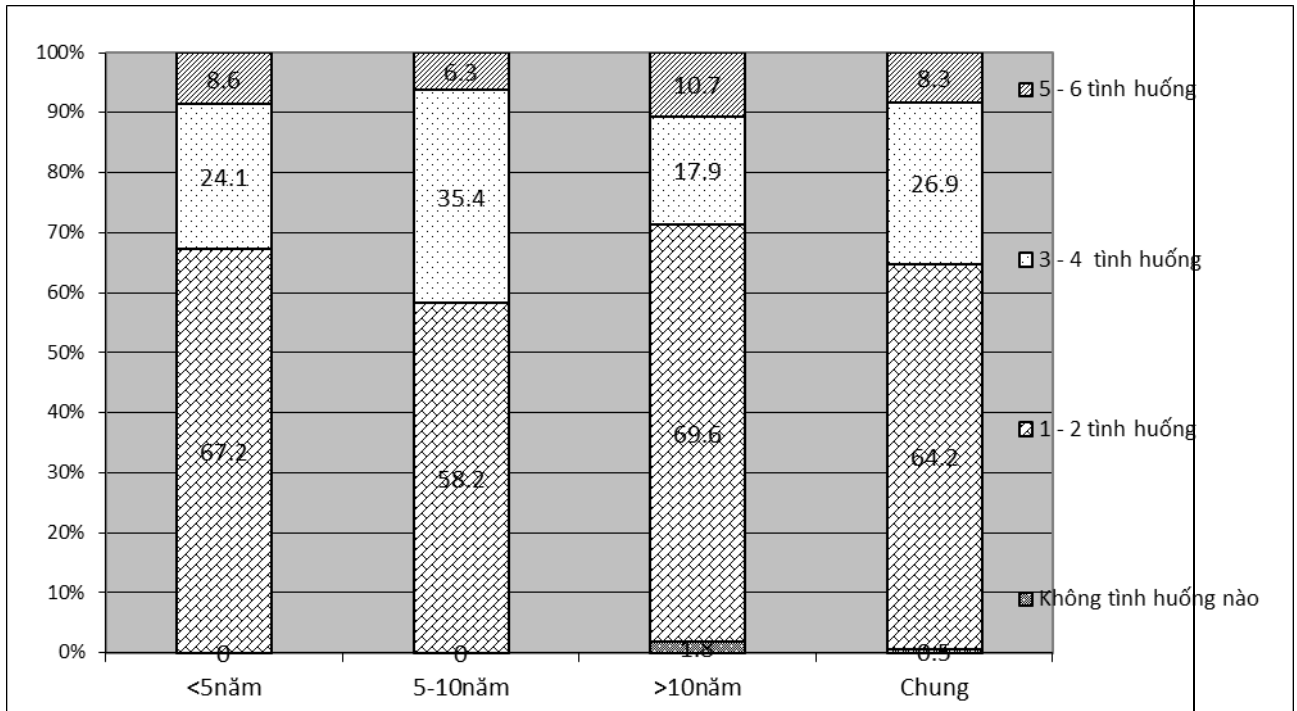
Những tình huống, thời điểm bắt buộc phải đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí (%)

Tương quan giới tính, tuổi thâm niên và nhận định những tình huống, thời điểm bắt buộc phải đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí (%)

Tương quan thâm niên và nhận định những tình huống, thời điểm bắt buộc phải đổi mới quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài điều tra ở cơ quan báo chí (%)

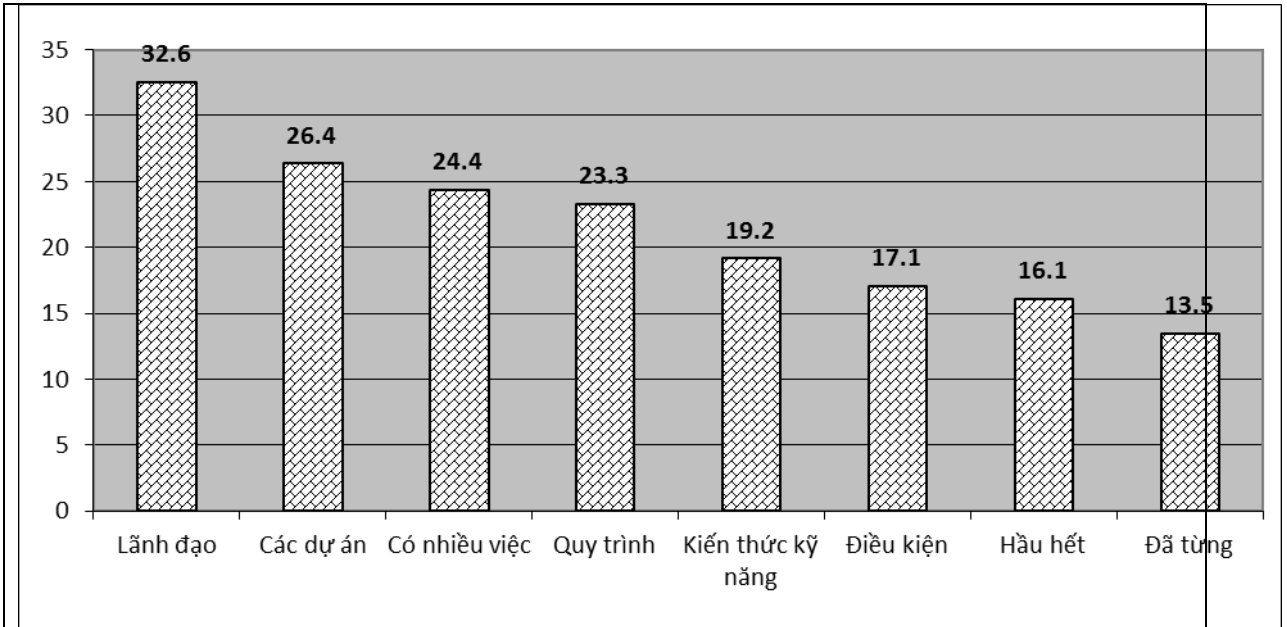

B19. Nếu cơ quan công tác của ông/ bà chưa có hoặc không có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài báo chí điều tra, thì nguyên nhân chính là gì?

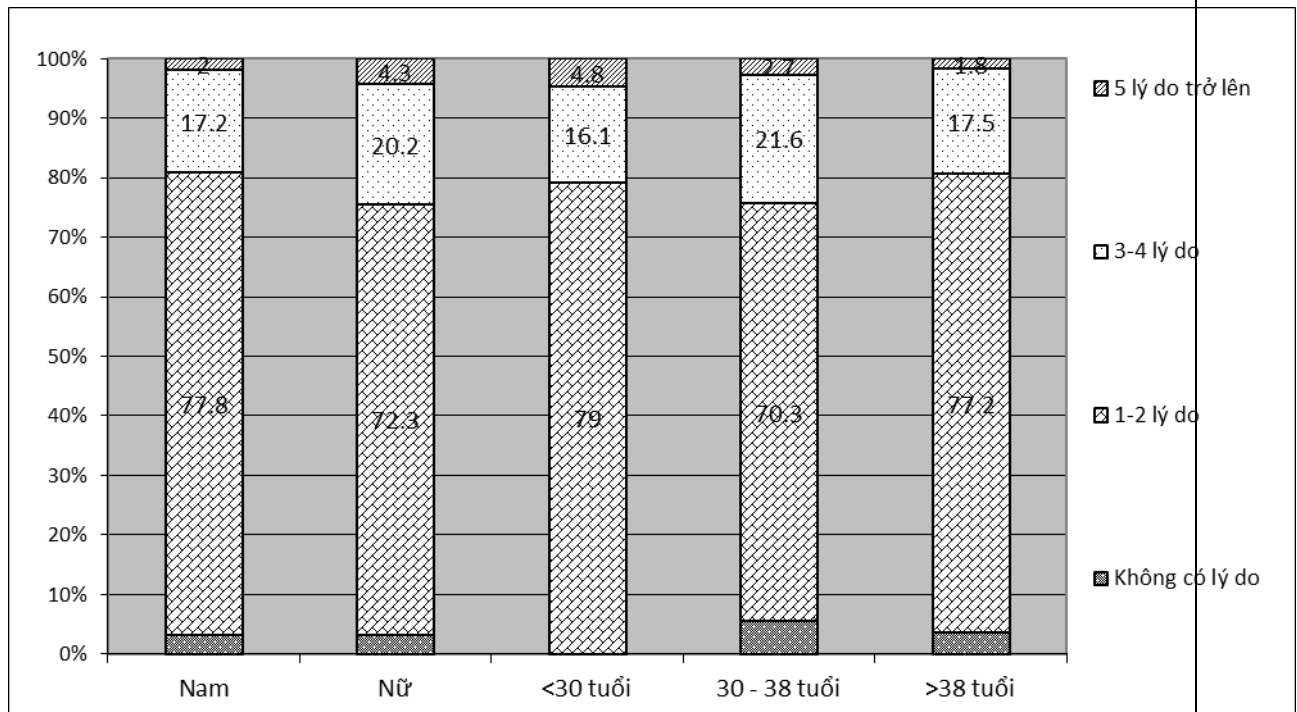
(Có thể chọn nhiều phương án trả lời)

- 10) Lãnh đạo cơ quan báo chí chưa nghĩ tới điều này
- 11) Có nhiều việc được cho là quan trọng hơn việc này
- 12) Các dự án điều tra chưa được coi là quan trọng, cần thực hiện
- 13) Quy trình là điều rắc rối, khó xây dựng và thực hiện
- 14) Đã từng xây dựng quy trình rồi, nhưng không thực hiện được nên đã bỏ
- 15) Kiến thức và kỹ năng tổ chức và thực hiện yếu, có quy trình cũng chẳng thực hiện được.
- 16) Hầu hết anh chị em trong cơ quan báo đều cho rằng có thêm quy trình thì chỉ thêm rắc rối, phiền phức
- 17) Điều kiện để thực thi và đổi mới quy trình là khẩn khe, cơ quan báo chí không đáp ứng được
- 18) Nguyên nhân khác (Ghi rõ)

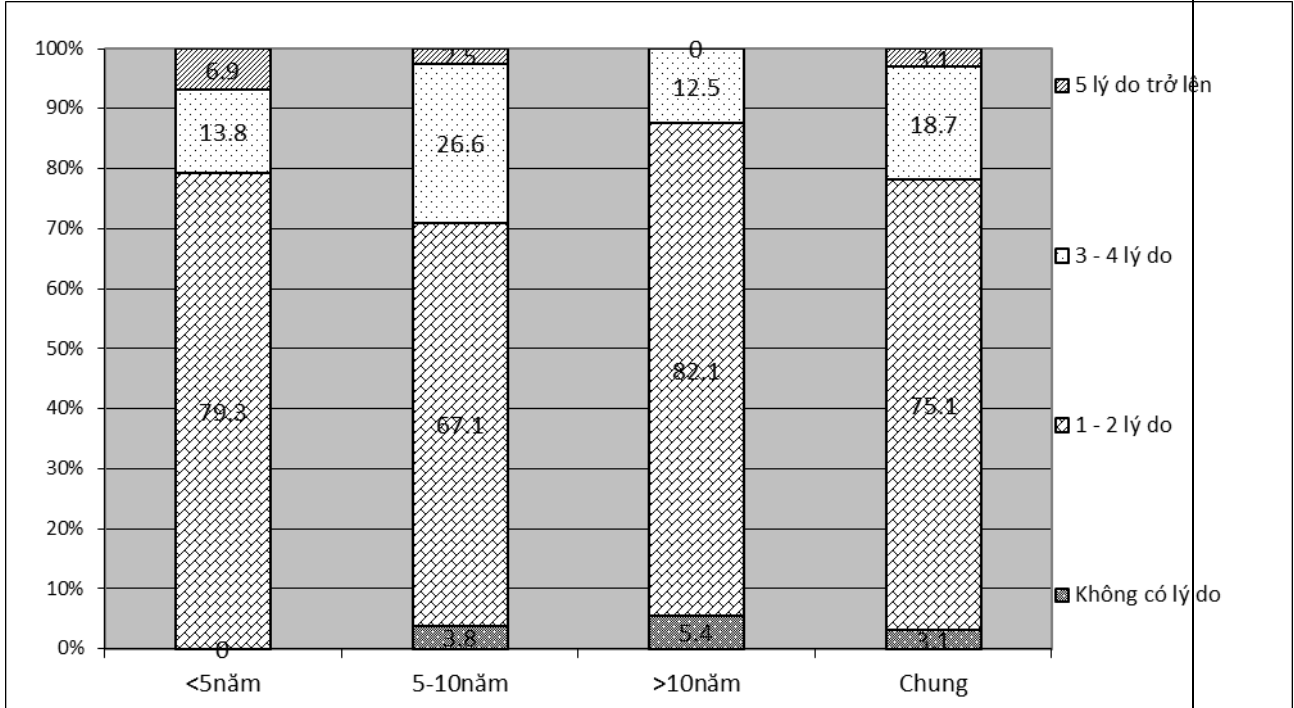
**Lý do chưa có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyển bài báo chí điều tra
tại cơ quan người trả lời (%)**

Tương quan giới tính, tuổi thâm niên và Lý do chưa có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài báo chí điều tra tại cơ quan người trả lời (%)

Tương quan thâm niên và Lý do chưa có quy trình tổ chức, thực hiện các tuyến bài báo chí điều tra tại cơ quan người trả lời (%)

Xin ông / bà để lại số điện thoại hoặc địa chỉ email để chúng tôi có thể liên lạc trong trường hợp muốn thêm thông tin thông tin về các câu trả lời. Chúng tôi cam kết điện thoại và email của ông bà chỉ phục vụ cho trao đổi nghiên cứu thuộc đề tài này.

Số điện thoại của Ông/ bà..... Địa chỉ email của Ông/ bà:

Trân trọng cảm ơn Ông/ Bà!

PHỤ LỤC 5
DANH SÁCH CÁC BÀI ĐIỀU TRA, TUYỂN BÀI ĐIỀU TRA
CỦA 7 BÁO TRONG ĐIỆN KHẢO SÁT

DANH SÁCH BÀI BÁO ĐIỀU TRA KHẢO SÁT NĂM 2017

Báo: Nhân Dân

TT	Tên tuyển bài	Tên bài	Link
		Nhiều sai sót trong cấp sổ đỏ đất lâm nghiệp ở tỉnh Cà Mau	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/33687802-nhieu-sai-sot-trong-cap-so-do-dat-lam-nghiep-o-tinh-ca-mau.html
	Chuyện cát tặc miền Tây	Kì 1: Ai bảo kê cho cát tặc miền Tây	http://nhandan.com.vn/khoahoc/item/33645702-ky-1-ai-bao-ke-cho-%E2%80%9Ccat-tac%E2%80%9D-mien-tay.html?fbclid=IwAR0IYPOPuizcKuiRLHAsIMm3lhiW9y1bkCSYazKN4gV_OJTdlisVYkCcnGl
		Kì 2: Đua nhau “tận diệt” cát sông miền Tây	http://www.nhandan.com.vn/khoahoc/moi-truong/item/33656502-ky-2-dua-nhau-%E2%80%9Ctan-diet%E2%80%9D-cat-song-mien-tay.html?fbclid=IwAR3SBhsrTJxBkL_rjr1u2cKaiFHTamxYZ7N_15T7jEMZbLBbBD5BJ_nZC18
		Kì 3: Sẽ không còn cát về đồng bằng	http://www.nhandan.com.vn/khoahoc/moi-truong/item/33666102-ky-3-se-khong-con-cat-ve-dong-bang.html?fbclid=IwAR2uF_w_irQ6OFnlUVS2_3hGyUDW9q2c1k5wR84h4xMmdG_XaoOukYXJ7Fo
		Lời kêu cứu của những nạn nhân sống	http://nhandan.com.vn/xahoi/tin-tuc/item/33885202-loi

		chung với bãi rác đây kim tiêm	keu-cuu-cua-nhung-ho-dan-song-chung-voi-bai-rac-day-kim-tiem.html?fbclid=IwAR2S51HH1CYa1vefg73iFmfjN5Gfv2JgiylC7j2e9owvcmGX6CuGeYR3g38
		Ngang nhiên khai thác cát trái phép giữa trung tâm huyện Nậm Nhùn	http://nhandan.com.vn/xa-hoi/tin-tuc/item/33865802-ngang-nhien-khai-thac-cat-trai-phep-giua-trung-tam-huyen-nam-nhun.html?fbclid=IwAR0X-oDgMp3FGimhlyVr-DMxMq4u72QONgPo68BADkPrXx4xSJ0Mlkcw1s
		Đường không làm, vẫn được nghiệm thu?	http://nhandan.com.vn/xa-hoi/tin-tuc/item/33543502-duong-khong-lam-van-duoc-nghiem-thu.html?fbclid=IwAR2uF_w_irQ6OFnlUVS2_3hGyUDW9q2c1k5wR84h4xMmdG_XaoOukYXJ7Fo
		“Nóng” chuyện khai thác cát ở Vĩnh Long	http://nhandan.com.vn/xa-hoi/tin-tuc/item/33154202-%E2%80%9Cnong%E2%80%9D-chuyen-khai-thac-cat-o-vinh-long.html?fbclid=IwAR1rMFeRTqEL0Zds5j1sdh-23v4Hj83-y-6Aamxtc2AkedM4w_OcYoxTUPM
		Bất thường một lãnh đạo huyện hai lần được cấp đất	http://nhandan.com.vn/xa-hoi/tin-tuc/item/33115702-bat-thuong-mot-lanh-dao-huyen-hai-lan-duoc-cap-dat.html?fbclid=IwAR13GbilFLKOP8tlg-y3bJEepeQfg6dIxFVWytspfUQzPINIMGMrVW8aas
		Ngang nhiên khai thác cát trái phép trên sông Lô	http://nhandan.com.vn/p-hapluat/thoi-su/item/35078702-ngang-nhien-khai-thac-cat-trai

			pheap-tren-song-lo.html
		Đột nhập công trường phá rừng ở Eoa H.le	http://www.nhandan.com.vn/phongsu/item/34866002-dot-nhap-%E2%80%9Ccong-truong-pha-rung-o-ea-h%E2%80%99leo.html
0		Thu hồi hàng trăm nghìn mét vuông”đất vàng” rồi bỏ hoang	http://nhandan.com.vn/phapluat/thoi-su/item/34292002-thu-hoi-hang-tram-nghin-met-vuong-%E2%80%9Cdat-vang%E2%80%9D-roi-bo-hoang.html
1		Sai phạm “chồng: sai phạm ở mỏ đá Lèn Chùa	http://nhandan.com.vn/phapluat/thoi-su/item/34261802-sai-pham-%E2%80%9Cchong%E2%80%9D-sai-pham-o-mo-da-len-chua.html
2		Tái diễn nạn xe chở quá tải	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/34691602-tai-dien-nan-xe-cho-qua-tai-trong.html
3		Sớm bàn giao đất tái định cư cho dân khu dân cư Tiên Sơn (Hải Dương)	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/35095302-som-ban-giao-dat-tai-dinh-cu-cho-nguoi-dan-khu-dan-cu-tien-son-hai-duong.html
4		Chấn chỉnh hoạt động vận tải xây dựng ở Hà Nội	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/34964902-chan-chinh-hoat-dong-van-tai-xay-dung-o-ha-noi.html
5		Sớm thu hồi các dự án chậm tiến độ, có sai phạm tại Quảng Ninh	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/34950402-som-thu-hoi-cac-du-an-cham-tien-do-co-sai-pham-tai-quang-ninh.html
6		Bảy năm tu sửa, tình lộ 207 Cao Bằng vẫn dở dang	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/33911402-bay-nam-tu-sua-tinh-lo-207-cao-bang.html

			bang-van-do-dang.html
7		Giao đất tái định cư trên giấy	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/33948302-giao-dat-tai-dinh-cu-tren-giay.html
8		Nhiều chiêu trò, thủ đoạn trục lợi bảo hiểm	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/33733102-nhieu-chieu-tro-thu-doan-truc-loi-bao-hiem.html
9		Chủ đầu tư Dự án Khu nhà ở xã hội AMC1 thất hứa đến bao giờ?	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/34828902-chu-dau-tu-du-an-khu-nha-o-xa-hoi-amc1-that-hua-den-bao-gio.html
0		Ngăn chặn tình trạng nhập khẩu phế liệu, rác thải công nghiệp tại cảng Hai Phòng	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/34692502-ngan-chan-tinh-trang-nhap-khau-phe-lieu-rac-thai-cong-nghiep-tai-cang-hai-phong.html
1		Ngăn chặn tình trạng xây nhà trái phép trên đất nông nghiệp	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/34602302-ngan-chan-tinh-trang-xay-nha-trai-pherp-tren-dat-nong-nghiep.html
2		Bắt cập trong đầu thầu xây dựng chợ Còng (Thanh Hóa)	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/34466002-bat-cap-trong-dau-thau-xay-dung-cho-cong-thanh-hoa.html
3		Thi công chưa đúng thiết kế công trình giao thông	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/34322902-thi-cong-chua-dung-thiet-ke-cong-trinh-giao-thong.html
4	Quy hoạch cụm công nghiệp phía Tây đường Ngô Quyền, Hải Dương	Bài 1: Cần làm rõ mục đích của việc thay đổi quy hoạch	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/item/34031102-can-lam-ro-muc-dich-cua-viec-thay-doi-quy-hoach.html
		Bài 2: Về việc thay đổi quy hoạch cụm	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-

		công nghiệp phía tây đường Ngô Quyền, Hải Dương	ban-doc/item/34211902-ve-viec-thay-doi-quy-hoach-cum-cong-nghiep-phia-tay-duong-ngo-quyen-hai-duong.html
5		Sớm giải quyết bất cập trong đền bù, giải phóng mặt bằng tại Khu công nghiệp Mông Hóa	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/34174702-som-giai-quyet-bat-cap-trong-den-bu-giai-phong-mat-bang-tai-khu-cong-nghiep-mong-hoa.html
6		Sớm làm rõ, xử lý dứt điểm sai phạm tại dự án chợ Hoàng Ninh	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/34205402-som-lam-ro-xu-ly-dut-diem-sai-pham-tai-du-an-cho-hoang-ninh.html
7	Xe trọng tải lớn đường né trạm thu phí phá nát đường	Bài 1: Xe tải phá đường, làm khổ dân	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/33961802-xe-qua-tai-pha-duong-lam-kho-dan.html
		Bài 2: Xe ô tô tải trọng lớn né trạm thu phí, phá nát đường 380 (Hưng Yên)	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/34149802-xe-o-to-tai-trong-lon-ne-tram-thu-phi-pha-nat-duong-380-hung-yen.html
8		Sai phạm trong chỉ đạo mua sách tham khảo ở Hà Giang	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/33614902-sai-pham-trong-chi-dao-mua-sach-tham-khao-o-ha-giang.html
9		Nhiều bất cập trong việc nâng cấp, sửa chữa chợ Kim Bài	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/33346302-nhieu-bat-cap-trong-viec-nang-cap-sua-chua-cho-kim-bai.html
0		Cần xử lý nghiêm việc lợi dụng cải tạo để đào đất đem bán	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/33445702-can-xu-ly-nghiem-viec-loi-dung-cai-tao-de-dao-dat-dem-ban.html
		Sớm khắc phục	http://www.nhandan.com

1		tình trạng ô nhiễm môi trường tại KCN Tăng Loong	.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/33277702-som-khac-phuc-tinh-trang-o-nhiem-moi-truong-tai-ken-tang-loong.html
2	Sai phạm ở Cảng cá Sa Kỳ	Bài 1: Nhiều sai phạm tại dự án Cảng cá Sa Kỳ(Quảng Ngãi)	http://www.nhandan.com.vn/nhandan.com.vn/bandoc/item/33193602-nhieu-sai-pham-tai-du-an-cang-ca-sa-ky-quang-ngai.html
		Hồi âm: Làm rõ, xử lý kịp thời những sai phạm tại dự án Cảng cá Sa Kỳ (Quảng Ngãi)	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/33226502-hoi-am-lam-ro-xu-ly-kip-thoi-nhung-sai-pham-tai-du-an-cang-ca-sa-ky-quang-ngai.html
3		“Bắt cóc bỏ đĩa”	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/33189902-%E2%80%9Cbat-coc-bo-dia%E2%80%9D.html
4		Bắt cập tại dự án nước sạch xã An Khánh	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/32718702-bat-cap-tai-du-an-nuoc-sach-xa-an-khanh.html
5		Cần có giải pháp bảo đảm quyền lợi cho người lao động Công ty cổ phần xi măng Chiềng Sinh	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/33134702-can-co-giai-phap-bao-dam-quyen-loi-cho-nguoi-lao-dong-cong-ty-co-phan-xi-mang-chieng-sinh.html
6		Chậm tiến độ, “đội giá” hàng trăm tỷ đồng	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/32636602-cham-tien-do-%E2%80%9Cdoi-gia%E2%80%9D-hang-tram-ty-dong.html
7		Nhiều sai phạm tại các dự án khuyến nông ở Bình Phước	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/32572602-nhieu-sai-pham-tai-cac-du-an-khuyen-nong-o-binh-phuoc.html
	Thất	Bài 1: “Hót”	http://192.168.1.162/site

8	thoát tài nguyên, khoáng sản quốc gia	xong khoáng sản, “phủ” trách nhiệm đóng cửa mỏ	admin/addons/fckeditor/editor/nhandan.com.vn/bandoc/item/32505202-that-thoat-lang-phi-tai-nguyen-khoang-san-quoc-gia.html
		Bài 2: Trộm cắp khoáng sản vật liệu xây dựng	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/32516602-bai-2-trom-cap-khoang-san-vat-lieu-xay-dung.html
		Bài 3: Thất thoát, lãng phí tài nguyên, khoáng sản quốc gia	http://www.nhandan.com.vn/bandoc/dieu-tra-qua-thu-ban-doc/item/32505202-that-thoat-lang-phi-tai-nguyen-khoang-san-quoc-gia.html
		1. Xâm hại vườn quốc gia Vũ Quang	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/33610702-xam-hai-vuon-quoc-gia-vu-quang.html
		2. Xe quá tải “cày” nát đường nông thôn mới	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/33513302-xe-qua-tai-%E2%80%9C%Cay%E2%80%9D-duong-nong-thon-moi.html
		3. Bim bim công trường	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/baothoinay-xahoi-thuongngay/item/35100602-bim-bim-cong-truong.html
		4. Chim trời mà “thiệt phận”	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/baothoinay-xahoi-phongsu/item/34342202-chim-troi-ma-%E2%80%9CThiet-phan%E2%80%9D.html
		5. Mũ bảo hiểm giả	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/baothoinay-xahoi-vande/item/35100702-mu-bao-hiem-gia.html
		6. Ngang nhiên tư vấn du học “chui”	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/34232202-ngang-nhien-tu-van-du-hoc-%E2%80%9Cchui%E2%80%9D.html

			nhandan.com.vn/ba-othoinay/baothoinay-xahoi/item/33273602-qua-tai-rac-sinh-hoat-nong-thon.html?fbclid=IwAR3FIExMHzzxg_j2RV1uxqlvmgUDa7KI4-8IMZMw4f04dpaS98YkjZmOHZY
		7. Quá tải rác sinh hoạt ở nông thôn	http://nhandan.com.vn/ba-othoinay/baothoinay-xahoi/item/33273602-qua-tai-rac-sinh-hoat-nong-thon.html?fbclid=IwAR3FIExMHzzxg_j2RV1uxqlvmgUDa7KI4-8IMZMw4f04dpaS98YkjZmOHZY
		8. Dân khổ vì đường xuống cấp	http://nhandan.com.vn/ba-othoinay/baothoinay-xahoi/item/34374502-dan-kho-vi-duong-xuong-cap.html
		9. Chặt phá rừng phòng hộ	http://nhandan.com.vn/ba-othoinay/baothoinay-xahoi/item/34224802-chat-pha-rung-phong-ho.html
		10. Ô nhiễm từ lò gạch	http://nhandan.com.vn/ba-othoinay/baothoinay-xahoi/baothoinay-xahoi-vande/item/33789602-o-nhiem-tu-lo-gach.html
		11. Nhức nhối quan lạn	http://nhandan.com.vn/ba-othoinay/baothoinay-xahoi/baothoinay-xahoi-phongsu/item/33248302-nhuc-nhoi-quan-lan.html
		12. Làm nhà, “chờ thủy điện”!...	http://nhandan.com.vn/ba-othoinay/baothoinay-xahoi/item/34157202-lam-nha-%E2%80%9Ccho-thuy-dien%E2%80%9D.html
	Về việc lạm thu đầu năm học ở các trường tại huyện Đông	13.1. Lạm thu đầu năm học	http://nhandan.com.vn/ba-othoinay/baothoinay-xahoi/item/34154302-lam-thu-dau-nam-hoc.html

	Anh, Hà Nội		
		13.2. Thuốc đắng nào giã... lạp thu?	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/34228602-thuoc-dang-nao-da-lam-thu.html
		14. Nhân dân khốn khổ vì hứng chị khói bụi và tiếng ồn.	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/33608702-nguoi-dan-khon-kho-vi-hung-chiu-khoi-bui-tieng-on.html
		15. Trúng thầu nhờ...hồ sơ năng lực “rôm”	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/34865302-trung-thau-nho-ho-so-nang-luc-%E2%80%9Crom%E2%80%9D.html
	Về việc trực lợi từ chính sách đất đai từ dự án dân cư tỉnh Đồng Nai	16.1. Kỳ 1: Bất cập ở một số dự án tái định cư?	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/33651202-truc-loi-tu-chinh-sach-dat-dai.html
		16.2. Kỳ 2: Chính sách đất đai liệu là “bầu sữa”	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/33683502-truc-loi-tu-chinh-sach-dat-dai.html
		16.3. Kỳ 3: Chính quyền sai, ai chịu trách nhiệm?	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/33720602-truc-loi-tu-chinh-sach-dat-dai.html
		16.4. Kỳ 4: Nhiều sai phạm nghiêm trọng	http://www.nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/baothoinay-xahoi-phongsu/item/33935602-nhung-du-an-%E2%80%9Ctai-tieng%E2%80%9D-o-dong-nai.html
		16.5. Kỳ 5: Phê duyệt cho “sân sau” hưởng lợi	http://www.nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/baothoinay-xahoi-phongsu/item/33990202-nhung-du-an-%E2%80%9Ctai-tieng%E2%80%9D-o-dong-nai.html

		16.6. Kỳ 6: Sai phạm chống sai phạm	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/baothoinay-xahoi-phongsu/item/34068102-sai-pham-chong-sai-pham.html?fbclid=IwAR3_eOo2Cn9xgZ_xv64hgoDcO_7eDUPagkz_Is0R4W6NFKXGFK_6uofAI0
		17. Nguy cơ ô nhiễm từ bốn vạn tấn lưu huỳnh tại cảng Hoàng Diệu.	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/baothoinay-xahoi-phongsu/item/34449902-nguy-co-kho-luong-tu-bon-van-tan-luu-huynh-tai-cang-hoang-dieu.html
		18. Phốt lờ các quyết định xử phạt	http://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/34587402-%E2%80%9Cphot-lo%E2%80%9D-quyet-dinh-xu-phat.html
	Trục lợi từ chính sách đất đai		Kỳ 1 : https://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/33651202-truc-loi-tu-chinh-sach-dat-dai.html
			Kỳ 2 : https://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/33683502-truc-loi-tu-chinh-sach-dat-dai.html
			Kỳ 3 : https://nhandan.com.vn/baothoinay/baothoinay-xahoi/item/33720602-truc-loi-tu-chinh-sach-dat-dai.html

DANH SÁCH BÀI BÁO ĐIỀU TRA KHẢO SÁT NĂM 2017
Báo: Hà Nội mới

<i>TT</i>	<i>Tên tuyển bài</i>	<i>Tên bài</i>	<i>Link</i>
		1. Trả lại cảnh quan sạch đẹp cho hồ Tây	http://hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Phong-su-Ky-su/874003/tra-lai-canh-quan-sach-dep-cho-ho-tay
		2. Nhếch nhác chuông cạp tại các khu tập thể	http://hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Phong-su-Ky-su/862875/nhech-nhac-chuong-cop-tai-cac-khu-tap-the
	Chuyện lạ ở khu tập thể	3.1 . Chuyện lạ ở khu công nghiệp	http://hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Phong-su-Ky-su/860471/chuyen-la-o-khu-cong-nghiep
		3.2. Chuyện lạ ở khu công nghiệp (tiếp theo và hết)	http://hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Phong-su-Ky-su/860565/chuyen-la-o-khu-cong-nghiep-tiep-theo-va-het
	Khổ sở cảnh sống của người lao động ngoại tỉnh	4.1. Nỗi lo bệnh chông bệnh	http://hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Phong-su-Ky-su/875360/bai-dau-noi-lo-benh-chong-benh
		4.2. Bài cuối: Sự thờ ơ để đáng sợ	http://hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Phong-su-Ky-su/875386/bai-cuoi-su-tho-o-dang-so
		5. Quản lý Karaoke trá hình: dân bức xúc, cơ quan chức năng lúng túng	http://hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Phong-su-Ky-su/859819/quan-ly-karaoke-tra-hinh-dan-buc-xuc-co-quan-chuc-nang-lung-tung
		6. Những “hạt sạn” chốn linh thiêng	http://hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Phong-su-Ky-su/861757/nhung-hat-san-chon-linh-thieng
		7. Xe khách chờ hàng, an toàn... thả nổi!	http://hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Phong-su-Ky-su/867869/xe-khach-cho-hang-an-toan-tha-noi
	Nhiều khúc mắc về giải phóng mặt bằng	8.1. Nhiều khúc mắc về giải phóng mặt bằng	http://www.hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Ban-doc/883386/nhieu-khuc-mac-ve-giai-phong-mat-bang
		8.2. Bất cập về mức giá đền bù và giá	http://hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Ban-doc/885285/bat-cap-ve

		nhà tại định cư	muc-gia-den-bu-va-gia-nha-tai-dinh-cu
		9. Phát hiện nhiều vi phạm tại 3 kho chứa khoáng 3,5 tấn được liệt	http://hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Phap-luat/919523/phan-hien-nhieu-vi-phanm-tai-3-kho-chua-khoang-35-tan-duoc-lieu
0.		10. Trần lan đồ chơi bạo lực	http://www.hanoimoi.com.vn/Ban-in/Doi-song/876720/tran-lan-do-choi-bao-luc

DANH SÁCH BÀI BÁO ĐIỀU TRA KHẢO SÁT NĂM 2017

Báo: Tuổi trẻ

STT	Tên tuyển bài	Tên bài	Số báo
1		4.1. Lật tẩy trò tráo tiền ở cây xăng	Thứ hai, 2/1/2107
2		4.2. Xe buýt "chặt chém" hành khách	Thứ hai, 6/2/2017
3		4.3. Nạo vét sông Thị Vải gây ô nhiễm	Thứ tư, 8/2/2017
4		4.4. Cát lậu Huế tuần về Đà Nẵng	Thứ năm, 16/2/2017
5	4.5. Trạm cân xe "trùm mền"	4.5.1. Kỳ 1: Có cũng như không	Thứ hai, 27/2/2017
		4.5.2. Kỳ cuối: Nguy cơ "tan rã"	Thứ ba, 28/2/2017
6	4.6. Đường đi của cát Việt ra nước ngoài	4.6.1. Kỳ 1: Tàu chở cát đi đâu?	Thứ tư, 1/3/2017
		4.6.2. Kỳ 2: Tài nguyên bán giá bao nhiêu?	Thứ năm, 2/3/2017
		4.6.3. Kỳ 3: "Bán" dự án, "xà xẻo" tài nguyên	Thứ sáu, 3/3/2017
7		4.7. Rao bán vỉa hè giá trăm triệu	Thứ hai, 20/3/2017
8		4.8. Dễ dàng mua... công cụ hỗ trợ	Thứ hai, 27/3/2017
9	4.9. Tan tác rừng Phú Yên	4.9.1. Kỳ 1: Đốn rừng phòng hộ làm sân golf	Thứ hai, 24/4/2017
		4.9.2. Kỳ 2: "Xẻ thịt" 1000ha rừng cho 20 dự án	Thứ ba, 25/4/2017
10		4.10. "Giải cứu" nhà xây sai phép	Thứ hai, 22/5/2017

11		4.11. Đá gà "đỏ đen" qua mạng	Thứ hai, 29/5/2017
12		4.12. Bên trong sân golf Tân Sơn Nhất	Thứ năm, 8/6/2017
13	4.13. Rừng chưa bình yên sau chỉ đạo của Thủ tướng	4.13.1. Kỳ 1: Đóng cửa rừng, gỗ vẫn về xuôi	Thứ năm, 22/6/2017
		4.13.2. Kỳ 2: Ai phá rừng Tây Nguyên	Thứ sáu, 23/6/2017
14		4.14. Hút cát, phá rừng bằng... cơ chế đặc thù	Chủ nhật, 2/7/2017
15		4.15. Bát cháo "dịch vụ" dán tờ rơi	Thứ hai, 3/7/2017
16		4.16. Khóc ròng với hợp đồng "sở hữu kỳ nghỉ"	Thứ tư, 5/7/2017
17		4.17. Cảnh giác với thiết bị tiết kiệm điện	Thứ sáu, 7/7/2017
18		4.18. Môi giới nhà đất lừa khách hàng	Thứ hai, 10/7/2017
19		4.19. Bảo vệ dân phố thu tiền "hoa chi"	Thứ năm, 20/7/2017
20		4.20. Dễ dàng tuần tiền ra nước ngoài	Thứ bảy, 22/7/2017
21		4.21. "Đói" cát, ào ạt rao bán sà lan	Thứ năm, 27/7/2017
22		4.22. Ra giá "giải cứu" người từ cơ sở xã hội	Thứ hai, 31/7/2017
23		4.23. Đất tái định canh boxit Tân Rai: Chưa tới tay dân đã "bốc hơi"	Thứ hai, 7/8/2017
24		4.24. Nhiều tàu chở nix thải "mất tích"	Thứ hai, 21/8/2017
25		4.25. Nhận tiền đứt túi, mang rác đi chôn	Thứ hai, 28/8/2017
26		4.26. Taxi dù "chặt chém" khách	Thứ hai, 4/9/2017
27		4.27. Làm tiền ở cửa ngõ Tân Sơn Nhất	Thứ năm, 7/9/2017
28		4.28. Phòng vé "bán đứng" khách hàng	Thứ hai, 2/10/2017
30		4.29. Giải cứu bệnh nhân khỏi tay bác sĩ Trung Quốc	Thứ hai, 11/10/2017
31		4.30. Phòng khám mạo danh bác sĩ Sài Gòn	Thứ ba, 24/10/2017
32	4.31. Giải mã cờ bạc công nghệ	4.31.1. Hết tiền với cá cược "ảo"	Thứ hai, 30/10/2017

	cao	4.31.2. Chỉ toàn lừa bịp	Thứ ba, 31/10/2017
33		4.32. "Cát tặc" phá nát Bảy Núi	Thứ ba, 1/11/2017
34	4.33. Tan nát rừng đầu nguồn	4.33.1. Kỳ 1: Tan phá rừng phòng hộ	Thứ hai, 13/11/2017
		4.33.2. Kỳ 2: Tận diệt pơmu	Thứ tư, 14/11/2017
		4.33.3. Kỳ cuối: Đường đi của pơmu	Thứ năm, 15/11/2017
35		4.34. Dân phòng... "làm luật"	Thứ hai, 20/11/2017
36	4.35. Bí ẩn phòng khám Trung Quốc	4.35.1. Kỳ 1: Lôi kéo bệnh nhân đến khám	Thứ năm, 21/12/2017
		4.35.2. Kỳ 2: Ăn chia trên người bệnh	Thứ sáu, 22/12/2017
		4.35.3. Kỳ cuối: Nhắm mắt tiếp tay	Thứ bảy, 23/12/2017
37	Vụ án Châu Thị Thu Nga		

DANH SÁCH BÀI BÁO ĐIỀU TRA KHẢO SÁT NĂM 2017

Báo: Pháp luật TP.HCM

<i>STT</i> <i>2</i>	<i>Tên tuyển bài</i>	<i>Tên bài</i>	<i>Link</i>
11		5.1. Theo chân heo bơm nước vào TP. HCM	http://plo.vn/an-sach-song-khoe/theo-chan-heo-bom-nuoc-vao-tphcm-675217.html
22		5.2. Ở Bình Chánh có bà Năm trừ... tà	http://plo.vn/xa-hoi/o-binh-chanh-co-ba-nam-tru-ta-696575.html
33		5.3. Những chiêu trò làm bằng đại học giả chỉ 3 triệu đồng	http://plo.vn/ban-doc/nhung-chieu-tro-lam-bang-dai-hoc-gia-chi-3-trieu-dong-703199.html
44		5.4. Hiểm họa từ nước rửa chén không nhãn mác	http://plo.vn/an-sach-song-khoe/hiem-hoa-tu-nuoc-rua-chen-khong-nhan-mac-718095.html
55		5.5. Thời loạn nước đá bán	http://plo.vn/an-sach-song-khoe/video-thoi-loan-nuoc-da-ban-724547.html

66		5.6. Hải hùng sau mỗi bữa ăn ở vỉa hè	http://plo.vn/an-sach-song-khoe/hai-hung-sau-moi-bua-an-o-via-he-731768.html
77	5.7. Sự thật về Ông Tây bị cướp ở Hội trường Thống Nhất.	5.7.1. Bài 1: Ông Tây hay đứng xin tiền khu vực hội trường Thống Nhất.	http://plo.vn/an-ninh-trat-tu/ong-tay-hay-dung-xin-tien-khu-vuc-hoi-truong-thong-nhat-739412.html
		5.7.2. Bài 2: Ông Tây xin tiền gần Hội trường Thống Nhất bị bóc mẽ.	http://plo.vn/an-ninh-trat-tu/ong-tay-xin-tien-gan-hoi-truong-thong-nhat-bi-boc-me-740443.html
8 88		5.8. Đang điều tra việc bé trai 2 tuổi có nhiều vết thương.	http://plo.vn/an-ninh-trat-tu/dang-dieu-tra-viec-be-trai-2-tuoi-co-nhieu-vet-thuong-744294.html
89	5.9. Nữ giúp việc bạo hành dã man bé gái mới hơn một tháng tuổi	5.9.1. Bài 1: Clip: Trẻ hơn 1 tháng tuổi bị nữ giúp việc bạo hành	http://tv.plo.vn/video-photo-hi-hoa/video/clip-tre-hon-mot-thang-tuoi-bi-nu-giup-viec-bao-hanh-741258.html
		5.9.2. Bài 2: Điều tra vụ bé gái hơn một tháng tuổi bị bạo hành dã man.	http://plo.vn/xa-hoi/dieu-tra-vu-be-gai-hon-1-thang-tuoi-bi-bao-hanh-da-man-741264.html
110		5.10. Đánh nhau ngay trước cổng trường trong ngày khai giảng.	http://plo.vn/an-ninh-trat-tu/danh-nhau-ngay-truoc-cong-truong-trong-ngay-be-giang-705290.html
111		5.11. Đâm chết người vẫn được tạm đình chỉ điều tra.	http://plo.vn/phap-luat/dam-chet-nguoi-van-duoc-tam-dinh-chi-dieu-tra-740054.html
112	5.12. Nhiều người dân bị trúng đạn ở Vĩnh Phúc	5.12.1. Đạn AK trúng đầu bé 3 tuổi trong trường mầm non.	http://plo.vn/an-ninh-trat-tu/dan-ak-trung-dau-be-3-tuoi-trong-truong-mam-non-735198.html
		5.12.2. Thông tin mới vụ nhiều người dân trúng đạn ở Vĩnh Phúc	http://plo.vn/an-ninh-trat-tu/thong-tin-moi-vu-nhieu-nguoi-dan-trung-dan-o-vinh-phuc-735372.html
		5.12.3. Yêu cầu bộ công an điều tra vụ trúng đạn ở Vĩnh Phúc	http://plo.vn/thoi-su/yeu-cau-bo-cong-an-dieu-tra-vu-trung-dan-o-vinh-phuc-737571.html
113	5.13. Sự thật về lâu đài tráng lệ của chủ nhiệm UBKT Sơn La	5.13.1. Lâu đài tráng lệ không phải của chủ nhiệm UBKT Sơn La	http://plo.vn/thoi-su/lau-dai-trang-le-khong-phai-cua-chu-nhiem-ubkt-son-la-714292.html
		5.13.2. Điều tra tin đồn chủ nhiệm UBKT Sơn La có lâu đài	http://plo.vn/thoi-su/dieu-tra-tin-don-chu-nhiem-ubkt-son-la-co-lau-dai-714538.html
114	5.14. Lột vỏ hàng loạt cây xà cừ để chữa bệnh ngứa	5.14.1. Hàng loạt cây xà cừ bị lột vỏ để chữa bệnh ngứa.	http://plo.vn/thoi-su/hang-loat-cay-xa-cu-bi-lot-vo-de-chua-benh-ngua-680856.html

		5.14.2. Công an điều tra vụ lột vỏ xà cừ để chữa bệnh ngứa.	http://plo.vn/thoi-su/cong-an-dieu-tra-vu-lot-vo-xa-cu-de-chua-benh-ngua-681077.html
115	5.15. Chiêu thức cố tình cản chớ việc thu phí ở trạm bắt quốc lộ 5 của nhiều tài xế	5.15.1. Tài xế dùng tiền lẻ qua trạm bắt quốc lộ 5 5.15.2. Những chiêu độc của tài xế qua trạm bắt quốc lộ 5 5.15.3. Tài xế tiếp tục dùng tiền lẻ để gây áp lực tại quốc lộ 5 5.15.4. Bắt sô 1 quốc lộ 5 đã sẵn sàng tiền lẻ 100 đồng	http://plo.vn/do-thi/tai-xe-dung-tien-le-qua-tram-bot-quoc-lo-5-744441.html http://plo.vn/do-thi/nhung-chieu-doc-cua-tai-xe-qua-tram-bot-quoc-lo-5-744595.html http://plo.vn/do-thi/tai-xe-tiep-tuc-dung-tien-le-gay-ap-luc-tai-quoc-lo-5-744572.html http://plo.vn/do-thi/bot-so-1-quoc-lo-5-da-san-sang-tien-le-100-dong-744489.html
116		5.16. Các chiêu trò lừa đảo khó tin.	http://plo.vn/an-ninh-trat-tu/cac-chieu-tro-lua-dao-kho-tin-709184.html
117		5.17. Cảnh giác chiêu trò bán mật ong rừng giả	http://plo.vn/ban-doc/y-kien-ban-doc/canh-giac-chieu-tro-ban-mat-ong-rung-gia-725472.html
118		5.18. Cảnh báo với chiêu lừa góp vốn lãi suất cao.	http://plo.vn/ban-doc/canh-giac-voi-chieu-lua-gop-von-lai-suat-cao-718239.html
119		5.19. Cảnh giác với chiêu lừa mua hàng điện máy giá rẻ	http://plo.vn/ban-doc/canh-giac-voi-chieu-lua-mua-hang-dien-may-gia-re-714824.html
220		5.20. Gian nan nhận tiền bồi thường từ Formosa	http://plo.vn/thoi-su/gian-nan-nhan-tien-boi-thuong-tu-formosa-689531.html

DANH SÁCH BÀI BÁO ĐIỀU TRA KHẢO SÁT NĂM 2017

Báo: Lao Động

STT	Tên tuyến bài	Tên bài	Link
1	2.1. Theo dấu vũ khí sát thương vào đất Việt	2.1.1. Thản nhiên mua, bán "hàng nóng"	https://laodong.vn/dieu-tra/theo-dau-vu-khi-sat-thuong-vao-dat-viet-515620.ldo

		2.1.2. Vũ khí sát thương thâm lậu vào Việt Nam một cách công khai	https://laodong.vn/dieu-tra/vu-khi-sat-thuong-tham-lau-vao-viet-nam-mot-cach-cong-khai-515619.ldo
2	2.2. Về những khuất tất sau cái chết của một sản phụ tại Vĩnh Phúc	2.2.1. <i>BỆNH VIỆN ĐA KHOA PHÚC YÊN (VĨNH PHÚC): Nhiều khuất tất sau cái chết của một sản phụ</i>	https://laodong.vn/ban-doc/nhieu-khuat-tat-sau-cai-chet-cua-mot-san-phu-523918.ldo
		2.2.2. <i>Vụ sản phụ tử vong sau sinh tại Bệnh viện Đa khoa Phúc Yên (Vĩnh Phúc): Những dấu hiệu bất thường</i>	https://laodong.vn/ban-doc/vu-san-phu-tu-vong-sau-sinh-tai-benh-vien-da-khoa-phuc-yen-vinh-phuc-nhung-dau-hieu-bat-thuong-ky-2-523916.ldo
3		2.3. <i>Công ty cổ phần Luyện cán thép Gia Sàng: Chưa ưu tiên giải quyết quyền lợi người lao động</i>	https://laodong.vn/ban-doc/cong-ty-co-phan-luyen-can-thep-gia-sang-chua-uu-tien-giai-quyet-quyen-loi-nguoi-lao-dong-523915.ldo
4	2.4. Thâm nhập "lò" đào tạo cờ bạc bịp	2.4.1. Thâm nhập "lò" đào tạo cờ bạc bịp: Kỳ 1 - Giáp mặt "thần bài"	https://laodong.vn/phong-su/tham-nhap-lo-dao-cao-cao-co-bac-bip-ky-1-giap-mat-than-bai-525764.ldo
		2.4.2. Trong thế giới cờ bạc bịp: Tinh vi đến... rợn người (kỳ 2)	https://laodong.vn/phong-su/trong-the-gioi-co-bac-bip-tinh-vi-den-ron-nguoi-ky-2-525763.ldo
5	2.5. Về việc tàn phá những cánh rừng nghìn của Tuyên Quang và Hà Giang	2.5.1. "Vương quốc" nghìn không lồ cuối cùng bị tàn phá	https://laodong.vn/phong-su/vuong-quoc-nghien-khong-lo-cuoi-cung-bi-tan-pha-525755.ldo
		2.5.2. Tam thập lục kế... giết rừng	https://laodong.vn/phong-su/tam-thap-luc-ke-giet-rung-525754.ldo
6	2.6. Về các CLB Poker tại Hà Nội có phải là song bài trá hình	2.6.1. Nhập môn CLB Poker - địa điểm, người chơi và tiền	https://laodong.vn/phong-su-dieu-tra/cau-lac-bo-poker-the-thao-hay-song-bai-tra-hinh-511878.ldo
		2.6.2. Câu lạc bộ Poker thể thao hay cờ bạc trá hình - Sự khác biệt mong manh	https://laodong.vn/phong-su-dieu-tra/ky-2-cau-lac-bo-poker-the-thao-hay-co-bac-tra-hinh-su-khac-biet-mong-manh-511877.ldo

		2.6.3. Câu lạc bộ Poker - thể thao hay cờ bạc trá hình? - Những biểu hiện của "đánh bạc" và "gá bạc"	https://laodong.vn/phong-su/ky-3-cau-lac-bo-poker-the-thao-hay-co-bac-tra-hinh-nhung-bieu-hien-cua-danh-bac-va-ga-bac-511876.lido
7		2.7. Trần lan xây nhà không phép	https://laodong.vn/phong-su/tran-lan-xay-nha-khong-phep-511872.lido
8		2.8. Chứng chỉ Ngoại ngữ, tin học: Nhân bản hàng loạt, bán công khai	https://laodong.vn/phong-su/chung-chi-ngoai-ngu-tin-hoc-nhan-ban-hang-loat-ban-cong-khai-511854.lido
9	2.9. Về việc doanh nghiệp đấu giá khuất tất trong việc thanh toán số tiền mua cây sưa ở Bắc Ninh	2.9.1. Khuất tất trong vụ mua bán cây sưa 24,5 tỉ đồng ở Bắc Ninh	https://laodong.vn/phong-su/khuat-tat-trong-vu-mua-ban-cay-sua-245-ti-dong-o-bac-ninh-511842.lido
		2.9.2. Khuất tất trong vụ mua bán cây sưa 24,5 tỉ đồng ở Bắc Ninh: Dân chờ một lời hứa đúng hẹn	https://laodong.vn/phong-su/khuat-tat-trong-vu-mua-ban-cay-sua-245-ti-dong-o-bac-ninh-dan-cho-mot-loi-hua-dung-hen-511841.lido
10	2.10. Miền Tây - những mảnh giáp bảo vệ cuối cùng đang vỡ	2.10.1. Kỳ 1: Điều đứng vì tín dụng đen trá hình	https://laodong.vn/phong-su-dieu-tra/mien-tay-nhung-manh-giap-bao-ve-cuoi-cung-dang-vo-511834.lido
		2.10.2. Kỳ 2: Ngày càng ít tình người	https://laodong.vn/phong-su-dieu-tra/mien-tay-nhung-manh-giap-bao-ve-cuoi-cung-dang-vo-ky-2-ngay-cang-it-tinh-nguoi-511833.lido
		2.10.3. Kỳ 3: Miền Tây - những mảnh giáp bảo vệ cuối cùng đang vỡ: Giải pháp thì nhiều, kết quả chẳng thấy đâu...	https://laodong.vn/phong-su-dieu-tra/mien-tay-nhung-manh-giap-bao-ve-cuoi-cung-dang-vo-giai-phap-thi-nhieu-ket-qua-chang-thay-dau-511831.lido
11		2.11. Theo dấu lâm tặc	https://laodong.vn/phong-su-dieu-tra/theo-dau-lam-tac-511830.lido
12		2.12. Hậu trường nghề báo: Phía sau "cuộc chiến" thị lợn thối	https://laodong.vn/phong-su-dieu-tra/hau-truong-nghe-bao-phia-sau-cuoc-chien-thit-lon-thoi-511828.lido

13		2.13. Những dấu hỏi từ vụ kêu cứu của gia đình liệt sĩ ở Hà Nội	https://laodong.vn/phong-su-dieu-tra/nhung-dau-hoi-tu-vu-keu-cuu-cua-gia-dinh-liet-si-o-ha-noi-511806.ldo
14		2.14. Giò me xứ Nghệ: Quảng cáo thịt bê, bên trong...thịt lợn	https://laodong.vn/phong-su-dieu-tra/gio-me-xu-nghe-quang-cao-thit-be-ben-trong-thit-lon-511804.ldo
15		2.15. Trăng đêm cùng cát tặc "lộng hành" trên sông Đà	https://laodong.vn/phong-su-dieu-tra/trang-dem-cung-cat-tac-long-hanh-tren-song-da-511803.ldo
16	2.16. Sinh viên Thiết kế thời trang: Những kỳ kiến tập hãi hùng!	2.16.1. Kỳ 1: Kiến tập như "khổ sai"	https://laodong.vn/phong-su/sinh-vien-thiet-ke-thoi-trang-nhung-ky-kien-tap-hai-hung-541476.ldo
		2.16.2. Kỳ 2: Các cuộc đối thoại như "dọa dẫm" sinh viên	https://laodong.vn/phong-su/ky-2-cac-cuoc-doi-thoai-nhu-doa-dam-sinh-vien-541632.ldo
17	2.17. Đi tìm sự thật về hang Tám Cô	2.17.1. Kỳ 1: Tách một cụm xương nhỏ thành 7 tiểu	https://laodong.vn/phong-su/di-tim-su-that-ve-hang-tam-co-549936.ldo
		2.17.2. Lén lút an tang hài cốt 6 liệt sĩ (kỳ 2)	https://laodong.vn/phong-su/di-tim-su-that-ve-hang-tam-co-len-lut-an-tang-hai-cot-6-liet-si-ky-2-550182.ldo
18	2.18. Kinh hoàng mắm tôm bản	2.18.1. Kỳ 1: "Bể bơi" của gián, rết, nhện, thạch sùng, giò bọ	https://laodong.vn/phong-su/kinh-hoang-mam-tom-ban-550410.ldo
		2.18.2. TẬN MỤC MỘT KHU VỰC SẢN XUẤT MẮM TÔM HẢI HÙNG Ở HẬU LỘC, THANH HÓA: Mắm tôm "trộn" gián, rết, nhện, thạch sùng và vô số dòi bọ	https://laodong.vn/phong-su/mam-tom-tron-gian-ret-nhen-thach-sung-va-vo-so-doi-bo-550413.ldo
		2.18.3. Vụ kinh hoàng mắm tôm bản: Thông tin về việc "ra quân xử lý" đã bị rò rỉ?	https://laodong.vn/phong-su/vu-kinh-hoang-mam-tom-ban-thong-tin-ve-viec-ra-quan-xu-ly-da-bi-ro-ri-550615.ldo

19		2.19. Ia H'Drai, gỗ lậu tập kết công khai	https://laodong.vn/phong-su/ia-hdrai-go-lau-tap-ke-tong-khai-563844.lido
20		2.20. Địa đới" vết ruột sông Đồng Nai	https://laodong.vn/phong-su/dia-doi-ve-t-ruot-song-dong-nai-564048.lido
21		2.21. Dụng chòi canh cát tặc sông Hương	https://laodong.vn/phong-su/dung-choi-can-h-cat-tac-song-huong-564916.lido
22		2.22. Nhà kho rách thành "trường chuẩn quốc gia"	https://laodong.vn/phong-su/nha-kho-rach-thanh-truong-chuan-quoc-gia-567036.lido
23	2.23. Sự thật trong các "thung lũng ma" ở hòa bình	2.23.1. Khi đá nhuộm máu người lao động	https://laodong.vn/phong-su/khi-da-nhuom-mau-nguoi-lao-dong-568506.lido
		2.23.2. Sự thật trong các "thung lũng ma" ở Hòa Bình: Bán mạng mưu sinh!	https://laodong.vn/phong-su/su-that-trong-cac-thung-lung-ma-o-hoa-binh-ban-mang-muu-sinh-568710.lido
		2.23.3. Phần kết: Để những nỗi đau không kéo dài	https://laodong.vn/phong-su/phan-ke-t-de-nhung-noi-dau-khong-keo-dai-568963.lido
24	2.24. Thị trường hàng xách tay - thả nổi đến bao giờ?	2.24.1. Có gì ở "thiên đường" hàng xách tay phố Nguyễn Sơn?	https://laodong.vn/phong-su/thi-truong-hang-xach-tay-tha-noi-den-bao-gio-571568.lido
		2.24.2. Thị trường hàng xách tay - thả nổi đến bao giờ?: Mê hồn trận hàng không hóa đơn, trốn, lậu thuế	https://laodong.vn/phong-su/thi-truong-hang-xach-tay-tha-noi-den-bao-gio-me-hon-tran-hang-khong-hoa-don-tron-lau-thue-571767.lido
		2.24.3. Thị trường hàng xách tay - thả nổi đến bao giờ: Bối chứng sinh hàng ngoại...	https://laodong.vn/phong-su/thi-truong-hang-xach-tay-tha-noi-den-bao-gio-boi-chung-sinh-hang-ngoai-571982.lido
		2.24.4. Dễ như đi buôn hàng xách tay	https://laodong.vn/phong-su/de-nhu-di-buon-hang-xach-tay-572199.lido
		2.24.5. Sẽ xóa sổ "thủ phủ" hàng xách tay?	https://laodong.vn/phong-su/se-xoa-so-thu-phu-hang-xach-tay-572632.lido

25	2.15. Về tình trạng gây bức xúc ở chợ Xanh, Cao Bằng	2.25.1. Chợ Xanh và những gam màu tối	https://laodong.vn/phong-su/cho-xanh-va-nhung-gam-mau-toi-577944.ldo
		2.25.2. Những góc khuất đau lòng ở Chợ Xanh: Còn thách thức dư luận đến bao giờ?!	https://laodong.vn/phong-su/nhung-goc-khuat-dau-long-o-cho-xanh-con-thach-thuc-du-luan-den-bao-gio-581624.ldo
26		2.26. Lạc giữa ma trận "làm luật" trên sông	https://laodong.vn/phong-su/lac-giua-ma-tran-lam-luat-tren-song-580119.ldo

DANH SÁCH BÀI BÁO ĐIỀU TRA KHẢO SÁT NĂM 2017

Báo: Tiền Phong

STT	Tên tuyển bài	Tên bài	Link
1		3.1. Trận chiến giữ cát trên sông	https://www.tienphong.vn/xahoi/tran-chien-giu-cat-tren-song-cau-1131431.tpo
2	3.2. Tôi đi làm... lái lợn vùng biên	3.2.1. Kỳ 1: Đường biên lúc 0h	https://www.tienphong.vn/xahoi/toi-di-lam-lai-lon-vung-bien-1133398.tpo
		3.2.2. Kỳ 2: Âm ảnh tử thần	https://www.tienphong.vn/xahoi/toi-di-lam-lai-lon-ky-cuoi-am-anh-tu-than-1133724.tpo
3	3.3. Lấy chồng Hàn Quốc: canh bạc cuộc đời	3.3.1. Lấy chồng Hàn Quốc: canh bạc cuộc đời	https://www.tienphong.vn/xahoi/lay-chong-han-quoc-canh-bac-cuoc-doi-1134239.tpo
		3.3.2. Kỳ 2: Nước mắt xa xứ	https://www.tienphong.vn/xahoi/canh-bac-cuoc-doi-ky-2-nuoc-mat-xa-xu-1134578.tpo
		3.3.3. Kỳ 3: Bi, hải cưới chồng cho vợ	https://www.tienphong.vn/xahoi/bi-hai-cuoi-chong-cho-vo-1134963.tpo
		3.3.4. Kỳ cuối: Vĩ thanh từ những đứa trẻ mang họ mẹ	https://www.tienphong.vn/xahoi/canh-bac-cuoc-doi-ky-cuoi-vi-thanh-tu-nhung-dua-tre-mang-ho-me-1135361.tpo

4		3.4. Con anh, con tôi hay câu chuyện đấng sau tờ kết quả AND	https://www.tienphong.vn/xahoi/con-anh-con-toi-hay-cau-chuyen-dang-sau-to-ke-t-qua-and-1136157.tpo
5		3.5. Nghênh ngang thu phí cát sạn lậu	https://www.tienphong.vn/xahoi/nghenh-ngang-thu-phi-cat-san-lau-1136475.tpo
6	3.6. Giang hồ đòi nợ thuê	3.6.1. Kỳ 1: Ép nạn nhân đến... đường chết	https://www.tienphong.vn/xahoi/giang-ho-doi-no-thue-bai-1-ep-nan-nhan-den-duong-chet-1151602.tpo
		3.6.2. Kỳ 2: Ân minh dưới nhiều vỏ bọc	https://www.tienphong.vn/xahoi/giang-ho-doi-no-thue-an-minh-duoi-nhieu-vo-boc-1151919.tpo
7	3.7. Chung cư - văn hóa và đẳng cấp	3.7.1. Kỳ 1: "Khu da trắng"	https://www.tienphong.vn/diaoc/chung-cu-van-hoa-va-dang-cap-ky-1-khu-da-trang-1161796.tpo
		3.7.2. Kỳ 2: "Có mây không tao"	https://www.tienphong.vn/diaoc/chung-cu-van-hoa-va-dang-cap-ky-2-co-may-khong-tao-1166116.tpo
		3.7.3. Kỳ 3: "Harlem Hà Nội" và những chuyện khác	https://www.tienphong.vn/diaoc/chung-cu-van-hoa-va-dang-cap-ky-3-harlem-ha-noi-va-nhung-chuyen-khac-1166118.tpo
		3.7.4. Kỳ 4: Hạnh phúc trong những ngôi nhà 'cao, cao mãi'	https://www.tienphong.vn/diaoc/hanh-phuc-trong-nhung-ngoi-nha-cao-cao-mai-1166119.tpo
8		3.8. Rước họa từ thẩm mỹ viện chui	https://www.tienphong.vn/xahoi/ruoc-hoa-tu-tham-my-vien-chui-1169592.tpo
9	3.9. Tiếng than từ "Tuyệt tình Cốc"	3.9.1. Kỳ 1: Con sốt	https://www.tienphong.vn/cong-nghe/tieng-than-tu-tuyet-tinh-coc-1179649.tpo
		3.9.2. Kỳ 2: Hiểm họa	https://www.tienphong.vn/xahoi/tieng-than-tu-tuyet-tinh-coc-bai-cuoi-hiem-hoa-1180039.tpo

1	3.10. Nhận diện sống ảo	3.10.1. Kỳ 1 - Muôn mặt "thiếu gia"	https://www.tienphong.vn/gioi-tre/nhan-dien-song-ao-1172586.tpo
		3.10.2. Hao tài, phá thai vì đại gia xe mướn	https://www.tienphong.vn/gioi-tre/hao-tai-pha-thai-vi-dai-gia-xe-muon-1172921.tpo
		3.10.3 Kỳ cuối: Kể cấp gặp bà già...	https://www.tienphong.vn/gioi-tre/nhan-dien-song-ao-ky-cuoi-ke-cap-gap-ba-gia-1173374.tpo
11	3.11. Mơ về một Tây Nguyên xanh mãi	3.11.1. Kỳ 1: Thực trạng đau lòng	https://www.tienphong.vn/xa-hoi/mo-ve-mot-tay-nguyen-xanh-mai-1180775.tpo
		3.11.2. Kỳ 2: Rừng chỉ còn trong mơ, nếu...	https://www.tienphong.vn/xa-hoi/mo-ve-mot-tay-nguyen-xanh-mai-ky-cuoi-rung-chi-con-trong-mo-neu-1181134.tpo
12		3.12. Tứ đại hào phú vang bóng một thời: Đi tìm tung tích bá hộ Định	https://www.tienphong.vn/kinh-te/tu-dai-hao-phu-vang-bong-mot-thoi-di-tim-tung-tich-ba-ho-dinh-1198101.tpo
13	3.13. Nóng bỏng ma túy vùng biên	3.13.1. Kỳ 1: Nhận diện "chảo lửa"	https://www.tienphong.vn/xa-hoi/nong-bong-ma-tuy-vung-bien-1200881.tpo
		3.13.2. Kỳ 2: Hạ nhiệt điểm nóng	https://www.tienphong.vn/xa-hoi/nong-bong-ma-tuy-vung-bien-ky-cuoi-ha-nhiet-diem-nong-1201998.tpo
14	3.14. Biến tướng Beer Club	3.14.1. Kỳ 1: Thác loạn chỉ với 250 ngàn đồng	https://www.tienphong.vn/xa-hoi/bien-tuong-beer-club-thac-loan-chi-voi-250-ngan-dong-1222427.tpo
		3.14.2. Kỳ 2: Trò bản	https://www.tienphong.vn/xa-hoi-phong-su/bien-tuong-beer-club-tro-ban-1222812.tpo
		3.14.3. Kỳ 3: Giang hồ núp bóng	https://www.tienphong.vn/xa-hoi-phong-su/bien-tuong-beer-club-giang-ho-nup-bong-1223213.tpo

DANH SÁCH BÀI BÁO ĐIỀU TRA KHẢO SÁT NĂM 2017

Báo: Dân trí

STT	Tên tuyển bài	Tên bài	Link
1	1.1. Về tình trạng khai thác cát trái phép ở sông Cầu	1.1.1. "Chiêu trò" cấp phép nạo vét lòng sông, tận thu cát: Khơi thông hay phá nát sông Cầu?	http://dantri.com.vn/ban-doc/chieu-tro-cap-phep-nao-vet-long-song-tan-thu-cat-khoi-thong-hay-pha-nat-song-cau-20170104080117325.htm
		1.1.2. "Chiêu trò" cấp phép nạo vét lòng sông, tận thu cát: Yêu cầu tạm dừng dự án!	http://dantri.com.vn/ban-doc/chieu-tro-cap-phep-nao-vet-long-song-tan-thu-cat-yeu-cau-tam-dung-du-an-20170106083255793.htm
		1.1.3. Bắc Giang: Tiếp tục yêu cầu doanh nghiệp dừng nạo vét lòng sông, tận thu cát	http://dantri.com.vn/ban-doc/bac-giang-tiep-tuc-yeu-cau-doanh-nghiep-dung-nao-vet-long-song-tan-thu-cat-20170223085850783.htm
		1.1.4. Bắc Ninh đề nghị điều tra việc bảo kê, đe dọa lãnh đạo tỉnh liên quan tài nguyên cát	http://dantri.com.vn/ban-doc/bac-ninh-de-nghi-dieu-tra-viec-bao-ke-de-doa-lanh-dao-tinh-lien-quan-tai-nguyen-cat-20170315175326095.htm
		1.1.5. Chủ tịch tỉnh Bắc Ninh bị đe dọa, tàu cát tập kết ở ạt "rút ruột" sông Cầu	http://dantri.com.vn/ban-doc/chu-tich-tinh-bac-ninh-bi-de-doa-tau-cat-tap-ket-o-at-rut-ruot-song-cau-20170316043718481.htm
2		1.2. Sóc Trăng: Vợ chồng thương binh kêu cứu vì bỗng dưng mất đất!	http://dantri.com.vn/ban-doc/soc-trang-vo-chong-thuong-binh-keu-cuu-vi-bong-dung-mat-dat-20170119074616867.htm
3	1.3. Về việc một nữ lao động kêu cứu khi bị lừa trong việc xuất khẩu lao động	1.3.1. Nữ lao động tố bị đưa "bánh vẽ" khi đi xuất khẩu lao động	http://dantri.com.vn/ban-doc/nu-lao-dong-to-bi-dua-banh-ve-khi-di-xuat-khau-lao-dong-20170123090130186.htm

	1.3.2. Bộ LĐTB&XH vào cuộc vụ nữ lao động khẩn thiết kêu cứu tại Á Rập Xê Út	http://dantri.com.vn/ban-doc/bo-ldtbxh-vao-cuoc-vu-nu-lao-dong-khan-thiet-keu-cuu-tai-a-rap-xe-ut-20170130073206169.htm
	1.3.3. Lời kể sự thật của nữ lao động kêu cứu từ Á Rập Xê Út!	http://dantri.com.vn/ban-doc/loi-ke-su-that-cua-nu-lao-dong-keu-cuu-tu-a-rap-xe-ut-20170131075046902.htm
	1.3.4. Vụ nữ lao động kêu cứu từ Á Rập Xê Út: "Nếu sai phạm sẽ xử lý nghiêm"	http://dantri.com.vn/viec-lam/vu-nu-lao-dong-keu-cuu-tu-a-rap-xe-ut-neu-sai-pham-se-xu-ly-nghiem-20170202123551194.htm
	1.3.5. Sở LĐTB&XH Bắc Giang vào cuộc vụ nữ lao động kêu cứu từ Á Rập Xê Út!	http://dantri.com.vn/ban-doc/so-ldtbxh-bac-giang-vao-cuoc-vu-nu-lao-dong-keu-cuu-tu-a-rap-xe-ut-20170211084622125.htm
	1.3.6. Vụ lao động nữ kêu cứu từ Á Rập Xê Út: Sẽ đối chất giữa người lao động với công ty?	http://dantri.com.vn/ban-doc/vu-lao-dong-nu-keu-cuu-tu-a-rap-xe-ut-se-doi-chat-giua-nguoi-lao-dong-voi-cong-ty-2017021309121017.htm
	1.3.7. Nữ lao động kêu cứu tại Á Rập Xê Út: Bất thường trụ sở "ma" trên bản hợp đồng!	http://dantri.com.vn/ban-doc/nu-lao-dong-keu-cuu-tai-a-rap-xe-ut-bat-thuong-tru-so-ma-tren-ban-hop-dong-20170223234245721.htm
	1.3.8. Nữ lao động kêu cứu tại Á Rập Xê Út: Cần làm rõ trụ sở "ma" trong bản hợp đồng!	http://dantri.com.vn/ban-doc/nu-lao-dong-keu-cuu-tai-a-rap-xe-ut-can-lam-ro-tru-so-ma-trong-ban-hop-dong-2017030107391509.htm
	1.3.10. Lời kêu cứu từ Á Rập Xê Út: Công ty dùng trụ sở "ma" lộ hàng loạt sai phạm!	http://dantri.com.vn/ban-doc/loi-keu-cuu-tu-a-rap-xe-ut-cong-ty-dung-tru-so-ma-lo-hang-loat-sai-pham-2017031509494391.htm

		1.3.11. Lời kêu cứu từ A Rập Xê Út: Chính thức thu giấy phép của công ty dùng trụ sở "ma"!	http://dantri.com.vn/viec-lam/loi-keu-cuu-tu-a-rap-xe-ut-chinh-thuc-thu-giay-phep-cua-cong-ty-dung-tru-so-ma-2017031611543269.htm
4	1.4. Về sai phạm thi công trong công trình ở trường học Thanh Hóa	1.4.1. Thanh Hóa: Công trình trường học vừa thi công vừa bị "rút ruột"?	http://dantri.com.vn/ban-doc/thanh-hoa-cong-trinh-truong-hoc-vua-thi-cong-vua-bi-rut-ruot-20170206081108504.htm
		1.4.2. Vụ công trình trường học nghi bị "rút ruột" tại Thanh Hoá: Huyện xin rút kinh nghiệm!	http://dantri.com.vn/ban-doc/vu-cong-trinh-truong-hoc-nghi-bi-rut-ruot-tai-thanh-hoa-huyen-xin-rut-kinh-nghiem-20170301071929193.htm
5	1.5. Về việc người dân bị xâm phạm quyền lợi khiếu nại thì UBND TP Bắc Giang vẫn kiên quyết bảo vệ sai phạm.	1.5.1. Bắc Giang: Cấp sổ đỏ trái luật, chính quyền vẫn kiên quyết bảo vệ sai phạm?	http://dantri.com.vn/ban-doc/bac-giang-cap-so-do-trai-luat-chinh-quyen-van-kien-quyet-bao-ve-sai-pham-20170209092355591.htm
		1.5.2. Bắc Giang: Sổ đỏ trái pháp luật "lọt" qua hàng loạt khâu thẩm định, trách nhiệm thuộc về ai?	http://dantri.com.vn/ban-doc/bac-giang-so-do-trai-phap-luat-lot-qua-hang-loat-khau-tham-dinh-trach-nhiem-thuoc-ve-ai-20170212092314221.htm
		1.5.3. Bắc Giang: Đang rà soát sai phạm vụ ký cấp sổ đỏ trái pháp luật!	http://dantri.com.vn/ban-doc/bac-giang-dang-ra-soat-sai-pham-vu-ky-cap-so-do-trai-phap-luat-20170217080954666.htm
6		1.6. Hà Nội: Lãnh đạo phường cố tình trì hoãn, chậm trễ giải quyết đơn của công dân	http://dantri.com.vn/ban-doc/ha-noi-lanh-dao-phuong-co-tinh-tri-hoan-cham-tre-giai-quyet-don-cua-cong-dan-20170221121829747.htm
7	1.7. Về việc người nhà một nạn nhân tố cáo bác sĩ làm việc	1.7.1. Bình Dương: Bác sỹ thờ ơ, tắc trách, bé trai 13 tuổi tử vong	http://dantri.com.vn/ban-doc/bac-sy-tho-o-tac-trach-be-trai-13-tuoi-tu-vong-20170222081439726.htm

	tắc trách	1.7.2. Bình Dương: Nỗi đau xé lòng vụ bác sỹ thờ ơ, tắc trách khiến cháu bé 13 tuổi tử vong	http://dantri.com.vn/ban-doc/noi-dau-xe-long-vu-bac-sy-tho-o-tac-trach-khien-chau-be-13-tuoi-tu-vong-201702230722094.htm
		1.7.3. Bình Dương: Vụ bác sỹ tắc trách, bé trai tử vong: Cảnh cáo, điều chuyển bác sỹ, gia đình bất bình!	http://dantri.com.vn/ban-doc/vu-bac-sy-tac-trach-be-trai-tu-vong-canh-cao-dieu-chuyen-bac-sy-gia-dinh-bat-binh-20170301071254148.htm
		1.7.4. Bình Dương: Vụ bác sỹ tắc trách, bé trai tử vong: Cục Quản lý khám, chữa bệnh yêu cầu báo cáo!	http://dantri.com.vn/ban-doc/vu-bac-si-tac-trach-be-trai-tu-vong-cuc-quan-ly-kham-chua-benh-yeu-cau-bao-cao-20170321061219008.htm
		1.7.5. Bình Dương: Vụ bệnh nhi tử vong, bác sỹ bị "tố" tắc trách: Tóm tắt bệnh án không đúng sự thật?	http://dantri.com.vn/ban-doc/vu-benh-nhi-tu-vong-bac-si-bi-to-tac-trach-tom-tat-benh-an-khong-dung-su-that-2017040507353973.htm
8	1.8. Về kiến nghị của người dân khi không được cấp sổ đỏ khi mua đất	1.8.1. Quảng Nam: Xã bán đất, huyện không cấp sổ đỏ!	http://dantri.com.vn/ban-doc/quang-nam-xa-ban-dat-huyen-khong-cap-so-do-2017022509215439.htm
		1.8.2. Quảng Nam: Chờ đợi mãi mòn nhưng chưa được cấp "sổ đỏ" với lô đất đã mua	http://dantri.com.vn/ban-doc/quang-nam-cho-doi-moi-mon-nhung-chua-duoc-cap-so-do-voi-lo-dat-da-mua-20170225083606363.htm
9		1.9. Bình Định: Dân tố doanh nghiệp khai thác vô tội vạ, ảnh hưởng đến đời sống	http://dantri.com.vn/ban-doc/binh-dinh-dan-to-doanh-nghiep-khai-thac-vo-toi-va-anh-huong-den-doi-song-20170304075252408.htm

10		1.10. Nghệ An: Trạm bê tông không phép ngang nhiên hoạt động, chính quyền cũng bất ngờ!	http://dantri.com.vn/ban-doc/tram-be-tong-khong-phep-ngang-nhien-hoat-dong-chinh-quyen-cung-bat-ngo-20170309073721666.htm
11		1.11. Sai phạm hàng loạt trong sử dụng "khu đất vàng" tại Bà Rịa - Vũng Tàu	http://dantri.com.vn/ban-doc/sai-pham-hang-loat-trong-su-dung-khu-dat-vang-tai-ba-ria-vung-tau-20170320083653227.htm
12	1.12. Về tình trạng vỉa hè bị "xẻ thịt" dựng ki-ốt cho thuê bán hàng vẫn diễn ra tràn lan trên nhiều tuyến phố ở Ninh Bình	1.12.1. Ninh Bình: Hàng loạt vỉa hè bị "xẻ thịt" dựng ki-ốt, chủ tịch phường trả lời "lạ"!	http://dantri.com.vn/ban-doc/ninh-binh-hang-loat-via-he-bi-xe-thit-dung-ki-ot-chu-tich-phuong-tra-loi-la-2017033007293346.htm
		1.12.2. Ninh Bình: Vỉa hè bị "xẻ thịt", phường đếm mét vuông thu phí!	http://dantri.com.vn/ban-doc/via-he-bi-xe-thit-phuong-dem-met-vuong-thu-phi-2017040507502936.htm
13		1.13. Bình Định: Dân bỏ ruộng hoang vì doanh nghiệp khai thác đá	http://dantri.com.vn/ban-doc/binh-dinh-dan-bo-ruong-hoang-vi-doanh-nghiep-khai-thac-da-20170330072547864.htm
14		1.14. Sóc Trăng: Nhiều giáo viên nghỉ hưu kêu cứu vì bị "ôm" tiền chế độ chính sách!	http://dantri.com.vn/ban-doc/soc-trang-nhieu-giao-vien-nghi-huu-keu-cuu-vi-bi-om-tien-che-do-chinh-sach-20170404073049949.htm
15	1.15. Về việc người dân kiến nghị việc bị giả chữ kí để rút tiền hỗ trợ	1.15.1. Nghệ An: Giả mạo chữ ký rút tiền hỗ trợ người dân tái định cư?	http://dantri.com.vn/ban-doc/gia-mao-chu-ky-rut-tien-ho-tro-nguoi-dan-tai-dinh-cu-20170409160434735.htm
		1.15.2. Nghệ An: Lập đoàn kiểm tra "nghị án" giả mạo chữ ký rút tiền hỗ trợ người dân tái định cư!	http://dantri.com.vn/ban-doc/lap-doan-kiem-tra-nghi-an-gia-mao-chu-ky-rut-tien-ho-tro-nguoi-dan-tai-dinh-cu-20170411070037896.htm

16		1.16. Cà Mau: Nghi vấn hợp đồng thế chấp tài sản vay tiền bị "phù phép"	http://dantri.com.vn/ban-doc/ca-mau-nghi-van-hop-dong-the-chap-tai-san-vay-tien-bi-phu-phep-20170410072725721.htm
17	1.17. Về việc khai thác đất trái phép tại Bình Định	1.17.1. Bình Định: "Đất tặc" hoành hành trong đêm, chính quyền không hay biết?	http://dantri.com.vn/ban-doc/binh-dinh-dat-tac-hoanh-hanh-trong-dem-chinh-quyen-khong-hay-biet-2017041408043963.htm
		1.17.2. Chủ tịch tỉnh Bình Định yêu cầu xử lý vụ "đất tặc" qua mặt chính quyền, hoành hành trong đêm	http://dantri.com.vn/ban-doc/chu-tich-tinh-binh-dinh-yeu-cau-xu-ly-vu-dat-tac-qua-mat-chinh-quyen-hoanh-hanh-trong-dem-20170502075756123.htm
18		1.18. Sóc Trăng: Chủ hụi có dấu hiệu chiếm đoạt nhiều tỷ đồng, dân bức xúc vì không khởi tố vụ án	http://dantri.com.vn/ban-doc/chu-hui-co-dau-hieu-chiem-doat-nhieu-ty-dong-dan-buc-xuc-vi-khong-khoi-to-vu-an-2017041907384822.htm
19		1.19. Hà Nội: Lập hồ đầm, ngang nhiên chiếm đất công và quyết định cưỡng chế trên giấy?	http://dantri.com.vn/ban-doc/ha-noi-lap-ho-dam-ngang-nhien-chiem-dat-cong-va-quyet-dinh-cuong-che-tren-giay-20170425225830368.htm
20		1.20. Lạc vào "ma trận" thực phẩm chức năng	http://dantri.com.vn/ban-doc/lac-vao-ma-tran-thuc-pham-chuc-nang-20170514074003206.htm
21		1.21. Thanh Hóa: Nghi vấn rút ruột công trình đường hơn trăm tỷ	http://dantri.com.vn/ban-doc/thanh-hoa-nghi-van-rut-ruot-cong-trinh-duong-hon-tram-ty-20170525070850709.htm
22		1.22. Bình Định: Dân "tố" xã thất hứa sau khi hiến đất xây dựng chợ!	http://dantri.com.vn/ban-doc/binh-dinh-dan-to-xa-that-hua-sau-khi-hien-dat-xay-dung-cho-20170602073038462.htm

23		1.23. Nghệ An: Con vay tiền, cha bị "gán nợ"!	http://dantri.com.vn/ban-doc/nghe-an-con-vay-tien-cha-bi-gan-no-20170603083213035.htm
24		1.24. An Giang: Chợ không phép vẫn hoạt động, chính quyền phớt lờ?	http://dantri.com.vn/ban-doc/an-giang-cho-khong-phep-van-hoat-dong-chinh-quyen-phot-lo-20170616135523342.htm
25	1.25. Về việc người dân bức xúc một chủ tịch xã "gian lận" bằng cấp nhưng vẫn tại vị	1.25.1. Cà Mau: Chủ tịch xã "gian lận" bằng cấp nhưng chỉ bị kỷ luật rồi cho tại vị!	http://dantri.com.vn/ban-doc/ca-mau-chu-tich-xa-gian-lan-bang-cap-nhung-chi-bi-ky-luat-roi-cho-tai-vi-20170629074715574.htm
		1.25.2. Cà Mau: Chủ tịch xã gian lận bằng cấp vẫn tại vị: Thanh tra Sở Giáo dục & Đào tạo vào cuộc!	http://dantri.com.vn/ban-doc/chu-tich-xa-gian-lan-bang-cap-van-tai-vi-thanh-tra-so-giao-duc-dao-tao-vao-cuoc-20170710072918651.htm
26		1.26. Ninh Bình: Dự án nhà máy xi măng nghìn tỷ "biến" thành nơi nuôi gia súc!	http://dantri.com.vn/ban-doc/du-an-nha-may-xi-mang-nghin-ty-bien-thanh-noi-nuoi-gia-suc-20170713075801163.htm
27		1.27. Ninh Bình: Khó tin công trình cực "khủng" xây không phép giữa thành phố!	http://dantri.com.vn/ban-doc/kho-tin-cong-trinh-cuc-khung-xay-khong-phep-giua-thanh-pho-20170719142453203.htm
28		1.28. Cà Mau: Nguyên Trưởng ấp "kêu cứu" trước nguy cơ mất hết tài sản vì... giúp dân!	http://dantri.com.vn/ban-doc/nguyen-truong-ap-keu-cuu-truoc-nguy-co-mat-het-tai-san-vi-giup-dan-20170727064722189.htm
29		1.29. Ninh Bình: Nhà máy gạch chuyên... "biến hóa" đất ?	http://dantri.com.vn/ban-doc/ninh-binh-nha-may-gach-chuyen-bien-hoa-dat-20170805074041386.htm
30		1.30. Nghệ An: Bị cán bộ công an huyện lừa gần nửa tỷ đồng vì muốn cho con vào "ngành"!	http://dantri.com.vn/ban-doc/bi-can-bo-cong-an-huyen-lua-gan-nua-ty-dong-vi-muon-cho-con-vao-nganh-20170816074258863.htm

31		1.31. Phú Yên: Doanh nghiệp ngang nhiên làm đường ngăn sông Ba để khai thác cát!	http://dantri.com.vn/ban-doc/doanh-nghiep-ngang-nhien-lam-duong-ngan-song-ba-de-khai-thac-cat-20170825081050754.htm
32		1.32. Quảng Ngãi: 123 lao động làm việc không lương suốt 3 năm	http://dantri.com.vn/ban-doc/quang-ngai-123-lao-dong-lam-viec-khong-luong-suot-3-nam-20171008075618927.htm
33	1.33. Về việc vi phạm bảo vệ môi trường ở một cụm công nghiệp Ninh Bình	1.33.1. Ninh Bình: Cụm công nghiệp công nghệ sạch "quên" bảo vệ môi trường!	http://dantri.com.vn/ban-doc/ninh-binh-cum-cong-nghiep-cong-nghe-sach-quen-bao-ve-moi-truong-20171026072616927.htm
		1.33.2. Ninh Bình: Ai "chống lưng" để chủ đầu tư cụm "công nghiệp sạch" ngang nhiên vi phạm luật?	http://dantri.com.vn/ban-doc/ai-chong-lung-de-chu-dau-tu-cum-cong-nghiep-sach-ngang-nhien-vi-pham-luat-20171111081757908.htm
34	1.34. Về một số công trình thi công sai phạm ở Bắc Giang	1.34.1. Khó hiểu hàng loạt dự án bất chấp pháp luật về môi trường "lọt lưới" tại Bắc Giang	http://dantri.com.vn/ban-doc/kho-hieu-hang-loat-du-an-bat-chap-phap-luat-ve-moi-truong-lot-luoi-tai-bac-giang-20171027081027218.htm
		1.34.2. Được Sở Xây dựng cấp phép, các dự án trốn ĐTM bị Sở Tài nguyên quyết liệt "tuyệt còi"!	http://dantri.com.vn/ban-doc/duoc-so-xay-dung-cap-phep-cac-du-an-tron-dtm-bi-so-tai-nguyen-quyet-liet-tuyt-coi-20171103081001374.htm
		1.34.3. Bắc Giang: Cấp phép xây dựng cho các dự án trốn ĐTM, trách nhiệm của Sở Xây dựng ở đâu?	http://dantri.com.vn/ban-doc/bac-giang-cap-phep-xay-dung-cho-cac-du-an-tron-dtm-trach-nhiem-cua-so-xay-dung-o-dau-20171114091158552.htm
35		1.35. Nghệ An: Ngang nhiên khai thác đất địa giới hành chính đem bán?	http://dantri.com.vn/ban-doc/nghe-an-ngang-nhien-khai-thac-dat-dia-gioi-hanh-chinh-dem-ban-20171201081707196.htm